HENRIETTE YVONNE STAHL

Mătușa Matilda

Henriette Yvonne Stahl

mătuşa matilda

Coperta : *Pfennings Paul*

Henriette Yvonne Stahl

mătușa matilda

nuvele

1967
editura pentru literatură

Mătuşa Matilda

Din subsol, urcă scările cu un lighean plin cu apă. Cînd ajunse sus în curte, servitoarea bătrînă suflă greu, azvîrli apa, privi apoi cerul şi spre soare şi oftă :

— Of, Doamne !

E primăvară. Aerul, într-o tremurare uşoară, alintă pămîntul. O lumină de un verde-auriu scaldă totul.

E călduţ, e moale, e bine.

Bătrîna strigă :

— Maică, nu sta aşa în soare, că o să te doară capul.

Şi un glas tînăr răspunse :

— Bine, lasă ! De unde vii ? De la mătuşa Matilda ?

— De la ea, maică, de la ea ! Ce să fac ? !

— Dar ea ce face ?

— Ce să facă ? ! Stă. Nu te duci s-o vezi ?

Şi Liliana îşi aminti că acolo, în odaie, e întuneric, umed şi frig.

— O să mă duc, lasă.

— Să te duci, maică. De ! E bătrînă şi ea...

Servitoarea oftă iar. În lumina zilei, oftatul sună straniu, a moarte. Plecă apoi încet spre casă. Pe cer, soarele strălucind topi orice amintire tristă, orice gînd rece.

Da, da, sînt zile uşoare, bune. Totul e uşor, şi gîndurile atît de uşoare şi bune — ca pîlpîirea aerului în soare — atît de uşoare, încît ţi-e teamă să le gîndeşti. Ştii că niciodată nu le vei putea prinde în zborul lor. În zilele astea poţi crede şi aştepta orice, căci totul e uşor. Dacă

noaptea pașii bîjbîie pe trepte plate și obișnuite, ca în visurile în care nervii cad înspăimîntați, și cu ochii năpădiți de întuneric te apleci să cauți, să găsești cu mîinile locul unde ai să calci, ziua însă poți alerga pe trepte atît de ușor, încît mersul să-ți pară o plutire. Da, pe aceleași trepte plate ale zilelor fără sfîrșit.

Cîteodată, totul este ușor. Liliana își îndreaptă întreaga făptură mlădioasă.

— Doamne, ce bucurie, cîtă bucurie !

Și oftă și ea, dar un oftat de descătușare, curat de orice gînd greu.

Dacă ar întinde brațele s-ar putea înălța, ar putea zbura. E sigură de asta ! Dar ea își încercuiește sufletul, îl strînge în ea, cu bucurie, ca pe-o comoară, căci simte că de acolo, din piept, pornește bucuria asta, zborul ăsta, și trebuie păstrată bucuria.

O adiere de primăvară, moale ca o mîngîiere, o prinde, pătrunde prin haine pînă la ea, goală. Dar atîta nu ajunge, atîta nu ajunge. E o putere tinără ce vrea să trăiască, o putere ce trebuie risipită, o putere care, dacă nu i se dă voie să zboare, te copleșește, și gîndurile, care au acum tremurarea transparentă a aerului în soare, s-ar topi, de plumb.

Mătușa Matilda însă e bătrînă. Liliana știe cum e un om bătrîn : pe același contur al trupului tînăr s-a așezat un val de oboseală, și a ofilit toată carnea. Încet-încet... Apoi, ofilirea se adîncește atît, de nu se poate mai departe ; și atunci, slăbit, moleșit, trupul tremură neoprit, capul și mîinile, mereu. Ea însă, Liliana, dacă voia, putea cu o cazană vie, pornită dinăuntrul ei, să împiedice ofilirea, așa cum un corp cald împiedică frigul din jurul lui să i se apropie, să se așeze asupra-i, să-l răcească. Așa simțea ea. Tinerețea în ea avea puterea să oprească ofilirea. Nu se putea altfel. Asta era tot atît de ușor cum ușor îi era să zboare. Închise ochii, căci soarele o ameți se. Înăuntrul ochilor simți lumina adunată, caldă ca o sărutare. Da, cîteodată totul este ușor.

Mătușa Matilda a fost și ea tînără. Lucrul pare de necrezut, dar este adevărat. Se spune că a fost și frumoasă. Fotografiile nu mint ; într-adevăr, pe fotografii stă o fe-

meie tînără, plină de viață și frumoasă. Dar asta înseamnă că trebuie să fie mătușa Matilda ? Liliana știe bine că e mătușa Matilda, dar cu toate că știe precis, totuși nu poate crede. Lucrul e simplu. Tot așa, dinăuntrul ei, ceva oprește gîndul acesta. Gîndul există, dar fără însemnătate, pentru că nu are putere să se așeze. Aleargă numai împrejurul minții.

...Liliana își surîde iertătoare. Știe, știe tot ce i s-ar putea spune. Vede toate gesturile acelea mărunte — parcă prevestiri de tremurare — făcute cu capul de cei care au început să îmbătrînească, cei care n-au avut puterea să rămînă tineri, cînd vor să o încredințeze că e un copil care încă nu știe ce e viața... Dar asta n-are importanță. Importanță are numai faptul că ea simte așa și că așa e bine. Pentru ce să știi cum e viața, dacă fără să știi, e bine ? ! De ce tocmai cei care o iubesc vor să-i arate că viața „nu e așa cum crezi tu", ci, dimpotrivă, e nemiloasă, fără sens și nu se poate nimic, nimic, nimic, niciodată... nicidecum „zbura". Deodată, Liliana nu-și mai putu stăpîni rîsul. Sînt hohote care strălucesc curate, limpezi, în lumina zilei. Asta e viața, asta e, și atît... Și dacă e și altceva, o să fie altă dată, mai tîrziu... cîndva... dar în tot cazul, nu acuma. Acuma e bine, e bine și ușor.

Mătușa Matilda, se povestește cu surîsuri în ochi, că era cochetă. Bineînțeles nu mătușa Matilda cea bătrînă, ci femeia aceea tînără, frumoasă din fotografii, despre care se spune că e mătușa Matilda. Rochii lungi pînă în pămînt, și acolo bogăție fragilă de valansiene, pliseuri, gofreuri. Cînd se mișca mătușa Matilda, rochia avea o grație frivolă, indolentă, și însemna pe pămînt un drum pe care se putea merge în urma ei. De aceea trebuia să o urmeze cei ce o iubeau. Deasupra ei, o umbrelă transparentă, creată într-adins pentru a pune în jurul ei o aureolă blondă de mătase, îi învăluia părul clar cu o lumină topită, iradiată. O mișcare a mîinii albe învîrtea umbrela, care își fîlfîia franjurile ca pe niște fluturi prinși acolo, înfrigurați că nu pot veni să se așeze asupra ei, asupra părului ei, crezînd că e o floare nouă, rară. Mîna cealaltă a mătușii era liberă, pentru a fi sărutată. Cel care i-o săruta trebuia să fie un ofițer, și ofițer nu ca acum, cu haine pămîntii, ci — poate roșior — din cei cu galoane multe, cu

eghileți, cu pinteni, cu aur, cu roșu, cu străluciri, cu sabie, cu decorații, cu panaș alb. Alături de el, ținut de o ordonanță, un cal mare, negru, cu spume la gură, răscolea pămîntul așteptînd, și bineînțeles că tot primăvară era și atunci... atunci... cînd mătușa Matilda era tînără.

Rudele Lilianei și mama ei și tatăl ei spun că bărbatul mătușii Matilda o bătea.

Aci, lucrurile se încurcă. Pe cine bătea unchiul Alexandru ? Pe mătușa Matilda bătrîna, sau pe femeia aceea frumoasă ?... Și pentru una, și pentru alta, lucrul era tot atît de greu de închipuit ! Cum o să bați o femeie frumoasă ? Dar una bătrînă ? Și totuși, se spune sigur că a bătut-o mereu și cînd era tînără, și cînd era bătrînă și că o bătea și atunci, și atunci, pentru că era gelos.

Mătușa Matilda fusese cochetă. Unchiul Alexandru o bătea pentru că era gelos. Din gelozie ți se iartă și crima. „O iubea, domnilor, o iubea !“ strigă avocatul, și Curtea cu juri, într-o sală care plînge de emoție, îl achită. O iubea, o iubea unchiul Alexandru, și de aceea avea voie să o bată.

Toate acestea sînt niște povești de neînțeles. Probabil că orice întîmplare cu adevărat întîmplată, și nu imaginată, trebuie să aibă un înțeles, o explicație, să fie posibilă, de vreme ce a fost, și să aibă un început care să te facă să pricepi totul ; dar dacă nu ți se dă începutul acela, lucrul poate să rămînă neînțeles.

Cînd unchiul Alexandru o bătea, ea fugea la rude, se ascundea. El o găsea, venea acolo, plîngea, cerea iertare și se împăcau din nou.

Liliana știe tot, vede tot, mai ales din cele ce au fost. Dacă i se spune un cuvînt, ea cunoaște amănuntele, mai multe amănunte chiar decît cei ce povestesc. Pentru lucruri care se întîmplă în fața ochilor ei, e mai greu... Poate chiar că se înșală totdeauna ; de aceea e mult mai bine și mai ușor să te gîndești la ce a fost. Un cuvînt ajunge ca să înțelegi o dîră lungă, întinsă pe bucăți mari de viață. El era gelos, îngrozitor de gelos, gelos ca o fiară. Ea însă, sigur, trebuia să rămînă aceeași, mereu aceeași, netulburată, fără să poată înțelege ce înseamnă „a fi gelos“. Cînd pleca el de acasă, o încuia ; cînd se întorcea, ea sărise pe fereastră și era plecată la plimbare. Seara

venea înapoi, liniștită, fericită, ca și cum totul era de la sine înțeles. O bătea... Ea nu înțelegea de ce... Plîngea... fugea din nou la rude...

Mai tîrziu, mult mai tîrziu, atunci cînd mătușa Matilda îmbătrînise, el urmase să fie gelos, dar pentru trecut. Cînd îl prindeau din urmă amintirile, avea gesturi demente, parcă pentru a-i plăti datorii uitate, datorii negre, iscălite cu sînge stors din rădăcinile unui suflet care nu iartă. Atunci, din fundul trupului, se înălțau chinuri care nu-și înțeleseseră pînă atunci rostul, care de aceea nu putuseră muri și își strigau abia acum — înspăimîntători, ca strigoi neliniștiți — acea întrebare, cea mai crudă : „Pentru ce ?“ În față îi stă ea, bătrînă. În ea, nimic care să-i fi dat vreun răspuns, nimic decît un trup schilodit de vreme, care nu păstra nimic din nici un cuvînt sau mîngîiere date lui pentru că fusese iubit. Se topise tot, tot. Din toate — nimic, nici o urmă. Și totuși, era ea, ea... Atunci, el, unchiul Alexandru, răscolea toată casa, toate sertarele, pentru a găsi urme, pentru a găsi vinovăție, în lucruri, dacă nu în om, să fie sigur, să știe precis. Dar nu găsea decît amintiri frivole, care îl umpleau de furie și de groază : panglici, pantofi, cutioare, bilețele dulci și insignifiante, rochii de bal, pe care le zvîrlea și le trîntea... Rochiile se prăbușeau la pămînt, tăcute, moi, ca zdrențe inutile și ridicole, ele, care îmbrăcaseră trupul tînăr, trupul pe care el, pe vremuri, înnebunit, îl văzuse legănîndu-se în ritmul valsului lin, în brațele altora.

Ea se repezea la lucruri cu spaimă. El o bătea. Ea nu înțelegea de ce. Se lăsa bătută, lovită, fără nici un cuvînt și, cu eroism, le strîngea la loc, preferînd să păstreze unelte de chin și lacrimi decît să piardă amintiri vii de fericire. Le strîngea, le încuia, și apoi nu mai vorbea cu el.

Săptămîni întregi nu vorbeau unul cu altul, dușmănoși, privindu-se pe furiș ca să-și găsească cusururi noi, după o viață de cincizeci de ani trăită împreună. De altminteri, aceasta era o distracție. Vara plecau și la băi. De acolo trimeteau la prieteni cărți poștale ilustrate, cu fotografia hotelului : „Salutări din Govora, Vichy, Veneția, Slănic, Constanța : Matilda și Alexandru“.

Unchiul Alexandru era într-adevăr — sau fusese — ofițer, căci și el, ca și mătușa Matilda, tot doi oameni a

fost : el tînăr şi el bătrîn. Numai că unchiul murise — şi cel tînăr, şi cel bătrîn ; pe cînd dacă mătuşa Matilda cea tînără murise, cea bătrînă mai trăia încă. Liliana îşi aminteşte doar vag de unchiul Alexandru cel bătrîn ; şi tocmai pentru că prea vag, cel tînăr, din fotografiile pe care le poate vedea oricînd, îl înlocuise complet pe cel bătrîn. De aceea, cînd a auzit că unchiul Alexandru o bătea pe mătuşa Matilda pînă la bătrîneţe, Liliana a văzut-o bine pe mătuşa Matilda bătrînă, dar pe unchiul Alexandru nu l-a putut vedea decît tot tînăr : un ofiţer tînăr, înalt, bătînd o femeie bătrînă.

Şi unchiul Alexandru are multe fotografii, dar nici el, ca şi mătuşa Matilda, ca şi aproape toată lumea, nu avea fotografii decît din tinereţe şi apoi şi cîte una, aşa, cînd începuseră să fie mai graşi ; apoi nimic. Dar nu din pricina asta Liliana nu putea prinde „îmbătrînirea". Ea, Liliana, are şaisprezece ani, mama ei treizeci şi opt, tatăl ei aproape cincizeci, şi mătuşa Matilda optzeci. Mătuşa, însă, niciodată nu recunoaşte atît ; spune numai şaptezeci. De ce ? Poate aşa, din obicei ; căci la vîrsta ei, ce rost ? !... În fine, astea sînt lucruri pe care nu le poţi înţelege decît atunci cînd ajungi la ele, iar pînă atunci...

Şi Liliana îşi aminti suspinul servitoarei bătrîne în faţa grădinii împrimăvărate : aruncase apa din lighean şi suspinase, ca şi cum prin asta se mai împlinise unul din gesturile hotărîte, care te apropie de un sfîrşit. Poţi să spui „A mai trecut un an". Mătuşa Matilda însă, în loc de optzeci de ani spune şaptezeci. Zece ani economie. Probabil că asta îi face bine. Cîteodată, probabil că şi pentru ea totul este uşor...

Pe fotografii, unchiul Alexandru are o înfăţişare măreaţă : înalt, cu cioc ca al lui Cuza-vodă sau Napoleon III, cu care şi seamănă — în tot cazul asta nu este un semnalment, căci toţi din vremea aceea semănau unul cu altul — ca şi cum vremea ar şterge pentru ochii noştri deosebirile, şi-i vedem pe oamenii unei epoci toţi la fel, cum de exemplu sînt caii pe stradă. Şi mătuşa Matilda seamănă cu împărăteasa Eugenia a Franţei sau cu doamna Elena Cuza, la care rochiile acelea cu talia strînsă şi malacof amplu şi-au răsfrînt parcă puterea pînă şi în stilul umerilor largi, în căderea lor lină, pînă şi în expresia feţei.

Fiecare se naşte, vine în viaţă şi strigă tot timpul : „Eu, eu sînt !“ Aşa cum face mătuşa Matilda cînd îşi arată fotografiile. Dar cînd colo, toţi sînt la fel. Puţin timp să treacă, şi nu mai există „eu, eu“. Totul se învăluie într-un val mai larg şi mii şi mii de oameni ajung cu o singură expresie, un singur nume. Apoi, încă puţin înapoi şi... era terţiară, antediluviană. Mătuşa Matilda, însă, îşi aminteşte încă detalii despre ea din vremea cînd era tînără. Îţi poate povesti cum era rochia albă cu dantelă pe care a avut-o la balul acela dat la palat, ce faţă au făcut Cutare şi Cutare cînd au văzut-o pe ea, şi probabil că atunci cei ce au văzut-o pe ea — Cutare şi Cutare, cei care o iubeau — nu o confundau cu doamna lui Cuza-vodă sau cu împărăteasa Eugenia a Franţei. Îi spuneau ei „tu“, şi glasul lor tremura ; iar acel „tu“ cuprindea o singură fiinţă : mătuşa Matilda.

Şi mama este acum tînără de tot, pentru că azi femeile nu mai îmbătrînesc aşa repede ca înainte. Şi despre mama ei, Liliana poate crede că nu va îmbătrîni niciodată, cu toate că şi mama îşi face fotografii pentru mai tîrziu. Dar mama nu seamănă cu nimeni şi nu va semăna cu nimeni. Din păcate astea sînt tot gînduri care se lasă gîndite numai în zilele cînd totul este uşor şi tremură lumina pretutindeni, căci altfel, în alte zile, cînd mama e obosită, cînd îi e faţa trasă, Liliana se uită cu grijă la ea şi ştie tot ce va fi şi i-ar veni cu lacrimi în suflet să o roage ca ea, mama, să nu îmbătrînească niciodată. Mama a spus : „Ah, uite un fir de păr alb !“ Tata s-a apropiat şi a sărutat uşor locul arătat ; mama însă, cu faţa aproape de oglindă, a căutat firul, l-a prins şi l-a smuls înainte ca tata să fi avut timpul să o oprească. „E mai bine aşa“, a spus mama. Şi tata a surîs vag. El are multe fire albe. Îi stă bine. Mătuşa Matilda şi-a cănit părul. Îi stă urît. E slabă de tot, aşa cum au fost slabe la bătrîneţe toate femeile care au semănat cu doamna Elena a lui Cuza-vodă ori cu împărăteasa Eugenia. Mătuşa Matilda cînd se ridică de pe fotoliu e înaltă. Merge pînă la dulap şi se uită şi ea în oglindă. Oglinda asta s-a aburit. Nu se mai poate curăţa cu nimic. Înăuntrul ei s-au împăienjenit imaginile.

Mătuşa Matilda se apropie, îşi apropie faţa ca şi cum s-ar căuta acolo, în adînc, nu la suprafaţă. Probabil că

acolo, ascunsă sub văl, a rămas ea tînără, frumoasă, căci, după o clipă, mătușa Matilda pare că a găsit : se descovoaie, își îndreaptă gîtul, capul, i se întinde fața... Cînd e așa, pare răsărită din povești... Dar repede, totul cade și mătușa Matilda merge din nou la scaunul ei, se ghemotocește și stă. Poate sta așa ceasuri întregi, aplecată asupra amintirilor. Poate găsi acolo învăluite în minte mai bine ca în orice oglindă imaginea ei tînără, frumoasă, mlădioasă... așa cum era atunci cînd timpul nu trecuse încă peste ea. Căci timpul trece. Sigur că trece, și poate că e bine așa.

E bine că trece timpul ; dacă ar sta pe loc mai mult de o clipă, ar fi îngrozitor... poate. Liliana, pentru că nu e sigură, ar vrea să-și închipuie cum ar fi ; dar iată că, dificultăți de necrezut îi închid orizontul acestui drum. Și se întoarce Liliana cuminte înapoi, lăsînd lucrurile așa cum sînt, cu dărnicie față de natură și mersul ei. Simte că tot trupul i s-a făcut un singur surîs, binevoitor, ironic și vesel. Cum ar fi dacă... Și renunți, pentru că e prea complicat să clădești lumea din nou.

Mătușa Matilda mai fusese o dată căsătorită. Demult, demult de tot, înainte de a fi fost căsătorită cu unchiul Alexandru. Acela nu era ofițer. Era însă bogat, tare bogat, și mătușa moștenise totul, pentru că el murise întîi. Bărbatul acela fusese mai în vîrstă decît mătușa Matilda, murise însă în pușcărie, și nu de bătrînețe, căci avea treizeci și cinci de ani cînd a murit, și ea douăzeci. Se spune că nu furase, că ar fi fost cu adevărat și complet nevinovat — toți ai casei știu asta, și știu sigur asta — dar pînă să se facă procesul, pînă să se facă dreptate, el murise acolo. Și Liliana auzise că l-ar fi otrăvit ceilalți, cei care l-au închis ; niște oameni cu care el lucra.

Despre unchiul dintîi, căci și el i-a fost unchi, Liliana nu știe nimic, deși ar vrea să știe ; dar cînd începe ea să vorbească de el, toată lumea tace. Și Liliana simte că pe acesta, pe unchiul Filip, îl iubește. N-ar putea desluși de ce, dar lucrul e sigur. Poate pentru că murise nevinovat, închis ; asta nu se întîmplă oricui !

Cînd o întreabă pe mama ei despre el, ea răspunde invariabil : „Lasă-l, săracu !“ ; cînd îl întreabă pe tata, el răspunde : „Altceva n-ai găsit de vorbit ? Vezi-ți de

ale tale" ; iar pe mătușa Matilda n-a îndrăznit niciodată să o întrebe... Și totuși ar fi bine poate...

Cum să cunoască viața, dacă nimeni nu vorbește atunci cînd întreabă de lucruri pe care nu le știe ? ! Toată ziua o amenință : „Ai să vezi tu ce e viața !" dar cînd întreabă cîte ceva, o gonesc : „Vezi-ți de ale tale. Ai tot timpul !" Și nimic nu-ți strică „ale tale" decît să fii trimis la ele cu de-a sila. „Du-te de te joacă !" îi strigau cînd era mică, și apoi mai joacă-te dacă poți ! Acuma la fel : „Vezi-ți de ale tale dacă poți !"

Unchiul Filip nu are în casă nici o fotografie. Liliana și-l închipuie frumos, înalt și blînd, cu mîini care au totdeauna o mișcare de a te apăra. E bine să stai lîngă el. Cu gîndul, căci altfel nu se mai poate. Din oameni nu poți păstra, în lăzi, semne vădite care să ți-i amintească, așa cum poți păstra din lucrurile în mijlocul cărora ai trăit pe vremuri, așa cum mătușa Matilda și-a păstrat toate rochiile din tinerețe și pe care Liliana le-a văzut într-o zi cînd a căutat cu mama ei ceva pentru un bal mascat la care se ducea. Liliana a stat acolo pînă cînd mama ei a ales. Bineînțeles că mătușa Matilda nu știa nimic. S-ar fi îmbolnăvit. Chiar a și spus asta mama, rîzînd, tatei, care a privit-o curios... parcă trist.

Liliana a văzut rochiile. A stat acolo pînă cînd a ales mama. Erau multe, de toate felurile și culorile. Erau și pantofi, erau și umbrele, erau și pelerine mici, și mănuși, și mărgele, și evantalii, și o păpușă, și cutioare, și panglici, și batiste. Mama a exclamat : „Extraordinar !" Apoi a șoptit : „N-o să mă încapă cu corsetele astea de acum !" Dar totuși a ales, a închis la loc și a plecat bucuroasă, cu rochia în brațe. În ladă erau și costume de bal mascat — un costum de turcoaică cu clopoței, unul de țigancă cu bani de aur —, dar mama a spus tatei : „Mă costumez în stilul de atunci !" Și a luat o rochie pe care mătușa Matilda o purta cînd nu se costuma. În pod, în lăzi, au rămas toate celelalte.

Deodată, Liliana se ridică. Era ametită de soarele care o moleșise, o topise parcă și îi pusese în vine un alt sînge, cu mult mai cald și mai dens, pe care-l simțea acum în frunte, în tîmple, în ochi. Se îndreaptă spre casă aproape șovăind, cu gîndul rămas la rochiile mătușii Matilda.

În odăi era frig. Resturi de iarnă, pe care, din economie sau bucurie că a venit primăvara, întru afirmarea primăverii poate, nu le mai gonești cu un foc clar făcut în sobă. Liliana se grăbi, ajunse la scara podului și urcă treptele.

Cînd a deschis ușa podului, un miros specific o prinse de gît. Mirosea a „amintiri". Poate să miroasă a violete, a primăvară, a mucegai, și poate chiar mirosul să-ți amintească de ceva, dar poate să miroasă pur și simplu a „amintiri". Căci, înainte de a ști ce se întîmplă înaintea oricărui gînd, amintirea e atît de puternică, încît îți face un suflet așa cum l-ai mai avut vreodată. După cum eterul dat unui om leșinat îl trezește, unele mirosuri deșteaptă în tine un om vechi care a trăit vreodată : un îndrăgostit, un copil, un bolnav.

Liliana găsi aici, deșteptat de mirosul podului unde se jucase atîta și atîta, sufletul de copil care-și iubește păpușa nemărginit, cu patimă, ca pe singurul lucru cert. Regăsi sufletul mic, îngrozit la gîndul că dacă pleacă mama de acasă nu se va mai întoarce poate niciodată.

Se duse încet la ladă și o deschise. O ladă mare de lemn. Întîi, totul învăluit în hîrtie albastră, plină de un praf miraculos de fin ; apoi, dedesubt, un cearșaf ; apoi, sub cearșaf, moarte, toate rochiile care au fost vii.

Cu mîini slabe, le ridică încet, cu grijă. Un parfum vag de paciuli o tulbură, cum te tulbură cînd vezi pe fața unui mort ceva la care nu te așteptai, ceva care te sperie pentru că seamănă a viață : gura care s-a deschis, fire de păr pe față care au urmat să crească...

Apoi, de acolo, din fund, ochii păpușii răsăriră și o priviră. Păreau nespus de triști ochii albaștri de piatră, tristă fața cu surîsul absolut inutil, fața penibil de tînără, acolo, în fundul lăzii de rochii moarte... Și într-o cutie — scrisori.

Erau de la unchiul Filip, cel care murise în pușcărie, și de la unchiul Alexandru, cel care o bătuse pe mătușa Matilda, de la amîndoi bărbații ei. Erau înăuntru, în aceeași cutie, două teancuri care semănau, așa cum seamănă atîtea, atîtea lucruri numai și numai pentru că a trecut vremea. Liliana își aminti deci de era antediluviană, dar cînd deschise o scrisoare, timpul se topi, și cuvintele înviate

avură sunet clar. Își strigau dreptul la viață, își strigau durerea, și pentru că nu răspunsese nimeni, ele strigau încă. Erau flăcări ce pîlpîiau, era sînge ce curgea și era durere multă care se zbătea încă. Același sunet și același glas, aceleași cuvinte și aceeași deznădejde, atunci ca și oricînd.

„18 Februarie

Draga, draga mea, scumpa mea copilă,

Îmi e greu fără tine, și gîndurile nu mă lasă să mă potolesc. Mai mult decît oricînd, acum știu că te iubesc. Tu pentru mine ești viață. Îndoiala mea nu cunoaște margini cînd știu că tu ești tînără și frumoasă și că te-am lăsat singură. Tu însă știi că eu nu sînt vinovat. Matildo, tu și cu Dumnezeu știți că eu nu am vină. În genunchi, vă rog să mă ajutați. Iartă-mi gîndul păcătos că pe Dumnezeu cel bun îl așez alături ție, dar te iubesc cu suflet curat, și el e bun și va ierta. Dragostea mea te înalță pe tine la el. Niciodată tu să nu uiți asta. El poate mă va ajuta. Tu însă, Matildo, trebuie și tu să mă ajuți, căci, Matildo, sînt în grozavă suferință. Mă sfîșie gîndul că tu ești acolo singură, eu aci, și că trebuie să te trimit pe tine, copil, copil sfînt, pe drumuri cu rugăminți la cei ce sînt în drept și vor putea să mă ajute. Ești frumoasă, și ei au să te asculte pe tine. Și eu sufăr de asta, dar numai tu, neprețuita mea, mai poți face ceva pentru mine, căci numai tu cunoști și știi unde este dreptatea. În urmă, vor vedea și ceilalți, dar pînă atunci, tu să nu mă lași, tu să nu mă uiți, și să mergi pentru mine. Tu să nu uiți acolo că pentru mine te-ai dus și că eu aștept răspunsul tău și pe tine. Sîntem tineri și vom trăi fericiți. O viață întreagă e înaintea noastră. Voi fi supus ție prin dragostea ce ți-o port. Pentru nici un suflet nu voi fi mai supus și mai blînd. Aci e greu, și tristețea mea e dintre cele mai negre. Făgăduiesc bunului Dumnezeu că voi ști prețui apoi tot ce e liniște și bucurie în viață. Ai să te duci, Matildo, și ai să te rogi lor. Eu nu mă pot mișca. E cea mai grozavă pușcărie ce se poate închipui, căci pereții ăștia mă despart de tine și mă lasă singur și pentru că în afara lor tu ești singură. Gîndul meu e chinuit și înăuntrul zidurilor, și în afara lor.

Cîteodată, cînd timpul trece şi mai greu, mi se întunecă mintea. Aş vrea să-mi juri tu, pe credinţa ta cea mai adîncă, Matildo, că eu mă gîndesc cu chinuri la tine numai pentru că sînt departe de tine, dar că tu eşti numai a mea, că te voi găsi eu pe tine atunci cînd, liber, voi veni să te găsesc. Matildo, te iubesc. E adevărat că simt nebunia aproape, îmi este teamă şi nu mă pot mişca. Îmi este teamă de tine. Mîinile tale mici şi trupul tău întreg se pierd lîngă mine, şi totuşi îmi este teamă de tine. Cîteodată ai priviri care nu ştiu ce vor să spună. Matilda mea, pasăre cu ciripit atit de blînd, viaţa mea, ajută-mă. Mergi şi dă celor în drept înţelesul nevinovăţiei mele, ei au să te creadă, au să facă lumină. Să bagi de seamă însă. Tu nu cunoşti cît e de mîrşav sufletul de bărbat în faţa femeii care se roagă lui. Matildo, mai bine nu-ţi mai spun nici un cuvînt. Vei face cum vei crede tu. Îţi alătur aci o scrisoare pentru... cel din urmă cu care am vorbit în seara aceea, ştii tu, la noi acasă. El poate mult, foarte mult.

Primeşte tu dragostea şi încrederea mea şi lasă-mă să-ţi sărut mîinile mici.

Al tău pentru toată viaţa,
Filip

P.S. Şi acum, că e isprăvită scrisoarea, îmi pare că e prea lungă şi că, totuşi, nu ţi-am spus nimic din ce trebuia. Cuvintele au omorît gîndul şi au îngheţat sîngele în mine, că ai putea tu, Matildo, să o citeşti uşor, să nu bănui din ce suflet amar a pornit. Eu nu mai am putere să-ţi mai spun nimic. Un singur cuvînt încă : te iubesc.

Filip"

Liliana simţi ceva fierbinte în tot trupul, o nevoie de a striga, de a alerga. În aceeaşi clipă însă, se topise parcă amintirea locului unde trebuia alergat. Timpul omorîse locul şi rămăsese dorinţa singură, fără scop. Cu mîinile tremurătoare, mai deschise un plic, al doilea în şir :

„21 Februarie

Matildo, pentru numele lui Dumnezeu, ce înseamnă asta ?

Ce înseamnă tăcerea ta ? Ce s-a întîmplat ? Ce fapt te-a putut face să nu-mi răspunzi tu mie? Pentru Dumnezeu, ce suflet de piatră e în tine ca să rămîie nemișcat cînd eu strig la tine a moarte și a nebunie ? Ce fapt a putut să te facă pe tine să mă uiți ? Îmi este inima mușcată de spaimă și îndoială. Nu înțelegi că sînt ziduri în jurul meu și că eu nu mă pot mișca, nu pot alerga și să știu ? Oricui cînd suferă i se pare că e încercuit, că nu se poate mișca, dar aci sînt ziduri — auzi tu ? — ziduri în jurul meu, ziduri în jurul gîndurilor mele, ziduri în jurul trupului meu. Înăbuș...

Matildo, pentru numele lui Dumnezeu, tăcerea ta e nebunie. Nu se poate, nu se poate să nu se fi întîmplat ceva. Sufăr, Matildo, pentru numele lui Dumnezeu, răspunde, tăcerea ta e nebunie și m-a cuprins. Nu mă pot mișca și nu găsesc odihnă. Gîndurile negre sînt cele care vin întîi, și ele au sosit și m-au cuprins. Dar tu trebuie să știi că nu cred nimic din tot ce-ți spun rău. Nu cred nimic rău, căci dacă aș crede, fie și o singură clipă, aș muri. Matilda mea sfîntă, tu ești totul pentru mine, și eu nu mă pot gîndi rău la tine, nu pot să mă gîndesc rău, Matildo, dar, pentru numele lui Dumnezeu, răspunde, din milă, ajută-mă, nu mă lăsa așa ! Ce gînduri negre, ce groază în jurul meu... Și tu unde ești acuma ? Tu plîngi, sau rîzi acuma ? Nu te mai pot vedea nici în minte... Totul s-a tulburat...

Filip"

Și apoi încă o scrisoare :

„26 Februarie

Înger sfînt, iartă-mă. Eu trebuiam să știu că tu nu ești de vină, că tu nu poți păcătui, pasăre nevinovată. O clipă am amețit, și poate am vrut să te urăsc, dar nu uram decît durerea și întîrzierea ta pentru a mă mîngîia. De ce să-ți

fi fost teamă de mine ? Tu nu înţelegi că am surîs — un surîs care mi-a limpezit curat sufletul — cînd am înţeles de ce n-ai răspuns ? Ce ai făcut seamănă atît de bine cu tine, copilul meu ! Asta m-a înduioşat cum mă înduioşează mîinile tale mici pe fruntea mea obosită. Să răstorni tu cerneala pe scrisoarea aceea, bine, înţeleg ; dar să-ţi fie teamă de mine, pasăre, floare scumpă ? ! Cum poate să-ţi fie teamă de mine ? Tu nu te-ai gîndit că pot scrie îndată altă scrisoare către el ? Şi că e mai uşor asta decît să mă laşi să mă chinui ? Cîteodată nu te înţeleg. Să nu-ţi fie teamă de mine, să nu mai tremuri pentru mine decît de bucurie, aşa cum fac eu cînd mă gîndesc la tine, Matilda mea şi viaţa mea. Îţi sărut ochii mari de căprioară speriată. Ai plîns poate ? Tu să nu plîngi, cu toate că niciodată nu eşti mai frumoasă, mai scumpă decît înlăcrimată. Orice ţi-aş da atunci. Te iubesc. Eşti frumoasă, eşti a mea... Matildo, Matildo, din nou gîndurile acelea care mă omoară. Eşti a mea ? Eu stau aci, de viu închis, departe de tine. Ce păcate şterg cu suferinţa asta ? Iartă-mă că-ţi vorbesc aşa, tu atît de copilă, dar crede că dacă ai avea grijă, cît de mică grijă să-mi spui din timp în timp că eşti fericită, că eu te pot face fericită, aş răbda orice pentru tine... şi apoi, mai tîrziu, trebuie să fie bine.

Matildo, tot atît de lin şi uşor iţi este mersul ? Sărut cu credinţă urmele paşilor tăi, şi aplecarea asta a mea îmi este bucurie. Să umbli şi să trăieşti pentru mine, pasăre de aur.

Filip

P.S. Nu uita să mergi cu scrisoarea alăturată la locul cuvenit. Fii cuminte. Vezi să nu se piardă şi asta. Eu aştept.

Filip"

„2 Martie

Scumpa mea, spui că ai dus scrisoarea şi că te-a primit îndată. Îţi mulţumesc ţie, îi mulţumesc lui — să-i spui asta — şi mulţumesc bunului Dumnezeu, care ne ajută şi care te-a aşezat în calea mea.

Totuși, din scrisoarea ta nu înțeleg bine toate. Sînt multe lucruri pe care nu le înțeleg. De ce a spus el că acum nu poate face nimic? Ce e acum? Și acel mai tîrziu va fi cu mult mai tîrziu? Nu te supăra și înțelege bine ce ți se spune și caută și ține minte, ca să-mi poți spune și mie. Așa îmi va fi mai ușor să te îndrumez în cele ce trebuie să faci. Spune-i că acum trebuie făcut ce e de făcut, și mai ales fă-l să creadă, să înțeleagă că nu sînt vinovat. Tu știi bine lucrul acesta. Tu știi, dar asta nu ajunge ca să mi se dea drumul. Ei însă pot căuta vreo dovadă. Trebuie să fie dovada. Nu se poate altfel, dar să caute acum, pînă nu vor avea timp cei ce mi-au dat durerea asta să șteargă poate urmele care mă vor duce la lumină. Și mai ales, pînă tu nu mă vei fi uitat. Căci asta e tot. Pentru celelalte lucruri, eu am răbdare, căci am credința că nevinovăția trebuie să iasă la suprafață; ea e totdeauna cu suflet ușor și plutește la urmă peste suflete grele de păcate și ură. Dar tu, tu, Matildo, tu...

Te sărut cu dragoste caldă, al tău,

Filip"

„6 Martie

Iubito, din nou cîteva zile fără un cuvînt de la tine. Dar n-ai să înțelegi ce înseamnă cîteva zile, căci desigur pentru tine trec ușor și tu nu știi ce însemnează zile de dor și așteptare și îndoială. Te rog să-ți fie milă de mine. Orice putere are margini; și cîteodată eu văd marginea, și acolo e prăpastie neagră, de unde nu te mai întorci. Matildo, trebuie să cauți și să te gîndești că mă poți nenoroci, și nu trebuie. Nu știu cum să-ți spun lucrul acesta, așa ca să-l înțelegi în toată grozăvia lui și în același timp să nu te sperii tu. Nu trebuie să te sperii, căci cu un cuvînt ori un surîs, ți-am spus, mă ții locului, liniștit... Dar vezi, te rog, să nu fie cuvîntul cu prea mare întîrziere spus, atunci cînd sunetul drag va fi zadarnic. Da, cîteodată simt că mi se întunecă mintea și mă lovește îndoiala de mine, de tine și de tot ce e în jurul meu. Și dacă ai ști tu ce loc strîmt mi-au lăsat unde să-mi zbat chinul!

Și totuși, și atîta e prea mult, căci e fără tine. Prea mult loc pentru mine singur. Singur îmi este destul și cu mult, mult mai puțin... Și cu mult, mult mai întuneric... Înțelegi tu, floare de aur, căci fără tine eu nu pot trăi. Gîndul că m-ai putea iubi atît cît te iubesc eu îmi dă în suflet o tremurare de bucurie ; și e sufletul atît de ușor, încît se înalță pînă la cer. E prea înalt, amețesc și-mi este teamă de atîta fericire. Desigur că sufletul omenesc nu poate duce atîta fericire, și de aceea nu-i este dat să ajungă pînă la ea. Totuși, Matilda mea, eu aștept, căci acuma eu știu unde e ascunsă fericirea.

Copil drag și sfînt, mîini scumpe în fața cărora îngenunchi, toate trebuie să fie ale mele, ele și cu sufletul care le mișcă pe ele, cu viața din ele, Matildo, dacă ai ști cît de strîmt e aici ! Nu-mi mai au loc gîndurile, teama, speranțele. Se lovesc de ziduri și le simt în mine însîngerate, înspăimîntate, adunate acolo, ele, care vor să trăiască și să lupte.

Nu știu ce ai să poți înțelege tu din toate acestea fără șir, dar citește-le cu răbdare și primește-le, căci e singurul drum care-mi deschide calea spre viață. Nu îți scriu decît pentru a-ți spune mereu că-mi ești dragă, și asta o pot spune fără oboseală, viața întreagă. Nu trebuie să cauți în scrisorile mele altceva decît cuvîntul care te binecuvîntează că trăiești. Nu trebuie să ții seama de îndoielile mele, căci ele nu sînt decît pentru ochii mei, care nu te văd aci în fața mea, pentru că nu-ți aud glasul, pentru că nu-ți pot săruta fața, pentru că trec clipe fără tine, acum, cînd știu ce înseamnă și clipele, și dragostea mea pentru tine.

Sînt ceasurile lungi cînd aștepți, și eu aștept, și aștept cu înfricoșare. Cîteodată mi se pare că așteptarea nu o să mai aibă sfîrșit. În clipa morții, cei care mai așteaptă ceva nu pot muri, și cîteodată, iartă-mi gîndul, îmi pare că moartea îmi va fi o cazną, căci voi muri așteptîndu-te încă pe tine. Iartă-mă că-ți vorbesc așa. S-a întunecat de tot, și o dată cu întunericul acesta a pătruns și în mine în suflet un alt întuneric înfricoșător. Scriu ca un orb și mă gîndesc cu speranța că poate literele astea, scrise pe întuneric, încîlcite, nu le vei putea citi. Totuși, trebuie să

ți le dau. E tot ce e mai adevărat în mine, mai al tău. Trebuie să ai puterea asta...

Filip"

Și apoi, încă o scrisoare :

„Matildo,

Cîteva zile încă, fără nici o veste de la tine. Pot striga ? Și dacă aș striga, ce ar rămînea din glasul acesta slab cînd s-ar lovi de zidurile care mă înconjoară ?

Acum, sufletul mi-e prăbușit și a înțeles ceea ce bănuia. Mai pot striga cuvîntul «Dumnezeu», cînd el vrea să-mi dea durerea asta ? Pot spune «facă-se voia lui» fără ca o zvîrcolire neagră să nu-mi zvîrle în minte un sînge răzvrătit, căci dacă sînt multe căile Domnului, pot fi de multe ori și neînțelese. Nu vreau acuma durerii să adaug și minciuna. O șoaptă de «Dumnezeule» e atît de înfricoșată acum, încît nu mai e credință, ci geamăt. Mi-e groază de lumina care pătrunde dimineața, după o noapte de chin, prin fereastra mică și aduce o zi nouă de așteptare. Voi muri așteptîndu-te ! Cît de lungă e agonia celui care moare așteptînd ! Scriu încet, deslușit, pentru că nu mă grăbește nimic, pentru că de acum nu mi-a rămas nimic de făcut. Pot scrie cît de încet, cît de deslușit, tu vei citi aruncîndu-ți abia ochii, și nici un cuvînt nu va răsări viu în mintea ta, să strige acolo cu aceeași putere ca în mine. Și, Matildo, un singur cuvînt ar ajunge... Da, ar ajunge ca să înțelegi ce înseamnă groază. Și dacă acum cuvîntul «Dumnezeu» e geamăt, numele tău e otravă. Cînd îl șoptesc mă doare trupul. Dacă ți-aș dori răul, te-aș blestema ca să găsești și tu vreodată un nume pe care dacă l-ai șopti, șoapta să strecoare în tine tot atîta otravă ca numele tău, Matildo ! Și îl spun totuși numele tău, Matildo, îl strig numele tău, Matildo, și apoi, chiar de nu l-aș striga ori șopti, singur răsare fără voia mea în minte, și atunci nu aduce mai puțină otravă cu el în trup, Matildo. Și apoi, chinul cel mare, Matildo, este că otrava asta nu

aduce moartea ! După o clipă chinul începe din nou, Matildo... Voi muri așteptîndu-te încă pe tine...

La urmă, cînd voi sfîrși scrisoarea, adică atunci cînd voi obosi deodată, îți voi spune, Matildo, că totuși fericirea nu se poate găsi în nimic altceva decît în dragoste. Și atunci, la sfîrșitul scrisorii, nu-ți voi adăuga că totuși asta nu se împlinește niciodată. E ceva totdeauna alături cu drumul. Nu-ți voi spune asta și va fi singura răzbunare a mea, căci și tu, și tu vei trăi «alături cu drumul».

Răzbunarea asta o pot îndrepta asupra ta, căci dacă nu o voi face eu, se va împlini totuși de la sine. Eu însă voi putea crede că de la mine a pornit blestemul. Ceea ce bănuiam și am înțeles e prea în începutul ei — dragostea ta pentru un altul — ca să dai crezare cuvintelor mele. Ca toate celelalte cuvinte, vor aluneca și ele pe lîngă tine.

Matildo... Matildo... Nu știu dacă șoptesc, dacă strig, sau dacă numele e în sînge și-și strigă acolo singur otrăvirea lui, dar din grămada cuvintelor, aleg greu pe toate celelalte. Scriu încet, numele tău însă răsare singur și picură otravă în orice clipă, Matildo..."

Și din scrisorile unchiului Alexandru, Liliana deschise una :

„21 Februarie

Preaiubita mea Matilda,

Îți mulțumesc pentru ceea ce ai făcut pentru mine. Sînt foarte fericit. De acum trebuie să ne așezăm viața astfel încît să nu mai fie nici o piedică pentru fericirea noastră. Te vei duce și vei da scrisoarea aceea acum, așa cum îți spune el și către cine îți spune el, apoi trebuie să-i spui că nu mai ești a lui.

Eu nu pot primi să te împart. Dintru-nceput îți spun că gelozia mă poate omorî. Într-adevăr, acum o să fie mai greu să-i spui așa ceva, dar în fața imposibilului trebuie să te pleci, și acum e imposibil altfel.

N-am mai venit la tine zilele astea tocmai pentru a putea judeca mai bine aceste cuvinte și hotărîrea din ele. Acum, hotărîrea e luată. Nu voi mai veni la tine pînă ce nu-mi vei scrie tu că i-ai spus.

În curînd va fi procesul lui, se va libera și-și va căuta de viață. Viața noastră e împreună.

Nu găsesc alt cuvînt pentru a-ți arăta toată dragostea mea decît cele scrise mai sus. În ele e cuprins totul, tot ce vreau.

Al tău,
Alexandru"

Și încă o scrisoare, tot de la Alexandru :

„Matildo, știu că n-ai găsit curajul să faci ceea ce era cinstit să faci. Dacă nu o vei face tu, o voi face eu, îi voi scrie..."

În pod era o liniște înfricoșătoare și înăbușitor de cald. Se auzi sub streașină un glas slab de păsărică. Afară era primăvară. Departe, ca sosind din alte vremuri, un cocoș își înălță strigătul. Apoi, cîntecul lui se înmulți, dus din ce în ce mai departe, mai șters.

Cel de aproape răspundea și el cîteodată, înviind înlănțuirea lui. Astea toate, Liliana le auzi, dar nimic nu i se păru că este adevărat. Totul era venit dintr-altă lume, în care ea deodată s-ar fi trezit. Podul cenușiu sta tăcut sub praful cernut fără zgomot, prin răbdarea clipelor infinit de mici.

„...că voi muri așteptîndu-te încă pe tine"... striga sîngele în Liliana, „că voi muri"... și o șoaptă mai îndepărtată ca un suspin : „Acum eu știu unde e ascunsă fericirea, pasăre de aur".

Pasărea de aur era jos, în subsol, închisă în odaie, zgribulită, și neagră și bătrînă acum. Mătușa Matilda tremura. Tremurau mîinile, cu unghiile încovoiate ca gheare, cu vinele tari, vizibile. Tremura capul, tremura întregul trup.

„...așteptîndu-te încă pe tine"... striga într-ajutor glasul celui care murise așteptînd, cel care știuse zadarnic unde e ascunsă fericirea !

Liliana coborî scările fugind, urmărită de groază. Se trezi în odaia mătușii Matilda. Intrase fără să bată, fără să-și dea seama ce face. Bătrîna, cocoloșită, ca de obicei, în fotoliu, nu se mișcă. Părea că doarme, că a murit. Liliana șopti :

— Mătușă.

Atunci, bătrîna vru să deschidă ochii, dar numai unul se deschise, celălalt, cleios, rămase lipit... „Pasăre de aur"... și așa, cu un singur ochi, o privi fix.

— Mătușă ! strigă Liliana.

Și îi era frică și frig.

— Ce vrei ? răspunse glasul mort. Ah, tu ești ? Vino, vino, ia loc.

Liliana se așeză în fața ei. Bătrîna închise din nou ochii. „Dacă moare, se gîndi Liliana, o să fie prea tîrziu".

— Copil sfînt, șopti Liliana.

— Ce-ai spus ? întrebă mătușa Matilda. Și pentru că Liliana nu răspunse, continuă : Sînt bomboane acolo, uite acolo. Și ochiul deschis, albastru, fără lumină, arătă locul. Pe noptieră. Dă-mi și mie, dă-mi, spuse un glas plîngăreț, jalnic și slab. Ia și tu, ia și tu, plîngea glasul.

— Nu pot, se înăbuși Liliana, cînd vru să o ducă la gură, și rămase cu o bomboană în mînă. Încet, cleioasă, începu să se topească. Mătușă, șopti Liliana, și simți că tremură. Te rog, unchiul Filip cum a murit ?...

— Cine ? întrebă mătușa.

— Unchiul Filip, cel dintîi bărbat al dumitale.

— Unchiu... Unchiu Filip ?... Dar mai știu și eu ? ! Ce vrei cu el ? O fi răcit și el. Să-l ierte Dumnezeu, că m-a bătut viața întreagă.

— Nu, strigă Liliana, nu el te-a bătut, mătușă ; unchiul Alexandru te-a bătut. Filip a murit în pușcărie. L-au otrăvit ?... Sau s-a otrăvit el ?... Și dumneata puteai să-l scapi, mătușă Matilda.

— Da mai știu și eu ? !

Închise ochii și rămase din nou nemișcată.

Liliana strigă :

— Nu vrei nimic ? Nu vrei să te scoli ? Nu vrei să vii afară ? E soare afară, e primăvară...

Bătrîna se ghemotoci mai tare și aruncă o privire speriată împrejurul ei.

— Lasă-mă, șopti ea. Lasă-mă, ce vrei cu mine ?

Mătușa Matilda se uită în jurul ei cu spaimă. Din toate colțurile o pîndește moartea. Stă nemișcată, dar cu nimic nu a putut împiedica să treacă timpul, și mîinile, mîinile să tremure.

Liliana începu să plîngă încet.

— Mătușă, cum ai putut dumneata să-l lași ? Cum n-ai înțeles dumneata atunci ?...

— Lasă-mă, că doar nu l-am otrăvit eu ! Fiecare cu viața lui.

— El te iubea, dumneata nu știi cum te iubea !

— Ei, și dacă mă iubea, ce vreai să-i fac ? Și eu l-am iubit... dar m-a bătut prea mult...

— Vorbești de Alexandru, mătușă, eu îți vorbesc de Filip, cel care a murit otrăvit în pușcărie.

— Bine, Filip, dacă vrei. Toți bărbații sînt la fel.

— Cum, tu crezi că el mințea cînd scria din pușcărie scrisorile acelea ?

— Asta nu se poate ști niciodată.

Afară era soare, același soare, și primăvară, o primăvară nouă. Mătușa era bătrînă, ceilalți — morți. În mîna Lilianei, bomboana era vîscoasă. Cu cealaltă mînă își căuta fața : era netedă, nici o zbîrcitură, nimic lăsat. În trup se pierduse însă acea putere care avea credința că poate îndepărta ofilirea. De-acum, totul era inutil. În fiecare clipă o să moară ceva. Și dacă în fiecare clipă moare ceva, nu e mai bine moartea deodată ? „În fiecare clipă picură în suflet otravă“... cînta un glas în Liliana. Să mori repede, ca să scapi de moartea înceată, moartea fiecărei clipe, moartea în totul, în toate. Ce grabă spre viață sau ce răbdare în viață ar putea schimba alunecarea asta ? Și gîndurile, gîndurile de acum...

Cuvintele acelea se așezară în mintea ei și strigau vii. Erau o însămînțare venită tîrziu, cînd murise cel care culesese grînele astea — într-un pămînt nou, proaspăt, tînăr.

„Totdeauna alături cu drumul", cînta glasul în Liliana. „Totdeauna alături cu drumul, Matildo, Liliano, Matildo. Liliano e blestemul pe care ți-l dau fără frică, pentru că, dacă nu de la mine, va veni sigur de la viață. Pașii bîjbîie pe trepte plate și obișnuite, mîinile au să caute fiecare treaptă unde ai să calci, și ochii, ochi morți în întuneric, se vor topi căutînd, în gol, un drum... ochii, Liliano, ochii, copil sfînt, pasăre de aur, fericirea noastră este împreună... Trebuie să ai curajul să fii cinstită și să-i spui adevărul. La început poate că da, dar m-a bătut prea mult... să mori încet... cîtă fericire, cîtă bucurie, să mori încet, cu fiecare clipă, să mori, Doamne! cîtă fericire, o fericire de-o viață întreagă... așteptîndu-te încă pe tine"...

Și Liliana simți într-adevăr că se topește, că moare, că zboară. Leșină.

1928

La „Bătălia de la Port-Arthur"

Depozit cu coloniale şi băuturi spirtoase

E vară. Cîrciuma şi-a lăţit viaţa pînă în stradă. Soarele cade în plin, o luminează şi o încălzeşte. Trotuarul e îngrijit, hîrdaiele cu leandri fac umbră ; mese, scaune şi butoaie stau în faţa ei.

De mai multe ori pe zi, băieţaşul şerpuieşte apă pe jos, o potriveşte în desenuri armonioase şi simetrice, însă fără să se grăbească, fără să se joace, făcînd lacuri ori stropind trecătorii, căci domnul Tocle, care-l controlează cu o satisfacţie demnă, din prag, de lîngă potcoavă, nu i-ar permite o astfel de lipsă de respect şi pierdere de timp.

Domnul Temistocle Castadulos, cunoscut în mahala sub numele de domnul Tocle, îşi iubeşte cîrciuma cum îşi iubeşte orice om lucrul pentru care a muncit, lucrul pentru care s-a trudit, lucrul care îi aduce roade. O îngrijeşte şi o împodobeşte cu cea mai caldă dragoste, aşa încît înfăţişarea ei nu lasă nimic de dorit. Căruţe, camioane, trăsuri chiar, se opresc necontenit, atrase de frumuseţea firmelor, de aerul impozant al butoaielor burtoase şi mai ales de mulţimea afişelor scrise de însăşi mîna domnului Tocle şi care înştiinţează pe trecători de tot ce se află nou, trufanda, excepţional în prăvălie, de toate specialităţile casei :

„Victoriosul tulburel de Drăgăşani.

Borş boieresc.

Veniţi, băieţi veseli. Mari chefuri să facem. Aci este

petrecerile cele mai bune. Fleici, mititei și alte naționale".

Clienții vechi nu-l trădează pe domnul Tocle pentru nimic în lume, pentru nici o altă cîrciumă ; cînd un lucru te satisface complet, nu mai cauți mulțumire în măruntele plăceri ale schimbării, ale necunoscutului.

Dar domnul Tocle știe că aceasta nu este un efect al hazardului, ci al priceperii lui, și de aceea muncește cu o neîntrecută rîvnă ; iar cînd se întîmplă să fie o zi mai încărcată de muncă — cum de pildă azi, cînd îi sosesc butoaie cu vin — atunci într-adevăr se poate aprecia toată priceperea domnului Tocle în cîrmuirea cîrciumii.

De-abia au avut timp căruțele, cu huruire de roți fieroase, să se oprească, țăranii să tragă caii de urechi și să-i frece pe la ochi, și domnul Tocle e cu ei în stradă. Și-a schimbat șorțul alb cu unul albastru, glasul lui poruncitor strigă, înjură, comandă. Totul e condus fără șovăire. Butoaiele imense, încinse cu frînghii, alunecă greu pe scîndura ce face punte între căruțe și trotuar. Cu gemete și răcnete, țăranii se îndeamnă la sforțări. Domnul Tocle, febril, se învîrtește împrejurul lor.

— Așa, așa. Haideți, băieți !...

Din cînd în cînd, cu inima strînsă, intră în cîrciumă, să supravegheze pe tatăl lui, care a rămas să servească singur. Căci acesta, dintr-un vechi obicei, nu se poate opri de a se cinsti cu toți mușteriii. Aprins, se înjură cu prietenii, înghesuie și ciupește servitoarele ce vin la tîrguială... De cîte ori intră domnul Tocle în circiumă, bătrînul, cu o privire umilă, bîlbîie la el :

— La-las', că am eu gri-grije !

Este emoționat. Știe că de cîte ori sosește vin nou, înainte ca domnul Tocle să-l „dreagă", să-l combine în pivniță ca să-l poată servi mușteriilor cu un preț mai convenabil, seara la masă se bea din el așa cum este.

E sărbătoare, de altfel, în toată casa. Un miros de cocă și mîncare vine din odaia de alături, unde locuiește domnul Tocle și familia dumnealui. Mama domnului Tocle — Mitera — întinde foi de plăcintă. E o muncă pe care o face de cîte ori e zi mare. Nici nu așteaptă ordin.

Grasă, în odaia supraîncălzită de dogoarea maşinii de gătit, stă în faţa mesei şi subţiază foile. Năduşeala i-a făcut faţa lucioasă. Îşi simte picioarele umflate...

Aşezată pe pat, domnişoara Evridichi, sora domnului Tocle, cîntînd melancolic, taie foiţă pentru sticlele ce vor fi aşezate în rafturi. În tăierea foiţei şi învelirea sticlelor are o îndemînare de netăgăduit. De altfel, acesta este singurul lucru pe care ştie să-l facă, după spusele domnului Tocle, care o dispreţuieşte adînc.

Domnişoara Evridichi — domnişoara Ridiche, cum îi spun pungaşii mahalalei — palidă şi ofilită ca o floare scoasă primăvara din pivniţă de la păstrare, trece din odaie în cîrciumă, din cîrciumă în odaie, indiferentă la răcnetele beţivilor, la cîntecele obscene ale lăutarilor, şi cară sticle înfăşurate în foiţă, ca în nişte petale exotice.

Afară, căruţele uşurate de butoaie şi caii odihniţi sînt gata de drum. Înainte de plecare, aşa, la botul calului, încă o cinste din marfa adusă, şi căruţaşii vor porni... Atras ca de o minune, cerşetorul străzii vine şi el spre cîrciumă. N-are picioare. Sînt tăiate de sus, de după genunchi. Îşi tîrăşte cu mîinile bucata de trup rămasă.

Domnul Tocle îi strigă înveselit :

— Hai, moş Automobil, dă drumu la viteză !

Cu îndemînări de animal dresat, schilodul intră în cîrciumă. Încurajări, rîsete îl înconjoară, îl primesc. El scoate din traista de la gît banii primiţi din pomană şi — ca de obicei — îi bea pe toţi. Bea încordat, neridicînd privirea la cei înalţi, la cei cu picioare, bea pînă cînd, clătinîndu-se, nemaiputîndu-se propti în mîini, se răstoarnă ca un pachet de zdrenţe murdare, în hohotele de rîs ce umplu cîrciuma. Domnişoara Evridichi, curioasă, îl atinge delicat cu vîrful piciorului ; iar domnul Tocle, mulţumit de efectul prompt al vinului nou, zice, jovial, băiatului :

— Să-l dăm afară ; e prînzul ; vin lucrătorii. O să-l calce în picioare. Încurcă locul.

Şi băieţaşul, cu ajutorul domnului Tocle, reuşeşte să-l scoată din cîrciumă şi să-l proptească de zid, lîngă treapta roasă a intrării. Domnul Tocle îi potriveşte căciula cu gura

larg deschisă în sus și-l lasă acolo, sub soarele copleșitor, care-l topește parcă.

Sirenele azvîrlă în aerul liniștit țipete ascuțite și prelungi. La binale răspund sunete de toacă vesele și zglobii, și repede se umple strada de zgomot. Ies și lucrătorii din fabrici. Sînt negri. Ochii le sclipesc de foame. O clipă, uită că se vor întoarce iar la dogoarea nebună a focului ce topește fierul, la încordarea mușchilor în sforțări neomenești, în zgomotul asurzitor al mașinilor fără suflet. Acum sînt la soare, la aer, mănîncă...

Cîrciuma e năpustită de ei. Domnul Tocle se întrece, servește grăbit, politicos, vesel. Băiețașul e împins, e întins din toate părțile, nu știe să mai dea de rost. Zăpăcit, uită comenzile și încurcă pachetele cu mezeluri. Domnul Tocle îl dezmeticește din cînd în cînd, cu cîteva palme aruncate la nimereală.

Pe trotuar, schilodul doarme, și lîngă el, în căciulă, de la trecători, se strîng din nou bani pentru domnul Tocle.

Sînt oameni care nu știu să fie fericiți. Veșnic o dorință sau o grijă îi frămîntă. Desigur că domnișoara Evridichi, spre rușinea ei, a greșit și a rămas însărcinată.

De cîtva timp, domnișoara Evridichi era mai palidă, mai slabă și se tîra de colo pînă colo. Domnul Tocle o îmbrîncea : „Mișcă-te, madam“, și mă-sa : „Ce ai tu, Evridichi ?“, iar domnișoara Evridichi era mai slabă, mai palidă și nu zicea nimic.

Într-o zi, cîrcuma era plină de mușterii. Mirosul țuicii se amesteca cu cel de la mîncare și te amețea, te copleșea, molatec ca o mîngîiere ce nu ia sfîrșit. Domnul Tocle sta la casă, tatăl lui servea clienții, Evridichi și cu mamă-sa erau în odaie. Domnișoara Evridichi sta trîntită pe pat — pat larg, unde, unul lîngă altul, dorm toți — și se gîndea cu ochii deschiși în tavan. Gîndurile-i sînt prea aspre, o dor. Se ridică gemînd. Și ochii i se măresc de spaimă, gata să cadă parcă jos din orbită, dar nu picură decît două lacrimi mari, rotunde, grele. Mă-sa, speriată, întreabă :

— Ce ai tu, Evridichi ? Ce ai ?

— Mitera, Mitera, eu am să mor !

Mă-sa scapă andrelele din mînă.

— Evridichi, ce ai tu ?

Și îi tremură buzele și toată grăsimea adunată pe sub bărbie.

— Evridichi ! Evridichi ! !...

Alături, în cîrciumă, forfotesc glasuri, pași, se ciocnesc pahare, gîlgîie vinul și țuica.

— Evridichi ! Evridichi ! !...

Și plînge și mă-sa, și plînge și ea, și plîng și plîng, și Evridichi îi povestește totul... pînă cînd, din întîmplare, intră radios domnul Tocle. Ele au încremenit, parcă lovite cu leuca. Sughițurile plînsului hohotit s-au făcut ghem în gît. Vesel, domnul Tocle întreabă, grozav de intrigat :

— Cine a murit ?

Și pleacă urechea, în ascultare.

Dar ele tac, înspăimîntate.

— Ce v-a găsit ? Asta e adevărată țicneală. Ce nu vorbiți ?

Și, enervat, aruncă o privire îngrijorată prin ușa deschisă în cîrciuma rămasă singură, dar cîrciuma, ca un om sănătos, e plină de aceeași viață bogată, de aceleași gînduri vesele.

Atunci, domnul Tocle intră adînc în odaie și întreabă neînduplecat :

— Hai, ce-i, smintitelor ?

Evridichi simte că-i vine rău. Se face mototol în pat, își ascunde capul în mîini...

Timpul trece greu, grozav de greu, batjocoritor de încet, cum face de cîte ori ai da ani din clipele de liniște pentru puțină grabă din parte-i.

Glasul milog al mă-si vorbește : caută să explice, se înecă, pornește iar... Din cînd în cînd, glasul domnului Tocle cere cîte-o deslușire. Domnișoara Evridichi, cu sufletul ghemuit, cu ochii strînși, cu fața îngropată în palme, stă ca omul care așteaptă să-l lovești de moarte, după ceafă.

Deodată, ascultă ; căci domnul Tocle înjură, mă-sa bocește. Ascultă încordată, să înțeleagă, și cînd aude că are să fie dată afară, scoate capul, înspăimîntată, la iveală. Atunci, domnul Tocle îi trage două palme. Evridichi începe

să țipe. Ca să nu se audă în cîrciumă, domnul Tocle caută să-i înăbușe țipetele cu palma la gură, dar ea se zbate, scapă și, cu obrajii roșii, aprinși, sub sîngele ce s-a urcat în ei, țipă, țipă mai tare, mai tare, alergînd prin odaie înnebunită.

— N-am să mai fac, n-am să mai fac !

— Să taci, că te smintesc ! Ce să nu mai faci acum ?

— Evridichi, Evridichi, ce ai tu ? spune mă-sa, abrutizată.

Își simte mîinile moi, incapabile de mișcare.

Împleticindu-se, a intrat în odaie tatăl domnișoarei Evridichi. Domnul Tocle îl deslușește volubil pe grecește. El ascultă fără interes, cu ochii holbați, roșii, ce se închid din timp în timp, sub pleoapele umflate. Zice :

— S-o ia de nevastă.

Tocle răspunde :

— Asta e sigur, că-l împușc. Dar să se ducă cu el. Să n-o mai văd în ochi. Și nici un ban n-am să-i dau. Nici un ban. Ne-a făcut neamul de rîs.

Iar tată-su :

— Eh !

În ușă s-au adunat mușteriii. Se înghesuie, se îmbrîncesc, formează o masă compactă, neagră. Parcă-i un animal enorm ce se mișcă într-o frămîntare lăuntrică continuă, inconștientă ; un animal primitiv, monstruos de mare și fără înțeles, cu o răsuflare caldă și cu zeci de ochi ce privesc din toate părțile corpului.

Domnișoara Evridichi se apără cum poate de pumnii și palmele ce i le aplică domnul Tocle : cu cotul, de după masă, de după scaune... Mă-sa geme la fiecare lovitură, iar tată-su se uită.

În sfîrșit, mușteriii, după ce a obosit complet domnul Tocle, au intrat curajoși în odaie și au scăpat-o din mîinile lui. Domnul Tocle mai îndrugă, fără suflare, fără să încerce s-o mai bată, fără să se miște măcar, așa, într-o doară :

— Lăsați-mă s-o omor... s-o omor !

Iar mușteriii îl împiedicau, ținîndu-l strîns de mîini, de brațe, de trup, tîrîndu-l în cîrciumă.

El, moleşit, şoptea încă :
— Să plece ! Să plece, c-o omor !

Lui Evridichi i-a ajutat mă-sa să-şi facă un pachet şi i-a mai dat o broboadă groasă de-a ei. Evridichi a plecat, mică, slabă, antipatică, bolnăvicioasă.

La casă, domnul Tocle caută să înăbuşe printr-o mimică de amărăciune mîndria ce o simte la gîndul că el, domnul Tocle, este atotputernic — cuvîntul lui hotărîtor.

Tatăl profită de neatenţia lui şi bea pe nerăsuflate. Şi, singură în odaie, mama lui Evridichi îşi boceşte copila. Nu se gîndeşte la nimic, dar simte că sufletu-i e pustiu : în odaie nu mai e Evridichi...

Pe obrazu-i umflat, galben, lacrimile curg, alunecînd, făcîndu-şi loc prin cutele feţei. Simte că plîngînd îi e mai bine, mult mai bine, i se moaie sufletul, şi de aceea plînge, plînge...

A fost o dragoste neînţeleasă pentru ea însăşi, aceea a domnişoarei Evridichi.

El, băiat frumos, român, era vînzător într-o băcănie din piaţa mare. Sta cu locuinţa în curtea cîrciumii „Bătălia de la Port-Arthur". Intra şi el cîteodată prin cîrciuma domnului Tocle — mai sta de vorbă cu el despre ale meseriei — însă rar, şi nu se îmbăta niciodată. Domnul Tocle îl preţuia şi zicea :

— Ăsta e băiat deştept !

Şi într-o zi, venind acasă, întîlni în curte printre butoaie pe domnişoara Evridichi care se plimba alene. Trecînd pe lîngă ea, într-o mişcare obişnuită, cum ar fi făcut cu oricare altă fată, o ciupi.

Niciodată domnişoara Evridichi nu simţise ce a simţit atunci, aşa, un fel de moleşeală, un fel de lipsă de voinţă, care curse prin tot trupul şi o făcu să plece pleoapele ca de oboseală. Iar el, cînd văzu că domnişoara Evridichi nu-i dă peste mînă sau nu-l obrăzniceşte, nu înţelese nimic, rîse stîngaci. Dar de atunci îşi făcu un obicei să se apropie

de ea, şi pe furiş, să o strîngă de mînă, de braţ, apoi în braţe, pînă cînd o chemă la el în odaie, şi domnişoara Evridichi rămase însărcinată.

Cînd Evridichi îi spuse aceasta, el îi răspunse, bătînd-o mulţumit pe umăr :

— Cam prost, dar de ! Ascultă : să-i spui lui Tocle să ne luăm, şi vin cu voi tovarăşi în prăvălie.

Evridichi a început să plîngă, strîngînd mîinile laolaltă, înfricoşată.

— Au să mă omoare !

— Ei, te omoară ! Nu te omoară ! Ce ? Nu te iau de nevastă ?

Dar, prudent, s-a mutat din curtea cîrciumii, aşteptînd în noua locuinţă un răspuns.

În loc de răspuns, a venit domnişoara Evridichi fără zestre, la el, plocon ; la sosire i-a tras o astfel de bătaie, încît domnişoara Evridichi s-a gîndit să fugă de la el. Dar n-a avut unde.

E iarnă. Cîrciuma înoată în tăcere, zăpada a asurzit orice zgomot.

Dis-de-dimineaţă, din viul nopţii, băieţaşul zgribulit şi nespălat, cu ochii roşii de somn nepotolit, iese pe uşa dosnică, să cureţe ninsoarea adunată de vînt în faţa intrării. Se căznește neputincios, cu mîinile mici învineţite pe coada lopeţii, cu dinţii clănţănind. Tuşeşte adînc.

Cu huruirea oblonului, ce se ridică greu, ziua de negoţ a început. Cînd vin muşteriii, intră în cîrciumă, aplecîndu-se ca să nu se izbească cu capul de oblonul tras pe jumătate din pricina frigului. Fac parcă temenele în faţa unui templu misterios, ce vuieşte ca o cutie de rezonanţă de glasurile beţivilor şi de cîntece răguşite.

Domnul Tocle însă e nervos. I se întîmplă acum să bruscheze pe cîte-un muşteriu umil, ce se socoteşte la plată, căci de cînd a plecat domnişoara Evridichi, toate sînt fără rost.

Mitera, bolnavă, umflată, nu poate prididi la nimic : mîncările se prind de fundul cratiţelor, laptele dă în foc de umple toată cîrciuma de afumat — cu toate că, speriată, presară iute sare pe maşină — şi apoi boceşte cît e ziua

de mare. Se tîrăşte de colo-colo cu oftări obosite, lungi, nesfîrşite... Şi de atîta plîns, nici nu mai vede bine. Scapă mereu ochiurile ciorapului, şi pentru că nu e nimeni să i le ridice din nou îşi aminteşte că e singură, că Evridichi a plecat, şi plînge iar... Domnul Tocle, nemaiputîndu-se stăpîni, îi spune furios, cu vîrful urechilor roşii de sîngele ce se urcă, cu glasul stăpînit, ca dintr-o cratiţă ce fierbe acoperită :

— Ţi-am spus să taci, bocitoare bătrînă, că orbeşti ! Iar mi-ai dres ciorapii de mă glodesc în ghete ca boabele de fasole.

Şi plecă, pocnind uşa.

Singur tatăl domnului Tocle e liniştit, mult mai liniştit. Domnul Tocle nu-l mai controlează atîta, şi bea... şi bea...

— Ei, ce mai e cu domnişoara Evridichi ?

— Asta o importă pe ea ! Are cine să-i ducă de grijă, răspunde domnul Tocle.

Iar muşteriul cu ochii lucioşi :

— Şi o luă de nevastă !

— Sigur !

— Şi făcu copilul !

— Credem că da.

Şi domnul Tocle, îndreptîndu-şi creionul de la ureche, ia o faţă superbă de nobil, căruia îi aminteşte că împrejurările au fost negre faţă de prestigiul blazonului său.

Muşteriul mai spune, fără milă în glas :

— Săraca !

Mai în fund, tatăl domnului Tocle, străin la tot ce s-a spus pînă acum, ridică glasul, cinstindu-se cu un muşteriu :

— Ce-am auzit, să fie cu noroc !

— Hei, domnule Tocle, să-ţi spun şi eu : ştii dumneata că i-a mers bine băiatului ?

— Ce băiat ? întrebă domnul Tocle, continuînd să împartă, numărînd cu mîna, o porţie de măsline.

— Păi, de, vorbirăm : cel cu domnişoara Evridichi.

— Ce fel de bine ?

Şi, atent, numără măslinele mai încet.

— Iaca bine. A învîrtit ce-a învîrtit, a făcut bani şi e vorba să-l facă tovarăş.

— Ce zici ? !

Se opri brusc din numărătoare, rămase cu o măslină în mînă. Încet, o așează și pe ea în hîrtie. Ridică privirea gînditor și mai spuse o dată :

— Ce zici ? ! Apoi, repede : Ia șezi colo la masă, că vin și eu.

După o clipă, domnul Tocle sosi grăbit, aducînd băutură, și, sprijinit cu coatele de speteaza unui scaun, întrebă :

— Ei ?...

— Uite, da !

Și mușteriul sorbi din vin, zvîrlind capul pe spate și plescăind din limbă.

— E bună !

— Este. Ei hai, zici ?

— Nu e de aceea de ieri ?

— Nu. Ei, zici ?

— Spun. Și așa cum zisei...

Trase scaunul mai aproape și, cu capul în palme, cu coatele pe masă, începu deslușirea. Din cînd în cînd, bea, închizînd ochii.

Cele ce spunea trebuia să fie grozav de hotărîtor, căci, fără a sta pe gînduri, cînd sticluța fu goală, Tocle o umplu din nou.

— Și Evridichi ce zice, ce face ?

— Nimic. Îi cîrpește, îi spală, vede și de copil, gătește, ce să facă, nimic. Stă pe-acasă, ca femeia. Și așa, neică, să trăiești și sănătate !

Din cîrciumă, omul a plecat clătinîndu-se, iar în seara aceea domnul Tocle a fost visător.

A doua zi, oricine ar fi fost atent la toate nuanțele ce se perindau prin sufletul domnului Tocle și se reflectau pe fața lui ar fi putut observa că dumnealui e adînc preocupat. A ieșit brusc din cîrciumă în curtea alăturată, și aici, cu tot noroiul ce se făcuse prin topirea zăpezii, a colindat de cîteva ori curtea, în sus, în jos și-n lat. Soarele strălucea. Pomii înmugureau, spărgînd coaja neagră cu niște broboane verzi, cleioase. Aerul călduț mirosea a frunze putrezite, a pămînt ud, a clorofilă.

Dar nu, nu ! Nimic din acestea nu vede, nu simte domnul Tocle — căci un ideal, o imagine lăuntrică te poate face orb la orice realitate. Domnul Tocle visa și vedea tot, pînă la cel din urmă amănunt, cum și în ce fel

s-ar putea deschide în curte un restaurant de vară. Aici un chioșc, aici mesele... da, tot.

În aceeași săptămînă, într-o seară, la masă, domnul Tocle turnă vin — chiar el, cu mîna lui, vin din cel bun — în paharul mamei și al tatălui lui. Închinînd, întrebă voios :

— Ce-ați spune dacă aș primi-o pe Evridichi înapoi ?

Mă-sa începu să plîngă, iar tată-su se holbă.

Tocle reîntrebă :

— Ei, ce-ați zice ?

În sfîrșit, tatăl său găsi un răspuns :

— Și de ce să vie ?

Iar mă-sa, printre lacrimi :

— Cum să vină acum, că nu mai încape ; are și bărbat, și copil.

Atunci, domnul Tocle zise :

— M-am gîndit și eu la asta ! E odaia care a fost a lui, rămasă neînchiriată. Se mută acolo. Pe el îl iau tovarăș...

— Să fiți doi stăpîni ? fu o întrebare neașteptată din partea bătrînului, parcă o licărire de cugetare.

Domnul Tocle îl privi ridicînd sprîncenele, încreținд fruntea ca o răzătoare de parmezan și zise :

— M-am gîndit eu și la asta. Fac cu banii lui, în curte, un restaurant de vară.

De admirație, bătrînul se ridică încet, apoi se frînse din genunchi și căzu iar pe scaun.

Domnul Tocle ridică paharul și zise :

— Asta-i !

Și, hotărît, pe nerăsuflate, îl goli.

A doua zi, domnul Tocle o trimise pe mama sa la Evridichi. Cînd fu să plece, o mai povățui o dată :

— Ai auzit ? Să plîngi mult, ca să vie. Să-i mai spui că ai să mori dacă nu vine, ca să plîngă și ea, pînă l-o plictisi pe el ca să vrea și el.

Drept răspuns, bătrîna începu de-acum să bocească, și, mulțumit de acest prim succes, domnul Tocle o împinse spre ușă.

— Hai, hai !

Domnul Tocle intră în cîrciumă, frecîndu-și vioi mîinile.

Mitera ține biletul la tramvai strîns în mînă, de-i amorțesc degetele. Din cînd în cînd, se uită la el cu spaimă, să se încredințeze că nu l-a pierdut, și de cîte ori îl vede simte o ușurare. La fiecare stație se scoală, să vadă de nu a ajuns. De la un timp, i se pare că a trecut locul unde trebuia să coboare. Se zăpăcește, se zvîrcolește locului, îi trece prin minte că poate dacă a trecut de stația ei, nici biletul n-o mai fi bun. Dacă au s-o prindă ?

Nădușeala apare pe frunte, sub fișiu. Încă o stație. Asta-i ! Recunoaște statuia lui Pache în mijlocul pieței și simte pentru ea o recunoștință, un respect nemărginit. Dă buzna și coboară, îmbrîncind, îmbrîncită. E pe trotuar. Merge legănîndu-se pe amîndouă picioarele.

Cînd domnișoara Evridichi deschide ușa, Mitera rămase în prag, nemaiputîndu-se mișca, iar domnișoara Evridichi, în zăpăceală, se învîrtea titirez prin odaie, cu copilul în brațe, neștiind unde să-l așeze. Abia îmbrățișate, au și început a plînge.

— De ce n-ai mai venit ? întrebă domnișoara Evridichi, hohotind.

— Nu m-a lăsat. Zice că e rușine.

Evridichi plecă fruntea... Lacrimile pică pe podea.

— Păi azi ?...

— Azi el m-a trimes.

Și nu mai știură nici una ce să vorbească. Domnișoara Evridichi arătă copilașul. Semăna cu ea. Atunci, găsiră un nou motiv de bocet...

Cu toate că recomandațiile domnului Tocle se dovediseră inutile — căci bătrîna uitase de ele — domnul Tocle ar fi fost mulțumit văzîndu-le. Scena era sfișietoare.

— Vino-napoi.

— N-o să vrea el să vie. Vă-njură, că sîntem greci.

— Păi acum vrea Tocle să vii. Îți dă zestrea.

— De ce să mai mi-o dea acum, că m-am măritat.

— Vino, tu, că te primește acum.

— Nu se poate, că am copil.

Și iarăși plînsete...

Cînd sosi, bărbatul domnișoarei Evridichi rămase uluit.

— Ce s-a întîmplat ?

Evridichi zise :

— Zice Mitera că mă primeşte Tocle acum.

Mitera îl desluşi :

— Zice că să vii şi dumneata, dar că n-ai să vrei.

— Şi de ce să vin ? Sigur că n-am să vreau. Cine l-a pus să facă pe nătărăul ? Acum nu mai vreau eu.

Îngîmfat, deşteptă copilul, care începu să scîncească, îl luă în braţe şi-l dezmierdă.

— Am să mor, zise bătrîna.

— Mitera-Mitera, zise domnişoara Evridichi.

Mărinimos, el hotărî :

— Să vie mă-ta să te vadă, dacă vrea.

— E departe, şi am să mor, zise bătrîna.

Şi simţi că într-adevăr i se face rău de atîta emoţie.

— O să moară ! ţipă Evridichi, zbătîndu-se.

Atunci, într-o ultimă disperare, bătrîna şopti înăbuşindu-se :

— Face, în curte, restaurant de vară.

— Zău ?

Şi deodată, bărbatul domnişoarei Evridichi le privi radios cum boceau.

— Zău ?

În braţele lui, copilul, ţinut prost, înăbuşit, se zbătea în ţipete stridente şi mişcări convulsive.

— Hai-hai, nu mai plîngeţi. Las', că ţi-o aduc eu pe Evridichi. Poate m-oi învoi cu Tocle.

Atunci, emoţionată, domnişoara Evridichi se apropie de el şi-i zise cu glasul zdruncinat :

— Mersi, Ionel !

Dar Mitera continua să plîngă, pentru că nu se mai putea opri.

În cîrciumă, seara, la masă, domnul Tocle zise mamă-si :

— Bravo, Mitera ! Te văzui şi diplomat. Venizelos, nu altceva !

Pe Mitera, însă, o doare grozav capul. De atîta plîns, îi rămăsese un gol în tot trupul. Nu putea nici mînca, nici bea. Zise :

— Eu am să mor.

— Las', că ți-o aduc pe Evridichi. Văz eu că nu poți fără ea. Așa cîine n-oi fi. Am s-o iert.

Restaurantul de vară este aranjat cu cel mai desăvîrșit gust. Omului, pînă în cele mai mici amănunte ale vieții, ca să fie lucrul făcut ca lumea, îi trebuie inspirație. Și de data asta, domnul Tocle s-a întrecut.

Da, da, domnul Tocle s-a întrecut. Dar răsplata e aici. O are în fața ochilor, căci munca și cinstea, cazna și răbdarea au întotdeauna răsplata lor.

Restaurantul e strălucit, e reușit, e un adevărat triumf, și mușteriii nu contenesc.

Cu șorțul alb în față, la cotlon, domnul Tocle, din ce în ce mai repede, bate ritmic cleștele de grătarul cu mititei.

Simte că zilnic face progrese.

Și toate merg bine : în casă, Mitera doarme ; în cîrciumă, bărbatul domnișoarei Evridichi supraveghează ; tatăl discută politică cu prietenii...

Singură domnișoara Evridichi distonează. De altfel, dumneaei niciodată nu a știut să se adapteze mediului. Într-o familie, fie ea cît de unită, întotdeauna se găsește cîte-un membru care să nu fie ca ceilalți.

Palidă, „lămîie", cum îi zice cu obișnuitul spirit de observație domnul Tocle, domnișoara Evridichi tușește, obosește. Poate o fi și din pricina copilului pe care trebuie să-l poarte...

De cîtva timp, i se pare că e din nou însărcinată. Înspăimîntată, nu știe cum să anunțe această nouă boroboață a ei domnului Tocle. Cu ochii holbați, se uită ceasuri întregi la mititeii și fleicile ce se frig.

Printre gard, copiii strigă la ea în cor, cînd o prind singură :

— Domnișoara Ridiche a făcut un Ridic, domnișoara Ridiche a făcut un Ridic...

Și domnișoara Ridiche simte cu groază că o să mai facă unul.

1929

Nu poate fi...

Nu poate fi suflet omenesc care să rămînă rece văzînd atîta dragoste și atîta chin cît a fost în mine. Și totuși, ea a putut rămîne, m-a privit străină pînă la urmă. Pînă la urmă am întrebat-o blînd :

— Crezi că ai putea vreodată să ții la mine ?

— Nu, răspundea ea tremurînd, nu...

Am omorît-o.

De groază, gîndurile mi s-au strîns în frunte și nu găsesc începutul care să desfacă înțelesul lor.

...Visez. E larg înaintea mea. Nesfîrșit. Deasupra, soarele stă imens. Eu, orb, merg cu ochii în lumină, căutînd, pipăind cu mîinile întinse. Nu văd nimic, nu mă pot opri niciodată, și sfîrșitul e nicăieri.

— Pentru ce toate, pentru ce eu cel slab să cuprind atîta durere ? strig.

Fraza îmi pare inutil înșiruită de-a lungul vieții și obosesc, cad, și tot ce nu pot înțelege s-a așezat peste mine și mă înăbușă.

Cîteodată înțelegeam totul, pentru că gîndeam cu un suflet bun ceva foarte curat și minunat de simplu. Eram mulțumit. Se destindea mintea, mergeam mai departe pe drumul gîndului deschis... mai departe, și deodată, într-o emoție extraordinară, simțeam că am găsit ceea ce căutam. A ! se lumina, se lumina fără margini, fără sfîrșit, fără piedică...

Acum însă, mereu unul și același gînd întunecat, una și aceeași obsesie. Pot închide ochii, îi pot deschide, pot privi orice... Orice începe și se sfîrșește cu ea. Orice mi-o amintește, mereu. E în mine, nu o pot scoate din mine și mi-e dor, dor de ea. Moartea ei a pus capăt poveștii, dar nu și dragostei mele. Ameţit, mă zvîrcolesc în jurul meu și nu o pot găsi.

Dumnezeul meu, ochii ei, imensii ei ochi albaștri, clari cu întregul cer în ei și lumina toată pînă în adînc. Ameţitor.

Și acum, singur. Trupul i s-a zbătut în mîinile mele ; credeam că va începe să trăiască, dar a rămas rece, nemișcată, ca de obicei... Nu știu dacă am visat atunci, dacă visez acum, dacă m-am deșteptat fără să mai pot vreodată înțelege... De s-ar fi născut și ar fi murit în închipuirea mea, ori dacă ar fi trăit cu adevărat, tot atîta gol ar fi rămas în urma ei. Gol, gol.

Cel puțin de-aș avea încredințarea că ceea ce a fost a fost într-adevăr ; că atunci, în clipele de chin ori dragoste, cînd am căzut jos, cînd i-am strigat cît de nemărginit o iubesc, chiar dacă nu s-a aplecat să mă ridice la ea, cel puțin se afla în fața mea, și că nu am îngenuncheat în fața închipuirilor mele.

În mine sînt strigăte de groază, și în jurul meu e zid și întuneric. Sus, deasupra, o frîntură din cerul imens, gol și rece. Simt nevoia înălțării pînă la el, nevoia să mă lovesc de cer, să știu că există, să știu că nu mă va lăsa să trec mai departe mereu, înălțîndu-se și el mereu, fără să existe vreodată. Îmi vreau ochii arși de soare, dar să știu că este lumină.

Ea a rupt bucăţică cu bucăţică din dragostea mea, însîngerînd-o, fără să dorească nimic, fără să răspundă vreodată. Iar eu n-am făcut ce fac toţi în dragoste : n-am legat de prima femeie întîlnită toată dorinţa mea, nu, nici măcar atît, ci poate am clădit eu singur totul, fără nimeni alături de mine. O halucinaţie... Trebuie să sfarm zidul de întuneric. Mă dor mîinile, în ele simt căldura trupului ei, dar le pot privi ore întregi, nu se vede nici o urmă. În mintea mea însă, au rămas și cele mai frivole amănunte, și cele mai adînci dureri. Dar atît. Nici o altă dovadă.

Pot înșirui povestea limpede și amănunțit, îmi amintesc tot, tot... dar...

Era iarnă. A treia zi de Crăciun.

Ziua întîi și a doua am stat singur în casă. Mama plecase pentru cele două zile, lîngă București, la moșia unor rude. O rugasem să mă lase singur.

În casă era liniște. Servitorii erau plecați și ei. Am citit, am fumat... și apoi, a treia zi, spre seară, pentru că mama nu se întorsese, după cum făgăduise, pentru că focul se stinsese, pentru că începuse să se răcească în odaie, m-am gîndit să merg la un prieten, un fost coleg de facultate, pe care nu-l mai văzusem de mai bine de doi ani și pe care îl întîlnisem întîmplător acum, în ajunul sărbătorilor, pe stradă.

Îmi spusese :

— Vino la noi cînd îți face plăcere, oricînd.

M-am dus.

Cînd am ajuns, toată casa lui era luminată, toate ferestrele. Și mi-a părut bine. Am sunat. Un servitor înalt a deschis ușa.

Prietenul se ivi și el.

— A ! tu ești, spuse, și îmi surîse.

Avea mîinile întinse.

Dinăuntru, din odăi, se auzea zgomot de glas și melodii la pian. Atunci mi-am dat seama că nu mă răsesem de trei zile.

I-am spus îngrijorat, enervat :

— Sînt neras !

— Văd, a răspuns el rîzînd.

— Nu pot intra așa... nu știam... am uitat... la tine e lume...

— Ce facem ? întrebă.

— Du-mă la tine și dă-mi ce-mi trebuie. Așa nu pot intra.

Am urcat scara în goană, am intrat în sala de baie, iar el, de la el din odaie, din dulapul lui, îmi aduse tot ce-mi trebuia. Eram veseli, rîdeam. Povestea amintiri din facultate.

Din timp în timp, spunea :

— Vezi să nu te tai ! și o clipă mă privea atent.

...Apoi, cînd am fost gata, mi-a dat o sticlă cu colonie, o sticlă mare, frumoasă, cu o colonie galbenă. Colonia

mirosea curat, proaspăt... un parfum pe care nu-l voi uita niciodată. Voi povesti imediat pentru ce.

...Şi, tot în fugă, am coborît scara. Eram tare bucuros că venisem.

De cum am intrat în salon, am văzut-o. Era înaltă, slabă, cu ochi limpezi, imenşi, albaştri. Am ameţit. Şi deodată mi-a fost atît de dragă, încît dacă mi-ar fi cerut viaţa i-aşi fi dat-o.

...M-aş fi aşezat în genunchi, cu capul pe picioarele ei, şi aşa aş fi plîns de bucurie, de prea multă dragoste, atîta dragoste... pînă la durere. Tot ce dorisem, tot ce aşteptasem, tot ce visasem se împlinea acum. Simţeam că nu mai am putere să îndur atîta fericire. Eram recunoscător prietenului pentru toate, l-aş fi îmbrăţişat şi i-aş fi mulţumit nesfîrşit...

Ochii ei limpezi, limpezi, albaştri...

Ameţit, nu am auzit cum o cheamă şi îmi părea bine că nu am auzit. Pentru ce i-ar fi trebuit ei nume ? Ca să o deosebesc pe ea de toţi ceilalţi oameni îi trebuia nume ? Ştiam că îi voi putea spune toată viaţa, viaţa întreagă : „Îmi eşti dragă, dragă... nu pot fără tine... tu... cald : tu... drag : tu..."

Cînd s-a îndepărtat, am trecut prin acelaşi loc unde fusese ea... În mine nu mai rămăsese o picătură de sînge...

Acum eram aşezat pe o canapea lîngă ea. Nu-i spusesem încă nici un cuvînt. O priveam însă tot timpul. Din toată faţa nu puteam vedea, oricîtă osteneală mi-aş fi dat, decît linia înaltă a sprîncenelor, lumina ochilor albaştri, şi de cîte ori o priveam mi se topea trupul într-o senzaţie de alunecare caldă...

Deodată, cu o mişcare violentă, se sculă. Atunci am simţit că e parfumată cu aceeaşi colonie ca aceea a prietenului, că e parfumată ca mine. Mîinile mele, faţa mea, parfumate ca ea.

Mi-am pierdut cumpătul. Mi se păru că mîinile mele o atinseseră poate pe ea. Poate. Nu înţelegeam. M-am ridicat în urma ei. Ea se depărta încet, înaltă, plutind.

Se depărta. Zidul se va deschide, ea va trece dincolo de el şi se va pierde în noapte pentru totdeauna. În mine,

viaţa se sfîrşea într-o încordare nebună. M-aş fi tîrît în urma ei.

Totuşi, se opri. O femeie îi spunea ceva. Păru că ascultă. Mi-am îngropat faţa în mîini.

Am stat aşa, încercînd zadarnic să mă reculeg. Îmi dam seama că a sta aşa în mijlocul unui salon plin de lume veselă şi indiferentă e ridicol, e absurd. Trebuie neapărat să ridic privirea... O clipă, încă o clipă, şi voi putea...

Mă zdruncină o tresărire adîncă. Auzisem lîngă mine glasul ei. Mă întreba :

— Ce e ?

Strînsesem însă ochii tare. Îndureraţi, nu mai vedeau, iar ea în faţa mea devenise un întreg cer de lumină ameţitoare.

Şi aş fi dat orice ca s-o pot privi limpede. Atunci, eu aş fi putut şti cine e ea, dacă este, ce aşteaptă de la mine şi tot ce va fi, tot ce a fost. Dar nu vedeam. Am vrut să întind mîna şi să simt : mîna mea se va lovi de ea, sau va trece mai departe prin ea, neîntîlnind nimic decît lumină ? Îmi era groază. Strîngeam dinţii puternic, ca să nu se audă clănţănitul lor. Dacă aş fi întins mîna, ar fi trecut prin ea, neîntîlnind nimic, spaima ar fi fost atît de mare, încît aş fi căzut jos. Îmi simţeam adunat în fundul gîtului strigătul de groază ce aştepta să izbucnească. Brusc, am întors spatele şi am fugit.

Pentru ce purtarea aceasta n-a făcut să par tuturor nebun, e uşor de explicat. Întotdeauna am trecut drept un original. Nimeni nu se poate sustrage de la judecata lumii, care stă la pîndă, controlează gesturile, şi la urmă clasifică : „Artist", „Savant", „Criminal" etc. Cînd gesturile par făcute fără rost ori nu sînt înţelese, atunci ele sînt aşezate toate sub eticheta de „original". Eu aveam această etichetă şi orice-aş fi făcut rămîneam original.

Totuşi, pentru că simţeam în seara aceea zbătîndu-se în mine dorinţe, bucurii atît de mari, atît de străine celorlalţi, am căutat, m-am îndemnat să par măcar din timp în timp „normal". Nu reuşeam, şi de cîte ori încercam aceasta, cei din jurul meu surîdeau cu veselie, cu indulgenţă. În tot cazul, eu încercam.

M-am dus la prietenul meu și i-am spus degajat :

— Știi, e foarte bună colonia pe care mi-ai dat-o.

— Ți-a plăcut ? Îmi pare bine !

— Adevărat ? Îți pare bine ? aici am simțit că mi se umezesc ochii de lacrimi. Îți pare și ție bine ? Îți mulțumesc.

În același timp însă, îmi dădeam seama că exagerez, și atunci, din nou, liniștit :

— Într-adevăr, e foarte bună. Să-mi spui și mie de unde o cumperi.

În mine simțeam că aș putea cumpăra kilograme și kilograme întregi, să-mi cheltuiesc toată averea pe colonie, să mor înecat în parfumul ei, în ea. Amețisem, și ca să nu observe el toate acestea, continuam :

— E foarte bună ! Cine e doamna aceea ?

— E doamna... și spuse un nume pe care nu l-am ascultat.

— Bine. Și de ce s-a parfumat și ea cu colonie dintr-asta ?

El deveni palid.

— Ce, ai înnebunit ? !

Ne-am privit. Eu nu înțelegeam nimic. Credeam că am întrecut măsura și nu știam cu ce. Mi se părea că deodată o să vadă cît o iubesc. Surîdeam în gol.

— I-ai recomandat-o și ei ? am întrebat.

Fața prietenului se destinse minunat de clară. Mi se păru că mă iubește mult, că ne reîntîlnim după o despărțire de ani grei. Zise :

— Da, și mă cuprinse cald de braț. Hai să mergem să bem ceva.

— Ce idee minunată ! Grozavă idee !

— Nu-i așa ?

— Da, da.

Și sînt sigur că în clipa aceea mă iubea. Asta mă înduioșa și mi-a fost și el drag, deosebit de drag. Tot răul pe care i l-am făcut în urmă a fost fără voia mea, și tot, tot ce a fost a fost pentru că nu se putea altfel. M-a durut și pe mine totul, cel puțin cît l-a durut și pe el, numai că el a suferit cu suflet plăpînd. El nu avea putere nici pentru durere, dar nici pentru fericire. Nici putere pentru du-

rerea ce te face conştient şi nici pentru fericirea largă, cu drumuri ce duc dincolo de marginile pămîntului şi ale sufletului...

Dar m-am îndepărtat iar de la povestire.

Ne-am dus şi am băut amîndoi cîte-un pahar de oranjadă.

Pe ea o vedeam pretutindeni. Îmi era în privire. Mi se părea acum că e într-o livadă largă, de flori de portocali. Florile albeau întinsul : o boltă sub care trecea ea ! Parfumul apăsa greu. Petale albe cădeau tremurătoare, speriate, pînă la ea. Pe gît, pe mîini... Era cald. Am mai băut încă un pahar întreg de oranjadă. Prietenul rîdea cu dinţi mici de lapte, umezi. Îl ţineam de mînă ca pe-un copil. Din timp în timp, i-o strîngeam puternic.

— Ce extraordinară căldură !

Asta i-o spuneam eu lui. Rîdea.

— Ţi se pare, nu e de loc cald ! Şi să vezi ce viscol e afară !

— Cum nu e cald ? ! Eu m-aş tăvăli în zăpadă şi aş simţi-o fierbinte, încinsă... Cum, nu mă crezi ? Ascultă, îţi jur că este adevărat, îţi dau cuvîntul meu de cinste că este adevărat. Uite.

Îi dusei mîna la frunte. El se sperie.

— Ţi-e rău ? Eşti bolnav ?

— Nu, de loc, dimpotrivă ! Sînt bine ! Bine. Abia acum mi-e bine. Un bine atît de imens, complet, încît am impresia că acum s-a sfîrşit totul, că de acum nu mai poate veni niciodată nimic mai mult. Totul e lumină. Uite, m-aş culca aici jos, şi aş rămîne aşa pentru toată viaţa, pentru totdeauna.

— Tu ai băut niţel cam mult la masă !

— Da, este adevărat — şi era adevărat —, dar nu face nimic, nu de asta sînt aşa acum. Nu, nu. Acum sînt fericit. Auzi, fericit. Auzi, fericit. Dar dacă vrei tu, pot sta şi liniştit... cuminte. Îi surîdeam supus. Fac tot ce vrei tu. Uite canapeaua asta. Stau aici. Aşa !

M-a lăsat singur.

Ea era și de data asta tot în picioare și tot înaltă. Era singură. Încet, se întoarse cu trupul către mine și mă privi. Cînd văzu că la ea mă uit (cred că de mi s-ar fi aprins soarele în ochi, și tot n-aș fi putut lăsa pleoapele) încercă să surîdă, dar nu reuși, ca și cum în fața ei, sîngele și viața n-ar fi ajuns. În ochi însă mi se păru că-i trec umbre de diferite culori : de mirare, de voință și parcă de teamă. Își întoarse capul de la mine.

M-am sculat și am ocolit-o de departe într-o jumătate de cerc perfect și m-am așezat pe o altă canapea în fața ei.

Cînd mă văzu, clipi o singură dată, adînc, și apoi dezlipi din nou genele. Avea ochi albaștri ca cerul, și albul lor — minunat de clar. Îi sărutam așa deschiși, înspăimîntat că i-aș putea strica. Simțeam în mine gustul acela trist, ușor sărat de lacrimi. Privirea mea asupra ei se încordă pînă la durere, și deodată mi se păru că, chiar dacă ar vrea, chiar dacă pentru aceasta ar căuta să-și adune toată voința, toată dorința, n-ar putea să se miște din locul acela, că este silită de mine să stea așa, că pot înfăptui orice, că va fi a mea, a mea.

Brusc, m-am sculat în picioare. Atunci, între ea și mine se rupse ceva, tresări și se îndepărtă.

Se așeză departe, pe un scaun înalt, fără spetează. Părea obosită ori tristă. Mi se umplură ochii de lacrimi.

„Draga mea, draga mea !“ Îmi făgăduiam că voi fi bun cu ea și blînd. Aș fi îndurat surîzînd orice durere, numai ca să-i las ei liniște, să nu audă strigătele mele.

Am început să mă apropii de ea, dar cu fiecare pas mi se sfîrșea trupul de emoție. Eram atent să nu mă culc jos și să nu încep să mă tîrîi pînă la ea. Dacă n-ar fi fost nimeni în odaie, m-aș fi înclinat, i-aș fi mulțumit pentru tot ce-mi da ea și poate — nu știu dacă aș fi îndrăznit — i-aș fi cerut să-i ating piciorul încet, cu vîrful mîinii.

După emoția mea, care crescuse peste măsură în piept, mi-am dat seama că mă apropiasem de ea. Am întrebat-o în șoaptă, sugrumat :

— Te doare capul ? Ți-e rău ?

Mi se păru că o văd fugind de mine, înspăimîntată. Zise :

— Da.

— Atunci, să-ţi aduc o batistă cu apă şi colonie... de la un prieten, e aceeaşi pe care o întrebuinţezi. Îţi răcoreşti fruntea.

— Ce, ai înnebunit ? strigă, şi pe ultima silabă i se sugrumă glasul.

Atunci am simţit că s-ar putea asta, că s-ar putea uşor să înnebunesc, că totul atîrna de ea, şi i-am răspuns, ascunzîndu-mi din nou capul în mîini :

— Poate.

Creierul mi se clătina încet. Era o senzaţie plăcută de pierdere, de adormire. Mi se păru că este o amintire rămasă în mine din primele luni ale copilăriei : senzaţia legănatului. Dacă s-ar fi apucat cineva să fredoneze un cîntec lent, aş fi înnebunit cu adevărat. În cap însă, legănarea se făcu apoi înceată, se mai potoli... Eram scăpat.

De noi se apropie prietenul. Venea tocmai atunci cînd îmi dam seama că nu am înnebunit. Mi se păru că el îmi adusese vestea asta. Îl iubeam şi pe el nemărginit şi mă simţeam cu un suflet atît de sensibil, dornic de dragoste şi bunătate, încît tremura în mine. Aş fi vrut să fiu mîngîiat ca un copil. Era îngrozitor tot ce ştiam că pot suferi. Eram al ei întreg, fără să mai pot trăi altfel, şi ea nu ştia nimic. Mă putea chinui, putea trece pe lîngă mine fără să se apropie, şi prin cuvinte, gesturi mărunte să rupă liniştit bucăţică cu bucăţică din inima mea şi să nu ştie nimic, niciodată. Eu i-aş fi putut spune că o iubesc, că toată viaţa mea se cuprinde în ea. Aş fi plîns, spunîndu-i : „Îmi eşti atît de dragă !“ Dar ea putea să nu înţeleagă şi să treacă pe lîngă mine fără să ştie nimic, niciodată. Trebuia totuşi să nu fie aşa, trebuia să înţeleagă...

Prietenul o privea şi el. Ea, cu ochii plecaţi, părea că se lasă privită. Între ei amîndoi era linişte. Eu îl iubeam. În salon, toate lămpile ardeau mai bogat, şi în mine întreg nu se găsea un cuvînt potrivit care să cuprindă tot ce voiam să spun. Atît numai : aş fi cerut să nu se mai sfîrşească niciodată bucuria. Mereu cald şi lumină. Totul putea fi bine.

El se aplecă, îi şopti ceva, apoi aşteptă răspunsul. Ea surîse. Bucuria mea se azvîrli dincolo de marginile ştiute. Am spus cu glasul zdruncinat :

— Ce bine a fost în astă seară !

El zise, descoperind dinţii mici :
— Eşti uşor de mulţumit.
— Nu, nu, îi răspunsei eu, crede-mă că nu, te rog.
Ea spuse enervată :
— Ce căldură.
Se sculă.

Asta era pentru mine. De ură, aş fi zdrobit-o aşa, cu mîinile, dar pe urmă mi-am amintit că o doare capul. În gînd îi ceream iertare în genunchi, cu zvîrcoliri. Se îndepărtă cu prietenul. I-am urmat. De-acum eram al lor, pentru totdeauna.

Plecase aproape toată lumea. Rămăseseră numai părinţii lui, sora lui şi ea.

Voiam neapărat să plec înaintea ei, ca să o las acolo, să mi se pară că va rămîne acolo mereu, că o pot găsi oricînd. Nu aş fi avut odihnă să ştiu că pleacă şi că nu ştiu unde stă, cum îi este casa, cu cine stă în casă. Aci, o vedeam înaltă, dreaptă, cu rochia albă, cu mîinile lungi, străvezii, stînd aşa, cu ochii mari deschişi, fără să clipească, fără să se mişte sub lumina orbitoare, imensă a lămpii din mijlocul salonului. Mi se părea ceva etern.

Am plecat. Sus, cerul era limpede. Jos, zăpada curată. Străzile pustii. Am început să alerg. Îmi era sufletul plin de ţipete de bucurie. Mi se părea că mă născusem chiar atunci şi că mi se arătase viaţa cu tot ce poate cuprinde mai frumos. Durerile, chinurile, tot ce nu se poate înţelege erau inexistente. Eu aş fi avut putere să realizez orice ; ea trebuia să fie a mea.

Nu mă gîndeam la posesia fizică. Atunci, aşa ceva nu ajungea la mine. Prin „a mea" înţelegeam că se va uita la mine, că va şti că exist, că mă va aştepta, că i se va lumina faţa, ochii cînd mă va vedea, că-mi va da mîinile ei într-ale mele. Mîinile ei erau întinse spre mine, mă chemau. Alergam.

Îmi era cald. Mi-am scos paltonul. L-am azvîrlit. Alergam. La gît, fularul îmi fîlfîia cu bătăi de aripi albe. Aerul rece pătrundea în plămîni, aducînd cu el o linişte, o lămurire.

După cîtăva vreme, mi se păru că fusesem nebun în seara aceea. Îmi surîdeam însă iertător.

Deodată, am înţeles că nu ştiu nici cine e, nici cum şi unde am s-o mai văd ; că poate viaţa ei are un alt drum decît al meu, că poate ea niciodată n-are să vrea să ştie de mine. Am văzut-o pentru totdeauna pierdută. Atunci am început din nou să alerg, nebuneşte, dar înapoi, spre casa unde o lăsasem.

În drum am revăzut paltonul ; era tot acolo, trîntit, căzut. Mă înduioşă, şi mi se păru că acolo, o dată cu el, lăsasem tot sufletul meu de încredere şi că de acolo se deschide un drum lung, chinuitor, fără înţeles pentru nimeni. Alergam. Am ajuns. Casa prietenului se întunecase, şi o dată cu lumina se topise şi ea pentru totdeauna.

Era exclus să pot suna la miezul nopţii ca să întreb de ea. Nu se putea nimic. Prin minte îmi zburau tot felul de gînduri : să povestesc că m-au jefuit hoţii, să cer adăpost, să cer ajutor... dar nu puteam hotărî nimic. Îmi treceau fiori de gheaţă pe şira spinării, tremuram şi nu-mi puteam aminti nici privirea ochilor ei, nici mîinile, nici mersul... era pierdută. Singure mîinile mele păstrau slab parfumul acela. Îmi îngropasem faţa în ele şi le sărutam. Am început să plîng.

Nu mai plînsesem de ani şi ani. Plîngeam greu, cu gemete surde, cu zbucium puternic, ca şi cum m-aş fi căznit să mă desfac din pămînt. Dar nu mă puteam mişca.

Acasă la mine am ajuns spre dimineaţă. În odaie era frig, îngheţaseră geamurile.

Cînd m-am zărit în oglindă, m-am speriat. O faţă de nebun ; ochii roşii de ger, de plîns, părul încîlcit. O febră puternică mă zguduia. Simţeam că sînt aproape să aiurez, şi totuşi mă grăbeam să desluşesc ce trebuia lămurit. Voiam să ştiu dacă hotărîsem să o mai revăd sau să nu o mai revăd, dar gîndurile alunecau atît de repede, încît nu le puteam prinde. Simţeam totuşi că o pierdusem pentru totdeauna. Voiam să ştiu pentru ce, şi apoi să se isprăvească totul.

Pe urmă n-am mai ştiut nimic. Mi s-a părut că aud ţipete, apoi am simţit că mă ridică cineva... pe urmă cald, cald...

Era o boltă largă, albă, de flori care se scuturau. Nu erau petale, erau fulgi reci de ninsoare. Se topeau în fiori

lungi pe trupul meu înfierbîntat... Departe sta o femeie înaltă și goală. Rîdea cu dinți mici, umezi, albi, un rîs fericit, rece, înșiruit.

Atunci mi se desluși că ea — înțelegeți, ea — trăiește cu el, cu prietenul meu, că atunci cînd plînsesem în fața casei, ei erau împreună.

Mi se făcu scîrbă de ea. Totuși, acum o doream. Voiam să fie a mea, corpul ei al meu, cu tot ce poate el simți mai puternic... O răcoare ușoară la rădăcina părului, și ea îmi prinse între mîinile ei subțiri gîtul. Mi-l strînse încet, cu o răbdare uimitoare, din ce în ce mai strîns, mai strîns pătrunzînd în carne. Eu mă înăbușeam, căutînd să-i strig cît îmi este de dragă... apoi se sfîrși totul într-o fericire uimitoare, luminoasă...

Revenirea la conștiință fu curioasă. Mi se făcuse trupul de vată. Puteam să mă mișc ; nu-l simțeam.

Îmi părea că am niște mîini foarte mici și slabe, ca de copil. Aș fi putut sta ore întregi uitîndu-mă la ele. Ca să beau trebuia să-mi rezeme cineva capul cu mîinile. Aceasta era de nesuferit De aceea, răbdam de sete ore întregi. În odaie era liniște, în stradă însă treceau căruțe, trăsuri, automobile, ceea ce era tare curios. Întrebam pe mama :

— Pe stradă sînt trăsuri ?

— Da.

— Du-te și vezi.

Ea mă privea trist — întotdeauna, tristețea ei resemnată mi-a făcut rău — mergea la geam și spunea :

— Da.

— Bine. Îți mulțumesc, mamă. Și după o pauză, ca să-i fac plăcere că trăiesc : Să nu le fie frig oamenilor, cailor, poate.

Ea nu răspundea, se prefăcea că nu aude. Eu aș fi vrut să-i spun că nu sînt nebun, dar nu aveam putere. Aș fi început să plîng ca un copil, aș fi speriat-o. Aș fi vrut să-i spun : „Acum sînt liniștit", dar aș fi plîns și pentru asta.

Din timp în timp, vedeam niște lumini albastre clare. Se întindeau. Asta era întotdeauna o clipă înainte de a adormi. Îmi părea bine, eram fericit că-mi rămăsese măcar atît de la ea. Îmi părea că e vară, că sînt întins pe un

cîmp larg, şi deasupra cerul imens, curat. Îmi venea ameţeală. Cădeam. Adormeam alunecînd, topindu-mă...

Într-o zi, mama îmi spuse :

— A venit o doamnă să te vadă. A mai venit şi acum cîtva timp, dar îţi era prea rău. Voia să intre. N-am lăsat-o. Şi acum spune că trebuie să intre. Atunci n-am lăsat-o... dar acum...

Mi se părea că mama vorbeşte de multă vreme şi că o să continue aşa la infinit şi că eu n-o să trebuiască să iau niciodată vreo hotărîre.

— Ce să-i spun ?

— N... nu trebuie neapărat... n-are nici un sens...

— O primeşti ?

— Nu ştiu. Deschide-i uşa larg şi nu-i spune nimic. Să vedem ce face !

Din nou aceeaşi privire tristă la mama. Mă obosea mama. Atunci intră ea. I-am fost recunoscător că-şi scosese pălăria. Să fi intrat cu pălăria, cred că m-aş fi tăvălit de rîs. Purta părul drept, ca de metal. Mama ne lăsă singuri. Ea se aşeză pe un scaun şi tăcu timp nesfîrşit. Începuse să se facă lumină, vară, un cer albastru, să alunec... apoi îmi luă mîna între mîinile ei.

Un timp am adormit, poate că am leşinat, că mi-am pierdut cunoştinţa, nu ştiu...

Cînd m-am deşteptat, era înaltă, în picioare lîngă mine ; şoptea fără să-şi dea seama :

— Am venit să te văd. Ai fost bolnav... am venit...

— Dă-mi mîna.

— Nu, nu... te rog, nu...

— Bine. Atunci, du-te. Să vină şi el, dar fără tine.

— Da.

Cînd adormeam nu se mai făcea cer albastru. Se isprăvise. Pentru asta, o uram. Dar o aşteptam necontenit.

După o săptămînă, veni el. Era peste măsură de tulburat.

— Mi-a spus — aici pronunţă un nume, şi din nou am simţit că mi se urcă un rîs gîdilat pe piept — să vin.

Eu căutam să pronunţ fraza aceasta : „Îmi pare bine că ai venit", dar fraza se încîlcea în gură ca un mototol de păr. La urmă am auzit cu spaimă că-i spun liniştit :

— De cînd trăiţi împreună ?

Răspunse strangulat :

— De doi ani.

Atunci am reușit să pronunț :

— Îmi pare bine că ai venit.

— Am mai fost o dată. Ai fost rău bolnav.

— Se poate. Nu știu.

Era inutil să întreb dacă venise cu ea. Nu înțelegeam însă de ce venise și ea singură, în urmă.

El zise :

— Acum a trecut.

M-am ridicat într-un cot.

— Crezi ?

Cîtă liniște, dacă ar fi crezut el cu adevărat aceasta, dar îmi răspunse fără entuziasm :

— Așa spun doctorii.

— Bine-bine, vom vedea.

— Te las acum. Să nu obosești.

— Îți mulțumesc că ai venit, îți mulțumesc. Crede-mă, eu țin totuși la tine.

— Știu.

— Da, da... În fine, vom vedea.

Plecă și el.

Apoi, timpul a trecut greu, lung și încîlcit. Credeam că visez mereu și că nu voi mai avea de acum niciodată putere să mă deștept.

Cînd veni ea a doua oară, eram mai bine de cîteva zile. Mă dam jos din pat și stam întins pe un șezlong. N-aveam însă viață pentru nimic. Tot mama îmi anunță că a venit. De data asta intră cu pălăria, cu haina pe ea. Era îmbrăcată în alb. Nu-mi dete mîna. Se așeză îndată. Pălăria îi sta foarte bine, dar o făcea străină ei. Mi-am dat seama că este o femeie frumoasă.

— Scoate haina... așa... și pălăria, te rog... așa. Ești o femeie frumoasă, foarte frumoasă !

— Da.

Părea liniștită asupra acestui lucru. Aș fi vrut să-i fac o plăcere. Ochii ei erau însă departe, triști, nehotărîți, într-altă lume. Avea mîinile întinse pe genunchi. Mîini lungi, lungi și subțiri : de vis. Cînd văzu că le privesc, mîinile tresăriră, se traseră, așezîndu-se altfel, ascunzîndu-se.

Am întrebat-o :

— Vrei un ceai ?

— Nu, îţi mulţumesc.

— Ar trebui să-ţi ondulezi părul, să-ţi faci tot capul numai cîrlionţi, ca un cuib cald.

Surîse batjocoritoare.

M-am ridicat în faţa ei.

— Dacă ai face aşa ceva... să nu se întîmple... cu toate că acum poţi să faci ce vrei, absolut tot ce vrei. De ce vii la mine ? Îţi dai seama că vii la mine ?

— Nu ştiu.

— A, da ! Şi el ce zice ? Ar trebui să nu mai vii la mine. Ar fi mult mai bine, mult. N-are sens ce faci.

— Da.

— Uite, tu dacă vrei, eu pot să mă omor. Pentru tine pot, ca să te scap de mine pentru totdeauna... Spune, îl iubeşti ?

— Da.

— Îţi mulţumesc că ai venit. Să fii întotdeauna bună cu mine. Dă-mi mîna. Aşa... îmi sînt mai dragi decît oricare clipă din viaţa mea. Cîteodată le visez... dar tu n-ai să poţi să mă iubeşti pe mine niciodată... Ştiu... Nu face nimic... eu te iubesc. Îţi mulţumesc că te pot iubi, îţi mulţumesc că te-am întîlnit, îţi mulţumesc că exişti. Asta e mai mult ca orice. Îţi pot spune că în cîteva zile am trăit ce aşteptam de nesfîrşit timp să fie... şi acum, du-te.

Plecă. La uşă am vrut să se reîntoarcă. Am vrut. Într-adevăr se întoarse, numai cu faţa, către mine. Am strigat, scos din fire de ascultarea asta :

— Du-te !

A plecat. Am rămas singur.

După aceea am fost la ţară, apoi din nou bolnav. Îmi era trupul cald, şi mintea mi se topea. Se adîncise totul în nefiinţă. În mine însă, ascuns adînc, ceva greu, viu şi otrăvit, aştepta.

Pe urmă m-am întors acasă, pentru că voiam să ştiu dacă mai fusese pe la mine.

Da, mai fusese o dată, o singură dată. Mi se păru că dacă m-aş fi hotărît să mă întorc cu un ceas mai devreme, aş fi întîlnit-o...

Şi începu un chin nou. În gînd o strigam ziua întreagă. Mă sfîrşeam. Stam ore lungi cu capul rezemat de birou.

Marginea tare a lemnului îmi apăsa fruntea pînă la durere. Tavanul lăsa jos o căldură grea. Afară era un cer albastru, clar, crud, și soarele aprins cît era ziua de mare înfierbînta odaia în care stam închis. Spuneam la infinit cu glas tare : „Mi-e dor de tine", și de fiecare dată durerea creștea în suflet. Dorul mă durea de la inimă pînă-n vîrful unghiilor. Mă durea fiecare bucățică din mine. Simțeam cum înnebunesc încet. Tot creierul nu-mi era decît o rană. Cînd se clătina încet, cît de încet, mă chinuia îngrozitor.

Într-o dimineață m-am deșteptat vrînd ca ea să vină la mine. Între ochi, adînc în frunte, era o voință către ea, o voință de fier. Trebuia să vină. Eram absolut sigur că vine. O zi, două, trei, cu nopțile întregi... Dacă nu s-ar fi împlinit ce voiam, s-ar fi sfărîmat ceva adînc în frunte, între ochi, și atunci...

Dar veni. Era devreme după amiază, în toiul cel mare al căldurii.

Cînd a intrat, am vrut să merg înaintea ei, dar n-am putut. A venit ea pînă la mine. Atunci, abia am putut să mă ridic și am început să strig înăbușit :

— Acum du-te, du-te...

Avea o privire grea, apăsătoare. Îl vedea parcă pe el, pe prieten, plîngînd încet, îngenuncheat, la ușă, în urma ei.

— Du-te.

Se întoarse și începu să plece.

Trebuia să se deschidă zidul, și ea să treacă plutind, așa, pentru totdeauna. Cu fiecare pas mă tîra după ea, însîngerat.

Am strigat :

— Stai, pentru numele lui Dumnezeu, stai !

S-a oprit și a căzut pe un scaun.

— Îți mulțumesc că ai venit. Îți mulțumesc că ai putut veni...

Părea că nu aude, că se înlocuise cu un corp mort. Am vrut să-i iau mîna. Se trase înapoi.

— Ți-e scîrbă de mine ?

Făcu semn că nu.

— Ți-e frică ?

Îmi era milă de ea. Aș fi vrut s-o iau în brațe, s-o ocrotesc, să fug departe cu ea, să fie a mea, numai a mea,

să fiu bun, bun cu ea, s-o văd că surîde. Atîta dragoste trebuie s-o înduioşeze, să-i lumineze faţa, sufletul. Simţeam în mine puterea să împlinesc orice.

I-am spus blînd, ţinînd mîinile nemişcate, de teamă să nu se sperie :

— De ce n-ai mai venit atîta timp la mine ?

— Nu mai sînt în Bucureşti.

— Unde eşti ?

Îmi spuse o localitate în Germania, pe malul Rinului. Era singură acolo, singură...

Cînd am auzit aceasta, am tresărit adînc. Era singură.

— Dacă aş veni să te văd, te-ai supăra ?

— Să nu vii !

Şi corpul se îndreptă revoltat.

— Nu îţi cer nimic, dar trebuie să mă laşi să te văd. Cît de rar, dar trebuie. Chiar dacă mi s-ar arde de fiecare dată cu fierul roşu ochii, şi tot trebuie să te văd.

Simţeam că iar o îngrozesc, şi atunci, surîzînd :

— Nu este, nu-ţi poate fi atît de greu să mă laşi să te văd. Oricine te poate vedea. N-ai dreptul să mă opreşti tocmai pe mine. Şi acum du-te şi fii te rog liniştită... Poate că n-am să vin... cu toate că mi-ar fi mai uşor să nu mai trăiesc. Totuşi, poate că n-am să vin, da, poate, pentru tine.

...Şi aş fi vrut să-i spun că dacă ar cunoaşte un gest care să mă facă să înţeleg, să mă încredinţeze că ar putea fi a mea prin însăşi dorinţa ei, un gest care să mă convingă de aceasta, atunci fericirea mea ar fi aşa de mare, încît n-ar mai fi nevoie să mai trăiesc vreodată nimic altceva decît clipa aceea.

— Te rog să-ţi fie milă de mine, nu se poate să nu se sfîrşească într-un fel, aşa nu se poate mult timp. Îţi făgăduiesc că se va sfîrşi curînd... dar pînă atunci, lasă-mă să te văd, lasă-mă să stau lîngă tine. Cînd nu eşti lîngă mine, şi aerul e otrăvit, pătrunde cu durere în mine... Să-mi dai mîna ta. Dacă nu vrei să mi-o dai, lasă-mă să o iau eu, dar dă-mi-o tu, te rog, dă-mi-o tu !

Nu mişcă mîna. Am luat-o eu, cu precauţie.

— Dacă vreodată ai să vrei... spune, nu-i aşa că vreodată ai să vrei ? Ai să spui „Vreau".

Îmi venea să înalţ pînă la cer cuvîntul „Dorinţă".

Nu răspunse. I-am aşezat la loc mîna pe genunchi.

De cum am lăsat-o, mîna se făcu vie. Se trase înapoi.

I-am mai spus :

— Dacă ai şti cîtă răbdare am pentru tine !

Îmi amintii răbdarea mîinilor ei reci, lungi, strîngîndu-mi gîtul, pătrunzînd în carne...

— Plec, zise.

— Bine, tot ce vrei tu.

Plecă, fără să-mi întindă mîna, şi mi se păru iar că nu a fost la mine, că nu am văzut-o, că am visat, şi simţeam nevoia să alerg după ea, să strig în urma ei.

După aceea a trecut iar vreme.

Se înşiruiau zile şi nopţi una după alta. Eram ameţit. Voiam să nu plec, să nu merg la ea, dar ştiam că asta nu se poate.

În seara dinaintea plecării, m-am dus la casa prietenului. Era toată întunecată, numai sus, la mansardă, o lumină palidă căuta să se înalţe, tristă. Mi s-a părut că este el acolo, că timid o va aştepta toată viaţa.

În locul unde plînsesem, mi-am regăsit sufletul chinuit din noaptea aceea, întîia. L-am păstrat, l-am tîrît, ceasuri întregi, pe străzi pustii, lungi. Cîteodată credeam că îmi este frig şi îmi părea curios că se topise atîta zăpadă, că pomii aveau frunze, că eu încă alergam pe drumuri lungi.

Spre dimineaţă, am plecat.

Trei zile şi două nopţi de tren, adică trei zile şi două nopţi de chin. De acum trebuia — ştiam că trebuie — să se hotărască într-un fel sau într-altul. De acum ştiam că nu mai poate fi vorba decît de o fericire peste măsură de mare, sau de moarte. Acolo era singură, va fi numai a mea.

Zgomotul ritmic al trenului mă lovea în piept. Cînd accelera, mă înăbuşeam. Voiam mai repede, mai repede. Uitam că mergem. Mi se părea că stăm locului, legănaţi în vagoane. Abia cînd se oprea trenul în staţii îmi dam seama că mai făcusem o bucată de drum. Atunci aveam grabă să pornim din nou.

Între oameni, mă simţeam singur, încercuit de o idee fixă, de un dor supraomenesc. Mai ales mîinile mă dureau. Mi le strîngeam puternic, să simt că revine viaţa în ele. Ea de le-ar fi atins numai, şi m-aş fi născut din nou, uşor, limpede, fericit, într-o completă armonie. Ea.

Privirea ei mă urmărea în orice clipă, sufletul meu avea îngenuncheri în fața ei.

Mi se părea că o văd singură și tristă... că a simțit cît o iubesc, că mă așteaptă, că va surîde cînd mă va zări. Îi mulțumeam cu lacrimi. Iubeam pe toți oamenii. Aș fi vrut să le fac tuturor bine și plăcere, să le spun că poți fi fericit. Mă înduioșau și oamenii de pe cîmp, aplecați asupra pămîntului. Aș fi vrut să mor pentru ei toți și îmi era dor, dor de ea. Mi se părea că aș găsi și pentru el, pentru prieten, cuvinte care să-i liniștească durerea. Atîta bogăție în mine, încît ar fi putut fi oricine fericit numai cu o cît de mică parte din sufletul meu... Acum, lumina slabă de la mansardă îmi părea o speranță.

O jumătate de zi în Germania, călătorind într-un vagon fără culoar. Eram închis ca într-o cușcă. A fost îngrozitor. Singur cu mine călătorea un om. Părea cioplit din lemn. Păr alb, mustață în formă de furcă cu două vîrfuri, pometi ieșiți, ochi de sticlă, verzi clar. Cîteodată mi se părea că este ea, că s-a schimbat așa ca să-și bată joc de mine. Ochii mai ales. Îmi venea să plîng, să mă azvîrl pe geam. Nu înțelegeam de ce eram închis cu nebunul acela. Voiam să evadez.

El nu s-a mișcat tot timpul. Privea drept, fără să vadă. Am crezut apoi că el mă duce legat la ea, înjosit, că ea o să mă aștepte la gară și că o să izbucnească în rîs, că o să fie liberă, liberă de acum, liberă pentru mine... Doamne, și îmi era dor, dor de ea.

În fine, am ajuns. Era noapte. La gară, se deschise mare ușa ce da spre oraș. În fața mea înainta un hamal cu bagajul pe umăr. Începuse ceva nou.

Portarul hotelului surîse de bună venire. Eu eram bucuros că le pot da tuturor măcar bani mulți, să se bucure și ei de toată fericirea mea. În seara aceea, toată lumea surîdea.

Cînd am rămas singur în odaie, am deschis larg fereastra. Aerul pătrunse curat, în bloc. Strada era jos, afundată feeric, cu asfaltul poleit de lumină. Pe el, automobilele lunecau fără zgomot. Peste drum era gara, și la gară, sus, în fața mea, un ceas enorm, luminat pe dinăuntru, clar. Acele nu se mișcau, dar timpul trecea. Chiar o clipire, și timpul mă apropia de ea. Mi-am azvîrlit

batista. Şi-a destins aripile şi a plutit încet, oblic. Eu eram sus, şi sub mine, pămîntul se învîrtea. Batista luneca în infinit... A ajuns jos. Un trecător s-a oprit, a luat-o şi a plecat cu ea pentru totdeauna.

Cu ea pentru totdeauna... înălţîndu-mă cu ea pentru totdeauna, ameţitor. Ea, ea pretutindeni, numai ea...

A doua zi m-am sculat slăbit. Zilele grozave petrecute în tren îmi păreau învechite, prăfuite, rămase mult în urma mea ; groaza lor — o copilărie, şi bucuria mea de ieri seară — o nebunie. Simţeam tot sîngele împietrind în mine la gîndul că o voi vedea. Aş fi vrut să fug, nemaioprindu-mă niciodată. Alergam îngrozit. Oriunde însă, mă loveam de ea. Îşi aşeza mîinile pe fruntea mea, mîini reci. Eu mă sfîrşeam...

Mă strîngeam în pat ca să nu mă gîndesc la nimic. Căutam să-mi încercuiesc mintea ca să nu poată zvîcni nici un gînd. Ea se făcu însă imensă, se înălţă din mine, cuprinse toată odaia cu privirea ei, cu gesturile ei, cu glasul ei. Rîdea batjocoritoare. Îmi era frică.

„Aruncă-te pe geam !“ îmi striga, arătîndu-mi cu mîini subţiri golul adînc. Eu cădeam oblic, cu braţele întinse, din ce în ce mai mic... De sus auzeam hohote mari de rîs... Am sărit din pat, am dat la o parte perdelele : în faţa mea, ceasul era tot acolo. Acele, însă, se mutaseră din loc. Acum erau iar nemişcate, dar timpul trecea. Da, da, pentru că nu vezi nici cum cresc copiii, nici cum îmbătrînesc oamenii, nimic. Pe mine, asta mă doare. Simt trecînd prin corp ceva atît de fin, încît nu se poate urmări decît cu gîndul. Eu am zvîrlit de mult şi ceas, şi calendar...

Am sunat servitorul şi l-am trimis în oraş, la hotelul unde sta ea, să întrebe pe portar care este exact fereastra odăii ei.

Omul cumpără o carte poştală cu fotografia hotelului şi însemnă întreaga fereastră cu o cruce mare. Acolo era ea. Servitorul surîdea. Mie îmi era ruşine.

Se întunecase de mult cînd am plecat.

Cînd am dat cu ochii de fereastra ei am tresărit dureros. Era închisă, neagră, dar eu ştiam că ea e în odaie, înăuntru. Mi se păru că o văd : întinsă dreaptă, ochii mari, deschişi, albaştri în întuneric...

Noaptea avea mîngîieri blînde de apă neagră. Eu, cu sufletul chinuit, priveam o fereastră goală.

Nopţile de boală sau de dor sînt înspăimîntătoare : lungi, lungi...

Pe la miezul nopţii se aprinse acolo sus o lumină slabă. M-am sculat crispat, violent, cu mintea încordată. Trebuia să înţeleg, era ceva de înţeles, eram sigur că e ceva de înţeles... şi apoi, aşa, pe negîndite, mi-am amintit casa prietenului cu lumina slabă sus la mansardă, aceeaşi lumină ca acum, tristă, aşteptînd. Mi se păru că îşi vorbesc amîndoi. Mi-am acoperit ochii. Aceasta era ce trebuia să înţeleg.

Cînd i-am deschis, lumina se stinsese.

Acum îmi părea rău că n-am avut putere să rămîn cu ochii deschişi ; poate i-aş fi văzut umbra.

Şi mai pe urmă începu să se lumineze. Întunericul se destrăma, se subţia, pînă se întrezări prin el ziua. Atent, stam cu ochii mari deschişi. Nu vedeam cum, dar se lumina.

Se strecură apoi tot aşa, şi în mine, bucuria. Mă gîndeam : tot aşa, fără să ştiu cum, o să mă iubească ea, o să fie lumină, o să se deştepte hotelul întreg, ca-n poveşti ; eu am să alerg la ea, o să bat în uşă, o să-mi deschidă, o să-mi surîdă. O luam cu mine pretutindeni. Am să-i arăt şi ei cum se stinge noaptea, cum răsare soarele, cum trece de uşor timpul şi am să-i spun : „Toate astea sînt pentru dragoste, totul pentru dragoste. Dacă ai văzut vreodată ceva urît, a fost pentru că nu iubeai. Totul, totul este frumos şi numai fericire acum. Simţi, e cald şi bogat în trupurile noastre, şi totuşi au uşurinţa dorinţelor mereu vii, mereu noi. Dorinţele noastre se nasc una din alta, fără să moară vreuna, se sprijină una pe alta şi nu se sfîrşesc niciodată. Mereu cu tine".

Se lumina, se lumina...

Apoi, portarul a deschis poarta mare a hotelului. Eu am mers spre el şi-am spus că am venit la ea. El m-a privit şi mi-a spus — fără bucurie, fără interes — să intru.

Îmi stricase fericirea. Aş fi vrut să-l rog să mă aştepte o clipă, şi cînd mă voi întoarce să mă primească altfel :

să surîdă, să-mi deschidă ușa larg, să-mi facă semn să trec, să-i pară bine că în fine am venit, să știu că ea mă așteaptă poate... Mi se făcuse un suflet mic, trist și sensibil, îl putea lovi oricine : portarul, ea... da, și ea.

Am început să urc în urma unui lacheu, scări multe. Nu mai găseam respirația, ci inima lovea puternic, să spargă, să fugă din mine.

Sus, servitorul mă dădu în seama unei femei. O femeie slabă, cu buze strînse, cu părul cenușiu. Mă duse pe un gang lung și întunecos. Covorul asurzea pașii. Gangul avea adînciturі negre, și în fund, o lumină, o flacără răbdătoare, slabă, în agonie, aștepta. Aceeași lumină.

Femeia mergea repede. Eu o urmam. Se opri brusc ; m-am lovit de ea. Bătu în ușă.

Se auzi dinăuntru, stins, îndepărtat, ireal, glasul ei. Atunci am avut impresia că pînă la ea mai e drum lung, mult și obositor. Mi se îngreuie sufletul de deznădejde.

— Cine e ? se auzi.

— Vă caută un domn, spuse femeia.

— Bine, să aștepte.

Eu voiam să spun femeii numele meu, să i-l strig ei, să nu se sperie de mine, dar nu aveam putere. Inima se înmulțise în tot trupul, în tîmple mai ales. Mă întrebam fără răspuns : „Pe cine așteaptă ?“ În ochi îmi pîlpîiau lumini : sus la mansardă, la odaia ei, și acum în fundul gangului, lumină : orice-aș fi făcut, oricît aș fi iubit-o, eram singur, mă lăsa singur.

Deschise ușa și apăru. Era albă și înaltă.

— Am venit, i-am spus cu spaimă.

Îmi făcu loc să trec înăuntru, în odaie. Se așeză pe canapea, eu pe un scaun.

— Da, știu, îmi răspunse, te-am văzut astă-noapte. Erai pe o bancă și ai fumat. Trebuie să fi fost răcoare.

Vertiginos, mi se aruncă toată bucuria la loc în suflet.

— Da, m-ai văzut, pe mine ?

— Da.

— Îți mulțumesc pentru tot ce-mi dai... Am venit la tine...

— Stai mult ?

Nu înțelegeam ce vrea să spună. Cum mult ? La asta nu mă gîndisem.

— Nu știu. De ce? Vrei să plecăm? Dacă vrei tu, plecăm și îndată. Merg cu tine oriunde vrei tu.

Ea se tulbură, căută să surîdă. N-aveam nevoie de surîsul ei. N-avea nici un sens surîsul ei acum. Începeam să înțeleg că se poartă cu mine politicos ca să-mi învăluie cuvîntul „Du-te".

N-avea sens politețea ei. Nu-i rămînea decît să-mi servească o dulceață cu apă, să mă întrebe de sănătate, de cunoștințe.

Mi-am acoperit ochii cu mîna, să mă reculeg. Cînd i-am deschis am regăsit-o pe ea cea adevărată. Mă privea.

— Cum te cheamă? am întrebat-o, neștiind ce să vorbesc.

Ea tresări și spuse mașinal numele ei de familie. Am început să rîd.

— Nu, nu ăsta. Pe acesta trebuia să-l știu ca să vin la tine. Numele tău, așa cum ți se spune.

Ea șopti un nume. Nu l-am auzit. Un nume cu o rezonanță oarecare, un nume cu totul străin ei.

— Bine, bine. N-am să-ți spun niciodată așa. N-am nevoie să-ți spun în nici un fel.

Surîdea crispată. Eu continuam:

— La ce ai avea nevoie de nume? N-am nevoie să-ți spun pe nume ca să știu că exiști, ca să te deosebesc. Tu pentru mine ești totul.

Era nemișcată. Eu voiam să fac un gest imens. Tot ce simțeam nu se mai putea cuprinde în mine. Să cazi la infinit, cu ea, pămîntul să se învîrtească...

— Dă-mi mîna, să-ți sărut mîna.

Se trase, se strînse.

— Nu.

Cuvîntul se înălța ca un zid între ea și mine, mă închise singur. Mi se păru iar că sînt în trenul cel fără culoar, că voi merge așa, nebun, la infinit, fără țintă, fără scop...

— Plec.

M-am sculat deodată. Și am plecat fără să-i întind mîna. Ea se uita la mine cu chemări înnebunite. Îmi striga parcă să o păzesc de o spaimă ce se așezase în ea.

Am ieșit în parc, am trecut repede prin el și am intrat în pădure.

Cum am ajuns acolo, l-am găsit în mine pe el, pe prieten. Aș fi vrut să-i cer iertare și să-i spun în șoaptă întreg adevărul : că ea cu mine vom muri poate căutînd fericirea, dar că el nu poate, nu poate nici măcar ști că fericirea există ; că în mine este bucuria și că bucuria așteaptă să se nască ; prin orice durere, dar să se nască.

Dar ea, înspăimîntătoare, a strigat : „Ți-am dat tot ce pot, acum trebuie să mori". Eu, tremurînd, i-am șoptit : „N-ai dat încă, n-ai dat. Mai ai dorințe pe care nu le cunoști încă, și eu cred în ele. Tu nu știi pînă unde te pot duce".

Dar ea a rîs de mine și am rîs și eu crud față de mine. Nu știam nici unul pînă unde putem merge.

Am alergat înapoi la ea, s-o întreb.

În fața hotelului însă, m-am întors fără să vreau, s-o văd.

Căutam în mine ceva, dar gîndurile erau întunecate, tumultuoase, grele ca norii înainte de furtună. Prin ele treceau cîteodată biciuiri de foc. Să nu se aprindă cerul, gîndeam, și aveam nevoie de cineva alături de mine, cineva puternic și liniștit, care să înțeleagă fără cuvinte.

Pomii aveau rădăcinile adînc în pămînt, și ramurile înălțate larg spre cer. Pe mine mă zguduiau gîndurile pînă la nebunie. Simțeam nevoia să plîng ca un copil, dar nu aveam lacrimi. Și totuși, toate erau simple : un singur gest al ei către mine, atît, și s-ar fi înseninat întreaga lume.

„Primește-mi sufletul, îi spuneam eu ei, e prea greu pentru mine singur. Nimeni nu-și poate duce singur sufletul, primește-mi sufletul".

Îi mîngîiam ușor mîinile. „Și gîndește-te că dacă ai vrea tu, ai cunoaște fericirea, tu dacă ai vrea".

Pădurea era goală, eu singur, și copacii liniștiți pînă la nebunie. Îngrozit, aș fi urlat de spaima nemișcării lor. Am fugit.

Am intrat în sufrageria hotelului. Sala era aproape goală. În fund — un domn bătrîn, mumificat, cu guler, cravată, cămașă, atît de albe încît păreau pansamente care acoperă răni. Ea, lîngă un geam la o masă, avea brațele goale.

M-am așezat în fața ei.

— Nu mănînci ? mă întrebă.

Am tresărit.

— Fac tot ce vrei tu, tot ce vrei.

N-aveam nici un gînd în mine. Îi urmăream mîinile, care se strecurau printre lucruri, pe masă. Eu devenisem orice de pe fața de masă. Simțeam atingerile degetelor ei subțiri. Am șoptit :

— Draga mea, draga mea.

Se înroși. Da, da, atîta fericire cum nimeni nu bănuiește că se poate ajunge.

I-am spus :

— Lasă-mă să te servesc eu. Ia ceva din mîinile mele.

Aveam să-i spun atîtea... Prea multe, și toate ar fi putut fi tăcere caldă, de s-ar fi apropiat de mine.

Cînd ne-am sculat s-a ferit să se lase să-i pun haina pe umeri.

Cînd umbla, căutam să calc o dată cu ea.

Se depărtă de mine, se așeză în mijlocul holului cu un gest obosit și apoi rămase împietrită.

Servitorii umblau atenți, fără zgomot, pe covoare.

Portarul, în cuvinte șoptite, îmi dădu o odaie alături de a ei. Tremuram, nu înțelegeam exact ce fac, ce se întîmplă și n-am găsit putere să-i spun și ei că voi fi și zi, și noapte alături de ea. Mie însă îmi repetam : „Sînt alături de ea, alături de ea", dar nervii mei încordați nu mă lăsau să înțeleg ce se întîmplă. Totuși, știam că se întîmplase ceva.

Ea era în același loc, nemișcată ; eu alături de ea, neîndrăznind să-i vorbesc.

Deodată, am simțit hotelul ca o cutie mică, și noi amîndoi închiși în ea ; afară — pămîntul larg, cu mulțime de orașe, oameni zbătîndu-se... ce legătură între un singur suflet, cît de chinuit, cît de fericit, și întreaga viață, eu și întreaga viață ?

Răspunsul atîrna de ea, totul se cuprindea în ea.

Urca scara repede, fumînd. Am urmat-o. Am condus-o pînă la ușa odăii ei.

— Te las ? am întrebat.

— Da.

Căutam cu priviri ascunse ușa odăii mele. Nu îndrăzneam să-i spun că stau alături de ea, lîngă ea. Începusem să înțeleg.

— Pot veni după masă ?

— Cum vrei, și a intrat la ea, fără alt cuvînt.

Eu, la mine, m-am trîntit pe pat, apoi mi-am spus din nou „alături de ea", și am înțeles acum cu adevărat. Eram alături de ea. Ne despărțea un zid, un simplu zid.

Trecuse atîta timp de ieri pînă azi, încît se putuse înfăptui asta. Ceasul uriaș de la gară, cu acele care nu se mișcă și care arată cum trece timpul. Credeam că voi înțelege pentru ce, dacă toate trec, mai ai nerăbdări, pentru ce, dacă toate trec, strigi și aștepți. Acum puteam să închid ochii și să cred că sînt încă la mine, la hotelul unde am deschis ochii. Nu eram acolo, eram aici. Știam că ea este aproape de mine.

M-am sculat, m-am apropiat de zid și am ascultat.

Se adîncise totul în tăcere. O liniște de pămînt. În urechi îmi vîjîia sîngele : ea era alături, dar numai pentru că eu știam aceasta. Dacă aș fi știut că nu este alături, tot atîta tăcere mi-ar fi trimis odaia ei.

Mi se păru că se deschide o ușă, încet. Am ieșit violent în gang. Era domnul bătrîn. Pleca la plimbare. Sta *vis-à-vis* de noi. Alunecă surîzînd. Dispăru.

Fără să știu cum, am mers și am bătut încet, de încercare, la ușa odăii ei.

După o liniște, și cu o rezonanță sfîrșită, cu mereu aceeași distanță obositoare între ea și mine :

— Cine e ?

— Sînt eu.

Se deschise ușa brutal. Apăru. Ochii îi erau mari.

— Ce vrei ?

— Nu pot, așa...

— Atunci ?...

— Nu știu, nu pot. Mi-am îngropat fața în mîini. Îmi ești dragă... mă doare.

— Ce groază ! șopti.

Eu m-am apropiat de ea, lîngă ea, aproape de fața ei.

— Știu, dar odată o să treacă. Ai să vezi cîtă fericire, cîtă lumină... dacă ai ști ce pot pentru tine... tu...

— Nu, nu...

— Ba da, ai să vezi. Și mie mi-e teamă de tine, dar numai pentru că nu sîntem împreună. Dacă ai să vrei,

cînd ai să poţi... totul are să se schimbe, o să se lumineze întreaga viaţă... atunci ai să înţelegi ce e fericirea... eu am puterea asta...

Mă privi uimită. M-am îndepărtat îngrozit. Îşi strînse tîmplele cu vîrful degetelor. Unghiile se albiră.

— Nu se poate, i-am spus eu, nu se poate, trebuie să înţelegi.

Vedeam un cer imens, în flăcări... ne înălţam...

— Nu sîntem numai noi, şopti ea. Părea că vorbeşte fără glas.

În fund, în gang, lumina slabă pîlpîia aşteptînd. Atunci m-am dus şi am stins-o, ameţit, cu o singură suflare.

O dată cu ea, se sfîrşi lîngă mine un geamt înăbuşit. Am rămas în întuneric. Îmi tremura trupul de spaimă, îmi era groază să mă întorc. O simţeam în spatele meu, faţa ei lîngă mine, aproape, ochii lucioşi în întuneric, ca oglinzile în noapte... Să-mi văd spaima în ei... M-am întors violent. Eram singur.

Pe ea am găsit-o în odaie, pe canapea, cu ochii mari, albaştri, de sticlă. Mă priveau netezi.

Mi se păru că mă vor chinui cu plăcere ochii ei, încet, cu răbdare, uimitoare răbdare, că-mi vor chinui trupul, mintea şi sufletul, că mă vor privi aşa pînă în ultima clipă, fără să înţeleagă vreodată. Lumina ochilor cruzi şi goi n-o voi putea stinge niciodată... niciodată... Am început să strig :

— Închide ochii ! Închide-i !

Lăsă pleoapele încet, ca aripi tremurătoare, calde, moi şi blînde.

Doamne, să poţi plînge lîngă ea, să plîngi pe mîinile ei, să poţi uşura durerea...

Pentru ce toate, pentru ce viaţa şi pentru ce eu, slab, încătuşînd atîta durere, pentru ce toate astea ?

Am căzut jos, sfîrşit ; în gît mi se urcase cuvîntul „lumină", dar nu-i mai ştiam înţelesul. Îl aveam în gură, fad pînă la inexistenţă.

Speriat, l-am azvîrlit, cu glas tare, în odaie. Ea a tresărit. Eu din ce în ce mai repede îl căutam în mine, în amintire, dar nu era. Groaza se încercuise. Aşteptam să izbucnească nebunia în ea, în mine... apoi se făcu gol.

Pe urmă mi-am revenit.

Întîiul lucru pe care l-am văzut a fost mîna ei. O mînă fragilă, depusă ca un obiect pe canapea, lîngă mine. O priveam cu uimire ; în ea se cuprindea întreaga mea durere, întreaga mea viaţă.

Aş fi vrut s-o întorc, să văd partea dinăuntru, caldă, cu pulsul, cum bate pulsul. M-aş fi aplecat şi aş fi îngropat obrazul în ea şi m-aş fi dat tot. Dar nu puteam face gestul. Goliciunea mîinii mă înspăimîntă. Mi se părea că, deodată, mîna ar fi fost întregul ei corp, şi al meu fără voia ei.

Mîinile mele se răceau umezite, pierzîndu-se viaţa din ele. Ea era nemişcată, singure genele tremurau înfrigurate, nemaiputîndu-se deschide. Şi am înţeles că pot face din trupul ei ce vreau, că-i e scîrbă şi groază de mine, dar că aşteaptă. În mine, gîndurile, cu tremurarea genelor ei, fîlfîiau ameţite ca aripi de fluturi orbiţi şi îmi era rece pe şira spinării.

Atunci, i-am cuprins mîna. Era moartă.

— Strînge mîna, i-am şoptit înăbuşit, strînge-o.

Se strînse mecanic : gheare de pasăre. Am azvîrlit-o. Mîna se lovi de trup cu un zgomot mat. Se ridică, ochii înspăimîntător de mari. Strigă :

— Pleacă.

Am ieşit, privind-o. Îi aluneca groaza pe faţă.

Dumnezeule, ce ochi imenşi avea !

Am intrat la mine în odaie. Îmi era corpul gol de orice dorinţă, şi singure mîinile, îngreuiate, păstrau ceva străin, nemişcat, ceva ce trebuia zvîrlit şi ca să rămînă numai ele, curate, uşoare, limpezi.

Le-am băgat în apă. Le mişcam, eram fără gînduri.

Acolo, încet, se liniştiră. M-am culcat apoi şi am adormit căzînd în gol.

Cînd m-am deşteptat, se întuneca. Afară ploua. Eram trist, trist. Ploaia cădea cu răbdare. Ea trebuie să fi fost pe aici, prin apropiere. Poate în parc, sub ploaie, plîngînd, simţind că înnebuneşte. Să-i cer iertare, să-i mulţumesc ; apoi, în linişte, să se sfîrşească totul. Să-i spun că am iubit în ea nesfîrşita mea dorinţă... şi ochii, şi obrazul palid, şi mîinile... şi să plec.

Se auzi o uşă. Am ieşit. Iar domnul bătrîn. Se întorcea de la plimbare. Surîdea. Umbrela picura apă. Dispăru la el.

În întuneric, plîngînd, bîjbîind, prin ganguri, aș fi mers la ea. I-aș fi spus „Pleacă". Ea ar fi așezat mîna pe fruntea mea, aș fi crezut că simt o sărutare. Plecam. Rămînea în urma mea hotelul mic, și închisă în el — amintirea noastră chinuită. Pămîntul larg, larg... Aș fi umblat viața întreagă căutînd-o... Acolo, odată, ar fi fost ea surîzînd, cu mîinile luminoase întinse, ca să mă cuprindă... Amețit, cădeam la nesfîrșit.

Am intrat la ea în odaie, încet, fără să bat. Era întuneric. Nu o vedeam, o simțeam însă nemișcată în același loc. Tăceam, copleșit de tot ce nu-i puteam spune. În mine, sufletul înălța chemări moarte.

— Tu ești ? spuse.

— Da.

Tremuram. Acum trebuia să rup inima din mine, s-o zvîrl.

Se sculă și, fără să vorbească, fără să mă bage în seamă, fără să aprindă lumina, trecu pe lîngă mine și ieși.

Am urmat-o. Călcam o dată cu ea. Prinsesem ritmul.

La masă n-am spus nici un cuvînt, nici unul. Se auzea ploaia. Ea era atît de palidă, de părea că se va topi liniștită. Întunericul își lipise obrazul negru pe geamuri. Ne privea.

Deodată, hotărîtă, se ridică înaltă și ieși. Eu am urmat-o iar. Intră într-un birou, se așeză și începu să scrie. Îi scria lui, prietenului. Erau numai țipete. Întindea mîinile înăbușind... O priveam. Scria tîrîndu-mi nervii pe hîrtie. Îi spunea că se întoarce, că-i e drag, drag și dor de el, că va fi a lui, întreagă a lui...

Va închide plicul încet, va suna servitorul, îi va da scrisoarea, și apoi, rămasă numai cu mine, îmi va striga, cu scîrbă, ca la cîini : „Afară, ieși de-aici, ieși..."

Scria. Vedeam lumina sus la mansardă crescînd galbenă și apoi întregul cer în flăcări. Eu în stradă, căzut, găseam în mine plînsul din noaptea aceea. Eram legat de pămînt și nu mă puteam mișca.

Brusc, tocul alunecă, și ea se frînse zdrobită, cu fața ascunsă.

Tîrziu, mult mai apoi, ridică privirea încet, halucinată, și cu mîinile rupse mărunt scrisoarea, mărunt.

M-am înălțat și am auzit că o întreb cu glasul destul de limpede :

— Crezi că ai putea vreodată ține la mine ?

— Nu, răspunse ea tremurînd.

— Bine, bine... și apoi, încet și rar, fără să știu unde să-mi las privirea : O să înnebunim.

— Da, răspunse ea îngrozită.

În mine, sufletul era rană însîngerată, amară, putredă.

A trecut și noaptea asta. A fost neagră, de plumb, apăsătoare. Se așezase toată pe pieptul meu. Mă înăbușeam, îngropat de viu în întuneric. Țipetele toate își făcuseră cuib în gît. Strîns, nu le lăsa să treacă. Am așteptat... am așteptat, cu nervi ținuți, să se lumineze. Îmi erau ochii încordați în negru. Credeam că nu-i voi mai putea niciodată închide și mă durea adînc între ei. Afară, cerul înnorat apăsa întunericul, îl ținea locului, greu pe pămînt.

— Te iubesc ! îi strigam, căutîndu-i mîinile, te iubesc !

Și mă dureau mîinile, zadarnic întinse. Să poți da norii la o parte și să privești în față cerul și lumina, o clipă măcar.

Dar cerul nu s-a arătat, și lumina zilei nu s-a curățat.

Departe, în pădurea neagră, ceața albă, ruptă de vînt, se zbătea, se încurca în pomi ca strigoii înspăimîntați.

O vedeam pe ea pretutindeni, plîngînd, simțind că înnebunește. Îi vedeam mîinile căzute de-a lungul trupului. În genunchi, i le sărutam așa, moartă. Dementă, gura ei îmi spunea trist, tremurînd : „Te iubesc".

Eu întrebam înfrigurat : „Crezi că ai putea vreodată să înțelegi ce spui ?"

„Nu", răspundea ea, tremurînd. „Bine, bine", și mă sfîrșeam.

Mă dureau mîinile pînă la nebunie, și voiam buzele ei calde așezate pe ele, și voiam întregul ei trup cuprins în ele.

Mă apăsa tot ce trece, tot ce se duce, tot ce nu se putea, și nu se putea niciodată nimic. Știam că și azi se va întuneca din nou, spre seară, acum, cîndva, curînd, din nou... Nu știam dacă trăiesc, ce am mai trăit, sau dacă trăiesc ce va fi veșnic.

M-am dus la ea și i-am spus :

— Să plecăm, să nu stăm azi aici.

Și am plecat amîndoi.

Călcam o dată cu ea. Părul îi fîlfîia în blocuri grele. Ținea ochii deschiși în vînt : lacuri clare, reci, nesfîrșite, și în fundul lor — cerul răsturnat și mort. Mergînd, îi vorbeam în mine : „Credeam că aș putea vreodată pleca : minciună. Nu există decît un adevăr în viață : tu. Cu tine începe și se sfîrșește totul. Fericit cu tine, aș înțelege tot. Departe de tine n-aș putea nici muri : te-aș aștepta, orice-ar fi".

Aplecase capul. Părea că merge resemnată spre ce am hotărît eu, dar că nu se va schimba nimic.

Ca să ridice privirea, i-am spus :

— Azi n-o să se lumineze.

Deasupra noastră, norii grei rămăseseră nemișcați.

— Da, spuse.

Dar nu ridică privirea. Știam că mîinile ei pe fruntea mea ar desface încîlcirea.

Apoi, n-am mai vrut, n-am mai putut merge mai departe. Noi puteam sta oriunde. Oriunde, tot atîta durere.

— Ne întoarcem, am hotărît.

Se înspăimîntă. O simțeam gata să strige după ajutor.

— Nu-ți fie frică, încă n-am înnebunit.

Și din nou m-am uitat la ea ca să știu ce va fi. Dar nu am putut deosebi care este ea și care sînt eu, și am urmat drumul alături de ea. Dacă aș fi fost mai atent, aș fi început să alerg urlînd înspăimîntat.

Începu să plouă mărunt. Am privit în sus. Cerul își acoperise fața și plîngea. Și apoi n-am mai putut umbla. Am rămas locului.

Ea se îndepărta ca în visurile în care nu te mai poți opri, nici întoarce. Și mă simțea în urma ei...

Atunci, am vrut să se întoarcă ea cu fața la mine, cu ochii la mine, să întindă brațele și să fie a mea, pentru totdeauna a mea. Voiam. Tot, tot, tot ce era voință în mine se înălțase. Voiam.

S-a întors. Îi erau ochii imenși și goi. Întinse brațele, strigă și căzu. Se deșteptă îndată, cu mîinile și buzele însîngerate, căutînd în jurul ei. Cînd mă văzu, zdrobită, vru să fugă. Căzu din nou, se ridică iar...

Mă tîram în genunchi în urma ei.

— Mă doare, mă doare, îi spuneam, mă doare.

Se opri și îmi întinse mîna însîngerată. I-o mîngîiam cu sărutări mărunte, ușoare și îi spuneam :

— Mă doare, mă doare... fără să mă pot opri.

Privea fără să vadă.

— Spune ceva, mă doare, vorbește, uită-te la mine.

— Da, spuse ea, și surîse blînd, cu gura însîngerată.

— Mă vezi, sînt aici, lîngă tine.

— Da, tremură gura.

I-am ridicat fața.

— Sînt aici, te iubesc.

— Da, mai șopti o dată.

Și am tăcut amîndoi, îngroziți. Se ghemui.

— Ce frică mi-e !

— Nu, o rugam eu, nu.

— N-o să fie niciodată lumină ? întrebă.

— Taci te rog, te rog din suflet.

— Știi, începuse lumina !

— Mă doare, am gemut.

— Am sînge pe mîini, și își privi mîinile uimită.

Pleoapele, ametite, tremurau.

— Vino, mergem acasă. Ai să te odihnești.

— Plouă, spuse.

Mi se păru că în curînd va putea plînge însîngerat întregul cer pe fețele noastre ridicate spre el, și va fi puțin. Totuși, în mine se așezase o liniște de pămînt rece.

— Să mergem acasă, i-am spus eu din nou.

Se lăsă dusă ca lipsită de viață. Gura lovită tremura cuvinte fără înțeles :

— ...nici început, nici sfîrșit, n-are să se sfîrșească nimic... unde mergem, sînt eu și tu, de ieri, de azi, de mereu. O să-i găsim plîngînd, ascunși... mi-e frică.

Avea glas blînd și slab.

— Taci, taci, o rugam ducînd-o.

— ...în toate întunericurile ești tu... numai ochii se văd albi... eu simt în mine inima bătînd repede, din ce în ce mai repede, pînă n-o mai pot urmări. Atunci se va face lumină. Lumină ! strigă îngrozitor, dar niciodată nu mergem pînă la sfîrșit.

Își opri mersul.

— Ascultă, zise iar, și îmi căută privirea, dintr-o zi... într-o zi...

Tăcu.

Eu așteptam încordat. Credeam că vorbisem eu și că uitasem sfîrșitul.

— Într-o zi ? am șoptit.

Tăcu, cu ochii dezgoliți de pleoape.

Gol, gol pînă în adînc. Am rugat-o, sfîrșit :

— Cine a vorbit adineauri, te rog, dacă îți amintești, cine a vorbit ; tu, sau eu ?

N-a răspuns.

Întunericul se înălța. Fugeam. Am intrat în hotel, închizînd ușile violent. Întunericul cuprinsese întreg pămîntul, încercuise zidurile, apăsa dens, căutînd să spargă geamurile, să intre rece, să stingă, să stingă totul...

În odaie am stat nemișcați. Se sfîrșise lumea întreagă, numai noi uitasem să murim. Așteptam îngroziți.

În spaimă, la lumina slabă a lămpii, i-am fi putut scrie lui, prietenului ; i-am fi spus că ne doare, ne doare îngrozitor, cum nu poate ști el, că nu se mai poate nimic de acum, nimic, să vină el să ne scape, și să surîdă blînd, cu dinți mici, albi...

Fața ei era ridicată și tremura ; îi tremura și bărbia, ca la copii. M-am așezat jos lîngă ea, cu capul rezemat de ea. Îi simțeam genunchii rotunzi și calzi. O iubeam nemărginit. Plîngea legănîndu-mă. Din timp în timp i se zdrobeau în piept bucăți grele de durere.

— Taci, taci...

O mîngîiam. Gemea ușor, ca un copil lovit. Sub buze mi se topiră ochii ei cu pleoape moi.

Atunci i-am văzut gura, aproape ; puternică, mare, senzuală. Tremura inconștient. Am întrebat înăbușit :

— Crezi că ai putea ține la mine ?

— Nu, spuse ea blînd, nu... și ochii se deschiseră clari, goi...

1933

Prăbuşire

8 Mai

Cînd l-am văzut — imaginea lui atît de asemănătoare cu cea a omului iubit odată şi plecat fără întoarcere — m-a izbit atît de puternic de parcă nu l-aş fi văzut acolo, departe, ci s-ar fi azvîrlit asupra mea, zdrobindu-mi pieptul.

Am înţeles că nu uitasem nimic, că timpul şi despărţirea nu vindecase inima.

Niciodată nu am bănuit că poate exista între doi oameni o asemănare atît de mare. Şi acum, pentru ce oboseala de-a spune cum semăna — fruntea, trupul, mişcările — cînd atîta ajunge ; semăna astfel încît am crezut într-adevăr că este chiar el.

Dacă l-aş fi văzut de aproape aş fi prins toate deosebirile... s-ar fi pierdut acea asemănare uimitoare... poate... căci nu pot fi doi oameni la fel, iar cînd ai cunoscut cu dragoste... Dar eu nu l-am văzut de aproape, l-am văzut tocmai pe partea cealaltă a străzii, la balconul casei de dincolo, paralelă cu balconul meu, la acelaşi etaj, al şaselea. Eram sus de tot. Între noi, strada cu adîncul ei. A deschis simplu uşa şi a apărut. Îi era cămaşa albă, cu gulerul răsfrînt. Avea şi acelaşi gît ca el.

L-am simţit, pe cel plecat fără reîntoarcere, cald şi viu în mine, iar durerea dragostei iremediabil pierdute, m-a lovit cu o spaimă deznădăjduită. Am fost parcă pusă în faţa unei răni lăuntrice pe care o credeam vindecată.

Bineînțeles cel de *vis-à-vis* nu m-a băgat în seamă, dar eu instinctiv am căutat să-mi potolesc tremurarea mîinilor care au vrut să-l cheme, să liniștesc bătăile sălbatice ale inimii înnebunită de dor. Mi-am auzit respirația, asemeni unor sfîșieri sacadate care se căznea să lase să pătrundă aerul în pieptu-mi parcă umplut cu pămînt.

Dar străinul de dincolo nu m-a privit. Ca niciodată de clar mi-am dat seama că pentru cel plecat fără revenire nu exist. Și în asta, ei doi, semănau.

O înfrigurare stranie, ce curge rece, pe tot corpul, și o oboseală și o deznădejde dezlipiseră trupul de viață; iar trupul, nelegat de nici o speranță, putea să se topească, conștient de inutilitatea lui. Mi-a fost teamă să nu leșin. Eram în marginea balconului, cu strada ce se adîncea în fața mea vertiginos, mîinile mele căutau, împotriva mea, să mă îndepărteze, să mă apere de adîncul care mă chema.

De la mine, din odaie, glasul lui Andrei mă strigă de mai multe ori, și pentru că nu am răspuns a venit el în balcon.

— Ce faci ? mă întrebă, și statura lui înaltă, puternică, umplu cadrul ușii.

— Stau, am șoptit cu spaimă.

Îl priveam ca pe ceva străin. Tot ce credeam că este între el și mine cald se răcise deodată. Eram singură.

— Nu vii în casă ?

— Nu.

Andrei se apropie de mine. Veni pînă la mine și își rezemă liniștit mîna de umărul meu.

— Ce ai ? spuse, și mă privi în față.

Dincolo, în balcon, el așeza pe masă, într-un geamantan mic, niște lucruri.

— Andrei, i-am spus cu același glas de șoaptă, mă iubești ?

— Da.

— Vezi tu omul acela din balcon ?

— Da, un tînăr.

Eu continuai repede :

— E îndrăgostit de mine. Uite, dacă tu vrei, o să te sărut, și el atunci o să se azvîrle, o să cadă pe trotuar, o

să moară sfărîmat, și... mie nu-mi pasă. Tu nu mă crezi ? Eu am să stau aci, la tine în brațe. Cînd o să cadă n-am să strig... Andrei... n-am să strig.

— Taci. Ce e glasul ăsta ?... Ce vrei să spui ?...

— Nimic. El nu știe că eu sînt aci, dar cînd o să mă vadă... cum l-am văzut eu pe el... Nu mă crezi ?... Uite... uite... cum îmi bate inima.

— Andrei îmi cuprinse sînul. Îl simțeam înfricoșat, mic, în mîna lui caldă, blîndă.

— Nu-i așa ?... Inima, inima, vezi cum bate ?

— Da, adevărat... dar asta e nebunie ! Ce ai ? Ți-e rău ? Îl cunoști ? Cine e ?

— De unde să știu cine e ? !

— Atunci ?...

— Nimic. Dar eu vreau să se azvîrle în stradă... vreau... toată casa pînă jos. Vreau să moară. Nu-mi pasă de el. Ține-mă strîns, că poate am să mă zvîrl eu.

Andrei mă cuprinse, mă ridică. Strada era jos, adîncă... și dincolo, el așeza niște lucruri într-un geamantan mic. Avea aceleași mîini ca întotdeauna.

— Andrei, Andrei ! am plîns înăbușit.

— Ce e cu tine ?

— Vreau să stau numai cu tine. Nu vreau să-l mai văd niciodată. Ține-mă lîngă tine.

Andrei m-a dus în casă. A închis geamurile, a lăsat zăbrelele să mă despartă de cel de dincolo.

Andrei are piept puternic, cinstit. M-a adăpostit lîngă el. Asupra mea îi vedeam fruntea întunecată de grija unor gînduri nelămurite.

— Spune-mi, îl cunoști ?

— Nu, nu-l cunosc.

— De loc ?

— Chiar pe el nu l-am văzut niciodată.

— Dar pe cine ?

— N-aș putea să-ți lămuresc... pe cine... alți oameni.

— Bine, bine. Îți place ?

— Nu știu... exact. Nu l-am văzut niciodată de aproape.

— E urît, ți-o spun eu.

— Se poate... Andrei... ești sigur că e urît ?

— Da !

— Nu face nimic. Mie tot îmi place.

— Ai spus că nu-ţi place.

— Am spus că nu l-am văzut bine.

— Atunci, de ce spui că-ţi place ?

— Tocmai pentru că nu l-am văzut bine. Să nu crezi că sînt nebună... eu nu sînt... dar nu mai am suflet în trup...

Şi am început din nou să plîng.

— Taci acuma. Lasă lucrurile astea acum. Vino. Aşa. Andrei mă alintă : Copil prost, copil prost.

Mie îmi fac bine cuvintele „copil prost". Şi „copilul prost" plînge încet.

— Tu să nu pleci de lîngă mine, Andrei. Tu să stai aşa cu mine mereu. Spune, ai să mă iubeşti mereu ? Mi-e aşa frică de viaţă... tu nu ştii !

În odaie era întuneric. Andrei s-a încăpăţînat să ieşim din odaie. Eu aveam trupul mort, şi Andrei îmi ajuta să-l îmbrac.

Cînd am ajuns în stradă, lumina ne orbi. Am trecut furişîndu-ne, fără să ridicăm privirea spre geamul lui. De sus, gîndul că e acolo ne apăsa umerii...

11 Mai

De trei zile pîndesc, dar nu l-am mai putut vedea. A venit oare numai ca să-mi înspăimînte gîndurile — cum noaptea poţi avea visuri care nu au alt rost decît să redeştepte halucinant poveşti vechi strînse şi trăind înfricoşate în fundul sufletului.

Unde să-l găsesc şi pentru ce ? Pot avea de la el altceva decît ce am avut ? Îmi sînt gîndurile chinuite ca şi cum mîini aspre ar stoarce încet din ele viaţa, căldura, ca să le risipească zadarnic, pentru nimeni, pentru nimic.

Au fost clipe cînd stînd lîngă Andrei îmi era linişte. Inima lui bătea rar, puternic, şi ritmul curat potolea zvîrcolirea mea. Andrei, strigam în mine, cu încredere în dragostea lui, şi tremura în suflet o bucurie firavă, ca o lumină slabă, departe, în vreo pădure întunecată. Aveam suflet de copil încrezător şi puteam într-adevăr crede, în aprinderea asta a unei clipe ce se înălţa în mine curată, că am găsit acolo, spre lumină, vreo casă mică şi caldă

unde să mă adăpostesc. Dar un freamăt nepotolit se dezlănțuia iarăși, înnebunind întreaga pădure, și în aplecarea lor, gîndurile mele ascundeau din nou lumina mică, firavă, din depărtare.

Andrei mă strigă :

— Ce ai ? De ce gemi ? Nu stai bine ? De ce ți s-au speriat ochii ?

Și închideam ochii, ca să nu vadă el în ei zbaterea gîndurilor. Aș fi dat viața ca să pot șopti din întreg sufletul „Te iubesc", dar nu găseam în locul sufletului, în tot trupul, decît un gol adînc.

Andrei nu întreabă niciodată dacă îl iubesc. El știe numai întreba :

— Îți este bine lîngă mine ?

— Da, bine.

Și mă strînge mai tare lîngă el.

...Într-un oraș imens, să se mute pentru o zi, în fața mea, un om care seamănă atîta cu el !... Așeza într-un geamantan mic lucruri... avea aceleași mîini ca întotdeauna... apoi, a plecat... ca și altădată... fără nici un cuvînt, nici o privire, fără să știe ce durere se înalță în urma lui... ca și altădată... dar de data asta e bine, e bine că a plecat. E bine. Lacrimile au fost plînse toate. Jos, la poartă — semne timide de doliu — atîrnă aceleași pancarte albe pe care se scrie că în casă cineva a plecat și a rămas o odaie goală. Probabil o zi a fost închiriată lui... o zi... apoi el a plecat... Azi-dimineață, o servitoare drăguță, tînără, blondă, cu o rochie de albastrul cerului, curățа. O vedeam. Avea gesturi grațioase, de subretă de teatru. S-a privit mult în oglindă, potrivindu-și cochet șorțul, rochia. Era veselă. Părea că se simte bine în odaie... în odaia goală... Da, el a plecat. O servitoare arată veselă în urma lui și pregătește locul pentru alți oameni.

...deodată, îmi amintesc că mai sînt și alți oameni pe lume în afara lui și îmi pare atît de nou gîndul, încît tresar, și o clipă rămîn uimită.

Alți oameni ?... Andrei mă strînge mai tare lîngă el. Andrei e și el un alt om. El îmi șoptește „Te iubesc", iar eu, liniștită, pot și eu într-o zi pleca, fără să înțeleg că în glasul lui care strigă se ascunde un început de moarte.

„Mai sînt și alți oameni pe lume", șoptim repede celui ce rămîne, dar noi plecăm pentru că am înțeles că nu e decît un singur om pe lume. Da, da, sînt mulți oameni pe lume, făcuți toți ca să-și azvîrle unul altuia, în față, groaza minciunii acesteia. Dar eu nu mai am unde pleca. Mie mi s-a spus o dată că „mai sînt și alți oameni pe lume" — și s-a pustiit atunci pămîntul de oameni... Servitoarea pregătește odaia pentru alți oameni... pancarte mici pentru o odaie goală... alți oameni... și lumina... lumina firavă... care se aprinde... se stinge.. ca sclipiri de stele în noaptea unui cer spre care niciodată mîinile întinse n-au ajuns...

Andrei caută cu o încăpățînare tăcută, în golul ochilor mei, înțelegerea noastră... și buzele lui șterg urme de lacrimi plînse pentru altă dragoste... Un om... un singur om există pe lume, dar și el poate pleca, iar mîinile înnebunite îl pot căuta oarbe în noaptea unei vieți întregi.

Pe el l-am iubit de-ndată. I s-a așezat imaginea în suflet și o purtam pretutindeni în mine. Cînd mă deșteptam dimineața, prima întîlnire cu realitatea era gîndul lui. El exista. Mergeam drept pe drumuri, și deodată, fără nici un motiv, îmi răsărea el în minte. Mergeam încet, ori repede, ori mult, mult, sau stam locului, nemișcată timp nemărginit ; totul era egal : îl regăseam mereu în mine, cald, cu aceeași tresărire, o emoție ca în fața unei întîlniri neașteptate care îți dezlănțuie în tot trupul un strigăt de sînge triumfător.

Persistența asta de a fi cu mine, în mine, mi-o amintesc ca tot ce se poate mai puternic din tot ce mi-a dat viața. Să se fi șters imaginea, aș fi crezut că am păcătuit cu ceva în fața dragostei și, ca o pedeapsă, el pleacă, lăsîndu-mă din nou singură. Nu știam atunci că e al meu, pentru că aveam puterea să-l cred al meu, nu știam că eram tot atît de singură ca întotdeauna, așa cum singură te poate lăsa o fotografie pe care ai primit-o într-o zi cînd împărțea fotografii la toată lumea, o fotografie care, nemișcată, îți surîde de cîte ori te uiți la ea într-o asemănare halucinantă cu viața. O ! Și nu știam atunci că bucuria de a nu-l pierde în nici o clipă din gînduri va fi mai tîrziu cel mai mare chin pe care mi-l va da viața. Am văzut odată

un orb. Ochii îi erau răni. Mergea încet, căutînd cu mîinile golul. Mergea înainte, drept înainte, încet. Era o zi caldă, cu străzi pustii, cu asfaltul înfierbîntat. Sînt zile parcă fără aer, cînd trecători puțini lasă în zgomotul pașilor lor un ecou trist, care umple viața de spaimă. Unde putea el merge orb pe căldura zilei nebune ? Și mi-am închipuit că duce și el în suflet imagini de care vrea să scape, că fuge, că și-a omorît ochii, crezînd că acolo e începutul imaginei încăpățînate. Și-a omorît ochii, și apoi, văzînd că imaginea rămîne clară, triumfătoare în ochii morți...

La ce bun să spui că nici un chin nu atinge deznădejdea asta atunci cînd totuși, niciodată, nimeni ?!... Andrei e un om, un alt om... dintre mii de oameni... eu...

15 Mai

Odaia nu s-a închiriat. Totuși, servitoarea o ține pregătită, parcă și ea așteaptă o reîntoarcere. Surîd obosită în fața gîndului fără sens că noul chiriaș nu va mai semăna cu el. Da, mai sînt și alți oameni !

16 Mai

E seară. În odaie, acolo, s-a aprins o lumină. O umbră vine, trece prin fața perdelelor. Odaia s-a închiriat din nou. Și simt că îmi pare rău. Era o amintire a mea, a noastră, o amintire nouă, vie, în lanțul amintirilor toate.

Umbra trece, vine, de colo-colo. Afară plouă. Strada, jos, în adînc, lucește. Se ridică din ea un ritm mecanizat, o muzică. Probabil într-o cafenea lumea dansează. De cîte ori lunecă pe luciul străzii un automobil, apa împroșcată de roți acoperă ritmul. Sus, casele, fețe cu sute de geamuri, se pregătesc de noapte. Zăbrelele de lemn se lasă una după alta, cu un zgomot brusc, sfîșietor : mai aproape, mai departe. Niciodată nu știi de unde vine strigătul, dar parcă la aceeași oră, apucate de panică, se lasă căzute toate de-a rîndul. Dimineață, cu același strigăt, dar mai obosite, se

vor ridica. E panica unei nopți noi, și apoi panica e din nou o zi, ritmic. Plouă mărunt, neregulat. Mîine...

17 Mai

Azi-dimineață l-am revăzut. S-a reîntors. Era în balcon. Privea strada în jos, liniștit. Mi se părea că va sta o clipă, atît încît fața lui să-mi otrăvească viața, și va pleca din nou, fără nici un cuvînt și fără să mă privească... că se va reîntoarce poate vreodată iară, tîrziu, zadarnic, o clipă, atît încît fața lui... Am simțit că în sînge nu mai rămăsese destulă putere ca să fug... Într-un oraș imens... apoi alt oraș imens... sus, apare el... jos, strada... apoi pleacă... el, tot el.

20 Mai

Pînă acum n-a plecat. E tot acolo în odaie. Eu umblu încet, cu grijă. Glasul mi s-a făcut șoaptă, mi-e teamă să nu deștept vreun gînd rău sau să stric liniștea șubredă a zilelor care trec. S-a reîntors. E lîngă mine, și după mișcările lui și după o părere adîncă din mine, cred că de data asta va rămîne locului mai mult timp. Azi-dimineață și-a așezat lucruri în dulap. Ușa de la balcon era închisă și-l vedeam mișcîndu-se. Surîdeam tăcut în fața gesturilor lui neîndemînatice, bărbătești. Are haine pe care nu i le-am văzut niciodată. Are o pijama nouă. Îi stă bine. A băut ceaiul în balcon. De cîte ori pleacă din balcon sau vine în balcon, se uită mai întîi în adîncul străzii. Eu mă feresc să mă vadă. Îmi este teamă de privirea lui asupra mea, o privire care nu mă va recunoaște, rece, străină. Pentru el, eu nu semăn cu nimeni. Bineînțeles, îmi va surîde și mie, împărțindu-se pentru toată lumea, cu aceeași dărnicie, într-o egală și liniștită bucurie de a fi iubit. Și mă doare gîndul. E o gelozie ametitoare, dementă, de data asta întoarsă chiar asupra mea.

Andrei m-a întrebat :
— Ţi-ai mai văzut... prietenul de peste drum ?
— Da, şade tot aci.
— Ce face ?
— Nu ştiu... Dar nu vrei să vorbim de altceva ?
— Bine.
— Vino în casă. Lasă perdelele.
— Ştii că nu e veselă odaia mereu în întuneric !
— Mie îmi place.
— Bine.

Mă supără Andrei. Îmi este atît de inutil ! Nimic nu mă mai leagă de el. Se uită lung la mine şi-i simt înnebunirea gîndurilor lui încăpăţînate, care vor să pătrundă în gîndurile mele şi care nu vor să mă piardă. Eu şi toată fiinţa mea îi strigăm că „mai sînt şi alţi oameni pe lume", şi în el vrea să se nască groaza cuvîntului „niciodată". Totul este şubred şi se clatină.

23 Mai

De cîte ori îl văd pe cel de peste drum mişcîndu-se prin odaie, îmi este teamă că se pregăteşte de plecare, că va pleca, că iar va pleca pentru totdeauna. Şi eu ce pot face ? Mă pot duce la el ? Mă văd alergînd zadarnic în urma lui ca să-l rog să rămînă, numai atît, să rămînă, să nu se topească iar în îndepărtarea a mii de oameni, să nu mă lase iar singură cu gîndurile ameţite, care îl vor căuta în gol, mereu, numai şi numai pe el... Voi întîlni privirea aceea care nu se încălzeşte cu nici o tremurare, privirea aceea care pleacă, pleacă, ştiu că pleacă, eu ştiu că pleacă...

Cine poate să privească cum i se pregăteşte din nou acelaşi chin fără să se zbată ca să zdrobească înlănţuirea ? O groază, care are strigăte nedesluşite încă, se pregăteşte şi ea în fundul sufletului. Dar nemişcată, înlănţuită clipelor, îmi simt trupul mort, şi singuri ochii vii se leagă tremurînd de mişcările unui străin. El fluieră. Eu trăiesc în umbră, aşteptînd o descătuşare ce nu va fi niciodată. Asta e nebunie, strig, dar e un strigăt fără glas, o simplă zvîrcolire a sîngelui îmbolnăvit, şi eu rămîn tot nemişcată, îm-

pietrită, ca să văd cum mi se pregătește din nou același chin...

Andrei mă privește cu spaimă. Eu încerc, într-o caznă nemăsurată, să-l înțeleg pe el, durerea lui, dar nu mă pot gîndi decît numai la mine. Din urmă mă pîndește groaza așteptării noastre. Cuvintele au tăcut. Și simt nevoia să mă sfarm ca să pun capăt în mine, în Andrei, groazei ăsteia.

24 Mai

Zi și noapte, zi și noapte îl știu aici lîngă mine. Mai tîrziu, desigur... voi plăti fericirea asta... dar dacă trebuie plătită o fericire, înseamnă totuși că a fost acea fericire.

Într-o zi va pleca...

— Andrei, strig înspăimîntată, și caut adăpost lîngă el. Poate am să te pot iubi în vreo vindecare tîrzie. Să stai mult lîngă mine, să nu pleci cînd te voi goni !

Dar Andrei mă privește cu teamă și caută și el, pentru el, adăpost lîngă mine. Ne-au rătăcit drumurile, și lumina mică din depărtare s-a acoperit de trupurile zbătute ale gîndurilor mele. Păsări mici, străine nouă, au luat pîinea presărată în lungul unui drum care ducea la lumină. O casă, unde era fericirea, își are loc în pădurea gîndurilor, dar nimeni nu mai știe ajunge acolo.

— Andrei, dă-mi mîna ta. Îmi este sufletul de copil înspăimîntat și am rătăcit drumul. Pe drum trebuiau presărate gînduri cu inimă de piatră, ca să nu le poată mînca păsările cerului... păsările care au să aibă fîlfîiri zglobii, ușoare, cînd ai să le strigi că ți-au omorît drumurile... Andrei, unde e casa fericirii ? Cine a clădit-o și cine a ascuns-o ? Fă liniște, Andrei, în gîndurile mele, ca potolirea lor să lase iară drumuri clare, spre lumină. Dă-mi mie în suflet căldura cuvîntului „te iubesc", și voi sta veșnic lîngă tine. Noi vom ști că „nu mai sînt și alți oameni pe lume", Andrei.

Doamne, cîtă liniște !

E în balcon. Scrie. A aprins o lampă, o lampă mică de masă, și scrie. Îi e fața luminată auriu. Casa se îneacă toată în umbra nopții, ce se lasă din ce în ce mai grea. Fruntea lui răsare înaltă și palidă. Corpul are aplecări mîngîioase spre masă, într-o cazną atentă, migăloasă. Scrie. Are mîini transparente. Cîteodată se înalță, întoarce o pagină, își reazemă trupul de speteaza scaunului... apoi, din nou aceeași mîngîiere în aplecarea atentă a întregului corp. Da, și departe, jos, în stradă, se aude vag orașul trăind : o respirație continuă, imensă, a mii de oameni care trăiesc topiți într-o singură veșnică viață... jos...

El scrie. Cîtă liniște ! Sîntem unul în fața celuilalt. Cîteodată, ca să întorc o pagină, îmi îndrept și eu trupul, aceeași aplecare ca a lui, pentru aceeași mîngîiere a gîndurilor... noastre...

În noapte, la ferestre și în stradă sînt lumini aprinse, care nu luminează clar decît bucăți din întuneric, așa cum gîndurile nu luminează decît clipe din viață.

E liniște. Deodată... în mine gîndurile se sting, moarte. Ridic privirea, înspăimîntată : și el e în picioare, înalt ; dar pentru că a ieșit din bucata de lumină a lămpii, nu-l mai pot vedea. E o umbră. I s-a topit fața în noapte. Mă simt atît de singură și înspăimîntată de singurătatea asta, încît strig în noapte, sfîșietor. El tresare și se apleacă jos spre stradă, acolo unde nu sînt, eu...

S-a ridicat apoi și a intrat în casă liniștit.

Va fi veșnic, veșnic același chin ? Niciodată...

Acum e în odaie. Îi văd umbra. Mi s-a făcut teamă că va pleca în oraș, că mă va lăsa singură acasă. Mă simt slabă și mică. Eu știu că nu este el. El e topit pentru totdeauna în mulțimea miilor de oameni. Cu el nu voi mai fi niciodată. Cuvîntul „niciodată“ are o sfîșiere lungă, care rănește sufletul. E destul să spui „niciodată“, dar să spui deslușit, încet, ca să simți sfîșierea cuvîntului în tot trupul. Niciodată ce ? M-ar putea întreba o lume întreagă... mii de oameni, dar eu nu știu ce. Niciodată... niciodată... Plîng. E cuvîntul care se apropie cel mai mult

de moarte. Dacă ai suflet în tine, să nu dai din vina ta nimănui să poarte cuvîntul acesta în viaţă : „Niciodată". El mi-a dat cuvîntul acesta al morţii să-l port în viaţă, în întreaga viaţă.

O umbră care nu este el se mişcă prin odaie în faţa mea.

Apoi s-a stins lumina. A plecat. Zăbrelele sînt lăsate. Mi se umple sufletul de tristeţe grea şi zadarnică.

Pentru ce cazna asta ? Dar celălalt, cel adevărat, n-a fost şi el tot atît de străin, ori cazna tot atît de zadarnică ?

Un singur om... Dintre mii de oameni trebuia să se aleagă un singur om, şi dacă nu el, un altul, pentru acelaşi chin zadarnic al fericirii. Dar gîndul implacabilei dureri nu potoleşte durerea. Îl dispreţuiesc pentru că îl ştiu nevrednic şi mă dispreţuiesc mai ales pe mine pentru că totuşi îl pot iubi. Cît de greu să sfărîmă o iluzie făcută din lumina unui pămînt mincinos pe care nu va creşte niciodată nici o însămînţare de bucurie clară !

Privesc fereastra neagră, şi — încet, imperceptibil — o dungă slabă de lumină se arată printre zăbrele. La el în odaie e lumină ! El poate n-a plecat ! Îmi este dragă toată făptura lui şi îmi sînt ochii calzi de lacrimi de recunoştinţă. Îi mulţumesc că n-a plecat, că în astă seară a rămas cu mine... Bucăţi de lumină... şi mîini transparente în aplecarea unei mîngîieri fără sfîrşit... şi lumina firavă în casa fericirii... imperceptibil... şi gîndurile, gîndurile toate pentru el, pentru fericirea asta simplă... uşoară...

26 Mai

S-a făcut ziuă. La el, storurile, lăsate încă, îl păzesc acolo, închis în odaie. Doarme. S-a luminat. E duminică. Departe, aproape, şi în tot văzduhul se răsfrîng sunetele clopotelor. Vîntul bate cu înmlădieri fluide, transparente şi poartă sunetul pretutindeni. E soare.

El s-a sculat, a ridicat zăbrelele şi a deschis balconul. E în soare. Are gîtul alb, gol. Între mîinile mele îl simt cald. Nu vrea să mai vină Andrei. Pentru ce să mai vină ? El nu a înţeles că nu vreau să mai vină Andrei. Pentru

ce să mai vină ? El nu a înțeles că nu mai sînt de loc cu el ? Pentru ce nu pleacă ? Să plece, să plece ! Îl urăsc, pentru că îmi strică toate gîndurile. Să ducă și el durerea lui departe, așa cum o ducem fiecare. Cine m-a întrebat pe mine dacă îmi pot duce durerea atunci cînd mi s-a dat durerea ? Eu pentru ce să întreb ? Să plece, să plece cît mai curînd... să se topească între mii de oameni care umplu pămîntul cu trupurile și gemetele lor... pe nesfîrșite drumuri, cu ochii orbi... în zile cotropitoare, fără aer, cu moartea în piept... Și caut să-mi amintesc toate cuvintele pe care le-am spus ca să-mi strig durerea, acum, ca să-mi deștept mila. Dar cînd strigă un altul, cuvintele sînt fără sens, și mila nu se naște. Să plece.

27 Mai

A început o viață nouă, și dacă el a putut vreodată pleca, acum a venit și e cu mine. Ca de obicei, nu spune nici un cuvînt, nu mă privește, dar e aci, lîngă mine, și de data asta mă lasă să-l văd trăind. Da, da, și parcă în însăși indiferența lui de acum găsesc un înțeles și o mîngîiere. „Sînt așa", parcă-mi spune. „Așa sînt eu, nu mă prefac, nu mă ascund, mă poți vedea așa cum sînt" — și o bucurie largă îmi umple sufletul. Da, el, fără nici o fățărnicie, simplu.

Cîteodată mi se întîmplă să-mi amintesc că nu este el, și asemănarea asta îmi pare cel din urmă mijloc al lui pentru a mă înșela, amăgi ; dar asta nu-mi strică fericirea, căci gesturile lui și privirea lui, toate atît de asemenea celor adevărate, îmi leagănă gîndurile într-un ritm în care adoarme oricare conștiință de realitate. E un vis ce-mi topește durerea. E un vis țesut de mine, dar cine ar avea puterea să strice liniștea unei dureri care adoarme, care se stinge, fie chiar și cu minciuna ? Eu știu că nu este el, strig, dar strigătul se potolește singur, încet, în fața însăși a asemănării lor : mîinile, fruntea, ochii, aceleași... zi și noapte, lîngă mine mereu.

Lui Andrei nu i-am spus decît atîta : „Să nu mai vii“ — și nu i-am privit ochii.

A plecat fără nici un cuvînt. Andrei nu este dintre oamenii care plîng în fața glasului ce gonește.

Cînd am privit din nou în jurul meu, odaia era goală. Am ieșit în balcon. Afară era cald. El sta în fața mea, în celălalt balcon. Citea. E al meu. De acum sînt numai cu el. E o fericire adîncă, tăcută, fără gesturi, fără gînduri și continuă. O fericire nemișcată, cum sînt zilele de vară cu un cer greu de nori plini de bucuria apei... ceasuri, ceasuri, fără să spargă bogăția clară a ploii, ceasuri, ceasuri de o așteptare tăcută, densă.

Niciodată nu am fost atît de fericită. Și umblu încet, atentă să nu se strice bucuria zilelor, căci fericirea e un lucru atît de șubred, încît poate fi stricată cu un singur cuvînt, cu un singur gest.

...De mult... înainte... am fost cu el la țară. Era cald. Soarele sta înalt pe cer și se revărsa de acolo într-o bogăție de aur care orbea. Grîul tînăr, în lanuri largi, tremura viu, grăbit spre viață... și undele apelor tremurau grăbite spre viață în murmurul unei povești fără sfîrșit... și sufletele tremurau grăbite spre viață... iar zilele tremurau și ele în legănarea aceleiași povești fără sfîrșit... Îmbrățișarea lui și orbirea ochilor în răsturnarea trupului cu fața spre soare, cu fața spre soare ! Și din adîncul cerului pînă în cea din urmă picătură de sînge, numai și numai dragoste... De mult... înainte.

E la el în odaie. Citește. E liniște. A rămas numai cu mine. Umblu încet, atentă.

1 Iunie

Totul s-a făcut prea dens în mine, și bogăția unei revărsări clare din înaltul cerului nu va începe niciodată. E o țintuire fără sfîrșit, o nemișcare fără sfîrșit. Nu mai pot spune : azi, mîine, căci totul a devenit prezent. Nu mai aștept nimic, căci totul s-a făcut clipă de față într-o liniște uimitoare.

Aș vrea să-i întîlnesc privirea, aș vrea ochii lui prinși, topiți într-ai mei, astfel să fim din nou împreună, topiți, prinși în aceeași simțire. Chinul nemișcării tinde prea departe. E o aplecare tăcută sub o biciuire de plăcere, într-o așteptare care omoară nervii, e chinul unei mîngîieri care și-a întrecut timpul, prelungindu-se într-o nebunie care are moarte, sfîrșit.

Adîncul străzii ameţitor... strigătul cu care îl voi chema. Atunci vom fi iar împreună. Dacă plătești o bucurie, înseamnă că ai avut bucuria... Îmi este dragă toată făptura lui.

2 Iunie

Din orașul întreg nu a mai rămas decît, jos, un murmur îndepărtat al vîltorii în care se mișcă. Noi sus...

De cîte ori vine și de cîte ori pleacă din balcon, el privește în jos, strada, dar niciodată nu i s-au oprit ochii asupra geamului unde pîndesc eu. Are o privire rece, de animal indiferent, satisfăcut, și mîinile, gîtul, fruntea — albe, goale, ca niște pete de lumină crudă. Dar ele au viaţă în ele, viaţa care poate mîngîia, simţi, dori... De cîte ori apare, tresar. E el. Aceleași mîini, aceeași frunte și aceeași privire care nu va înțelege niciodată nici una din privirile mele înspăimîntate, și nimic nu te poate lăsa mai singur ca luciul unor ochi care lunecă asupra ta fără să te vadă !... Trebuiește golul unei străzi între noi ca eu să pot crede că este el și îl iubesc acuma pe el, acesta, un om dintre mulţi oameni, un om care nu este el. Într-adevăr, fericirea este un lucru prea șubred !

3 Iunie

La aceeași oră, apucați parcă de panică, ochii se închid înspăimîntați în fața întunericului ce aduce groază, casele toate își închid ferestrele. Se aude ritmic zgomotul metalic al zăbrelelor ce se prăbușesc.

Cînd își închide el geamurile și pune astfel un zid între el și privirea mea, parcă îmi spune : „Pentru azi,

destul !“ Atunci începe noaptea. Mă simt închisă, singură în odaie, despărțită de el. În orice moment, el poate pleca, ori gîndi, ori simți orice. Eu nu pot ști nimic. Umblu de colo-colo așteptînd ziua, lumina. O să mi se sfărîme mintea !

Andrei, ia-mă cu tine, în topirea aceea între mii de oameni. Dă-mi tu sfărîmarea unui sfîrșit. Dar Andrei nu e dintre oamenii care plîng în fața cuvintelor mortale, nu e dintre oamenii oare se întorc cînd i-ai gonit, și nimeni nu mă va ajuta în caznă, și-mi este scîrbă de adîncul acela al străzii în mișunarea a mii de oameni cu vieți slabe, plăpînde, oameni ce se tîrăsc, răsuflă. Noi, sus... Mîine, mîine, strig...

4 Iunie

S-a luminat din nou. El vine în balcon ca în fiecare dimineață. Se arată liniștit în lumina crudă, albă. Deasupra noastră, foarte aproape — cerul, și, departe, jos — strada... și viața începe din nou. Are gîtul gol și privirea neagră, rece.

Umblu încet, atentă. Azi... mîine... S-a topit totul într-o așteptare fără sfîrșit... o lumină crudă, albă... „Te iubesc !“ strigă zvîrcolirea din mine, „te iubesc... Cerul e aproape... te iubesc“, șoptesc, și între mîinile mele îi simt gîtul cald.

El se apleacă... În balcon vine servitoarea drăguță... E vară... are rochie albastră ca cerul. Ea se apropie, el surîde... Ea se apropie, el întinde brațele. Sînt unul lîngă altul. Se cuprind, sălbatic. „Te iubesc — strig —, te iubesc !“ Și „te iubesc“ e încă rugăciunea dinaintea morții.

Strada... adîncul... sfîrșitul...

1930

Table d'hôte

În pensiunea Sussmann, atmosfera devenea din ce în ce mai de nesuferit. Cu fiecare zi ce trecea, totul părea că se mecanizează, că pierde sensul vieţii şi că, în virtutea unei inerţii, continuă să existe şi să repete gesturi, gesturi din ce în ce mai moarte. Programul cotidian îşi avea orele imuabile la care pensionarii soseau, plecau, dormeau, mîncau, se spălau. Scîrţîitul uşilor, fiecare cu strigătul ei propriu şi enervant, destăinuia, imediat ce odaia s-a deschis, dacă cineva a plecat, sau cine a ieşit de prea multe ori în răstimpul celor douăzeci şi patru de ore. Dimineaţa certurile pentru ocuparea sălii de baie, ciocniri scurte şi veninoase nu puteau totuşi alunga indiferenţa faţă de ziua care începea. La masă, tacîmurile păreau că şoptesc, cu o vidă vibrare, melodia unei incitări la o poftă de mîncare inutilă. Felurile, friptura şi legumele, compoturile şi prăjiturile, transformate într-o calitate unică, aveau densitatea şi supleţea fără de viaţă a cauciucului. Pensionarii mestecau molcom : actori sătui, în faţa unei mese cu mîncări de pîslă şi carton. Pe culoare nu aveai voie să vorbeşti decît în şoaptă, iar acolo, în fundul sălii întunecoase, într-o odaie îndepărtată, ceasuri întregi, un pian îşi chinuia notele fără să închege o melodie, în exerciţii aride şi monotone. Acolo locuia o americană, o pianistă, înaltă, slabă, brună, cu o faţă tragică, de o melancolie sumbră şi concentrată. Ceasuri şi ceasuri, pianul îşi număra notele care punctau

tăcerea. La masă, femeia venea, pleca, distrată, mîncînd puţin şi parcă fără să-şi dea seama că o face. Cei din pensiune şopteau că bărbatul ei o bate, că e un sadic ; că noaptea, gemete şi pasionate plînsete s-ar ivi de acolo ca dintr-un coşmar prea real.

De altfel, fiecare dintre cei care locuiau acolo îşi avea, ca oricare om, drama lui stupidă, inutilă, nerezolvînd nimic, neînţelegînd nimic. O dramă. Atît. Un tată divorţat, cu cele două fete ale lui. În jurnalul intim al fetelor, pe care doamna Sussmann, proprietara şi sufletul acelei pensiuni, îl citise în timpul dereticării odăii, sta scris : „Mama a fost nebună, iar tata e un bou".

Într-altă odaie — o cocotă blondă, grasă, tînără. În faţa odăii ei, şoaptele pensionarilor aveau să devină mai catifelate. Femeia muncea noaptea, ziua dormea. Niciodată nu vedea lumina zilei. Închisă ca într-o cutie ermetică, ferită de soare prin perdelele groase, grele, care nu lăsau să pătrundă nici cea mai uşoară rază, se odihnea. Se scula pe la şapte seara. Bea o cafea cu lapte, făcea baie, se îmbrăca în grabă şi pleca, lăsînd în hol o dîră violentă de parfum. Se întorcea fără zgomot, totdeauna spre dimineaţă, atunci cînd lumina e îmbrăţişată cu întunericul, în acel ceas cînd totul luptă : muncitorii cu deşteptarea, felinarele cu lumina zilei, soarele cu stelele, agonizanţii cu moartea. Clipa aceea în care omul ar putea poate să-şi dea seama că totul e iluzie...

Într-altă odaie, o bătrînă absolut surdă, total izolată de zidul de linişte care o înconjura, aştepta cu nerăbdare orele mesei, mîncarea...

Într-altă odaie...

Dar Olga simţi deodată că se înăbuşe, că dacă nu părăseşte măcar pentru cîtva timp casa asta, pe care o cunoştea în toate ecourile, în toate mirosurile, în toate colţurile ei, o neurastenie stupidă o pîndeşte. Îşi da seama că, încet, pornind din toate colţurile casei şi aşezîndu-se pe gîndurile ei, o ceaţă cenuşie şi fără gust va cuprinde întreaga lume, ca o înserare. Hotărî să plece pentru două săptămîni, la ţară, nu departe, în apropierea Berlinului, în acele împrejurimi atît de poetice şi odihnitoare. Odaia în pensiune va rămîne tot a ei, aşteptînd-o, cuminte, potolind în ea tot ce era vechi, gînduri şi lucruri.

Imediat cu hotărîrea luată, Olga se simţi mai vie, mai actuală. Un bagaj mic, strictul necesar, şi plecă. Doamna Sussmann şi cu Sisi, fata ei, o conduseră la gară. Sisi, blondă tînără, a fluturat o batistă...

Cele două săptămîni hotărîte pentru odihnă au trecut repede, legănate în moliciunea ierbii, în murmurul cîntat de frunze şi în nesfîrşitul mister al apei care curgea în apropiere. O bucurie proaspătă, probleme noi se desprinseră vitale din aer, din soare, din albastrul cerului. Acum, odihnită, Olga se simţea în stare să înfrunte din nou pensiunea cu teroarea banalului ei. Va putea din nou lucra, va putea din nou citi ceasuri întregi, se va putea din nou preocupa de gînduri numai ale ei. Şi mai mult decît atît, pensionarii, cu toate obiceiurile lor, cu toate scăderile în care trăiau, îi părură apropiaţi. Făceau, în mod natural, parte din viaţa ei. Un decor necesar.

Dar iată că intrînd în pensiune, chiar de la uşă, i se păru că ceva nou, ceva neobişnuit pluteşte în acele încăperi, atît de bine cunoscute. O răvăşeală a liniştii, un vîrtej al monotoniei, senzaţia unei odăi în care un curent brusc de aer ia pe sus perdelele şi hîrtiile. Faţa servitoarei îi păru mai surîzătoare. O uşă, pe culoarul lung şi întunecos, se deschise şi — lucru nemaipomenit — fu trîntită cu putere, cu toate că fără supărare... apoi, o melodie vie, fredonată printre dinţi, răsună îndepărtîndu-se în acelaşi ritm cu paşii omului care cînta.

Olga intră în odaia ei. Regăsi lucrurile aşa cum le lăsase. Calendarul, neclintit din ziua plecării ei, arăta ironic golul zilelor trecute departe. Cîteva statui începute înainte de plecare erau umede sub cîrpele stropite zilnic cu grijă.

Olga desfăcu bagajul. Îi părea bine că se apucă din nou de lucru. O mulţime de idei, clare, limpezi, îi năpădeau mintea. Mişcările îi erau vii. Se surprinse fredonînd aceeaşi melodie, ca un ecou îndepărtat al frazei auzite cu cîteva clipe înainte. Olga îşi alese o rochie. Se gîndi la o mulţime de lucruri care trebuiau făcute. Hotărî

că foarte curînd se va reîntoarce la București, pentru o expoziție. Prima ei expoziție.

Nu trecu mult timp, și auzi din nou trecînd prin antreul lung aceeași melodie... Răspuns. Erau parcă aprinderile unui foc ce vestește din culme în culme, pe depărtări, o întîmplare nouă.

Olga ceru un fier de călcat. Îl puse în priza electrică și începu să-și netezească rochia. Foarte curînd, după o bătaie ușoară în ușă și fără să aștepte răspuns, intră în odaie Sisi. Zglobie, cu părul buclat proaspăt, intră cu fața iluminată de o veselie exagerată.

— Bun sosit !

Se sărutară. Sisi se așeză pe speteaza unei canapele. Avea chef de vorbă.

— Ai petrecut bine ? Ai lucrat ? Te-ai odihnit ? Ce timp a fost acolo ? Ce ți-a plăcut ? Arăți foarte bine. Ce calci ? Rochia asta n-am văzut-o încă.

Olga răspundea cu plăcere. Sisi începu să încerce rochiile Olgăi. Pe urmă cîntă. Din nou, același refren.

— Ce e melodia asta ?

— Melodia asta ? Nu știu. Probabil ceva din plăcile de gramofon ale lui José. Are o mulțime de plăci.

— Care José ?

— A, da, adevărat — și fața lui Sisi strălucі de veselie și manifestă plăcere —, tu nu erai aici cînd a venit la noi. E noul locatar, e foarte simpatic.

Și Sisi fredonă din nou melodia. După aceea îi ajută Olgăi să calce. Cu mîinile ei albe, grăsulii, pline de gropițe și unghii roșii, întindea îndemînatic pînza în fața fierului. Cîteva minute trecură.

— Și cine e José ? Ce meserie are ?

— Nu știu, dar e foarte simpatic.

— Cum, nu știi ce meserie are ? Cum l-ați înscris ?

— E numai în trecere pe aci. Zice că e din Cuba. A căutat Martinez — știi, refugiatul care stă la noi — să-l descoasă. N-a scos nimic de la el. Văd însă că se înțeleg bine. Îi împrumută plăci de gramofon cu tangouri și cărți. Probabil și bani. Are bani mulți. De cînd a venit, numai într-o petrecere o ducem.

— Cine ?

— Noi toți. Toată pensiunea.

Olga lăsă fierul din mînă.

— Cum toată pensiunea ?

— Da, s-a împrietenit cu toată lumea. Ne face curte la toate. S-a împrietenit și cu toți bărbații, și se înțeleg foarte bine.

— E bătrîn ?

Sisi izbucni în rîs.

— Da de unde ?!

— Minor atunci ?

— Nu. Vreo douăzeci și opt, treizeci și trei de ani. E foarte simpatic.

— Atunci, ești îndrăgostită de el, după cît mi se pare. De aici toată veselia asta.

— Eu ?

Sisi rîse strengărește.

— Da ? Îl iubești ?

— Nu. Îmi place, e adevărat... dar... Sisi rămase pe gînduri.

— Cu toate... că...

— Ce ?

— Nu știu să-ți explic... Are un fel de-a fi că nu îl poți iubi... cu adevărat... Numai așa, de distracție. E drăguț cu toată lumea și atît de vesel ! Toată lumea îl răsfață.

— Dar el pe cine preferă ?

— Pe nimeni. De altfel, trebuie să știi că ne face curte nouă la toate din pensiune — pînă și mama ar putea crede că-i face curte — și apoi noaptea aduce femei din oraș. S-a culcat și cu Mitzi Klein, știi, cea de pe culoar de pe dreapta, în rînd cu noi. A fost un hohot de rîs...

— De unde știi ?

— Știe toată lumea.

— Atunci, nu îl iubești ?

— La început am crezut și eu... că da... dar am înțeles... nu, e imposibil de explicat.

Sisi contură ceva vag. Se făcu tăcere. Apoi, Sisi cîntă din nou fraza-ecou, dar de data asta melancolizînd melodia.

— Și ce meserie are ?

— Ești imposibilă ! Ți-am mai spus că nu știm. Nu-i știe nimeni decît înălțimea, fața, gramofonul, banii, ve-

selia. Altceva nimic. De cînd e aici o ducem într-o petrecere. Mergem cîteodată cu toţii... la cinematograf, restaurante, cabareturi, dansăm, cîntăm, bem.

În tăcerea odăii, se auzi din depărtare un gramofon. Sisi ascultă. Un surîs binevoitor îi apăru pe faţă.

— E José, spuse cu simplicitate. S-a sculat.

— La ora asta ! José şi mai cum ?

Sisi se căzni să-şi amintească.

— José... Gomez, Lopez, Perez... ceva cam aşa !

Sisi rîse nebuneşte. Olga se distră şi ea.

— Ştie nemţeşte ?

— Da. Dar franţuzeşte mai bine.

— E frumos ?

— Da, da, da, da, da ! De toate. Tot ce vrei. Să nu ai nici o teamă, ai să te îndrăgosteşti şi tu, ca noi toate celelalte, cu toate aerele tale severe. O să ţi se pară şi ţie că îţi face curte, o să dansezi şi tu cu el.

— Ştii că nu dansez.

Sisi izbucni în rîs.

— Şi pe urmă te miri că te neurastenizezi, cu nasul în cărţi sau cu mîinile mestecînd în pămînt ud. Ai să ajungi la spital. Ce, parcă eu nu văd că te plictiseşti cu noi ? În fine, vom vedea ce vei face, dar repet : José e simpatic, periculos de simpatic ! Dacă te îndrăgosteşti, nu face nimic. O să-ţi treacă şi ţie, ca nouă tuturora. Cîteva zile de suspine, şi... gata. Şi acum, un sfat : calcă rochiile, rufele, pregăteşte toaletele, că va fi nevoie de ele. Ne vedem la prînz, la masă. La revedere. Mă duc să pun masa.

Sisi plecă. Se auzi pasul îndepărtîndu-se, şi apoi, vag, melodia aceeaşi, cîntată de Sisi. Gramofonul încetase. În casă era deplină tăcere.

Cînd Olga se îmbrăcă pentru prînz îşi surîse cu veselie : într-adevăr se gătea cu grijă şi cochetărie. Se simţea bine dispusă, odihnită. Pe faţa ei, soarele aşezase o umbră mai colorată, arămie, care îi sta bine. Hotărî ca în chiar după-masa aceea să reînceapă lucrul. Gîndul o bucura.

Sufrageria era la etajul superior. Olga urcă scările uşoară, aeriană. Totul îi părea posibil, realizabil.

Cînd intră în sufragerie îl zări pe José imediat. Dintre toţi, el singur era necunoscut. Şi într-adevăr simpatic, periculos de simpatic. I se păru că-l cunoaşte dintotdeauna. Un păr abundent, negru, lucios şi nişte dinţi admirabili dădeau feţei lui un aer de sănătate deplină. Tenul mat avea o uşoară adumbrire palidă, care trăda posibilitatea pasiunilor, iar ochii, negri, catifelaţi, însemnaţi cu sprîncene virile şi ample, aveau în conturul lor acel aer mîngîios al bărbaţilor care ştiu să se facă răsfăţaţi mai bine chiar decît o femeie.

— Domnul José, domnişoara Olga, prezentă doamna Sussmann, surîzînd mieros şi neglijînd total numele lor de familie.

Olga nu avu timp să spună ceva, ori să audă vreun cuvînt spus de José. Ceilalţi pensionari, veseli, făceau o primire exagerată Olgăi. Strigau, săreau, exclamau, hotărîţi parcă să petreacă, să fie veseli şi să manifeste această voie bună zgomotos, cu orice preţ, în orice ocazie, mărind astfel buna dispoziţie. Păreau tîrîţi de o forţă dezlănţuită, inconştientă.

— Hura ! Hura ! Bun sosit !

— Avem o surpriză, spuse doamna Sussmann ; domnul José ne-a adus azi vin de Madera.

— Bravo ! Hura ! Madera ! Trăiască Madera ! Să vină Madera !

Masa se desfăşură în această veselie şi exuberanţă exagerată. Voiau parcă să arate şi Olgăi ce bine petreceau acum. Totul era schimbat.

José nu o privise încă de loc pe Olga. Ea însă îl observa tot timpul. Evident, simpatic... dar totuşi... ce voia ? Ce meserie avea ? Cum îl chema ?... De ce nu o privise ? Ce căuta în pensiunea asta nepotrivită lui ?

Olga surîse. I se păru că întrebările îi sînt ridicole. Un om simpatic, un om care, ca în poveşti Făt-Frumos, reuşise să deştepte din plictiseală un grup întreg de oameni. Un om care surîdea frumos, cu ochii catifelaţi şi dinţii admirabili. Un om cu gramofon şi plăci bune, un om plin de viaţă. Aceste lucruri nu ajungeau ? O îmblînzise pînă şi pe doamna Sussmann, iar mijloacele lui erau inofensive. Nu făcea rău nimănui, dimpotrivă... Un val de simpatie pentru José, pentru viaţă, îi încălzi sîngele.

Da, vor dansa, va învăța și ea să danseze, va dansa cu toți pensionarii, va dansa cu José, indiferent care îi era numele și meseria.

Deodată, o privire neagră, profundă, fanatică se abătu asupra ei. Ochii lui José o căutau. Ochii lor se întîlniră.

Olga se tulbură. Mai ales pentru că nu înțelegea ce se petrece. Rămase nemișcată și, neputînd suporta privirea, aplecă pleoapele.

Acum, José redevenise același ca de obicei. Vorbea iar răsfățat, cu inconștiență. Părea din nou îndepărtat. Olga îl privi pe furiș și văzu că nu înțelege cîtuși de puțin ce a fost.

„Poate — își spunea Olga — privirea asta nu înseamnă nimic. E desigur unul din mijloacele lui de efect, cînd începe să facă curte..." Totuși, Olga știa că privirea aceea putea să însemne și altceva. Privirea îi străbătuse ființa, o dezgolise parcă de tot ce înconjoară intim punctul central, de foc, inima unei ființe. Se simțise în clipa aceea surprinsă, în simplicitatea ei cinstită, sensibilă și primordială a gîndurilor ei. „Dacă aș fi avut un păcat mare pe suflet — își spuse — o privire ca aceasta ar fi intolerabilă".

Pînă la sfîrșitul mesei, José nu o mai băgă în seamă. Părea chiar că evită orice cuvînt, orice atenție, orice gest care i-ar fi putut apropia. José vorbi cu toată lumea, Olga de asemeni. Totuși, Olga știa, lucrul i se părea sigur : José în tot timpul acestei voite neatenții nu uitase prezența ei în odaie. Însăși ostentativa lui indiferență era o dovadă. De data asta, indiferența părea o pîndă.

Dar Sisi se arătă dezamăgită :

— De ce nu ai vorbit cu el ? Nu mai fi atît de sălbatică ! Îți spun drept, ești imposibilă.

În după-masa aceea, Olga lucră. O sensibilitate nouă o îndruma spre căutări noi. Mîinile modelau cu plăcere pămîntul rece și umed, care sub atingerile lor prindea viață. De cîteva ori își aminti privirea neagră, intensă a lui José, dar nu mai căută nici o lămurire. Era indiferent. Trebuia profitat de buna dispoziție și lucrat, chiar dacă José ar fi fost cel care adusese elanul. Asta era poate puterea lui José, să deștepte viața din oameni, să dezlănțuie în jurul lui voința fiecăruia.

Pe la șase seara, gramofonul începu să cînte. Mai tîrziu, ușile pensiunii își începură munca lor. Pensionarii veneau, plecau. Melodii repezi izbucniră ici și colo, cu chemări la bucurie...

Seara la masă se întîlniră din nou cu toții. Fiecare dintre ei era îmbrăcat cu grijă și plăcere. Aceleași glume fără importanță, dar care deșteptau hohote de rîs. Josè însă părea mai obosit ca la prînz, mai tăcut...

La sfîrșitul mesei, cineva întrebă :

— Astă-seară ce facem ?

Toate privirile se îndreptară către José.

— Da, astă-seară ce facem ?

— Astă-seară stăm acasă, spuse José.

— Da, într-adevăr, ar fi timpul !

Dar în glasuri erau păreri de rău.

— Da, dar un ceas tot stăm împreună, surîse José.

— Dansăm ?

Glasurile își recăpătaseră elanul.

— Să aduc gramofonul.

José plecă. Ceilalți începură să aranjeze sufrageria pentru dans. Rîsete, fîlfîiri de haine, pași, șoapte, pași de tango...

José se întoarse. Acum, gramofonul cînta. Pensionarii dansau. José era drăguț cu toată lumea. Comandase prăjituri și mai avea o sticlă din faimosul Madera. Întîi dansă cu doamna Sussmann. Toată lumea era încîntată. Olga sta, involuntar, mai la o parte. Ar fi dorit o participare totală, dar simțea momentan un gol în suflet, o imposibilitate de a se amesteca cu ceilalți. Ceva nedefinit. O tristețe și o mare dorință de bunătate. Bunătatea și-o simțea în suflet ca ceva cald și material. Cei din odaie îi păreau ridicoli, copilărești. Hainele lor, pieptănăturile lor, gesturile și mai ales acea exasperantă nevoie de a se distra. Cînd nu aveau partener, dansau singuri, șuierînd printre dinți o replică estropiată a pasionatului tango azvîrlit în odaie de gramofon. Și lucrul acesta o înduioșa pe Olga, o înduioșare exagerată, care la un moment dat îi umezi ochii. O stingherea starea ei sufletească așa cum pe un timid îl încurcă mîinile.

Dar José se apropie de Olga.

— Nu dansez niciodată, a spus Olga, și nu-și dădu seama dacă este bine ori rău să nu știi a dansa.

José o privi. Părea oprit în gînduri tainice.

— Niciodată ? întrebă cu o totală lipsă de atenție.

— Nu, niciodată... nu...

— De ce ?

— Nu știu ! Nu știu... să dansez.

Surîseră amîndoi deodată.

— Te pot învăța eu. Încercăm, da ?

Olga se sculă. José o cuprinse. Cu răbdare, ca față de un copil, îi arătă cîțiva pași. Dansa atent, dar cîtuși de puțin nu părea că s-ar distra. La un moment dat, Olga își simți fața aproape de a lui, mîngîios de aproape. Părea că vrea să-i spună ceva.

„Nu se poartă cu mine așa cum se poartă cu ceilalți din pensiune, își spuse Olga, dar nici curte nu-mi face".

Se simțea tulburată, cu impresia că are ceva important de făcut, dar nici un gînd deslușit nu-i sosea.

— Lecția asta ajunge. Ceilalți se plictisesc și cred că și dumneata, șopti Olga.

— Nu, eu nu mă plictisesc, dar să stăm. Stăm puțin de vorbă.

Se așezară pe-o canapea. José îi spuse :

— Mai rămîi mult aici, sau pleci înapoi în țara dumitale ? Am auzit că vrei să pregătești o expoziție în toamna asta... acolo...

„Deci, își spuse Olga, a întrebat cine sînt și de unde sînt" și simți că se înroșește puțin.

— Nu știu nici eu sigur. Probabil foarte curînd...

— Ai material destul ?

— Da, aproape destul.

— Ai și tablouri, ori numai sculptură ?

— Numai sculptură.

— Te plictisești aici ?

— Nu. Rar.

— Părinții se vor bucura.

— Da, cu toate că sînt învățați fără mine...

José se ridică.

— Mă ierți, spuse.

Se îndepărtă și invită la dans o domnișoară înaltă, blondă. José dansa bine.

Seara, tîrziu, toată lumea merse să se culce. Se împrăștiară spre odăile lor, unii la etajul de sus, alții jos. Olga coborî și ea. José rămase sus cel din urmă, să strîngă gramofonul și plăcile. Îl auzi apoi și pe el coborînd.

Olga, la ea în odaie, nu putea dormi ; dar cu toată cinstita voință de a defini ce simte, nu o putea face.

„Sînt oare îndrăgostită ?“ se întrebă, dar surîse imediat.

Nu, nu era îndrăgostită. Totuși, se petrecea ceva neînțeles.

José nu era străin de tulburarea ei. „Cîteva zile de suspine“, spusese Sisi ironic. Dar nici atît măcar, ci altceva, cu totul altceva...

Olga adormi tîrziu. De altfel, a doua zi, afară de cei care mergeau la slujbe, ceilalți se sculară și ei tîrziu. Orele de baie erau încurcate, fiecare așteptîndu-și rîndul în halat și papuci.

Cu toată oboseala, Olga lucră bine. Același foc aprins în sînge scînteia. De mai multe ori însă, se surprinse așteptînd ceva.

Pe José nu-l văzu nimeni pînă la ora mesei. La masă, pensionarii apărură cu fețe satisfăcute. Numai în ochii lui José i se păru Olgăi că vede o întunecare, o preocupare, o imposibilitate de a fi atent la cei din jur. Glumele și surîsurile îi erau crispate, fugitive. Și deodată, pe neașteptate, privirea aceea intensă apăru ațintită iar asupra ei. Olga o simți fierbinte. De data asta susținu privirea un timp care îi păru nesfîrșit. Apoi, totul se liniști.

„O privire de om care se înecă, gîndi Olga, o privire ca un strigăt“. Și apoi adăugă, aplecînd brusc fața : „Să fie oare nebun ?“

Pînă la sfîrșitul mesei, José nu-și pierdu aerul absent, pe care, de altfel, nimeni dintre cei de față nu îl observă, mecanizați în veselie.

După masă, toată lumea se culcă. Două ceasuri se făcu o deplină liniște în cele două etaje ale pensiunii. Dar, cu toate că se simțea obosită, Olga continuă să lucreze febril, fără să-și permită o stingere a exaltării. Oricare ar fi fost motivul elanului, trebuia întrebuințat, stăpînit.

Mîinile căutau în pămîntul umed și maleabil un contur nou, o linie desăvîrșită, pură.

Tîrziu, melodia-refren alunecă pe culoare, dînd semnalul vieții. Mai tîrziu se auzi gramofonul. José se deșteptase. Cineva cînta din gură, acompaniindu-se cu balalaica. O voce frumoasă.

Seară molcomă, seară lentă, cu vag gust de cenușă și păcat. Oboseală învinsă prin voința de a trăi, de a petrece. Olga întîlni în gangul lung pe Mitzi Klein. Pleca în oraș. Olga știu că este ora opt.

Seara, la masă, José era potolit. O vagă melancolie, o liniște prea mare pentru vitalitatea-i obișnuită ; o paloare sidefată se așezase pe fața lui. De vreo două ori îi surîse Olgăi, și ea îi răspunse surîsului, ca oameni care se cunosc de ani și ani și se reîntîlnesc printre străini. Și, ca în ajun, tot după propunerea lui José, urcară din nou gramofonul în sufragerie. Aceleași tangouri pasionate, aceleași surîsuri fericite, dar de data asta José nu o mai rugă pe Olga să danseze cu el. De vreo două ori, Olga surprinse privirea lui ațintită asupra ei. Acea privire stranie, densă, care chema și striga, voia și se îndoia. La un moment dat se așeză lîngă Olga tăcut, nemișcat.

Au stat în sufragerie foarte tîrziu. Mai tîrziu decît în ajun. Se băuse mult. De cîte ori pensionarii voiau să plece, José găsea mijlocul de a-i reține încă, fără a-i ruga. Odaia era încărcată de fum de tutun și parfum. Totuși, încet, locatarii, unul cîte unul, plecară. Nu mai erau în odaie decît doamna Sussmann, Sisi, Olga și José.

José deveni febril și decretă brusc că seara s-a terminat. Își strînse cu grijă gramofonul și-l lăsă în sufragerie, într-un colț. Doamna Sussmann și Sisi rămaseră sus, unde locuiau.

Olga și José coborîră tăcuți, fiecare treaptă cu același pas, care îi unea într-un ritm comun. Tăceau. José părea extrem de obosit, palid. Olga îi surprinse o mișcare nervoasă a gurii. Își mușca buzele. Ar fi vrut să-i spună ceva. Ar fi vrut să-l întrebe ce are, dar nu găsea nici un cuvînt.

În clipa în care ajunseră în fața ușii de la intrarea pensiunii, Olga îi auzi deodată răsuflarea sacadată. O res-

piraţie uscată. Olga simţi un fior. José era nemişcat răzimat de uşă. Olga înălţă privirea. O întîlni pe a lui José. Ochii lui erau sticloşi, şi în ei — o imensă deznădejde, o privire de condamnat la moarte pe nedrept şi strangulat de emoţie.

— Ce este ? şopti Olga înspăimîntată, şi involuntar îşi aşeză mîna pe braţul lui, parcă să-l apere sau să-l deştepte dintr-un vis urît.

— Nu te speria, trebuie să-ţi vorbesc. E ceva foarte important. Aici nu se poate. Vino la mine, pentru numele lui Dumnezeu, nu bănui nimic rău şi vino ! Trebuie.

— Vino dumneata la mine, răspunse Olga, dar absolut mecanic, fără să-şi înţeleagă pentru ce la ea şi nu la el. Avea parcă nisip în gîtlej.

— Oriunde.

Tiptil, paşii uşori se furişară în odaia Olgăi. José se opri lîngă uşă, în picioare.

— Îţi mulţumesc... Trebuia.

— Dar ce s-a întîmplat ? Ce este ?

— Nu pot aşa, în două cuvinte... Trebuie să ai puţină răbdare...

— Ia loc.

José se aşeză pe un fotoliu cu un gest obosit. O cădere.

— Trebuie să încep mai de departe... ca să poţi înţelege. Uite ce este... În orice caz, trebuie să ştii că este în joc viaţa unui om.

Olga se aşeză în faţa lui. Erau aproape. Nu-i despărţea decît cîţiva centimetri de spaţiu.

— Uite... încep aşa cum s-o putea. Am fost însurat...

Vag, ca prin ceaţă, Olga îşi închipui că va urma o declaraţie de dragoste... Pe ea, numai pe ea o alesese dintre toate... Privirea, faţa lui José, palidă, pasionată... Dar imediat înţelese că pentru dragoste n-ar fi fost nevoie de această scenă penibilă. Îi era şi teamă de el. Nebuniile iau forme ciudate, periculoase, neaşteptate. Repede, socoti că dacă ar fi nevoie ar suna, ar striga, indiferent ce va spune lumea găsindu-l pe José acolo, la ea în odaie, noaptea... În gînd, cu violenţă, sfidă orice părere a oricui.

— Am avut un copil, urmă glasul ; un băiat. Foarte repede am înţeles, aproape imediat, că nevasta mea mă

înșală. Ceva morbid. Ținînd la mine, nu se putea împiedica de a ceda și merge cu oricine. De altfel, trebuie să știi că la început am iubit-o... mult. Înțelegi, au urmat scene, crize de nervi, încercări de sinucidere, lacrimi, jurăminte, împăcări. Dar totul era inutil : începea din nou. Ajunsesem într-un hal de nervi de nedescris... rușinos... o cîrpă. Și ceea ce era mai prost : cu toate că nu o mai iubeam, totuși nu mă puteam despărți de ea. Îmi era milă. Principalul motiv, însă, rămînea copilul. Îl iubeam. Asta e ceva ce nu poate fi explicat, un sentiment adînc, o sfîșiere, o exaltare, i-aș fi iertat orice pentru copil. Ea însă îl neglija. Un copil slăbuț, sensibil... totul devenise de nesuferit. Într-o zi, cînd m-am întors acasă, din stradă am văzut la geamul larg deschis al apartamentului nostru, la etajul al patrulea, copilul, stînd în picioare la marginea ferestrei, cu golul străzii în fața lui. Nu vreau să-mi amintesc ce-au însemnat clipele acelea pînă am ajuns sus și mi-am luat copilul în brațe. Am divorțat imediat. Nu am mai putut suporta prezența ei. De atunci, copilul a fost crescut de o bonă, o negresă, foarte devotată, dar bătrînă... simplă.

Aici se opri. Părea că în locul acesta, în liniștea nopții, se odihnește o clipă, ca după o muncă grea. Olga tăcea și ea. Își simțea inima bătînd rar de tot, deslușit, dureros. Mîinile lui José avură o mișcare crispată. Cînd începu să vorbească din nou, glasul îi era schimbat. Căpătase ceva sec, hotărît.

— Dumneata vei înțelege. Imediat ce te-am văzut, am crezut că dumneata ai să înțelegi. Uite ce este : dacă nu mă ajuți, copilul meu moare.

Olga tresări, dar numai privirea i se schimbă ; ea rămase nemișcată.

— M-am gîndit de ieri, neîncetat. Nu poți să-ți închipui în ce hal de disperare eram. Cînd te-am văzut, mi-am spus : „Trebuie să încerc". Ce vreau este foarte simplu. În cîteva cuvinte : eu va trebui să plec brusc, poate pentru totdeauna. Nu-mi aparțin, și nu pot lua copilul. Dacă dispar, copilul nu are pe nimeni, absolut pe nimeni în lume. Doica e bătrînă, primitivă, incapabilă să se descurce. Dumneata trebuie să iei copilul, să fie al dumitale.

Olga simți o prăpastie în fața ei, o prăpastie ameţitoare.

— Nu mă privi așa, șopti José, dar deodată glasul lui deveni cald, învăluitor, protector. Cu un gest inconștient, își trase scaunul mai aproape de Olga. Vorbesc așa pentru că nu am timp să te pregătesc. Nu te speria. Ai încredere în mine. Nu este nici un pericol. De altfel, vei înțelege. E simplu. Nu pot încredința unei doici primitive copilul și averea lui, dar dumitale da. Dacă dispar eu...

— Pentru ce să dispari ?

— Nu-ți pot spune lucrul acesta acum, e prea complicat. Nici nu am voie să vorbesc. Sînt dintr-o țară în care lucrurile se petrec și trebuie să se petreacă altfel decît pot fi înțelese aici. Acum, mai avem numai două ceasuri înaintea noastră. Se apropie zorile. Poate mai stau pe aici cîteva zile ; poate va trebui chiar mîine să plec. Trebuie să înțelegi principalul. Or principalul este copilul. El trebuie salvat. Am bani suficienți. Îți voi da atîta ca să-l poți crește în condiții ușoare. Te rog să păstrezi doica. Îi vei duce în țara dumitale... Te vei duce cînd vei vrea, dar cu cît mai repede, cu atît mai bine. Dar să-l iei acum, imediat, sub îngrijirea dumitale. E la Hamburg. Pleci acolo... Îți dau adresa...

Olga cu un gest al mîinii îl opri. José avu o privire uimită.

— În țară — spuse Olga — am părinți, rude, cunoscuți...

— M-am gîndit eu și la asta, dar dacă ai fi ființa care poate fi împiedicată de astfel de lucruri, nu ți-aș fi vorbit... Sînt lucruri care-ți vor rămîne totdeauna străine... prejudecățile. Nu-i așa ? Va stîrni mai multă senzație doica decît copilul. Nu-i așa ?

Surîse, surîsul lui „periculos de simpatic". Olga se înroși. I se păru că fusese prinsă mințind, cu ipocrizii. Într-adevăr, nu putea fi determinată în acțiunile ei de asemenea prejudecăți, oricare ar fi fost riscul. O simplitate generoasă în toată ființa ei și în același timp o recunoștință, o căldură pentru omul care o înțelesese o cuprinse. Se simți deodată aproape de José. Îi surîse și ea. O dată cu surîsul lor, totul se înălță, deveni mai accesibil.

— Eu am bani. Îţi voi da, atît încît să fie suficient. Am socotit : între trei sau patru milioane lei. De altfel, partea cea mai mare de bani ţi-o voi da în briliante. Nu-ţi dau nici un sfat. Sînt convins că vei şti tot ce trebuie şi cum trebuie făcut. Am deplină încredere. Înţelegi : „deplină încredere". Nu credeam că această frază poate fi spusă... aici... între oameni. Am deplină încredere în dumneata. Rămîne numai să primeşti.

Din ce în ce mai bine, ca o muzică nedesluşită şi care se apropia, Olga îşi da seama că e foarte important ce i se întîmpla. O exaltare crescu în ea, o dorinţă imensă de sacrificiu, de abnegaţie, şi un mai vag şi îndepărtat sentiment că totuşi trebuie să aibă măcar prudenţa să judece înainte de a primi. Inima îi bătea cu putere. Ar fi dorit să primească imediat, fără absolut nici un gînd meschin, să se azvîrle spre viaţa asta nouă, spre posibilitatea de a ajuta. I se păru că iubeşte copilul. Surîsul lui José apăru pe faţa lui palidă. Ochii lui atît de oatifelaţi o priveau pe Olga aşteptînd un răspuns. Copilul seamănă cu José... vreodată José se va reîntoarce... va veni să-şi vadă copilul...

— Banii şi briliantele ţi le pot da chiar acum. Le am la mine în odaie. Tot acum şi adresa copilului. Îţi spun ce va trebui spus doicii, şi ea te va urma. Nu e nevoie de nimic decît de înţelegerea noastră. Nimeni nu se va opune. Copilul nu are pe nimeni pe lume.

— Dar ce dovadă am — şopti Olga — că tot ce-mi spui este aşa cum spui şi că nu se ascunde nimic altceva ?

José o privi. Din nou privirea aceea fixă, aprinsă, halucinată, supranaturală, ca atunci cînd o privise prima dată. Olga simţi din nou aceeaşi căldură a unei comunicări neînţelese de minte şi întrecînd-o.

— Dovada ? !... Poate numai una singură. José înălţă fruntea. O singură dovadă : faptul că imediat ce te-am văzut am înţeles că dumneata eşti capabilă să accepţi ceea ce-ţi cer ; că am înţeles că eşti aşa cum îţi spun că eşti. Ca să fi simţit cum eşti, înseamnă că eu căutam un om ca dumneata, îl aşteptam. Ceilalţi oameni se confundă cu mulţimea ; eu te-am recunoscut imediat. Nu ai văzut că mă purtam cu dumneata altfel ? Eu cred că

și dumneata ai încredere în mine. Știu. Simt. Cînd te-am văzut am vrut să-ți vorbesc neîntîrziat. Apoi mi-am spus că trebuie să aștept cîteva zile ca să te controlez, dar mi-am dat seama ce ridicolă pretenție am. Pe om îl poți cunoaște ori imediat, ori niciodată. Nici experiența de o viață întreagă nu ajunge ca să-ți fie un om cunoscut. Apoi, nici nu aveam timp să aștept. Trebuia vorbit repede ori de loc. De ce te-am întîlnit tocmai acum ? Eram obișnuit cu gîndul că „nu se poate nimic". Acum, gîndul că totuși „s-ar putea" și că totuși, cine știe, nu ai să înțelegi mă chinuie... Nesiguranța e cel mai grozav lucru.

José tăcu. Geamurile căpătaseră o transparență palidă. Se lumina de ziuă. Casa era nemișcată. Toți ceilalți pensionari dormeau.

— Nimeni nu știe că am venit la dumneata. Nimeni nu știe că am în odaie bani, briliante. Nimeni nu va ști că ți i-am dat dumitale. Dumneata nu ești săracă, așa că va fi ușor să ai bani în plus. Nimeni nu va reclama niciodată copilul...

Tăcură din nou. Liniștea era a orașului întreg, parcă a lumii întregi, și totuși o exaltare, exaltarea dimineților, exaltarea epuizată, blafardă, a nopților nedormite plutea în odaie.

— Da ? întrebă José în șoaptă, o șoaptă umilă și caldă.

Olga tresări. Imensa responsabilitate a acceptării se abătu deodată asupra ei. Nu răspunse imediat. José se ridică. Veni lîngă ea. Erau aproape, unul lîngă altul. Olga îi auzea respirația febrilă, vedea umerii înălțîndu-se ritmic. Deodată, simți că îi este drag. Prezența lui, mîinile lui, paloarea lui. I se părea că o învăluise în cuvintele lui și că nu mai este liberă să judece. Se zbătu într-o caznă imensă, o voință de claritate. I se părea că trebuie să se adune din depărtări, că trebuie să se desfacă dintr-un păienjeniș.

— Da ? întrebă din nou José, și Olgăi i se păru că e și mai aproape de el acum, cu toate că el nu făcuse nici o mișcare.

— Nu pot să răspund... așa... chiar în clipa aceasta... măcar... un ceas... cîteva clipe de reculegere... E o responsabilitate imensă... imensă... mîine...

— Mîine să nu fie prea tîrziu, șopti José.

Își îngropă fața în mîini. Olga simți o sfîșiere. Și, mai ales, nu ar fi vrut să-l vadă plîngînd. Știa că atunci ar fi făcut orice, orice.

— Nu vreau, spuse José, rar de tot, să te forțez, să crezi că insist. Lucrul trebuie făcut cu bucurie. Credeam, am crezut...

— Dar nu am spus nu... Mîine dimineață înseamnă un ceas, două. Uite, șopti Olga, și îi arătă cu mîna întinsă spre geam.

Da, se lumina de ziuă. O zi de argint transparent. Surîseră amîndoi, un surîs tot atît de timid și clar ca și dimineața.

— Fie. Și acum, cum o vrea Dumnezeu. Acum plec... Dar... voiam să-ți mai spun ceva. Dacă nu ar fi fost cu mine... așa... că trebuie să plec imediat... te-aș fi rugat să fii soția mea... chiar dacă trebuia totuși să dispar... lucrurile s-ar fi simplificat, nu-i așa ?

Ceva imaterial, dar insuportabil de dureros trecu prin trupul Olgăi. Nu răspunse. Întinse mîna. Întîlni cealaltă mînă, mîna lui. Mîinile se prinseră cu violența unei îmbrățișări. Atît. José plecă imediat.

— Pe mîine, șopti plecînd, și surîse cu lumina pe față.

Olga rămase singură. Se gîndi să alerge după el. O rețînură din nou gînduri mărunte : se luminase de-a binelea. Oricine la ora aceasta o putea vedea mergînd la José...

Se potoli. Totuși José știa că totul fusese acceptat, cu toate că Olga ar fi dorit acum să aibe banii și adresa la ea. „Să nu fie prea tîrziu", șoptise José.

Olga se culcă imediat cu gesturi grăbite, ca și cum graba ei ar fi putut șterge din timpul care o despărțea de José. Adormi.

I se păru că se topește în somn, că intră într-un ținut necunoscut, ducînd cu ea o comoară, găsită chiar în clipa aceea.

O bucurie îi cînta în suflet.

Se deșteptă din somn mai tîrziu decît dorise. Hotărî să-l caute imediat pe José, să-i spuie că a acceptat, dar totodată să fie și prudentă. Nimeni nu trebuia să bănuiască ceva. Își făcu de lucru pe culoar, în fața odăii lui. Totul era nemișcat, și, cum nimeni nu trecea pe acolo, Olga profită și bătu repede la ușa odăii lui. Dar nu primi nici un răspuns. Repetă bătaia mai tare ; aceeași liniște. Se întoarse la ea în odaie. Era nerăbdătoare, nervoasă. José, probabil văzînd că ea doarme, plecase în oraș. Acum va trebui să-l aștepte. Olga încercă să lucreze, apoi să citească, dar îi fu imposibil. Totul se legăna în mintea ei. Se simțea obosită și exaltată totodată, amețită, ca și cînd o băutură misterioasă și subtilă și-ar fi revărsat în sînge puterea fantastă a unei lumi de vis... copilul... negresa... briliantele... José... José. Îi auzea glasul. Privirea lui plutea pretutindeni caldă, mîngîioasă și totuși atît de stăpînă ! Restul lumii își pierduse înțelesul. Era tîrziu. Ora mesei se apropia. De cîteva ori Olga se strecură pe culoarul lung pînă la odaia lui José, dar nici o mișcare, nici un semn nu-i arăta că el ar fi acasă. Pe furiș, bătu din nou la ușa lui. Nu. José nu era acasă.

În sufragerie, masa începu fără José. Olga simțea o strîngere în suflet, dar pentru nimic în lume nu trebuia să întrebe cava. Trebuia să găsească puterea să aștepte. O întrebare, cît de simplă, ar fi iscat bănuieli, surîsuri... Totul era prea riscat, prea grav ca să nu-și dea seama că cu orice preț trebuie să se stăpînească.

Mînca greu, abia putînd înghiți, și — lucru curios — i se părea că și ceilalți sînt triști, abătuți, căzuți în mod misterios în vechea mecanizare a vieții lor fără bucurie, fără neprevăzut.

Olga, imediat după masă, se retrase la ea în odaie. O oboseală grea, apăsătoare, îi zvîcnea în tîmple. Nu dormise decît două ceasuri noaptea. Hotărî să se odihnească, căutînd să înlocuiască acum orele de somn pierdute noaptea. La acea oră, chiar dacă José ar fi fost acasă, totuși i-ar fi fost imposibil să-l vadă. Toată lumea ar fi aflat. Trebuia să aștepte din nou ora de seară, a dansului, a petrecerilor. Desigur, José era în oraș, pregătea totul, anunța doica... copilul.

Cu toată îngrijorarea, Olga adormi ușor. Era foarte obosită. Se sculă după aproape trei ceasuri de somn. Se deșteptă odihnită, dar cu o tristețe calmă în tot corpul. Casa întreagă era liniștită. Nici o ușă, nici un pas, nici o melodie...

Totul părea vrăjit, adormit. Olga se sculă repede, febril. Cîteva ceasuri numai o mai despărțeau de seară, de întuneric, de José. Ca de obieci, toți vor fi împreună. Se îmbrăcă cu mai multă grijă ca niciodată. Era bucuroasă că astfel măcar poate face să treacă din timp. Ochii îi erau lucioși, clari, frumoși. Somnul dase întregii ei ființe o puritate melodioasă. Merse în sufragerie. Îi găsi pe pensionari tăcuți. Tristețea de la prînz era pe fețele tuturora. Nimeni nu vorbea, nimeni nu glumea. Defectele fețelor lor, neluminate de nici o bucurie, se arătau greoaie, fără scuză. Nasuri mari, deformate, ochi meschini, chelii lucioase, dinți falși. Olga abia îi vedea ; auzea glasul lui José : „...eu nu mai pot face nimic... numai să nu fie prea tîrziu... să nu fie prea tîrziu..."

Olga simți deodată o spaimă atît de mare, încît fruntea i se umezi, rece... Așteptă să i se potolească bătăile inimii. Trebuia să afle. După un timp, dominînd cu greu emoția glasului, căutînd chiar să surîdă puțin, întrebă rar :

— Dar José unde e ?

Se făcu tăcere. Toate privirile se așezară asupra ei, apoi, ca la comandă, cu toții se prefăcură că mănîncă cu multă atenție, privind fundul farfuriilor. Nu răspunse nimeni. Și numai doamna Sussmann, după o scurtă pauză, spuse, cu o voce plină de falsitatea politeților inutile, stridente :

— Nu, nu vine... astă seară. E reținut.

Olga nu mai îndrăzni să iscodească, deși acum știa că ceva rău se întîmplase. „Numai de n-ar fi prea tîrziu... e în joc o viață de om..." Olga nu mai putea mînca. Îi era imposibil să înghită. Respiră de cîteva ori adînc. Privi către Sisi, care îi făcu un semn neînțeles cu ochii. I se părea că visează... Tot ce se întîmplase... José... Celălalt nume nu-l cunoștea. José. Atît, dar îi era dor de el.

Glasul lui îi suna în minte încă tot atît de violent, de viu „...eu va trebui să dispar... mai tîrziu am să-ți ex-

plic... nimeni niciodată nu va trebui să afle nimic şi mai ales să nu ştie nimeni nimic".

Masa se isprăvi în aceeaşi linişte stupidă, melancolică, fiecare cu viaţa lui şi uitînd că printre ceilalţi toţi, fiecare îşi are viaţa lui. Se sculau cîte unul, aşezau şervetul pe masă, mulţumeau şi plecau spre odăile lor. Se auzeau uşile închizîndu-se în urma lor. Olga într-adins întîrzie în sufragerie. Poate, fără să întrebe, va afla veşti. Sisi întîrzia şi ea. Avea pe faţă o expresie de om mulţumit că în fine ceva important s-a întîmplat, chiar dacă acel lucru era o nenorocire. Cum rămaseră singure, Sisi spuse imediat, nemaiputîndu-se stăpîni :

— Cum ? Tu nu ştii ce-a fost cu José ?

Olga înălţă privirea. Cu voinţă, cu forţă, căută să se stăpînească, orice-ar fi... orice-ar fi.

Sisi continuă :

— Dar ce-ai făcut, dragă, azi-dimineaţă ? Nu ai auzit nimic ? Toată lumea ştie !

Fulgerător, Olga se gîndi la tot ce putea fi mai rău, la moarte. Simţi cum sîngele îi fuge din faţă, lăsînd o paloare rece, dar nu se mişcă. Nu spuse nimic. Aşteptă cu încordare, cu violenţă, cu desperare. Îşi auzea sîngele zvîcnind în urechi, ameţitor.

— S-a sinucis ? întrebă în şoaptă.

— Nu, da de unde, n-a avut timp ! Ce poveste de necrezut ! Înainte chiar de a se lumina de tot, a venit poliţia şi l-a luat. O percheziţie. Ştii ce-au găsit ? Briliante. Dar, ştii, nu aşa puţine... O avere ! Cine ştie de unde le avea ? ! L-au dus la poliţie şi i-au luat şi toate briliantele. Dar ştii ce briliante ? Mari ! Extraordinare ! Le avea la el în cufăr. Putea oricine să le vadă şi să i le fure ! Şi noi, care cu toţii credeam că este spion, sau comunist ! Vezi cum se înşală oamenii ? !... Hoţ ! José hoţ !

Olga auzea cuvintele sosind la ea desperate, producînd fiecare cuvînt, în izolarea lui, un zgomot ca o prăbuşire, vuind în golul ce se făcuse dintr-o dată în ea. Nu se putea mişca şi nici vorbi. Aştepta. Credea că Sisi va mai spune ceva, ceva care să dezlege deodată totul, care s-o deştepte din povestea asta. I se părea că Sisi va izbucni deodată în rîs şi-i va spune că a glumit, dar în acelaşi timp ştia precis că totul este adevărat. Mersul lent al

sîngelui în cap o ameţea total. José hoţ... José... Briliantele acelea voise să i le dea ei...

Aici, Olga simţi o durere atît de mare în inimă, încît, instinctiv, duse mîna să potolească loviturile. Sisi o privi cu uimire.

— Ce te-a speritat aşa ? Ce ai ?

— Nu, şopti Olga.

Privirea şi glasul îi erau de cîine izgonit, bătut de stăpînul lui iubit. O deziluzie totală, dar fără revoltă.

— Nu trebuie să te sperii ! Fiecare cu soarta lui ! Cine l-a pus să fure ?

— De unde ştii... că a furat ?

— Bravo ! Dar e la mintea oricui. Are briliante, vine poliţia. Dragă, tu eşti anormală cu întrebările tale... sau ce ?... te-ai amorezat şi tu de el ? Ţi-am spus că e periculos de simpatic...

Dar Olga nu mai simţea nimic. Gîndurile îi erau prea prinse ca să mai audă cuvinte străine. Căuta o lămurire a ei, din lucrurile pe care le ştia ea, numai ea. Oare José să fi minţit într-atît... să se fi gîndit să pună la cale... să-i dea ei briliantele ca să scape el... ?

Cu o hotărîre bruscă, Olga întrebă :

— Şi acum ce se va face cu copilul lui ?

— Care copil ?

— Nu are copil ?

— Nu ştiu. Nu l-am auzit niciodată vorbind despre aşa ceva. Ai auzit tu ? Ţi-a spus ţie ?

— Nu. Mi s-a părut că tu ai spus.

— Eu ? Niciodată. Ai visat.

— Bine, spuse Olga.

Se sculă şi plecă imediat din sufragerie.

Intră la ea în odaie. Căzu pe pat. Mai ales îi era greu să-şi adune gîndurile. Soseau fără rost, cu violenţă, fiecare gînd întunecînd un întreg şir de alte gînduri. Atunci, căută să nu gîndească nimic. Îşi acoperi faţa cu mîinile, strînse tare, tare. Dar în ea striga o durere, un gol, o deznădejde.

Ceva fusese rupt, ceva sîngera. Cum putuse omul acela să-i vorbească atît de cald ca s-o înşele ? Vrusese să scape de briliante ca să nu fie prins. Povestea copilului fusese inventată. Şi într-adevăr îi ghicise sufletul, şi o

alesese pe ea dintre toți, tocmai pentru că prin bunătatea și simplitatea ei generoasă ar fi fost în stare să primească briliantele. După primejdie le-ar fi cerut înapoi, inventînd o altă poveste, ca să explice pentru ce nu-i aduce copilul și negresa. Paloarea feței, tulburarea lui fuseseră naturale, legitime, deoarece încerca să-și salveze viața, averea, riscînd să implice pe Olga. Astfel de lucruri nu pot fi făcute cu ușurință, fără zbatere...

Fiecare gînd o durea. Privirile lui José pluteau pretutindeni, melancolizate de gîndurile ei îndurerate. Îi era frig. O oboseală bruscă, o epuizare nervoasă, se abătu asupra ei, învăluind-o. Irezistibil, corpul cerea odihnă, uitare. Se culcă pe pat ca un om cuprins de friguri. Se înveli cu tot ce găsi prin odaie. Stinse lămpile. În toată pensiunea era liniște. Pașii și ușile se potoliseră. Olga începu să plîngă. Lacrimile îi inundară fața, curgeau, udau părul, urechile, gîtul. Plîngea cu infinită plăcere. I se părea că plînge un mort sau chiar pe ea... Adormi.

Se sculă devreme. În ajun, José era la ora asta încă la ea în odaie. Aceeași lumină de argint, palidă, căuta să se strecoare prin perdele. Totul îi era indiferent. José își bătuse joc de ea, de toată sinceritatea ei. Începu din nou să plîngă, imediat, ca și cum somnul nu ar fi întrerupt lacrimile. Îi era scîrbă de viață. Nu găsea nici un gînd bun de care să se anine. „Așa se hotărăsc sinuciderile", se gîndi, și, înfricoșată, sări din pat, îmbrăcă halatul de baie și deschise geamul.

Strada, în adînc, era pustie, cenușie, sub lumina timidă a zorilor. Asfaltul lucea. Nimeni pe stradă. Oamenii se odihneau încă. José era în pușcărie.

Jos în stradă, dintr-un automobil coborî încet o femeie. Era îmbrăcată excentric. Olga o recunoscu. Era Mitzi Klein, cocota care locuia în pensiune. Se întorcea, ca în fiecare dimineață, acasă. Olga simți pentru ea o simpatie imensă. I se păru că numai Mitzi Klein ar fi putut asculta o astfel de poveste, fără uimire.

„Singura dovadă pe care ți-o pot da că lucrurile sînt așa cum îți spun, șoptise José, e că am înțeles imediat cine ești și că pot avea încredere în dumneata. Am știut

imediat de cum te-am văzut că dumneata vei primi. Cer din partea dumitale aceeași încredere în mine".

Olga se simțea înjosită, ca și cînd ea ar fi fost cea care mințise. Ce s-ar fi întîmplat dacă ar fi primit briliantele chiar în noaptea aceea ?... Poliția, desigur, nu ar fi percheziționat întreaga pensiune... nici un motiv ca ei să fi căutat la ea...

Olga se văzu declarînd poliției uimită, că briliantele sînt la ea. Apoi i se păru că nu ar fi avut puterea să-l denunțe pe José... Dar Olga își întrerupse brusc gîndurile. Hotărî că nu trebuie să mai gîndească. Totul era periculos. Acum trebuia să găsească puterea să nu mai gîndească nimic. Trebuia să încheie povestea asta definitiv, cu puritate. Mai ales de puritate avea nevoie acum, de supra-înălțare.

Liniștită mult, Olga închise geamul și, cu toate că era foarte devreme încă, se duse în sala de baie și, încet, își pregăti baia. Se spălă cu plăcere, totuși aceeași tristețe îi legăna mișcările într-o melancolie fără gînduri.

Deodată, violent, simți nevoia să-l vadă pe José, voia să-i vadă din nou fața și privirea care o mințise atît de crunt. Știa că un om care fusese capabil să mintă astfel va continua să mintă, iremediabil să mintă, ironic împotriva oricărei dovezi... Va găsi o poveste nouă, care să explice pe cea veche, va persista în minciună... Totuși, voia să-l vadă pe José, căci nu de explicație avea nevoie, ci pur și simplu să-l vadă, să vadă fața aceea, privirea aceea caldă, să-i audă glasul... Era parcă nevoie de a dezgropa un mort, de a se încredința astfel că totul este sfîrșit.

Mai tîrziu, se duse în sufragerie. O găsi pe Sisi acolo, cu mama ei, doamna Sussmann. Erau încă în halat și pregăteau ceștile de cafea pentru pensionari. Mișcările lor erau încete, mișcările rutinei, care nu cere nici grabă, nici atenție.

— Bună dimineața, spuse Olga, și se așeză pe un scaun.

— Ce hărnicie ! A ! *A propos,* spuse Sisi. Azi mă duc la Moabit. Duc lui José rufe și mîncare la pușcărie. A scris.

Sisi părea încîntată. Olga tresări.

— Vin și eu, spuse.

— Ce idee bună! Mergem împreună. Ce bine! Ne laşi, mamă?

— Ce gust pe voi! Faceţi cum vreţi. Totdeauna am spus eu că nu este curat lucru cu omul acesta. Se vedea pe faţa lui că este un escroc. Eu am experienţa mea, lucruri din astea nu-mi scapă. Oamenii prea simpatici sînt totdeauna periculoşi şi ascund ceva dubios. Asta e masca lor. Voi, tinere, naive...

— Vreau să văd cum e Moabitul. E renumit în lumea întreagă, îngînă Olga.

— Bine, bine, duceţi-vă.

Olga şi Sisi au plecat aproape imediat, fiecare cu cîte-un pachet.

— Să-i ducem şi ţigări, a spus Sisi, foarte fericită.

Drum lung, cu schimbări de tramvaie, autobuze. Sisi consulta planul şi pe controlori. Se urcară chiar într-un tren. Berlinul îşi desfăşura cenuşiul cu o egală, disciplinată monotonie. Mirosea a pavaj supraîncălzit, gudron şi benzină. Un du-te-vino neîncetat de oameni serioşi şi concentraţi.

La început, legănarea în autobuze şi tramvaie o odihni pe Olga, dar după cîtăva vreme îşi simţi inima bătînd din nou prea repede. Ritmul inimei cerea goană, dezlegare şi apoi o mare schimbare. José. Peste cîteva minute va fi în faţa lui, faţă-n faţă. Îl va vedea. José... va şti, fără explicaţii, că ea a înţeles. Da, José merita această răzbunare. Nu-i va spune nimic. Atît: să-l vadă.

Moabitul, imens, nesfîrşit, se deschise în faţa lor. Scări, culoare, ghişeuri, soldaţi, alte săli, trimiteri de colo-colo. În fine, sînt într-o sală cu zeci de oameni care aşteptă cu pachete în mîini. O lume săracă, umilă, colţuroasă, expresivă. De-a rîndul, sînt strigaţi de un funcţionar în uniformă, intră într-o altă odaie, alături, şi se reîntorc după cîteva minute fără pachete, dar cu feţele abătute şi ochii roşii de plîns. E lume multă. Olga şi Sisi, una lîngă alta, aşezate pe o bancă, îşi aşteaptă rîndul. Olga se simte iar obosită. Nu mai răspunde întrebărilor lui Sisi. O imensă desperare, o totală tristeţe a cuprins-o iar, şi acum îi este ruşine că a venit aci. „Ce stupid orgoliu de a nu vrea ca celălalt să creadă că te-a putut păcăli!“ îşi spuse, şi nu

înțelese pentru ce e atît de rușinos să fii bun și încrezător și să poți fi păcălit ?! Nu e mai bine așa decît o uscată prudență ?

Acum i se părea că José nu i-a făcut nici un rău. Își amintea deslușit fața lui, ochii, tremurarea aceea a mîinilor, a glasului... Nu insistase... Fusese în picioare în fața ei și o rugase, dar nu insistase... Acum îi era milă de el. Înțelegea, i se părea că ar putea explica ea în locul lui José pentru ce mințise... Privirea aceea dintîi, a lui, halucinată, privirea aceea în afara omenescului... Acum, peste cîteva minute, cînd va intra la el, va trebui să-l facă să priceapă că nu este supărată, că a înțeles, dar că nu este supărată. Lacrimi îi umplură ochii. Scoase o batistă și șterse lacrimile, care curgeau abundente, fierbinți și bune. Sisi o privi nedumerită.

— Îl iubești ? întrebă cu simplitate.

Olga îi făcu semn că nu. Nedeslușit, murmură :

— Altceva.

Ochii lui Sisi se umplură și ei de lacrimi. Prea multă lume plîngea în odaia aceea. Olga o mîngîie pe obraz. I se părea că în cîteva ceasuri căpătase o experiență vastă, adîncă, cum numai anii ți-o pot da. Mai mult ca oricînd, Sisi îi părea un copil, cu toate că erau aproape de aceeași vîrstă.

Așteptau de mult. Apoi, ceva mai tîrziu, un funcționar al poliției înaintă spre ele și le spuse că cererea lor de a-l vedea pe José nu poate fi admisă. Ordin formal. Pachetele le va da el, iar dacă au adus bani, trebuie depuși la casă.

Dar Olga insistă, îl rugă să încerce să le lase totuși la José. Voia să-l vadă, avea nevoie să-l vadă. Funcționarul dispăru.

— În orice caz, le spuse plecînd, banii se predau la casă, și le arătă o ușă.

— Trebuie să-i dăm bani, șopti Olga ; cred că e cel mai important.

— Nu am.

— Am eu.

Olga lăsă la ghișeu tot ce avea. Pe cînd primea chitanța, funcționarul care le spusese că nu-l pot vedea pe José se apropie de ele. Respectuos, le spuse că trebuie să vorbească cu altcineva. Le pofti într-altă sală, mare și excesiv de

pompoasă : podeaua și pereții în toate nuanțele marmurii galbene, iar ușile în fier lucrat. Uși imense, triste. Apoi fură poftite într-altă odaie, un birou sever, cu mobile de stejar. Aci, la birou, sta un bărbat. Părea înalt, era slab, cu păr alb tăiat drept, ca „în perie". Nu ridică privirea decît după ce termină de scris niște hîrtii. Avea ochii extraordinar de albaștri.

— Dumneavoastră ați dorit să-l vedeți pe domnul José Gutierrez ?

— Da, spuse Olga, văzînd că Sisi, înspăimîntată, se zăpăcise total și o privea cu deznădejde.

— Mă rog, cine sînteți dumneavoastră ? Să răspundă domnișoara.

Și o arătă pe Sisi.

Tonul era sec, închizitorial și de o politețe glacială.

— Sînt fata... proprietăresei pensiunii în care locuia... domnul... José.

— Și domnișoara ?...

— E o prietenă. Nu am vrut să viu singură.

— Domnișoara locuiește în aceeași pensiune în care a locuit domnul José Gutierrez ?

— Da.

— Îl cunoașteți bine pe domnul Gutierrez ?

De data asta se adresă direct Olgăi. Olga primi privirea aceea metalic albastră drept în față. Nu credea că o privire poate fi atît de rece, sosind din înălțimi de gheață și indiferență prefăcută.

— Nu. Numai de două zile. Am fost plecată din Berlin.

— Cît ?

— Două săptămîni. M-am întors alaltăieri.

— Mulțumesc.

Omul făcu o pauză, totuși le privea cu atîta intensitate încît aveau impresia că sînt goale, dezbrăcate de haine. De altfel, ceva rece aluneca dezagreabil pe corp. Instinctiv, Olga își ascunse gîndurile mai adînc. I se păru că a uitat totul, că nu știe într-adevăr nimic. Era neclintită.

— Sînt de părere să nu mai veniți pe aci. Dacă domnul are nevoie de ceva, să i se trimită prin poștă. Sînteți prea tinere pentru a veni aici. Ne-am înțeles ?

Pe Olga o privea vorbind — numai pe ea — drept în ochi. Olga înțelese.

Au plecat imediat, conduse pînă la ieșire de un funcționar al Moabitului.

Drum lung înapoi, făcut fără nici un cuvînt. De cîteva ori, Sisi încercă să vorbească, dar Olga nu răspunse.

A doua zi, Olga hotărî plecarea ei din Berlin. Se reîntorcea acasă la ea, în țara ei. Avea nevoie să nu se mai simtă atît de singură și mai ales să vadă oameni pe care să-i cunoască bine, oameni despre care să știe exact ce gîndesc și ce vor. Îi era groază de pensiune, de ușile acelea care, o dată închise, despărțeau pe fiecare om, unul de altul, groază de oamenii aceia la masă cu privirile atît de absente și totuși atît de strîns legate de lucrurile dimprejur.

La ea acasă, își purtă cîtva timp melancolia ca pe o greutate prea mare, așezată asupra ei. Orice-ar fi încercat, nu parvenea să se desfacă din tristețe, ca și cînd tristețea ar fi crescut pe trupul ei.

Apoi, încet, ca de la sine, ca un miracol, simți că totuși ceva se ușurează. Era parcă o înălțare a tristeții, o destrămare ca cea a norilor pe cer. Totul se clarifica, se însenina. Viața își recăpătă valoarea. Totul prinse culoarea obișnuită ca la o deșteptare din leșin. Începu din nou să lucreze, și din experiență și durere, un fel nou, mai sensibil și totodată mai puternic, se desprinse. Lucrurile ieșite acum din mîinile ei păreau mai vii.

Cîteva luni după aceea, i se păru totul îndepărtat. Îi apărea un colț întunecat, nesănătos, împăienjenit, un loc care niciodată nu va putea fi curățat. O rană vindecată, dar cu cicatrice. De ce o mințise ?

Se întoarse la Berlin. Avea lucruri rămase acolo, absolut necesare ei pentru expoziția pe care acum din nou o plănuia. Plecă și pentru că nu avea timp de pierdut și pentru că nici nu voia să stea acolo decît timpul absolut necesar, trei-patru zile, ca să adune tot ce-i trebuia, se gîndi să locuiască tot la doamna Sussmann.

La pensiune regăsi totul neschimbat ca la plecare. Putu crede că aici, în casa asta, timpul nu înaintează. Aceleași glasuri, aceiași chiriași, aceleași ore, aceleași uși care scîrțîiau, aceeași plictiseală.

Sisi se bucură mult. Era logodită.

— Dar José ce a mai făcut ? Aţi mai aflat ceva ? întrebă Olga, şi simţi totuşi în suflet o umbră, un ecou al melancoliei uitate.

Era după masă, doamna Sussmann avea chef de vorbă.

— I-a dat drumul foarte repede după plecarea dumitale. După două luni era liber. Nu au putut să dovedească nimic. A plecat cu toate briliantele lui. După părerea mea, avea vreo zece milioane, dacă nu şi mai mult. Şi mă pricep ! A plecat cu ele în Norvegia. Cine ştie cu ce misiune pe aci... dar de găsit, nu au putut găsi nimic contra lui. Rafinat, deştept băiat... şi simpatic... păcat de el ! Fascinant ! Eu una ştiu : prea simpatic. Oamenii simpatici sînt totdeauna periculoşi. S-a reîntors acum o lună. Era în trecere prin Berlin. Mergea în Spania. Nu spun eu ? Suspect. A stat la noi două zile, aşa cum stai acum dumneata, dar l-am găsit schimbat, slab, îmbătrînit, trist. Spunea că i-a murit copilul.

Olga simţi un fior mortal.

— Care copil ? şopti.

— Cum care copil ? Copilul lui. Spunea, acum, cînd a fost aici că are, adică avusese, un copil la Hamburg. Îl îngrijea o doică, o negresă...

1934

Casa albă

O dimineaţă de luni. Cînd m-am trezit din somn, ceva străin mie s-a deşteptat o dată cu mine. Ceva ce nu puteam defini în ce consta, cum sosise, nici unde se afla. Era difuz în tot corpul.

M-am căznit să înţeleg ce simt, dar nu puteam prinde nimic.

Mi-am spus că probabil visasem ceva urît şi că amintirea visului îmi da acel gust trist. Am căutat să cred aceasta şi chiar să-mi amintesc visul, dar nu m-am putut amăgi şi lacrimi calde mi-au umplut ochii. Am rămas nemişcată. Mai tîrziu, într-un fior, mi se păru că deslușesc ceva, că îmi voi aminti... dar imediat mi-am dat seama cu spaimă că tristeţea nu provenea din vreun gînd ori vreun vis, fie el chiar nedeslușit.

Ziua a vrut să înceapă ca de obicei, să repete incantaţia gesturilor mărunte care creează o zi asemeni alteia. Dar gesturile aceleiaşi nu au putut să aducă o stare sufletească cunoscută. Totul era schimbat, totul prins în angrenajul unui înţeles nou şi halucinant.

Cînd am ieşit în răcoarea de cristal a dimineţii, cu o carte începută în ajun, tristeţea se afirmă sfîşietoare, ca o despărţire noaptea într-o gară necunoscută, cu plîns înăbuşit în durere şi grabă. Cel mai mic gest, mai ales cele mai mici gesturi, se învăluiseră în gînduri eterne, iremisibile. Totul plutea în spaima aşteptării rele.

Timpul însă trecea sprijinit tocmai pe aceste gesturi mărunte, sprijinit fără alegere pe orice, absolut pe orice, și fiecare clipă era mai apropiată iremediabilului.

Mă simțeam prinsă într-o plasă țesută din întîmplări care au fost și vor fi și în care, cu toate că jucam rolul principal, nu aveam nici o putere. Rolul era însă hotărît. Îl voi juca, oricare va fi el, fără să mi-l pot însă aminti dinainte. Amintirea era pentru fiecare secundă a prezentului numai. Atît. Ceea ce sosea era un abis, dar presimțirea vie pîndea și mă făcea să înțeleg prin pregnanța ei netă că mintea omenească, fie ea acuitatea însăși, nu poate înțelege orice. Simțeam cu precizie, cu precizia aceea a faptelor care ți se întîmplă ție, iar nu vecinului, a durerii care te doare pe tine, a fricii care te cuprinde pe tine, și nu pe altul, că există o fatalitate și nu știam desluși unde începe puterea destinului și unde libertatea oamenilor. Mi se părea că dacă aș putea înțelege, cu adevărat înțelege, s-ar rezolva și faptele și că puteri noi, izvorîte din lumină, mi-ar sta la îndemînă să mă apere. Nereușind să pătrund în interiorul gîndurilor, groaza crescu. Mi-am afirmat că neînțelegerea este a momentului, un efect al deprimării mele, și că dezlegarea va sosi la timp, de la sine, simplă, desfăcînd totdeodată vrăjmășia faptelor numai aparent implacabile.

Atunci, brusc, întorcîndu-mi violent atenția asupra mea — șarpe mușcîndu-și trupul — am căutat din nou să știu ce cuprinde presimțirea, să știu ce mi se va întîmpla, dar nu am atins nimic : viitorul sta învăluit în aceeași tăcere moartă.

Oamenii mei, cei care puteau fi cuprinși în presimțirile mele, cei care ar fi putut suferi cu mine, din pricina mea, sau din a căror pricină m-aș fi putut eu chinui, îi vedeam îndepărtați, înstrăinați nu numai prin depărtare, dar și prin imposibilitatea de-a le comunica ceva din spaima mea. Cît de absurdă ar fi putut fi o scrisoare plină de groază, dar fără nimic precis și trimisă unor oameni liniștiți care părăsiseră și ei Bucureștiul ca să se odihnească ! Îi vedeam, vedeam fețele lor : părinți, rude, frați și apoi pe el. „Te iubesc", îmi spusese acum cîteva săptămîni, înaintea despărțirii, „ești totul pentru mine" ; iar acum, îndepărtat, nu știa nici el nimic, absolut nimic, din gîndurile mele. Depărtarea este suficientă ca să te izoleze de un om ?

Oboseala îmi era din ce în ce mai mare, totuși am reușit să citesc aproape ziua întreagă una din acele cărți care, prin ritmul lor viu și de suprafață, sînt bune atunci cînd vrei să recurgi la energia și gîndurile altora, fie cît de mediocre, ca la un narcotic, ca să nu afli propria ta goliciune. Cartea și-a făcut datoria. Sfîrșitul romanului *L'homme vierge* de Marcel Prévost, în care un accident de automobil rezolvă totul, mă emoționă, totuși, terminînd paginile, mi-am dat seama că citisem fără să pot uita că o altă preocupare, pîndea din ascunzișul sufletului și că în nici o clipă nu se îndepărtase de mine. Ceva rău trebuia să mi se întîmple... ceva rău pîndea, și sufletul ascuns în adîncul trupului știa și aștepta.

Seara m-am culcat în ritmul gesturilor lente ale tristeții. Nu rezolvasem nimic. Așteptam somnul ca să-mi pot odihni în el gîndurile grele...

A doua zi, marți, m-am deșteptat cu uimire. Mi se păru că mă întorc în lumină din depărtări ireale. Starea mea de suflet era cea din ajun, cu în plus încredințarea că nu putea fi vorba în nici un fel de o amînare, de o iertare a întîmplărilor necesare. Verdictul era dat. M-am sculat cu gust de plîns în trup, ca și cum noaptea se petrecuse în rugăminți zadarnice, lacrimi și frămîntări ; iar oboseala, oboseala aceea imensă sta așezată molcom peste spaimă ca aripi cenușii, cleioase de liliac...

Ziua întreagă m-am tîrît printre fapte ca un om care se ascunde. Pe furiș, căutam să fug de mine, de soarta mea, de care mă simțeam înlănțuită. Simțeam frica pîndind, gata să tresară și să strige. Zadarnic așezam din nou tăcere peste glas.

S-a înserat. Cu mers rar, umblam în lungul pajiștii. Covorul viu de iarbă primea pașii cu moliciunea unei mîngîieri. Înțelegătoare, părea că-mi ajută să înăbuș mersul meu, furișarea mea. Soarele, apunînd, lăsase în urma lui, în văzduh, o lumină iluzorie. Trecuse încă o zi și nu aflasem nimic. Încet, întunericul cuprinse lumina întîrziată în aer și o înăbuși, învăluind-o în răcoare. Trupurile uriașe ale brazilor erau nemișcate, mai negre, mai grele ca noaptea. Cîteva stele s-au aprins atît de curate și atît de la locul lor, încît totul putea părea fără greșeală și fără îndurare.

A doua zi, miercuri, m-am sculat înspăimîntată. Mi-era frică. Am simțit teama ca pe ceva dur, material, ceva ce oprea respirația, oprea sîngele, oprea gîndurile. Mi-era teamă de oameni, de pomi, de lumină, de aer, de pereți, de glasuri, de viață, de întuneric, de așteptare. Mi-era teamă de clipe. În dosul fiecărei clipe putea fi ascunsă durerea. În dosul fiecărei clipe pîndea ceea ce trebuia să fie. Prudența mea, pasul meu tiptil, glasul meu îmbolnăvit, privirile mele iscoditoare țineau fapta locului, ascunsă, dar prezentă în dosul clipelor. Cu fiecare minut trebuia să fiu mai atentă, mai hotărîtă să mă apăr, căci cu cît o făceam să aștepte mai mult, cu atît îi creștea nerăbdarea, aviditatea. O hotărîtă aviditate de-a se azvîrli asupra mea. Oboseala mea îi era complice. Într-un moment de oboseală, de neatenție, va sosi sub forma unui zid ce se surpă, a unui hoț care intră pe geam, a unui fulger care ucide, a unei prăvăliri pe scări înalte... va sosi oricum... va sosi.

Am hotărît să previn orice întîmplare. Pe trepte am mers prudent, m-am ținut departe de ziduri, noaptea cîinele a stat de veghe alături de mine, dar totul era inutil. Pînda era aceeași, ascunsă, gata să se azvîrle...

Mă dureau nervii. Mă dureau tare. Stam întinsă pe pat. Îmi dam seama că nemișcarea nu oprea nimic în loc. Eram umilă și slabă. Am căutat o liniștire, am întrebuințat blîndețea și toleranța pentru o înțelegere a mea, am căutat să domin teama ca să pot prinde motivul acestei frici, dar nu am găsit decît tot numai spaimă. Gîndurile erau plămădite din teamă. Am îngenuncheat. Am rugat să mi se arate ce trebuie să fac, dar cerul era mut. Totul părea mort, mărginit numai la ce gîndeam eu meschin, la murmurul buzelor care nu aveau putere.

M-am revoltat. Am cerut cu o insistență mai mare, cu intensitate, cu violență. Dar liniștea odăii păru că sporește ca o admonestare față de ceva necuvenit. Ceea ce trebuia să fie va fi.

Am înțeles că răspunsul nu trebuie dat, pentru că ar fi întrecut puterile mele. Liniștea odăii, golul, nu arătase decît respectul față de inevitabil. Tăcerea fusese milă și verdict. Eram singură. Ceea ce trebuia să fie va fi.

A ! Ce spaimă, ce nebunească spaimă...

Mai tîrziu, cu violenţă, m-am îmbrăcat şi am coborît în oraş. Trebuia uitat.

Braşovul era plin de lume, de viaţă. Era vară, vacanţă. Fiecare părea că îşi uitase grijile acasă. La băi, oamenii sînt ca la bal mascat. Îşi fac haine speciale, au surîsuri anume, o ţinută pe care au voit-o, pe care o arborează cu toţii, fiecare ştiind perfect unde se mărgineşte realitatea, fiecare indulgent pentru celălalt : doamnele umblă pe străzi fără pălării, domnii fără cravată. Se împrietenesc, ştiind că totul se va topi o dată cu reîntoarcerea acasă.

Niciodată nu-mi dădusem seama atît de acut şi concentrat de jocul acesta benevol şi odihnitor. Mi se păreau căţei dresaţi şi îmbrăcaţi de circ.

Şi era şi lumea cealaltă : localnicii. Ei păreau mai serioşi, mai trişti. Ei îşi purtau grijile şi hainele ca de obicei. Pe feţele lor se citea numai toleranţă faţă de musafiri. Dar toţi, toţi — şi cei veniţi, şi cei de aici — îmi erau străini. Fiecare pas pe care îl făceam pe trotuar îmi suna în creier ca un ecou sinistru al sufletului meu pustiu. Nimănui nu i-aş fi putut povesti ceea ce simţeam.

Am mers la cafenea, la cafeneaua aceea mică, săsească. Aici, străinii, goniţi de liniştea cafenelei, de plictiseala localnicilor adunaţi şi de somnolenţa corectă a chelnerilor, nu veneau. Am cerut o cafea. Între timp m-am gîndit că ar trebui poate să mă duc la doctor. Totuşi, mi se părea o copilărie s-o fac. Ştiam că nimic nu poate stinge teama. Un calmant ar fi putut adormi teama, dar îmi era tocmai o nebunească teamă de o adormire a spaimei : totdeodată ar fi adormit şi prudenţa, atenţia. Nebunească spaimă ! Un fior se prelungi pe şira spinării...

Am luat gazetele. Trebuia uitat. Trebuia. Am început să citesc la întîmplare, orice, ca să uit. Deodată, sîngele mi s-a urcat în obraz. L-am simţit zvîcnind sub revoltă. Îmi venea să mă azvîrl cu capul de masă şi să plîng cu hohote. Iată ce citisem : „O servitoare fusese bănuită că a furat de la stăpîn o sumă de bani. Dusă la poliţie, ca să mărturisească, fusese chinuită. De spaimă şi durere, servitoarea a înnebunit. Hoţul cel adevărat a fost descoperit după trei zile. Servitoarea a fost închisă într-un azil. Cazul se cercetează".

Atît, dar durerea pe care o simţeam în suflet întrecea orice cuvînt. Cu pumnii strînşi, unghiile pătrundeau în carne şi doream, doream o durere fizică, voiam să uit, durerea fizică să-mi acopere gîndurile. Căci orice, orice mi se părea suportabil pe lume : şi boli, şi nenorociri, şi cutremure... dar oamenii, oamenii care chinuiesc pe alţi oameni, lucrul acesta întrecea puterile mele de îndurare. Lucrul acesta nu-l puteam înţelege... Lucrul acesta mă usca de vlagă, îmi măcina credinţa. Îmi dădeam seama că viaţa este făcută dintr-o esenţă superioară inteligenţei omeneşti ; dar cum să nu mă fi îndoit de perfecţiunea ei, căci, îmi spuneam, ceea ce a fost urît a existat, şi ceva bun nu şterge ceva rău, ci stă alături. Totul este etern. Nimic nu poate fi şters. Dacă viaţa...

Nu mai puteam respira. M-am sculat, am plătit, am plecat. „Nu, mi-am spus, nu ai voie să te plîngi de nimic, să-ţi fie teamă de nimic, să te mîndreşti cu nimic, atîta timp cît se întîmplă asemenea lucruri".

Obrajii îmi ardeau. Îmi era ruşine. Ruşine că fac parte dintre oameni. Mi se părea că port povara întregii orori omeneşti. Aş fi dorit să mor, să se sfîrşească. Să mor ca să dovedesc, măcar mie să-mi dovedesc, că ceva deplin, din care s-a exclus minciuna şi egoismul, există ; ceva care să spele, să cureţe, să şteargă, să lumineze. Înţelegeam perfect sensul martirajului, înţelegeam perfect şi pentru ce durerea „aceea" a martirajului are o altă valoare decît o altă durere. Înţelegeam... înţelegeam... Mă simţeam purtată de o forţă supraomenească, şi — ceea ce era curios — fiecare gînd care sosea în mintea mea o dată cu fiecare bătaie a inimii revoltate îmi părea un legămînt, un jurămînt, o primire solemnă, efectivă, a acestor gînduri.

În momentul acelei exaltări, scăpasem de teamă, de panică şi pricepeam cum pentru a te elibera de un gînd nu există decît o cale : aceea a unei supraînălţări, o întrecere, o evadare în ceva mai violent, mai înalt. Totuşi, un fior persita dar nou. Era acel fior de totală admitere şi ştiam că nimic nu este zadarnic. Nici un gînd, nici o adiere, nici o caznă... Fiecare dintre noi purtînd întreaga responsabilitate a vieţii.

Acum rămînea să se întîmple poate ceea ce trebuia să se întîmple, dar eram recunoscătoare că inima mea avusese puterea să primească ce va veni. Astfel, se lasă celor condamnaţi la moarte un timp de reculegere. Da, există deosebiri uriaşe între un fel de durere şi altul. Sufletul cuprinde un miracol care poate răsturna şi rezolva orice valoare.

Mi se părea că umblu cu ochii închişi, cuprinsă într-un univers imens, de neînţeles, dar în care nimic nu loveşte nimic, în care totul are posibilitatea să se strecoare fără să fie stingherit, că orice poate sta alături de orice, fără să fie supărat. Tot astfel mi se părea că, desigur, durerea poate sta alături de fericire şi că nu rămîne decît să înţeleg aceasta, iar înţelesul plutea şi el alături de mine, fără să lovească nimic, dar fără să-l pot cuprinde.

O energie nepotolită mă purta. Mi-era dor de oameni. Mi se părea că niciodată nu mă uitasem cu destulă atenţie pe feţele lor. Oh ! Ochii aceia lichizi ai oamenilor, surîsul lor, atît de moale, mobilitatea trăsăturilor... Acolo stă ascunsă o lume. Oamenii nu se văd unii pe alţii. Nu se privesc pînă în adînc. Între ei stă totdeauna despărţirea aceea, aşezată din pricina gîndurilor preconcepute. Unde sînt oamenii care pot găsi în sufletul lor putere de-a gîndi fără nici un interes imediat ?

Mi se părea că sînt un om absolut nou. Cel de acum cîteva zile, cîteva ceasuri, mi-l aminteam perfect. Vedeam spaima aceea care mă copleşise atîtea zile, şi acum ştiam că învinsesem.

Umblam încă nepotolită. Tot teamă îmi era dar sfidam teama, îmi făcea plăcere tocmai această sfidare, a fricii.

M-am întîlnit cu prieteni. Planurile lor de viitor erau mărunte, socotite pe timp scurt şi întîmplări fără importanţă. O grabă nesănătoasă îi face să forfotească fără să aibă putere pentru nimic şi mai ales nici unul nu-şi da seama că nu poţi şti ce ţi se poate întîmpla nici peste un ceas.

Vorbeau :

— Mîine plec la Sovata.

— Antipatic oraş !

— Depinde. Mie îmi place.

— Locul e minunat. Băile, extraordinare.

— E prea scump.
— Nu, e foarte ieftin.
— E departe. E la vreo zece ceasuri.
— Are un vagon direct. Călătorești noaptea... Dormi.
— Eu nu pot dormi noaptea în tren.
— Eu adorm imediat.
— Nu vii și dumneata ?
— Cine, eu ? La Sovata ?
— Da. De ce nu ?
— Vino.

Într-adevăr, de ce nu ? Nu aveam nici un motiv deslușit ca să nu mă duc. Era vacanță, era vară, toată lumea plecase în cîte-un loc. Puteam merge oriunde. Sovata ! Exact nici nu știam unde se află. Puteam foarte bine merge.

— Pot veni și eu.
— Adevărat ?
— Da.
— Promis ?
— Promis.
— Cînd vii ?
— Peste cîteva zile.
— Vino mîine cu noi.
— Nu, mîine nu, dar peste cîteva zile sosesc.
— Perfect !

Nu-mi plăcea că hotărîsem să plec la Sovata. Mi se părea departe, inutil și imprudent, dar făgăduisem într-un moment de neatenție, și în definitiv, rău nu putea să-mi facă. Nu voiam să-mi mai fie teamă de nimic. Nu putea, nu trebuia să-mi mai fie teamă de nimic.

Seara tîrziu, după masă, prietenii, veseli, m-au condus acasă. Voiau să-mi arate că astfel se vor purta cu mine și acolo la Sovata și că ne vom distra de minune. Eu mă simțeam tristă. Ceea ce făceam era inutil. Aș fi dorit ceva efectiv folositor, imediat folositor, ceva ce ar însemna mult. Mă supăra indiferența în care trăiau oamenii și mai ales că nu aveam brusc puterea să mă despart de ei și să trăiesc „altfel". Prin acel „altfel" înțelegeam nu o singularizare, ci găsirea unui efectiv mod de ajutorare, un ajutor dat în bloc, violent și masiv... Ceva care să aibă puterea de-a apleca cumpăna în partea cealaltă, în partea cea bună. Mă

mira faptul că, deşi cu atîta violentă dorinţă de ajutor, nu găseam şi modul de exprimare, gestul adecvat, gestul egal sufletului meu. Îmi dam totuşi seama că faptele mari, imense, geniale, nu putuseră face nici ele această schimbare bruscă şi că totul în viaţă — puteri bune şi rele — se îmbină cu o răbdare meticuloasă într-o ţesătură imponderabilă şi aproape imposibil de descifrat. Gîndurile cele mai înalte, simfoniile cele mai ample, cele care cuprind armonii astrale, definitive, nu au adus decît aceeaşi subtilă atingere asupra realităţii greoaie şi nu au avut decît tot aceeaşi acţiune de infiltrare lentă.

Într-adevăr, nu avea sens să merg la Sovata. Îmi dam perfect seama că fusese o hotărîre luată din plictiseală şi mai ales din nevoia absolută de-a schimba ceva din ce fusese pînă atunci. Scăpasem de teamă, aveam nevoia să mă azvîrl spre necunoscut, o sfidare, o demonstraţie a indiferenţei mele faţă de ce va veni. Căci ştiam precis : „ceva" se apropia.

Din cîte aflasem, Sovata era pentru mine un loc pierdut în mijlocul unei păduri de brad, cu un lac de apă grea ca mercurul, caldă, sosind din adîncurile pămîntului. Acolo se îneacă în fiecare an cineva. Simţeam înecul acela din ce în ce mai cald, ca la intrările iadului. Înec în sare fierbinte, lichidă. Împrejur, pădurea neagră geme noaptea, murmură în şoapte vestea unui sfîrşit. Ştie. Totuşi, sînt oameni care merg acolo de bună voie şi caută şi în locul acela să se distreze ca în orice loc. Poartă băsmăluţe nostime pe cap, joacă pînă-n zori cărţi, rîd, fac excursii, dansează, dar blestemul e tot acolo. Îl poate simţi oricine dacă se opreşte în loc şi ascultă bătăile inimii înfricoşate.

Sovata ! De la Braşov la Sovata, zece ceasuri cu un tren care ocoleşte, se opreşte la fiecare staţie, căutînd parcă înadins să întîrzie, să nu ajungă. M-am uitat pe hartă. Am urmărit cu degetul linia însemnată pentru tren : o şerpuire, o revenire ca mersul unui rîu leneş, nehotărît. Un automobil, de exemplu, dacă ar fi tăiat peste cîmp ar fi ajuns într-un timp pe sfert mai scurt.

Spusesem că voi pleca mîine sau poimîine, dar pentru mine, momentan, mîine sau poimîine însemna ceva foarte îndepărtat şi deci cîtuşi de puţin în actualitatea gîndurilor

mele. Eram preocupată de aceleași răspunderi grele, aceeași căutare... A doua zi era joi. M-am deșteptat cu sufletul înălțat, susținut de o voință, de o dorință de înfăptuiri.

A, Sovata ! Cît de ridicolă și tristă mi-a fost plecarea acolo ! Cumpărarea biletului de tren :

— Trenul pleacă din Brașov la unu noaptea, ajunge la Sovata la zece dimineața.

— Zece ceasuri !

— Da.

— Și alt drum ?

— Nu e.

Îmi amintesc din nou harta cu amețitoarele ocoliri ale trenului.

— Dacă m-aș opri la Sighișoara... n-aș avea legătură ? Un autobuz poate ?

— Da, este.

În ochii funcționarului nu se poate citi nici uimire, nici curiozitate, nici interes.

— Și ar fi mai scurt ?

— Desigur.

— Autobuz direct Sighișoara—Sovata ?

— Da.

— Ce oră ?

— N-aș putea spune precis.

— Autobuzul corespunde cu ora trenului ?

— Probabil. Așa se face totdeauna.

Și, Sovata îmi pare aproape, accesibilă, mai veselă, mai cu rost.

— Atunci, să iau un bilet pentru Sighișoara ?

— Cum doriți.

Aceeași privire fără duh, fără interes. Bucuria mea nu ajunge pînă la el. Nici eu nu știam nimic din gîndurile lui.

Am așezat cu grijă biletul de Sighișoara în geantă. Am hotărît că voi pleca chiar a doua zi. În drum spre casă m-am abătut și mi-am cumpărat cîteva fleacuri care îmi păreau necesare pentru acolo. Purtam pachetul în mînă și căutam să mă bucur, dar ceva opac îmi îngreuia pașii. Umblam ca pe un pămînt mort. Pentru ce oamenii pun atîta osteneală și rafinament în lucruri care nu pot ascunde tot urîtul sufletului ? Ei nu știu că totul ar putea fi altfel, ar putea fi altfel dacă ar înțelege anumite fapte ? Și dacă

nu pot înțelege vor fi pedepsiți ? Frații între frați se vor lovi, se vor ucide fără cruțare ? Cei buni ce vor face ? Și ce să fac eu cu sufletul meu, cu imensa mea dorință de ajutorare ?

Așezam bagajul încet. Vedeam cufărul deschis în fața mea, și fiecare lucru așezat înăuntru mi se părea inutil. Fără rost puneam și scoteam hainele. Îmi venea să plîng. Impresia că trebuie să trag la sorți soarta mea, dar că, printr-o hotărîre diabolică, toate numerele sînt însemnate cu condamnarea. Se pare că știu acest lucru, se pare că întîrzii în alegere și că, brusc, cu o totală indiferență, aleg orice, fără să mai pot răbda jocul înșelător al speranțelor inutile. Din nou Sovata era departe, lipsită de drumuri, de interes. Din nou aș fi rugat să fiu lăsată, cruțată, să se ridice apăsarea grea a soartei.

Peria de dinți, boneta albastră, cutia de pudră, mănuși, rufe, rochii, un act de identitate...

Se spune că în ajunul zilei, cînd trebuie să fie executați, condamnații la moarte dorm bine. În seara aceea am adormit imediat. Visurile îmi erau, cu toate că foarte îndepărtate, foarte vii. Totul plutea, totul părea făcut parcă din mersul plin de fantezie al norilor pe cer. Mi se părea că mă voi desprinde la un moment dat de unde mă aflam și că voi luneca, voi cădea spre visurile acelea, în lumea proiectată din mine. Aș fi dorit să mă pierd acolo, să mă topesc să nu mă mai întorc niciodată, mai ales să nu mă mai întorc niciodată. Mă țintuia însă de viață ceva, ceva tenace ca instinctul de conservare și tot atît de neînțeles și inconștient ca și el. Dimineață, m-am deșteptat dincoace, în viața astălaltă, a zilelor.

Era vineri, dar pentru că simțeam tristețea din mine prea mare, am hotărît să nu plec în ziua aceea, cu toate că știam — și știam fără nici o revoltă — că totul este inutil, amînarea ridicolă, așa cum ar fi ridicolă amînarea unei înmormîntări dincolo de ziua putrezirii.

Au trecut ceasuri... Eram încă în pat. Lîngă mine — cufărul pregătit cu haine. Pe geam vedeam cerul. Mi se părea că sînt bolnavă sau că voi fi. „Mîine sau poimîine" gîndisem că voi pleca. Mîine trecuse. Poimîine va sosi. Va trebui să plec.

A trecut și după amiaza acelei zile. N-aș putea să-mi amintesc nimic din ce am făcut. Se prea poate să nici nu fi făcut nimic, ceasurile să se fi perindat de la sine, ca un peisaj cînd stai nemișcat în trenul care aleargă. S-a făcut seară. Servitoarea a intrat în odaie și a aprins lampa.

— Bună seara.

— Bună seara, i-am răspuns, și mi se păru că-mi iau rămas bun de la o viață care a fost.

Lumina lămpii scălda mobilele odăii cu aur.

În noaptea aceea nu am visat nimic. Probabil că totul fiind hotărît, nimic nu mai avea nevoie de mișcare, de gînduri. O lespede neagră, tăcută, peste fapte.

Sîmbătă, 15 august, Sfînta Maria. Afară era cald. Imediat ce m-am deșteptat din somn, am sărit din pat și, cu violentă hotărîre, am închis cuferele peste haine. Plecarea mi se părea absolut inevitabilă, într-atît încît mintea îmi era total golită de orice îndoială, de orice gînd. Mișcările îmi erau mecanizate. Asistam la ce făceam, cu impasibilitate, ca și cum n-aș fi fost eu. „Știu că nu este adevărat, dar tot îmi este frică", îmi spusese un copil la teatru azvîrlindu-mi-se în brațe. Așa aș fi spus și eu celui care ar fi vrut să asculte, să mă apere.

Acum mă grăbeam, mă grăbeam să prind trenul, să nu-l pierd, ca și cum aceasta ar fi avut vreo importanță, ca și cum aș fi dorit să plec, ca și cum aș fi cunoscut scopul acestei plecări.

Am trimis după o trăsură. Așteptînd, mă plimbam cu nerăbdare prin odaie. Priveam ceasul cu neliniște. Socoteam minutele. Servitoarea întîrzia, puteam pierde trenul. Mi-am tras mănușile în mîini. Așteptam așezată pe un scaun lîngă geamantan. O beretă îmi acoperea o parte din frunte. Geanta atîrna de braț. Îmi vedeam pantofii, ciorapii transparenți. Picioarele așteptau să mă poarte. Le priveam ca și cînd n-ar fi fost ale mele : cu indiferență și superficială curiozitate, ca ceva de care te poți despărți, ca ceva care își are viața lui, străină de tine, și la care n-ai să te mai gîndești niciodată.

Timpul trecea. Peste cîteva minute va fi imposibil să mai pot prinde trenul. Simțeam că am transpirat ușor. Cli-

pele erau hotărîtoare. Viaţa mea întreagă părea legată de ele. Inima îmi bătea mai repede. Încă un minut, şi încă un minut... Deodată, am auzit roţile trăsurii, pasul cailor. Am simţit că pălesc. Trebuia să plec.

La trăsură, cineva mi-a aşezat un buchet de flori în mînă. Servitoarea mi-a sărutat mîna cealaltă. Trăsura a plecat încet cu mine. Geamantanele erau lîngă birjar. Caii mergeau cu grijă. Casele pe drum erau aceleaşi ca de obicei. Pe un zid sta scris, la fel ca totdeauna : „*Hantz Batzcki ist verliebt*". Mai departe de la brutărie, mirosea înduioşător a pîine caldă. Am străbătut oraşul în întregime. Cafenelele, oamenii, vitrinele, lucrurile astea le lăsam pe toate în urmă.

Am ajuns la gară. Eram pe peron. Trebuia să sosească trenul. Lumea forfotea. Alerga. Striga. Copiii plîngeau.

Trenul a sosit. Oamenii luptau pentru locurile lor. Oare aveau cu toţii aceeaşi grabă sterilă ca şi mine ? Îşi dau şi ei, ca mine, seama de inutilitatea plecărilor ? Credeau oare că în împrăştierea lor spre locuri noi vor găsi în ei un suflet nou ? Parcă mai bine ca niciodată înţelegeam că oamenilor le este mai frică de plictiseală decît de nenorocire. Dacă cineva ar avea puterea să îndure nemişcat plictiseala, ar avea desigur totdeodată puterea să-şi descopere sensul gîndurilor. Dacă eu aş fi avut puterea... Acum mă grăbeam. Trăiam din nou o stare de mecanizare a gesturilor care mă vor purta pe drumul hotărît. Mi se părea că sînt un manechin mărime naturală, pe care tot eu, din interior, îl mînuiesc. Executam fără voia mea gesturi hotărîte de mine ca fiind cele mai potrivite cu fiecare minut.

Trenul era supraîncărcat. Într-un compartiment mic de trei persoane numai, sta singur un domn. Închisese uşa, trăsese perdelele. Am intrat totuşi. Alt loc în tren nu am găsit. Cînd a văzut că intru, domnul m-a privit pieziş şi imediat apoi a închis din nou uşa şi perdelele în urma mea, cu un gest ferm, hotărît, cu toată înghesuiala din restul trenului.

— Ocupat, totul ocupat, spunea cu enervare celor care încercau să intre.

Trenul a pornit. Rămăsesem singură cu domnul acela. Se uita mereu la mine, pe furiş. Părea preocupat de pre-

zenţa mea. Toate mişcările, privirile îi erau suspecte : se vedea deslușit că plănuiește ceva și că eu intram în planurile lui. Omul acesta avea de gînd ceva. Acum, ochii i se furișau din ce în ce mai des spre mine, iar de la mine spre ușă. Zgomotul trenului ne izola complet de celelalte vagoane, de ceilalţi pasageri.

Începusem să devin îngrijorată. Am crăpat ușor perdeaua. Pe culoar, la un pas mai departe de compartimentul nostru, sta un alt tip, suspect și el. Sta întors cu spatele, nemișcat. Acesta putea fi un complice. În geantă aveam bani. E natural să pleci la drum cu bani. Enervarea domnului din compartiment creștea. Mă privea acum fățiș, cu obrăznicie, cu absolută lipsă de simpatie.

Apoi, păru că ia o hotărîre. Brusc se sculă în picioare. Am simţit un fior. Brusc, omul îmi întoarse spatele și se urcă pe bancheta lui. Trase un geamantan și începu să scotocească în el.

Scotocea fără încetare, cu gesturi din ce în ce mai violente. A scos o carte, fructe, altă carte, apoi rufe, apoi o pereche de pantofi garnisiţi cu alb, apoi ciorapi. Apoi la urmă un pachet mare de vată și o sticlă. Cloroform ? Afară pe culoar, celălalt om sta tot nemișcat, straniu nemișcat. Pîndea. Trenul mergea din ce în ce mai repede și cu zgomot din ce în ce mai mare. Domnul din tren se așeză din nou în fața mea. Mă privea fix, avea sticla și vata în mîini. Din nou simţeam că hotărăște ceva. Fața i se congestiona ușor. Îmi aminteam în goană toate crimele petrecute în tren. Dacă mă va omorî o va face repede, înainte de-a veni controlorul biletelor...

M-am ridicat. Tremuram. Am ieșit, fără să-mi dau seama ce vreau, afară pe culoar. Mișcările îmi erau nesigure. Mă simţeam complet zdruncinată. Acum pe culoar, celălalt tip începuse să se uite și el curios la mine. Cu un singur gest ar fi putut foarte bine să mă azvîrle din nou în compartiment. Atunci, repede, nestăpînit, m-am dus la celălalt cap al vagonului, ca să caut pe cineva, să rog pe cineva să vină să stea în compartimentul meu, unde mai era un loc. Mai departe vedeam oameni în picioare : o guvernantă privea melancolic pe geam, lîngă ea niște copii se jucau cu clanţa ușii. La cîţiva paşi — un ofiţer mai în vîrstă. Era

blond şi părea plictisit. Am înaintat pînă la el. Simţeam că tremur încă. L-am întrebat cu un glas mic şi speriat :

— Vă rog, dumneavoastră nu aveţi loc ?

— Pentru ce ?

Am simţit că mă înroşesc, că mă schimb la faţă. Îmi era ruşine. Mă dureau nervii.

— Acolo e un loc... Sînt singură... Mai e un domn... suspect...

— Mulţumesc. Am loc. Sînt cu nevastă-mea.

Nu vedea că sufăr, că mă dor nervii ?

— Ştii dumneata, am bolborosit iar, căutînd să surîd mai degajat, să salvez ceva din demnitate. Se întîmplă atîtea lucruri în tren, crime chiar... Recunosc... Îmi este teamă.

Omul surîdea obraznic.

— Sînteţi nervoasă, nu vă place singurătatea.

Mă privea ca pe-un animal curios, cu dispreţ, dar nu se mişca. Am plecat de lîngă el umilită, cu imensa ruşine a laşităţii mele.

Încet, m-am întors spre compartimentul meu. Uşa era închisă, perdelele — complet trase. În definitiv, nu era nimic de salvat. Să facă ei tot ce vor vrea. Să fure tot, să ia tot din cuferele mele, mă voi întoarce la Braşov, şi gata ! Trebuia să mă liniştesc. Alături de mine pe culoar, tipul celălalt, cel care sta nemişcat, slab, înfometat, fuma cu violenţă, febril.

Dar iată că, după aproximativ zece minute, perdelele vagonului se traseră, şi uşa se deschise. Din compartiment răbufni un miros de colonie de proastă calitate, iar domnul apăru în uşă îmbrăcat altfel : cămaşă, cravată, haine, pantofi, totul de altă culoare şi formă. Era de nerecunoscut. Surîdea.

Se întoarse în vagon şi începu să deretice. Părea că va şterge şi praful, că va mătura... Privirea îi era satisfăcută.

Aceasta fusese totul : omul voise să se primenească. Călătorise probabil fără *wagon lit*, se simţise murdar şi se premenise. Aceasta fusese totul...

Surîdeam obosită. Nu colonelul fusese stupid, ci eu. Simţeam cum mă liniştesc, cum sîngele se potoleşte, cum cade într-un ritm normal. Simţeam o uşoară batjocură faţă de mine însămi. Îl vedeam pe domnul din vagon cum citeşte cu satisfacţie o carte. De cîteva ori mă privi cu recunoştinţă. Credea, probabil, că îl înţelesesem, că de aceea părăsisem vagonul... Îl vedeam şi pe „complice" tot acolo, nemişcat pe culoar. Mi se făcu o milă acută de el. Crispat, fuma cu febrilitatea bolnavilor de tuberculoză, înspăimîntaţi de moarte şi sărăcie...

Am trecut în vagonul-restaurant. Am cerut un ceai. L-am pregătit şi l-am băut cu plăcere. Toată tensiunea nervoasă trecuse, şi o linişte odihnitoare mi se răspîndi în tot corpul. Auzeam glasul destul de armonios al unei doamne de la o masă alăturată. Vorbea cu un domn mai în vîrstă ca ea. Vorbea fără întrerupere, fără alegere. Domnul din faţa ei nu asculta, sta legănat de debitul monoton al doamnei. Ea nu părea cîtuşi de puţin stingherită de neatenţia lui. Din timp în timp, cînd i se părea că a ajuns la un punct interesant al amintirilor, îl silea cu încăpăţînare să asculte. Aproape l-ar fi scuturat ca pe-un om adormit. El surîdea îndepărtat, uşor plictisit, politicos, gata să recadă cu uşurinţă în gîndurile lui intime, ascunse.

— Să nu-ţi închipui că e bună aşa cum o crede toată lumea, spunea doamna cu vehemenţă. Nu e bună, e prefăcută. Eu de exemplu am înţeles imediat tot jocul ei. Dar tu ?

Domnul nu auzea. Dar doamna pare absolut hotărîtă să-i ştie părerea.

— Spune, ascultă, dar tu ?

— Ce ? întrebă domnul.

— Care este părerea ta ?

— Părerea mea ? Ce părere ? Despre ce ?

— Despre Aura.

— Aura ? Nu am nici o părere.

— Crezi că este bună ?

— Nu m-am gîndit niciodată.

— Dacă te-ai fi gîndit ar fi fost imposibil să crezi aşa ceva. Eu de exemplu spun tot ce gîndesc. De cînd eram copil sînt aşa. Iau totul în serios. Cînd eram copil, voiam să

mă fac artistă. Idealul meu era Mistinguette. Auzi, ascultă, ascultă...

Domnul trezit din somn, scuturat, cade iar, din înălțimile gîndurilor lui, în vagonul-restaurant.

— Cum ?

— Da, îți închipui ce copilărie. Voiam să mă fac artistă de varieteu. Aveam, ce e drept, glas frumos, dar tutunul mi l-a stricat complet.

Doamna rîde cu poftă, domnul o privește cu uimire. Se vede deslușit că nu înțelege prin ce echilibristică au trecut de la Aura la tutun.

— Ah, ce de ciori ! Într-adevăr negru ca pana corbului. Ascultă, îți place că și-a vopsit părul ei splendid, negru, în roș ?

— Părul ? Nu știu, nu o cunosc.

— Cum, nu o cunoști pe Aura ? Dar ce-ți veni, dragă ?

— Pe Aura ? Ba da, o cunosc. Credeam că vorbești de Mistinguette.

— E, ce idee !

Vine controlorul. Cere biletele. Glasul doamnei se întrerupe, și apoi întreabă tare :

— Mai e mult pînă la Sighișoara ?

— Prima stație.

Inima îmi bate febril, ca în spaimă. Plătesc repede. Ajung la mine în vagon, abia am timp să mă ocup de bagaje. Domnul din vagon, amabil, îmi ajută să iau bagajul. Gesturi precipitate. Am ajuns. Înecător, mirosul de cărbuni umple vagoanele. Mă trezesc pe peronul gării din Sighișoara. Bagajul este lîngă mine, pe jos. Au coborît și doamna și domnul din vagonul restaurant. Stau și ei lîngă bagajul lor, care așteaptă pe jos. Trenul dispare.

O zi caldă, densă, de vară. Norii acoperă din cînd în cînd dogoarea soarelui. Gara este mică și complet demodată, totul vechi, parcă scos din dulapuri în care se păstrează amintiri : costume uzate, șepci roase, gulere înalte. Fețele oamenilor par și ele deghizate, cu bărbi și mustăți lipite. Totul este melancolic ca un refren de flașnetă. Sosesc hamalii. Iau bagajul meu și al celorlalți doi vizitatori. Mă bucur că au coborît și ei. Mă simt mai puțin singură. Poate vor lua și ei același autobuz ca și mine, desigur merg și ei

la Sovata... Doamna va continua, în mișcarea sacadată a autobuzului, să vorbească.

— Repede, spun hamalului, să nu întîrziem. Duci bagajul la autobuzul Sovata.

— Sovata ?

Hamalul se oprește.

— Poate doriți să mergeți într-altă parte.

— Nu, la Sovata.

— La Sovata nu merge nici un autobuz.

Hamalul lasă bagajul jos. Și simt din nou panica zilelor din urmă răsărind din ascunzișul sufletului de unde pîndise. Văd gara mică, decor de teatru provincial, și totul în jurul meu — straniu ! Totul așezat așa și nu altfel într-adins, totul hotărît dinainte. Caut să-mi păstrez liniștea. Acum sîntem pe peronul din dosul gării. În fața mea răsare un oraș nebănuit. Așezat pe dealuri, desfășoară castele și păduri negre, apoi, mai jos, căsuțe ca jucării, cu acoperișuri vechi, vechi. Pe peron, o trăsură, o berlină ca și acum o sută de ani, așteaptă. Doamna și domnul din tren urcă în ea. Costumele lor moderne par de mascaradă, o farsă. Ciorapii de mătase, pantofii cu tocuri înalte, pălăria pe vîrful capului și costumul lui sport... Totul e de vis ridicol... Ușa se închide în urma lor și berlina o pornește hodorogind asurzitor pe pavaj. O văd depărtîndu-se. Rămîn singură. O mare tristețe se abate asupra mea.

— Ce facem, domnișoară ? spune hamalul.

— Ești sigur că nu există autobuz pentru Sovata ?

— Nu este. Doar sînt de-aci.

— Atunci, cum să mă duc ? Ce tren aș putea lua ?

— Tocmai mîine de dimineață trece, la cinci.

— Zece ceasuri de așteptare ?!

— Da. Puteți merge la hotel.

Orașul e departe. Îl văd vechi, ireal, sentimental, romantic și dement.

— Sînt hoteluri ?

— Este unul.

Îmi este silă de hotel, de oameni, de camerele de acolo, de drum. Arunc toată vina pe ciudățenia orașului. Nu se poate merge într-un asemenea oraș. Ar fi ca și cum te-ai scula la teatru din scaunul spectatorilor și ai intra pe scenă,

amestecîndu-te cu viaţa oamenilor care joacă în decorul de carton.

— Domnişoară, ce facem ?

— Şi altfel cum aş putea ajunge la Sovata ? Mi s-a spus că este aproape de aici. N-aş putea găsi un automobil în oraş ?

— Telefonaţi de la restaurantul gării.

— E telefon ?

— Da, în legătură cu hotelul.

Mergem la restaurantul gării. Învîrtim cu desperare de o roată. Mi se pare că telefonul ăsta uriaş şi primitiv va începe să cînte. Dar nu, iată că soseşte un glas în cutia asta ciudată. Ne lămurim greu. Glasul abia se aude.

— Cît ? întreb.

— O mie cinci sute de lei.

— În cîte ceasuri ajungem ?

— Cinci. Să vin ?

— Nu. Mulţumesc.

„Cinci ceasuri" spuse de şofer, deci în realitate mai multe ! Drum de făcut singură cu un necunoscut, pe înnoptate. Merg la ghişeul de bilete. Aici, un funcţonar cu faţa roşie, cu ochi rotunzi, speriaţi, de maniac, nu pare însă să înţeleagă uşor ce vreau. Mă lămureşte răspicat apoi :

— Afară de trenul de mîine la cinci, puteţi lua autobuzul acum la Tîrgu-Mureş. Vă daţi jos la Bălăuşeri, acolo luaţi trenul vicinal, care merge direct la Sovata. Ajungeţi diseară la zece acolo.

Şi, hotărît să termine cu mine, plictisit, închide ghişeul în faţa mea. Cade ca o ghilotină.

Sînt din nou în restaurant. Beau un pahar de sifon. Proprietarul restaurantului e lîngă mine. Pare bun şi caută să mă ajute. Sînt obosită.

— Să mergeţi la hotel şi să prindeţi trenul de mîine de dimineaţă.

— Da, desigur.

Dar totul este greu şi trist. La gîndul cearşafurilor umede ale hotelului, un fior îmi trece prin corp. Răul s-a apropiat şi pîndeşte. Îl simt acum atît de aproape, încît mi-aş ascunde capul în mîini şi aş plînge. Orice om s-a simţit

într-un moment al vieţii lui atît de singur, atît de aproape de moarte ? Sînt recunoscătoare restauratorului că stă lîngă mine şi îmi vorbeşte. Am impresia că este singurul om pe lume care mă mai poate ajuta. I-aş spune lui cît îmi este de frică. Ochii îmi sînt umezi.

— Sau să mergeţi cu autobuzul pînă la Bălăuşeri...

— Autobuzul mă lasă acolo la gară ?

— Nu cred, dar probabil este acolo vreo căruţă...

Totul este făcut să fie complicat. Asta e pedeapsa nesaţiului omenesc. Am acumulat şi complicat ca într-un labirint, şi acum nu mai ştim cum să ieşim la simplicitate...

— Sau luaţi autobuzul pînă la Tîrgu-Mureş, şi de acolo mîine dimineaţă altul pînă la Sovata.

Lucrul acesta îmi pare mai simplu. Tîrgu-Mureş e un oraş, nu mă voi simţi atît de părăsită.

— Cît face pînă la Tîrgu-Mureş ?

— Vreo cinci ceasuri. Are opriri.

— Da, poate ar fi mai bine aşa.

— Peste o jumătate de oră pleacă.

Beau melancolică paharul cu sifon. În mine nu este nici o putere de hotărîre. Mă bucur că mai am o jumătate de ceas înaintea mea. Ca şi cum în acest timp s-ar putea întîmpla ceva care să lămurească totul de la sine. O jumătate de ceas în care timp voi sta nemişcată... fără gînduri...

Dar iată că soseşte, cu faţa radioasă, hamalul meu. Vorbeşte înainte de-a fi lîngă mine, strigă tare, de departe :

— Domnişoară, să vedeţi ce noroc ! Chiar acum a sosit din Tîrgu-Mureş un automobil de casă cu un domn inspector. Merge iar acolo gol. Dacă daţi şoferului un bacşiş, vă duce la Tîrgu-Mureş imediat. Pleacă înapoi gol. E un automobil frumos. Puteţi fi la Sovata chiar astăzi pe înserate.

— Care automobil ? întreabă restauratorul.

— De la fabrica de spirt.

— A, da. E un şofer foarte cumsecade. Îl cunosc. Familist. Puteţi pleca. Ei, bravo !

Au hotărît pentru mine. Fără să mă mai întrebe, îmi iau bagajele cu grabă. Îi urmez. Sîntem din nou pe peronul din dosul gării. Din nou văd în depărtări oraşul fantomă, romantic în încăpăţînarea lui de-a rămîne neschimbat. Stă mîndru în zări înalte, păzit de o vegetaţie somptuoasă,

Castele vechi cu stafii, cu nopți pline de clar de lună, cu alunecări periculoase pe cer și pe margini de streșini. În noapte, fanfare metalice și dogite leagănă aerul. Zilele sînt toate după-amiezi de duminică, lungi ca veacurile... Acum, pe cer norii au căpătat o densitate curioasă, făcuți din lînă multă, rostogolită fără zgomot. În fața gării, un peron larg, pavat mărunt, simetric în semicircumferințe largi, stă sub soare, fără luciu. Un autobuz mare e încărcat cu coșuri, țărani, bărbați și femei, iar un automobil modern așteaptă și el, alături, mai mic.

— Dumnealui e șoferul.

Soseşte un om de vreo patruzeci de ani. Poartă ochelari cu ramă neagră. Are fața liniștită, cumsecade.

— Mă poți duce la Tîrgu-Mureș ?

— Da.

— Cît ?

— Nu e pentru bani. Două sute ca să cumpăr ceva la copii, o jucărie ; drept să spun, e ca să vă fac un serviciu. Mi-a spus hamalul...

— Mulțumesc. Ajungem înaintea autobuzului ?

— Cel puțin cu două ceasuri. Nu oprim nicăieri, mașină bună. Ajungem cînd apune soarele. La Tîrgu-Mureș găsiți imediat o mașină să vă ducă la Sovata.

— Bine, să mergem.

Hamalul îmi urcă bagajele. A venit și restauratorul.

— Să servești bine pe domnișoara, că o cunosc eu de mult.

— Nici o grijă !

Alături văd oamenii care umplu încet autobuzul și cum încarcă bagajele. Mi-e greu să plec singură. Doresc intens o contopire cu ei, cu cazna lor, cu greutățile lor, cu durerile lor. O acută nevoie de-a fi una cu gloata umană care îmi pare că m-ar fi păzit de orice rău. Acum, plecarea, izolarea mea, îmi pare o sfidare. Pălăria pe care o port pe cap — o sfidare, bagajele mele elegante — o sfidare, mănușile — o sfidare. Îmi pun ochelarii, care îmi vor feri ochii de soare și praf : o ultimă sfidare.

Plecăm. Dau un bacșiș hamalului, care pare mulțumit. Mă urc în mașină, și înainte de-a părăsi pavajul cenușiu și simetric întorc privirea. Hamalul e în soare, rezemat de

ușa gării, și ne privește. Îi fac semn cu mîna. Își scoate șapta lui mică, demodată, o înalță. Am plecat.

Cu precizie, mașina se strecoară pe drum, alunecă. Atunci, o bucurie îmi umple sufletul. O bucurie de copil dus pe neașteptate la plimbare, o bucurie de copil inconștient. Goana îmi face plăcere. Regret că nu m-am așezat lîngă șofer, ca să pot vedea mai bine drumul. În fața mea, un geamantan stă mîndru ca un soldat. Aș dori să mergem repede, vertiginos, să sfidăm moartea, să rîdem, să tăiem aerul, să învingem îndoielile, temerile, superstițiile. Primejdia și-a pierdut sensul. Gîndurile nu mai opun nici o rezistență. Sînt fluide, ușoare ca aerul, transparente, posibile. Și totuși, nu mergem repede. Beția vine din dorința mea, din elan. Străbatem orășelul cu decor de basm. Totul e vechi ca în vis, totul familiar. Mi se pare că recunosc totul și că nu sînt singură. Un surîs îmi stă alături, cald, cunoscut. Surîd și eu. Și toată căldura izbucnită în trup e o făgăduință, o fericire, o așteptare. Conturul iubit al feței lui se precizează, privirea își capătă transparența cunoscută a ochilor lui vii. Amintirea, prezența lui, aleargă o goană egală, nouă. Doresc pentru cîndva o revenire în acest decor, pecetluirea dragostei aici, pe care îmi pare că am înțeles-o, am admis-o. Dragoste dincolo de moarte, în eternitate, invincibila ardoare a unei îmbrățișări dincolo de trup, recunoașterea omului tău în orice transformare, o recunoaștere imediată ca un strigăt geamăn cu însetarea ta, o dragoste ecou. „Te iubesc", îmi spusese înainte de plecare. Cuvîntul flutura cu aerul cald în fața mea. „Te iubesc"... ...„te iubesc"...

Sub căldura amintirii dragostei lui pentru mine totul capătă un sens nou. Corpul meu nu mai avea nici o legătură cu o formă precisă, definită. Nu mai știam cum sînt. Devenisem o alunecare fără oprire, în care mă lăsam în voia soartei și numai pur și simplu conștiința, că eu sînt aceea mereu prezentă, mă făcea să înlănțui o continuitate a mea. Eu de acum cîțiva ani, cîteva zile, cîteva clipe, eram aceeași numai pentru că puteam spune mereu „eu". Dar ceea ce se întîmpla, ceea ce simțeam și ceea ce eram

constituia neîncetata schimbare. Știam că nu trebuie opus nici o rezistență, absolut nici o rezistență, că trebuia mereu primit ceea ce sosea, primit orice, dar primit cu putere, cu desăvîrșita unitate a puterii concentrate în fiecare clipă. Eu, eu, eu... Zburam. Automobilul șerpuia pe drum cu eleganța unui animal viu și inteligent. Păduri și dealuri păzeau orizontul, căutînd să mărginească nesfîrșitul pămîntului. Moartea, îmi spuneam, nu poate fi decît tot o schimbare, de tot atît de mică importanță ca oricare altă schimbare, dar tot eu, acel eu inexistent, acel eu superb, acel eu, unicul mijloc de a lua contact cu viața și eternitatea ei. Eu, eu, eu, mereu și fără reticențe. Dincolo de teama îmbătrînirii, dincolo de teama morții, dincolo de orice mărginire. Orice piedică s-a topit. Eternitate în interior, eternitate în exterior, o miraculoasă eternitate, conștientă eternitate, materială eternitate a prezentului...

Decorul se schimbă. Dealuri mai mici și blînde sînt acoperite cu vii, pline de îmbelșugare.

— Sînt oameni bogați pe aici, domnișoară. Înceți, dar gospodari.

Eu nu puteam crede. Nu pot crede în calități colective ca la albine sau furnici. Poate mai mult sau mai puțin temperament colectiv, dar calitățile rămîn individuale.

Șoferul oprește automobilul.

— Ne trebuie apă la radiator.

Cobor și eu din mașină. Pe dreapta drumului e o fîntînă. În jurul nostru, cîmpul e liniștit, cerul, cald. Cu gesturi lente, șoferul scoate apă. Întîi bea el, apoi toarnă în automobil. Vorbește cu mașina cum ar vorbi unui animal cuminte.

— Conduci foarte bine, îi spun.

— E prost drumul. Dar eu nu am avut niciodată nici un accident. Sînt de douăzeci de ani șofer.

Instinctiv, caut lemn ca să așez mîna. Ating ușa automobilului de metal. Surîd cu condescendență față de gestul meu pueril. Surîd, pentru că-mi este bine, peste măsură de bine, și totuși, ca niciodată de clar, știu că ceva rău mă pîndește... ceva înspăimîntător...

Îmi este greu să mă urc din nou în automobil. Îmi place aerul acesta limpede și nemișcat. Nimeni pe lume nu știe

unde sînt. Mă aflu singură cu omul acesta necunoscut. Mașina mică și ușoară, ca o casă ambulantă, e singura legătură cu restul lumii. Aici pot trece zile și zile fără să se ivească nimeni pe drum. Brusc, îmi dau seama că n-are sens că mă aflu aci. Și-mi dau seama totdeodată de imposibilitatea de-a schimba ceva. Dacă aș fi vrut să mă întorc, nu s-ar mai fi putut. Șoferul avea treabă la Tîrgu-Mureș, era așteptat. Mă văd izbucnind zadarnic în plîns, rugînd pe om să mă ducă înapoi, făgăduindu-i sume mari, numai ca să se înduplece, mă văd ridicolă implorînd un om care crede că am înnebunit... Dar zbaterea rămîne lăuntrică. Pe buze am același surîs, lipsit de voință, îmblînzit de lumina caldă a zilei. Acum e prea tîrziu. Totul e hotărît.

— Autobuzul pe care l-am lăsat în urmă tot pe-aici trece ?

— Nu, ăsta e un drum prost, dar prescurtat. El ocolește. De la primul sat mergem la fel, dar autobuzul cu aproape două ceasuri întîrzie în urma noastră.

Sînt cîțiva nori pe cer, mici și albi, ușori și fără importanță. Plecăm din nou. Drumul e din ce în ce mai prost. Vag, începe să mă doară capul. Îmi scot ochelarii. Din nou regret că nu am stat în față, lîngă șofer. Aș fi simțit mai puțin zguduirile drumului.

Un sat, alt sat. Le trecem repede. Glasul șoferului le numește. Un sat are porți admirabile de lemn sculptat, femei cu fuioare uriașe de lînă albă stau în drum. În goana noastră îmi par că torc din norii albi de pe cer. Alt sat, cîrduri mari de gîște, trecem repede. Strig : „Bagă de seamă !“, dar șoferul rîde și nu încetinește. O gîscă este prinsă. Inima mi s-a strîns violent ca un junghi. Privesc în urmă. E albă, imensă, se zbate cu aripile deschise, însîngerată. Au înconjurat-o brusc toate celelalte gîște. Vor parcă s-o ridice pe aripile lor avîntate. Strigă toate. Bocete și blesteme. Semn rău. Spun, supărată, șoferului :

— Te rog foarte mult să bagi de seamă.

— Au ce mînca diseară țăranii.

Rîde inconștient.

— Să taie ei, nu noi să omorîm, șoptesc.

Acum mergem mai repede. Luăm cîteva virajuri cu dibăcie.

— Să nu ne grăbim, spun, e prost drumul.

— Trebuie. Boierii mei vor să se plimbe azi pînă nu se întunecă de tot.

Alt viraj mare luat cu artă.

Decorul e minunat. Și mi se pare curios că lumea există. Totul este extraordinar : soarele, arborii, cerul, automobilul, șoferul care vorbește. Îmi văd mănușile, geanta, pantofii. Știu că sînt eu. Mă simt purtată pe un drum absolut necunoscut. Mergem repede, repede.

Mergem atît de repede, atît de ușor ! Am aplecat privirea. Nu mai văd nimic, dar simt cum alunecăm prin aer. Și doresc, doresc, doresc infinit de mult să se topească răul, să se sfîrșească răul...

— Trebuie să ne grăbim, spune șoferul, ca să ajungem la timp.

Într-adevăr, gîndesc, trebuie să ajungem la timp. Dar îmi dau seama că nu gîndesc la timpul în care vom fi la Tîrgu-Mureș, ci la timpul în care oamenii vor ajunge acolo unde trebuie să ajungă. Și mă grăbesc. Mi-aș da viața pentru ei.

— Domnișoară, vedeți, spune șoferul, acolo este Tîrgu-Mureș. Cîțiva kilometri numai.

„Nu este nici pentru azi", mi-am spus, și un fior se descărcă în șira spinării : știam că nimic nu este sigur.

Departe, se întrezărește un oraș. Am trecut peste o punte, un viraj, și deodată simt că automobilul merge strîmb, spre șanț. O clipă, o secundă. Aud un scîrțîit și un geamăt. „Acum !" îmi strigă toată ființa. Am timp să închid ochii, și o putere îmi coboară în suflet. Mașina derapează brusc, cu o violență sălbatică, se întoarce ca un animal rănit și mă azvîrle ca pe-un fulg. Simt cum lovesc cu o violență amețitoare geamul cu capul, cum sparg geamul, și capul, oasele, fruntea, nasul, ochii zdrobiți... Se face întuneric. Am trecut prin sticlă pînă la umeri. Apoi alt șoc imens, și mașina se răstoarnă în șanț. Sînt azvîrlită înapoi, și geamurile îmi taie urechile. Cad peste șofer. Rămîn nemișcată. Nu simt nici o durere, dar îmi dau seama că ceva îngrozitor s-a întîmplat. Nu am leșinat, dar nu mă pot mișca. Am impresia că mor. E sfîrșitul. Îmi dau seama, dar rămîn tot nemișcată. Sînd căzută peste șofer, și bra-

ţele mele i-au înconjurat gîtul. Capul, zdrobit, e pe umărul lui. Sîntem nemişcaţi. Sîngele meu curge pe omul de lîngă mine. Curge abundent, ritmic, cu un gîlgîit, un murmur de izvor cald. Nu ştiu cît timp trece, dar din ce în ce mai bine îmi dau seama că ceva iremediabil s-a întîmplat. Nu văd, ochii sînt orbiţi de sînge. Nu mai pot respira. Se face întuneric în gînduri. Apoi glasul şoferului, glasul tremură şi bîlbîie lîngă obrazul meu :

— Domnişoară... domnişoară...

— Deschide uşa, şoptesc.

Omul mi se desprinde din braţe. Nu vreau să leşin. Nu trebuie. Uşa se deschide. Vreau să cobor. Nu văd, alunec şi mă prăbuşesc în şanţ.

Sînt nemişcată. Sîngele curge. O linişte supraumană mă învăluie. Şi nu simt nici o durere. Niciodată nu mi-am închipuit că se pot trăi astfel de clipe. Totul este linişte. Totul este nemărginit. Simt cîmpul în jurul meu, cerul deasupra mea, infinit. Din nou mi se pare că e sfîrşitul, moartea, dar nici un gînd supărător nu îmi întrerupe beatitudinea. Puterea e tot acolo, ascunsă în mine, în suflet, unde a coborît. O simt. Lacrimi de recunoştinţă şi totală încredere curg din ochii mei, care nu mai văd. Acum nu mai există nici un fel de îndoială. E prima dată cînd ştiu că fericirea deplină poate exista în orice împrejurare. Şi sîngele curge fără încetare. Prin haină, prin rochie, prin rufe, a ajuns la corp. E cald şi curge în aceeaşi gîlgîire ritmică a inimii, neîncetat. Cu fiecare bătaie a inimii, o fericire mai clară mă apropie de aşteptare...

Simt mîinile şoferului, care vrea să mă ridice.

— Domnişoară !

— Lasă, şoptesc, lasă.

Aş dori să mor liniştită. Soarele îl simt vast ca cerul. E asupra mea, fierbinte. Nu bănuiam că poate fi atîta linişte pe pămînt, atîta exaltare, atîta perfecţiune, atîta desăvîrşire. Sîngele curge din urechi, din nas, din gură.

— Domnişoară... domnişoară...

Sînt şi alte glasuri acum, voci de femei. Strigă cu groază. Ropot de paşi goi care aleargă pe pămînt. Se aud respiraţii...

Sînt ridicată, dusă. Mă leagănă pasul lor. Apoi sînt așezată pe un pat de lemn. Capul începe să mă doară îngrozitor, ca și cum abia acum aș primi lovitura. Și nu îndrăznesc să duc mîinile la față, nu știu ce a mai rămas din ea. Totul este sfărîmat, rupt, sîngele curge uimitor de mult din capul meu. Hainele îmi sînt cleioase și reci de sînge. Sînt liniștită : lucrurile care se împlinesc trebuia să se împlinească. Totala mea încredere în puterea inimii mele mă face fericită. Un hohot de plîns mi se sparge în piept. S-a sfîrșit. Ceea ce trebuia să fie a fost. Dar puterea inimii a rămas cu mine. Va rămîne cu mine pînă la sfîrșitul veacurilor. N-am leșinat pentru că a fost cu mine. Va rămîne cu mine pînă la sfîrșitul veacurilor. Sîngele meu și lacrimile mele se confundă.

O mînă aspră cuprinde cu blîndețe mîna mea. Mă trezește. O mînă aspră, mică, muncită, caldă. O mînă simplă. O strîng cu evlavie. Mîna îmi răspunde ; ne-am înțeles deplin. Aud cum plîng femei, șoapte și bocete. Strîng mai tare mîna aceea atît de miloasă, atît de înțelegătoare. E o prietenă găsită în clipa asta de durere. Niciodată n-am să știu cine a fost, niciodată n-am s-o văd.

— *Kișoson...* domnișoară...

E glasul ei, al ființei aceleia cu mîna atît de simplă.

Sîngele, cu răbdare, gîlgîie domol. Mă simt din ce în ce mai ușoară, din ce în ce mai aproape de moarte. Nu vreau să întreb pe țărani ce am, nu doresc nici o încercare de oprire a sîngelui. Îmi este teamă de glasurile lor, mi-e teamă de o revenire la realitatea făcută din grija de ce va fi. Eu știu că o asemenea grijă nu trebuie să existe, eu știu cît de absurd e să te risipești în gesturi și gînduri exterioare. Toată puterea, toată trebuie întoarsă spre inimă, cu liniște și exaltare. Celelalte lucruri rămîn toate mici. Paza pe care o făcea trupul în jurul meu și mă despărțea de restul vieții s-a spart. O dată cu sîngele meu, curge și viața din mine. Sufletul caută aceeași risipire. Se va contopi cu restul. E ușor. Mă mai despart umbre ușoare. Barierele sînt sfărîmate. Dincolo... dincoace... toată puterea lui de exaltare... Nu trebuie căutate răspunsuri la întrebări. Orice întrebare este inutilă, pentru că este pusă de o minte strîmtă, care se îndoiește. Totul se rezolvă dacă poți să te

dai complet, fără nici o reticență, fără nici o întrebare, fără teamă. Dincolo...

Aștept moartea, care întîrzie. Din adîncul trupului percep legănări care mă poartă încet înapoi, ameţitor. Femei bocesc încă în jurul meu. Sîngele gîlgîie mai încet. Mîna aspră și mică e tot atît de intim a mea. Vocile oamenilor vorbesc mai aprins. Par a hotărî ceva.

— ...domnișoară... oraș... telefon.

Cuvintele sînt indiferente. Tremur. Dinţii se ciocnesc. Aflu astfel cu uimire că dinţii n-au fost sfărîmaţi. Cineva mă acoperă cu grijă. Ceva aspru și greu peste hainele mele ude. Caut încet, cu grijă, să deschid ochii lipiţi. Unul se deschide încet, dezlipind pleoapele cleioase, celălalt rămîne nemișcat, mort. Aflu că nu sînt oarbă. Cu ochiul viu pot zări o fărîmă de lumină. Aproape de mine văd faţa prietenei mele. E aplecată asupra mea. Are lacrimi pe faţă. O privesc. Mi se pare că nu am văzut oameni de ani și ani. Vorbește o limbă stricată :

— Nu frică... trăiește... nu moare... face bine...

Îmi dau seama că într-adevăr nu voi muri. Gîlgîitul sîngelui e aproape imperceptibil. Picură lent. Capul îmi stă într-un cheag imens de sînge, care s-a adunat între pernă și gît.

— Este mamă ?

Încet, numai pentru ea și mine, murmur :

— Da.

Femeia plînge mai tare.

— Este bărbat ?

Violent și amar, îmi amintesc că faţa îmi este hidoasă, lucrul acesta s-a întîmplat și că de acum, niciodată, nimeni nu se va mai putea apropia de mine. „Te iubesc", șoptise. Privirea lui răsare cu violenţă, ca un strigăt de groază parcă. Am zdrobit faţa care îi plăcea lui, omului care mă alesese. „Tu eşti totul pentru mine"... L-am lăsat singur. Lacrimile curg și nu le pot deosebi de picăturile de sînge. Moartea ar fi fost mai blîndă ca viaţa acum și mi se pare că nu voi potoli durerea asta decît tot prin moarte. Mi se pare că abia începe chinul. E o deșteptare în chinul acesta subtil, otravă lentă, sfîșietoare.

Femeia a înţeles. Plînge mai tare, totuși insistă :

— Mergem spital...

Vrea să-şi tragă mîna, dar nu o las. Am nevoie de ea, nu trebuie să plece. E singurul lucru care mă mai leagă de viaţă. Regret imens clipa din urmă, a morţii mele liniştite şi exaltate. Mă uimeşte şi mă îngrozeşte realitatea. Mi se pare imposibil să fiu desfigurată şi o spaimă imensă mă cuprinde că nu voi putea să îndur. Mi-e groază de revoltă, mi-e groază să fi pierdut gîndul care îmi dase putere să îndur. Mă voi simţi, ca o ultimă încercare, singură ?

Simt că femeia îmi înlocuieşte mîna ei cu o altă mînă, o mînă tot atît de aspră, dar mare de data asta, încăpătoare, de bărbat. Pe faţa mea respiră cineva cu forţă.

— Domnişoară, spune un glas.

Deschid ochiul. Un ţăran. E tînăr şi frumos. Îmi cercetează faţa cu de-amănuntul.

— Domnişoară, auziţi ?

— Da.

— Vedeţi ?

— Puţin.

Se apleacă mai aproape. Sîntem unul lîngă altul. Respiraţiile ni se amestecă.

— Vă doare ?

— Da.

— Tare ?

— Da.

— Domnişoară, îmi spune cu elan, cu credinţă, şi eu am avut un accident, cu trenul, şi tot la faţă. Eram mai rău ca dumneavoastră, şi vedeţi, acum nu se mai cunoaşte nimic. Aşa are să fie şi cu dumneavoastră.

Plînsul mă cuprinde iar, mecanic, străin mie.

— Vă rog să mă credeţi. Este adevărat.

— Îţi mulţumesc, şoptesc, şi mi se pare că foarte curînd mă voi trezi, văzînd că totul a fost vis.

Timpul trece. Dar nu ştiu dacă minute, sau ceasuri. Nu mai pot gîndi. Totul se îneacă în abisuri. Vreau să plec. Mîini mă reţin, mă culcă din nou.

— Acum vine... acum vine...

Mi se pare că lucrul principal l-am uitat. Caut să-mi amintesc, dar capul mă doare îngrozitor. Atît de tare, încît mi se pare imposibil să fiu eu. Nu-mi pot aminti cînd s-a

întîmplat accidentul. A fost prea repede, prea vertiginos față de însemnătatea lui.

Odaia în care mă aflu pare să fie mică de tot și plină de oameni. Șoaptele lor nu încetează. Hainele mi s-au lipit, cleioase, ude de sînge, pe trup. De nenumărate ori caut să plec. Vreau să plec pentru că am uitat și pentru ce sînt aci, și că am mai căutat zadarnic să plec. Nu înțeleg ce fac aci și nici ce aștept. Sîngele curge încă încet. E coagulat sub ceafă. Timpul trece.

— Vine, vine, șoptesc oamenii.

Pași forfotesc.

— Ce s-a întîmplat ? spune un glas.

— E rănită o domnișoară.

Din nou spații imense de timp.

— Domnișoară !

Un miros intens de eter mă trezește, parcă din moarte.

— Domnișoară, noi sîntem Salvarea. Ce s-a întîmplat ?

— Automobilul, șoptesc.

În odaie se face liniște. Au tăcut și plînsurile, și șoaptele.

— O să vă pansăm provizoriu. La spital o să vă coasă. Să fiți fără grijă. Totul o să fie foarte bine.

Surîd. Sînt mai liniștită decît toți laolaltă și tot eu știu mai bine ca nimeni ce s-a întîmplat. Aș vrea să le pot da sufletul meu, aș vrea să știe, să le spun, că dacă ei suferă și au mîinile aspre și gîndurile înfricoșate, totuși pot fi iubiți ca nimeni alții, că se poate trăi și muri pentru gîndul că vreodată le va fi mai bine...

Îmi toarnă pe cap și pe răni tot felul de ape, care ard și dor. „Suferința morală e mai grea ca suferința fizică", îmi spun, și știu, știu că poți fi fericit chiar atunci cînd omenește totul pare pierdut.

O, ce cap greu, ce cap străin ! Stă pe umeri ca ceva necunoscut. Gînduri noi și formă nouă. Un om în uniformă îmi bandajează capul în cîrpă multă. Din gesturile lui nesigure și pline de grijă știu cît de rău sînt strivită, desfigurată... Acum mă doare mai tare, sîngele a pornit din nou, cu furie, a udat tot. A trecut prin cîrpe, curge iar pe umeri.

— Mergem.

Mi se pare foarte straniu că mă pot gîndi la bagaje, la bani. Mi se pare ridicol ca lucrurile astea să aibă vreo importanţă.

Mă ridică, mă duc încet. Mă urcă într-o ambulanţă, pe un pat tare, acoperit cu muşama. Aud pe sanitar întrebînd de bagaje. Glasuri îi răspund. Cineva s-a urcat lîngă mine şi îmi pune geanta sub braţ. Mă strînge de mînă. O recunosc cu bucurie. E prietena mea.

Din nou cad în aceleaşi goluri negre. Mă trezeşte iar mirosul de eter. Trăsura a pornit. Mă scutură îngrozitor.

— Cine sînteţi dumneavoastră ?

Tac. Vreau din nou să-mi amintesc ceva foarte important. Totul se clatină şi doare peste măsură. Îmi este frig.

— Aţi avut noroc că s-a întîmplat aici, şi nu mai departe, în cîmp. La spital, unde vă duc, avem un doctor extraordinar.

A, da, mi-am amintit : nu trebuie să-mi spun numele. Nu trebuie să apară în gazete, nu trebuie să afle mama, tata, nici el... aşa... nu trebuie...

Şi totuşi, o exaltare febrilă mă cuprinde şi aş dori să afle, să ştie toată lumea, toţi oamenii... ce se poate simţi... să ştie... şi ei...

— Ascultă, îi şoptesc omului de lîngă mine, ştiam de cinci zile că o nenorocire mi se apropie.

— Da ?

— Da.

— Adică cum... ştiaţi că se răstoarnă automobilul ?

— Nu, dar o nenorocire.

— Poate...

— Noi nu ştim niciodată ce va fi nici peste o clipă.

— Da, adevărat. Dar cine sînteţi dumneavoastră ?

Ceea ce mi se pare curios e faptul că nu înţeleg pentru ce am avut presimţirea nenorocirii dacă nu am ştiut totdeodată să o şi evit. Pentru ce există presimţiri ? Ca să eviţi răul ? Ca să ştii numai că totul este scris ? Oare totul este scris ?

Acum gîndesc greu, dar vreau să ştiu, trebuie să înţeleg. Caut gîndurile de unde le-am lăsat în urmă. Se încurcă iar, mă dor, le simt materiale, grele, şi eu dureros rătăcind printre ele, fără loc, fără odihnă. Da, totul este posibil, totul, chiar şi ceea ce nu putem înţelege... Şi deodată,

fără gînduri, sărind peste gînduri, știu. Presimțirea... a, da, nenorocirea nu s-ar fi întîmplat dacă aș fi putut prin mine însămi, prin propria-mi putere, să trăiesc exaltarea purității trăite. Atît. Gîndurile mi se luminează. Ceea ce ocolim cu lașități călduțe nu poate fi evitat, ocolit... dar cine are puterea, cine are puterea să înțeleagă... acela scapă... acela a scăpat... pentru totdeauna a scăpat... cine înțelege... puterea vieții și eternitatea ei...

Mă doare la fiecare zdruncinătură a trăsurii pe drumul prost. Mă doare atît de tare, încît mi se pare ireală durerea : o durere adîncă, necunoscută, nebănuită și amestecată intim cu exaltarea. De acolo, din durere, se înalță exaltarea. Puterea de-a îndura durerea din durere se naște.

Omul de lîngă mine este și el unul din acei oameni pe care îi cunosc de totdeauna. Pare să fie și el cuprins de presimțirile mele atît de vagi și totuși atît de implacabile. Îl recunosc. Recunosc și drumul făcut încet... Totul fusese hotărît pînă în cele mai mici amănunte. Recunosc fiece clipă care sosește.

— Dacă mă lăsați, pot să vă țin capul în mîini. O să vă zguduie poate mai puțin.

Cu precauție, ca pentru ceva infinit de fragil și scump, îmi așază capul în mîinile lui.

— Cum vă cheamă, domnișoară ? De unde veniți ?

Numele meu îmi pare ridicol în inutilitatea lui presumțioasă și nereprezentînd nimic.

— Trebuie să-mi spuneți, ca să dau raportul la Prefectura poliției.

— Nu, șoptesc cu încăpățînare. Nu.

A, ce drum curios, ce coșmar ! Închisă în cușca aceea mică, neagră, stau în brațele omului care ține în mîinile lui capul meu sfărîmat. Slăbită lupt cu un somn sau leșin care nu se poate lăsa, gonit mereu de dureri prea mari, deschid ochiul viu : prin fereastra trăsurii văd un pom verde, greu de densitatea frunzelor calde. E vară, se înserează. Trăsura se oprește.

— Am ajuns.

Sanitarul se dă jos. Ușa ambulanței rămîne deschisă. În jurul ei se adună lume multă imediat. Glasurile lor îmi sosesc :

— E moartă !
— Ce de sînge !
— Și-a spart capul.
— A călcat-o un automobil.
— Loc... loc... faceți loc !

Sanitarul s-a întors cu ajutor. Mă duc pe targă. Urcă cu mine trepte. Nu văd nimic. Sînt ameţită ca și cum ne-am învîrti de mult pe loc. Mă așază apoi pe un pat.

— Domnișoară !

Deschid ochiul. E sanitarul.

— Plec acum. Să fiţi fără teamă ; doctorul de aici e foarte bun.

Încă un om de care m-am despărţit pentru totdeauna. Știu că de acum fiecare om va fi aproapele meu, chiar dacă nimeni nu va bănui aceasta.

Capul mă doare îngrozitor. O grijă mă frămîntă. Mă chinuie impresia că am uitat ceva foarte important. Vag, îmi amintesc de cîteva ori, dar ceea ce vreau e atît de greu, încît gem și din nou uit, și totuși îmi e teamă că mai tîrziu o să fie și mai greu... să nu uit definitiv... mai tîrziu.

— Trebuie să scriu acasă, tresar înfrigurată.
— N-o să puteţi.
— Trebuie.
— Scriu eu, spune un glas bărbătesc.
— Nu se poate, se sperie mama.
— O să vă pansăm mai întîi, spune alt glas.

E lume în odaie. Simt roirea pașilor, ritmul respiraţiilor.

Sînt atît de obosită, atît de obosită ! Mîinile prea ușoare, și capul atît de greu și străin ! „Mamă dragă, să nu crezi că sînt grav rănită. Am scăpat...“ dar îmi dau seama că nu așa trebuie să scriu, că va trebui să lupt cu oboseala, cu sîngele, cu durerea și să găsesc tonul și cuvintele potrivite. „Mamă dragă... mamă...“ Adorm iar. Un somn dureros ca un leșin. Mă deștept imediat.

— Culcaţi pe domnișoara în pat. Pansăm provizoriu. Domnul docent e plecat din oraș.

Mîini mă ridică cu precauţie. Foarfeci taie rochia, rufele. Totul e bățos de sînge închegat. Ciorapii, lipiţi în lungul picioarelor, se trag ca pieile de șarpe. Îmi șterg cu un prosop umed sîngele de pe corp. Mă îmbracă într-un

halat aspru și proaspăt. Patul mă primește. O mare destindere se face în tot corpul, dar capul îmi pare din ce în ce mai mare, mai monstruos. Durerea crește ca apele primăvara pe dezgheț. Gem.

— O să vă facem o injecție.

Mă las în voia lor. Nu mai am puterea nici unui gînd. Aș vrea să dorm, să dorm...

Vreau să scriu... trebuie să scriu, tresar iar cu spaimă, cu violență.

Ca la orbi, mi se așază tocul în mîini. Îmi țin hîrtia. În loc de cuvinte, găsesc lacrimi. „Mamă dragă, mamă dragă..." îmi cheamă sufletul, și apoi mai este o scrisoare de scris, mai greu de scris. Bucuria mamei că nu am murit nu poate fi pătată de nici o desfigurare — a feței ori a corpului —, dar lui, într-o zi va trebui să-i spun, să-i scriu că s-a sfărîmat fața, s-a desfigurat fața pe care el o aștepta... să-i scriu că s-a sfîrșit totul... Acum însă...

Unde voi găsi atîta putere? O transpirație rece îmi umezește trupul, și lacrimile curg ușoare, ca de la sine, blînde. Scriu greu. Gemetele și durerea — oprite în mine, să nu izbucnească pînă în cuvintele pe care le așternstrăine durerii mele. „Imediat ce mă voi face bine... peste cîteva zile... nu este nevoie să vii aci... probabil..." A! Scrisoarea aceea ruptă din sîngele meu, amestecată cu sfîșieri atît de lungi, încît păreau sosite din judecata de apoi! „...și să vedem ce va spune doctorul... Mîine îți voi scrie din nou..."

Îmi vedeam mîna scriind cuvintele acelea sosite din gînduri învăluite în morfină. Ecouri nedeslușite, oprite de ceața umedă a sîngelui. Scrisoarea asta a fost despărțirea?

Am scris și adresele. Acum e gata. E poate cea mai grea muncă pe care am făcut-o vreodată. E gata. Am închis ochii. O liniște ca după spovedanie...

Mi-au înconjurat capul cu pungi de gheață. Frigul gheței aceleia nu potolește arsura din cap. Sîngele zvîcnește cu putere, cu durere.

Încet, se întunecă. O umbră, o cenușă făcută parcă din toată amărăciunea mea, mă învăluie. Adorm. În somn știu că ceva imens s-a întîmplat. Mi se pare că visez. Știu că visez. Știu precis că totul este vis. Ceva foarte blînd mă

încredințează că totul este vis. Nimic nu este adevărat. Faptele nu sînt adevărate, cu toată durerea lor, cu toată intensitatea lor. Sînt numai ecouri deformate, numai răsfrîngeri false din cazna de-a prinde ceva primordial... În somn, știu că mă voi deștepta... odată, și liberă, absolut liberă... Desfigurarea și durerea vor fi fost și ele vis... Surîd liniștită. Apoi, în vis, începe să se repete scena accidentului. Nu strig. Închid ochii și aștept. Cădem. O dată, de două ori, de nenumărate ori. Căderi lungi, fioruri imense, căderi... O durere mai violentă în cap mă deșteaptă. Cine strigă ? Eu ? Adorm iar. Automobilul gonește. Fluturări imense, pline de aer supraîncălzit, ale cîmpului larg. Știu că vom cădea. Aștept. A ! Ce durere, ce zdrobiri fără milă ! Plîng în somn și știu totuși că într-o zi, într-o zi... Dar, somnul se îmblînzește, învăluit în ținuturi neumblate și pline de alinare.

Tîrziu, mi s-a părut că s-a deschis ușa odăii mele. E întuneric.

— Să mă iertați, domnișoară.

— Puteam muri amîndoi.

— Blestemat fie ceasul !

Odaia se leagănă încet. Văd departe, ca într-un panopticum, gîștele bocind în jurul celei însîngerate. Apoi pe mine, și eu jos, în același lac de sînge. Țăranii în jurul meu. Aceeași cazană ridicolă, în același decor ridicol al spaimei și durerii neînțelese...

Acum e noapte, e liniște, sînt iarăși singură. Casa își păzește bolnavii. Pereții sînt făcuți ca să despartă o lume de altă lume. Copilăroasa poveste a „pereților care apără" îmi era plăcută acum. În spital domnește o desăvîrșită liniște. Luminile înseși și-au atenuat intensitatea și își șoptesc lin licăririle pe culoarele lungi. Totul este blînd. Prin fereastra odăiței mele, lumina se strecoară galbenă și atît de potolită, încît pare un narcotit persistent. Gîndurile îmi sînt legănate în contururi imprecise, care lunecă inconsistente. Amintirile mă năpădesc, însă totul pare întîmplat de mult. Mereu începe amintirea, mereu începe altceva. Ce legătură poate fi între clipa în care mi se sfărîmase capul de geamul automobilului și clipa de acum, cînd, amorțită de morfină, mă simt legănată de lumina

blîndă care veghează ? Timpul va trece încă, mereu. Dacă aș fi murit în accident, trecerea dincolo nu ar fi fost mai uimitoare ca oricare altă trecere. Totdeauna îmi voi aminti că se poate muri ușor, fără spaimă, ca o așteptare... Și timpul va trece iar, căci, moartea nu fusese decît ocolită... Va sosi. Pentru toată lumea va sosi. Vor trece ani, ani... mii... dincolo... dincoace... pereții care apără...

Se aud pași pe sala cea mare. Pași alunecă. Noaptea și durerea s-au învăluit în mister. Alături, cineva geme monoton.

Se deschide ușa odăii mele. Se aprind toate lămpile. Odaia strălucește feeric, intolerabil.

— Sînt doctorul.

Un bărbat înalt e în ușă. Se apropie. Un surîs curat îi luminează fața.

— Te doare tare ?

— Mi-au făcut o injecție, dar mă doare tare.

— Cred.

Termometrul, pulsul. Mîinile lui sînt ușoare.

— Lăsăm totul pe mîine dimineață. Mai sînt cîteva ceasuri.

— Da.

Surîsul lui plutește în toată odaia, ușurează totul.

E din nou lîngă ușă. Stinge lămpile. Sîntem în întuneric. Umbra lui e acolo, ocrotitoare. Îi aud glasul :

— Am făcut din întîmplare facialul la Berlin.

Umbra pleacă. Îi aud pașii îndepărtîndu-se. Mi-a rămas întipărit în inimă surîsul neobișnuit de clar. Mi se pare că s-au deschis porți noi și mari, ca aripi de înger care mă vor lăsa să pătrund într-o lume bună. Închid ochii cu evlavie. Da, niciodată nimeni nu știe ce se va întîmpla peste o clipă, nimeni, niciodată. Orice este posibil în orice moment.

Noaptea aceea va rămîne mereu în mintea mea, cu taina ei. Atunci mai bine decît oricînd am înțeles că timpul nu are nici sens, nici realitate. N-aș putea spune dacă noaptea aceea a trecut repede, sau a durat infinit. Clipele erau lungi, dar noaptea a fost scurtă. În noapte credeam că întunericul nu se va sfîrși niciodată, dar dimineața a sosit mai neașteptat ca alteori. O dimineață nouă

pentru mine. O dimineață cu o lumină făcută anume pentru spital, pentru durere, pentru necunoscut. Mai palidă, mai străvezie, și îmi era cu neputință să-mi închipui că lumina aceea era pentru pămîntul întreg...

Ușa odăii mele s-a deschis și au apărut în odaie mulțime de șorțuri albe.

— Duceți pe domnișoara la radiografie.

Era glasul doctorului care vorbise în noapte. L-am recunoscut ca o veste bună, iar surîsul — ca o taină între noi.

Șorțurile albe au plecat. O fîlfîire grăbită, un stol care se abate în fiecare odaie, la fiecare pat.

Cînd m-au așezat pe cărucior, mîinile mi s-au crispat, neputincioase. Mi se părea imposibil să nu mă răstoarne din nou, să nu-mi lovească iarăși capul. Vertiginos, odaia se învîrtea.

— Domnișoara e Stan Pățitul, suflă și-n iaurt!

În sala de radiografie îmi dau seama de ridicolul duios ce se degajă din toate instrumentele instalate. Oamenii făceau întuneric, se îmbrăcau în măști de plumb, numărau tare, scoteau scîntei din lămpi imense, fotografiau capul meu.

— Douăzeci și unu, douăzeci și trei, treizeci, gata.

Lumina se aprinde.

— Zece, douăzeci.

Luminile se aprind iar.

— Pentru Ion ar trebui numărat pînă la o sută. Are cap de lemn.

Rîsete izbucnesc. Rîd și doctorii, surîd și eu. Ce ridicol! Automobilul fusese construit tot de oameni, ca să meargă repede. Se rupsese bara de direcție... Dar sîngele... sîngele și moartea nu erau făcute de oameni...

După aceea m-au dus în sala de operații. Am simțit o transpirație rece. Aici nu mai rîde nimeni. Îmi desbandajează capul. Văd fața doctorului lîngă mine, aproape. Îi aud respirația, i-o simt pe fața mea. S-ar putea crede că sîntem singuri. Mă privește încet, îndelung, în amănunt,

parcă fiecare milimetru. Privirile ni se întîlnesc. Şoptesc :

— Ce e ?

Glasul îmi tremură înfiorat.

— Nu lipseşte nimic...

Într-o oglindă aş putea cunoaşte adevărul. Mă simt desfigurată. Cu un ochi nu văd. Simt aerul rece pătrunzînd ca un cuţit pînă în creier parcă. Mai am urechi ? Sîngele începe să picure abundent şi gros pe umeri.

Doctorul se spală acum pe mîini. Pare a oficia un mister. Se apropie de mine.

— Domnişoară, o să vă adormim.

— Nu, strig.

Orice îmi pare preferabil necunoscutului acela. Mi-e teamă că sînt prea slabă ca să mă mai pot deştepta, prea aproape şi prea împăcată cu moartea ca să mă mai împrumut ei fără teamă. Tremur. Mă simt din ce în ce mai rece. Îmi este nespus mai frică decît atunci în şanţ. Atunci nu cunoşteam nici o împotrivire. Văd sîngele într-o pată roşie, care creşte pe cămaşă, din ce în ce mai mare.

— V-am spus de o mie de ori să-mi aduceţi bolnavi goi, strigă doctorul, privind cum curge sîngele.

O femeie îmi taie cămaşa. Trupul e complet gol şi absolut fără apărare. Aici e viaţa, aici e moartea, aici sînt gîndurile. Mîini îmi trag un cearşaf peste corp, peste cap. Numai partea stîngă, urechea, rămîne descoperită. Acolo îmi fac injecţii. Mă doare ascuţit. Aud glasul aproape :

— Lovitura a fost socotită parcă milimetric. Poţi mulţumi lui Dumnezeu că n-ai murit. Sticla a pătruns foarte adînc.

Ceva foarte curios se petrece iar cu mine. Cu toate că mă doare îngrozitor, o bucurie se strecoară. Mi se pare natural ca astfel, prin durere, să mi se dea cea mai deplină încredinţare că exist.

— Poţi mulţumi lui Dumnezeu că ai scăpat, repetă glasul, de data asta în şoaptă, numai pentru mine.

Şi apoi, comenzi scurte :

— Iod, tifon, foarfeca...

Mă doare îngrozitor. Un geamăt neîntrerupt mi se înalţă din trup. Sînt parcă infernale convoaie de fiare, care scormonesc în creier, se ciocnesc, cos, curăţă, taie.

Fiarele îmi caută gîndurile în creier, caută să le dezrădăcineze de acolo, din încăpăţînarea lor organică, din tot ce au avut ele meschin, din tot ce au dorit pe nedrept, de tot ce s-au încăpăţînat să nu înţeleagă. În gînduri, anestezia nu a pătruns. Un zgomot inuman pe timpan. Durerea e intolerabilă. Simt că leşin ori înnebunesc. Geamătul meu a devenit ţipăt. Îl aud pornind din mine ca dintr-un animal inconştient.

— Poţi răbda, ori te adormim ? Nu pot lucra aşa.

Dar nu vreau să adorm. Niciodată nu m-am deşteptat atît de total ca în clipa asta...

După aceea au cusut urechea, după acea pleoapa, apoi obrazul, pe urmă nasul şi cealaltă ureche... Astfel număr rănile şi intensitatea lor. Fiecare durere — o lămurire...

Cînd au isprăvit, inundată de sînge, m-am simţit uşoară pînă la inconsistenţă şi izbăvită de păcate.

— Ar fi trebuit să te adormim, a spus doctorul privindu-mă cu nedumerire.

— Mulţumesc, am şoptit, istovită.

Căruciorul m-a dus înapoi.

Şi de aici, din acest ceas al vieţii, mi s-a părut că începe ceva nou. E parcă linia trasă, copil fiind, cu creta sau călcîiul şi decretată apoi hotar : aici vă jucaţi voi, aici ne jucăm noi. Jocul a reînceput, jocul cel mare. Dar sînt liniştită. Totul s-a simplificat pînă la linii atît de succinte, încît orice ornamentaţie de cuvinte, gesturi, speranţe, deznădejdi a devenit imposibilă.

În după-masa aceea a sosit prietena mea. A intrat binişor, alunecînd, s-a oprit în dreptul patului şi m-a întrebat cu glasul în şoaptă, speriată :

— N-ai murit ?

— Nu.

— Ai ochii ?

— Da.

— Cusut urechile ?

— Da.

Se aşază atunci jos pe cufăr lîngă pat şi-mi ia mîna într-ale ei. E sora mea, e mama mea, e o fiinţă caldă. În-

cet, ca un cîntec blînd, începe să plîngă. Un murmur liniştit, cuminte. Pentru ce plînge ? Pentru mine ? Pentru ea ? Dar faţa simplă şi lacrimile atît de clare îmi fac bine. Obosită, mă las în voia plînsului ei. Simt în inimă golul omului scos dintre oameni, schilodit, cel în urma căruia ceilalţi oameni se vor întoarce cu uimire, repulsie şi milă. Desfigurată, faţa îmi arde sălbatic sub cusături. E linişte în tot spitalul. Şoapte şi alunecări. Alături, în dosul zidului, bolnava geme încă necontenit. E plină casa de dureri. Uneori nu ajung paturile. Îi culcă doi sub acelaşi aşternut... Blînd îi este plînsul şi resemnat. Nu ştie cum mă cheamă... Nici eu nu îi cunosc pe ceilalţi bolnavi... Toţi sîntem cu mîinile întinse unul către altul, ca orbii în lumină. Unii închid căutarea asta în pumni plini de duşmănie... După aceea vin alţi oameni, alţi oameni... cînd nu sînt locuri, doi într-un pat, corp lîngă corp... gemăt lîngă gemăt...

Dar glasul ei mă deşteaptă.

— Maria pleacă.

Dispare tot atît de încet, ca o şoaptă blîndă, ce se topeşte în umbră. E cenuşie în hainele ei sărace.

M-am deşteptat în noapte. Se făcuse o lumină transparentă în gînduri, o lumină atît de uşoară, încît totul părea că-şi va lua zborul. Nu îndrăzneam să conturez nimic, să descind în amănunte, dar mi se părea că în acest minut mi s-a făgăduit totul. Acest „tot" nu cuprindea nici o aşteptare, nici măcar pe aceea a vindecării, ci numai o exaltare, o exaltare susţinută pe o linie înaltă şi pură.

Au trecut cîteva zile. Azi-dimineaţă, ca de obicei, întreaga ceată de şorţuri albe s-a abătut în odaie cu fîlfîiala lor grăbită. Ca de obicei, au plecat imediat, dar din prag, singur doctorul, cel care m-a operat, s-a oprit şi s-a întors cu faţa spre mine. Părea emoţionat. M-a privit. Surîsul plin de lumină a apărut, a umplut odaia. Am înţeles că vrea să-mi spună ceva. M-am ridicat.

— Doctore ? am întrebat.

— Vreau să-ţi spun... să afirm... că poţi fi liniştită. Pînă acum nu ştiam... mă temeam de complicaţii. Ai scăpat. Poţi fi liniştită... veselă... Vei fi ca înainte. Rănile se vindecă minunat de frumos. Vei fi ca înainte.

Simţeam cuvintele curgînd cu înţelesul lor misterios prin mine. Împreunasem mîinile, dar nu găseam nici un elan ca să-i mulţumesc. Eram liniştită. O căldură înceată, îşi risipea mîngîierea din inimă. Foc pătrunde în sînge. Focul certitudinii. Îl simt. Lacrimi îmi inundă faţa...

Doctorul a plecat repede.

1940

Conac blestemat

După multiple informaţii contradictorii, reuşisem să aflu în ce parte a ţării se găseşte conacul cu biblioteca pe care voiam să o cercetez. Într-adevăr, departe de Bucureşti şi apoi departe de ultima staţie de tren, pierdut în mijlocul judeţului, al cîmpului imens. Loc imprecis, greu de găsit. Totuşi, conacul exista.

Auzisem de mult vorbindu-se de biblioteca aceea. De multă vreme gîndeam şi doream să merg o dată acolo. Bănuiam că ar putea cuprinde, în afara unor cărţi rare, şi o sumă de documente vechi, autentice, de valoare şi încă necercetate. Mai auzisem însă că proprietarii conacului, şi deci ai bibliotecii, erau oameni greu accesibili.

Toate acestea la un loc au făcut să întîrzii în hotărîrea mea de a porni ; iar o dată hotărît, să încep prin a mă pregăti temeinic nu numai pentru a ajunge în punctul geografic al moşiei, ci şi pentru a putea pătrunde în sînul familiei ce locuia conacul.

Dorinţa de a mă duce să cercetez biblioteca, şi poate şi tinereţea mea, deci nevoia de aventură, m-au îmboldit să-mi întrec reticenţele şi să depun efortul necesar pentru a reuşi în executarea scopului meu. Pînă la urmă, am găsit un prieten comun, care mi-a dat o scrisoare de recomandare. Am trimis-o întîi, ştafetă.

Răspunsul — cu o întîrziere atît de mare, încît nici nu-l mai aşteptam — sosi, spre marea noastră uimire, a mea şi a prietenului care intervenise să fiu primit, afir-

mativ. Da, puteam veni, puteam cerceta biblioteca, da, eram așteptat, vizita mea va fi pentru cei ai conacului o plăcere, iar dacă mă voi acomoda cu felul lor de viață, da, le va fi agreabil să rămîn acolo cît voi dori... În fine, reușită peste așteptările mele ! Totuși, mi-a părut ciudat că scrisoarea nu preciza cît de cît data cînd aș fi așteptat și, nu dădea nici cea mai umilă lămurire sau sfat care să-mi ușureze călătoria, nici la ce gară ar fi bine să cobor, nici cum aș putea — de la acea gară și prin ce mijloace — ajunge la conac... Rămînea deci la voia mea să hotărăsc data plecării și la norocul meu să mă descurc cu drumul. Conac izolat pe întinsul cîmpului imens...

Era vară. În a doua săptămînă a lui august. Zilele erau încă dense de căldura și lumina soarelui. Serile și dimineţile însă, mai răcoroase, prevesteau toamna. Cel mai potrivit timp al anului pentru a o porni la drum, mi-am spus. Nici prea cald, nici prea frig. Totuși, trebuia să mă grăbesc, să nu mă apuce ploile și melancolia toamnei...

După oarecare pregătiri, care mi-au cerut cîteva zile, am fost gata de drum.

Cu biletul cumpărat, m-am urcat în tren cam pe la zece dimineața. Trenul — un personal — m-a dus comod, printr-un decor monoton de șes, șapte ceasuri, pînă a oprit încă o dată la o anumită gară pe care o căutam. O gară mică, modestă, unde am coborît în grabă.

Pînă atunci, totul fusese cît se poate de obișnuit și simplu. Dar o dată coborît, lucrurile începură să se complice.

Omul de la ghișeu, neștiind exact cînd va veni trenul și nici să mă lămurească unde trebuie să cobor pentru a ajunge la conac, m-a sfătuit să cumpăr un bilet valabil pe o distanță mai mare și, apoi să întreb pe cei din vagon unde să cobor și ce trebuie să mai fac. Credea că se va găsi cineva care să mă deslușească. Vorbind astfel cu el, am avut impresia că am pornit-o într-o expediție periculoasă în ținuturi neumblate, necunoscute...

În fine, după ce am stat pe peron un timp și am traversat tot felul de linii de cale ferată, am văzut sosind de departe un tren complet demodat cu o locomotivă mică, cu vagoane prăfuite și vopsite în tot felul de culori. La geamuri, oamenii priveau afară cu indiferență. M-am suit

în grabă în el și, o dată suit, am avut impresia că trenul nu mă va duce nicăieri decît înapoi în timp, în secolul trecut.

Mergea încet. Se oprea în plin cîmp, sufla greu, gîfîia, scotea aburi și fum pe nări. Fochistul și mașinistul coborau și mai trebăluiau, mai turnau apă, mai cercetau roțile. Apoi se urcau din nou, și o porneau iară. Au fost momente cînd m-am simțit ispitit să cobor și eu, să culeg flori. Mi-am închipuit că aș putea să fac semn cu mîna mecanicului să mă aștepte...

Era lume puțină în vagoane. Demodați și ei, sărăcuți, modești negustorași, din cei care au pe la sate, la margine de drum, mici prăvălioare, cîrciumi și tarabe cu de toate și vînd țăranilor și drumeților vin și murături, mărgele și acadele, fitile de lampă și gaz, stambă și hățuri, ibrice și opinci. Oamenii din tren aveau mai toți coșuri de papură și trestie îndesate cu marfă. Aveau și oale mari de pămînt, aveau și lădițe de lemn, ca cele ale recruților, toate legate cobză cu sfori.

Păreau că se cunosc, că-s prieteni, că au interese comune. Sosirea mea în compartiment, la început îi stingheri, apoi repede se învățară cu mine și începură sau continuară să vorbească, să socotească, să plănuiască. Mai tot timpul, mîncau. O făceau pe îndelete. Au băut și apă, au băut și țuică... Se uitau cînd și cînd la mine, cercetători și bănuitori, fără simpatie.

Am intrat și eu în vorbă cu ei. Trebuia să mă lămuresc unde să cobor.

Am întrebat de auziseră vorbindu-se despre conacul familiei pe care o căutam.

Da, auziseră. Șoptiră :

— Sînt oameni bogați. Putrezi de bogați. Stăpînesc județul cît îi de întins.

Știau unde se află conacul ?

Nu, asta nu știau.

Dar știau poate unde trebuia să cobor ca să ajung la conac ?

Nu, nici asta nu știau.

— Și mă rog, au întrebat, dumneavoastră sînteți oare rudă cu dumnealor ?

Vorbeau toți deodată, apoi tăceau îndelung. Eu am încercat să le explic ce caut la acel conac. Și mi-a părut rău că le-am spus. M-au privit ca pe ceva ciudat, poate periculos. M-au cercetat iscoditor și au început ei la rîndul lor să mă descoasă.

— Sînteți din partea locului ? Ce meserie aveți ? Ce căutați pe la noi ? Mă rog, mergeți acolo ca să citiți cărți ? N-ați găsit destule cărți la București, că spuneți că de-acolo sînteți ?!

Nu știam cum să ies din încurcătură și în același timp îmi era teamă că depășesc stația unde trebuia să cobor. Le-am spus că voiam să văd și oamenii de acolo. Nici asta nu a fost bine.

— Păi dacă nu sînteți rudă cu ei și nici nu-i cunoașteți, pentru ce să-i vizitați ?

Am șoptit :

— Să mai stau la aer...

— Adică cum ?! Taman acolo pentru aer ? Și noi am auzit că și cei de acolo ar fi oameni ciudați !

Am înțeles cît de ciudat le păream eu... și că toată treaba nu le era simpatică. Păreau că se tem de vreun vicleșug de-al meu. Totuși, văzînd încurcătura mea, au început cu toții să-mi dea sfaturi, tot felul de sfaturi. Cică ar fi trebuit să iau alt tren... că ar fi trebuit să socotesc așa încît să ajung dimineața, căci de la gara unde mă voi opri — încă necunoscută — e cale lungă, și de !... nici căruță n-oi găsi, așa, la ora asta... Și nici singur nu puteam să o pornesc de la acea gară — încă necunoscută — peste cîmp spre conac...

Nu vorbeau cu mine. Vorbeau între ei despre mine, și fiecare avea altă părere. După multe discuții, au hotărît totuși unde trebuie să cobor. Și, ajunși la gara aleasă de ei fără să mă mai întrebe, m-au dat jos, ajutîndu-mi să-mi cobor și valiza, și pe cînd trenul se urnea, greu, încă mai îmi strigau tot felul de sfaturi. Păreau bucuroși că au scăpat de mine.

Acum mă aflam în plin cîmp. În jurul meu — pustiu. Gara ? O cocioabă de chirpici, un fel de magherniță. În fața ei — o bancă de lemn și un felinar cu o lampă cu gaz.

Trenul a dispărut încet, gîfîind. Cred că dacă alergam după el, așa cum am fost tentat, el s-ar fi oprit, m-ar fi luat cu el. Dar am rămas locului.

Cîmp ! În plin cîmp. Am mers spre maghernița-gară, să caut pe cineva. M-am uitat la ceas. Era cinci după amiază. Am găsit acolo, pe o bancă de lemn, un om care dormea. Și dormea atît de adînc, că nu m-a simțit. M-am așezat la picioarele lui, pe bancă. Am așteptat cît am așteptat, pînă mi-am dat seama că timpul trece, că nu știu unde aș putea înnopta... Am început să tușesc voit, și tare. Omul s-a deșteptat.

Era un impiegat al gării, tocmit ca s-o păzească. Era din satul vecin. Mergea acasă o dată pe săptămînă, sîmbăta, să ia ceva merinde și să se primenească, apoi se înapoia la gară luni în zori.

L-am întrebat și pe el de știe unde se află conacul ce-l căutam. A stat mult pe gînduri. Nu înțelegeam tăcerea lui. Știa, ori nu știa ? A spus într-un tîrziu :

— E departe. Nu trebuia să vă dați jos din tren aici...

— Și acum ce să fac ?

M-a privit fără interes. Nu a spus nimic un timp, apoi a șoptit :

— Ei, ce să vă spun ?! Faceți cum ați crede !

M-am uitat la ceas. Trecuse de cinci.

— Nu vrei dumneata să mă duci pînă acolo ?

— La conac ?

— Da.

— Nu, nu merg.

— De ce ?

— Azi e vineri, nu sîmbătă. Trebuie să stau aici.

— E mult pînă la conac ?

— Este.

— Un ceas ?

— Poate trei. Depinde cum umblă omul. Poate patru...

— Și pînă în satul dumitale ?...

— E mai aproape. El e mai în calea noastră. Trecem prin sat. Și ajungem.

— Du-mă, te rog, la conac. Plătesc.

I-am spus cît îi dau. S-a gîndit tot îndelung, m-a privit, apoi a dat din cap și a zis :

— Să-l caut pe celălalt creştin, să-l pun în loc. Că n-oi lăsa gara nepăzită !

În magherniţă, într-o încăpere alăturată, dormea alt om. L-a deşteptat, a vorbit cu el, s-au învoit. A luat valiza mea şi a cîntărit-o aşa în mîini, şi a zis :

— Că o duc eu...

Am lăsat gara în urma noastră şi am pornit-o pe drum, drum de care, prăfuit. În jurul nostru, cît vedeai cu ochii, se întindea numai cîmp tuns de rod. Iar asupra noastră, alunecînd spre asfinţit, soarele, cu lumina lui aproape albă. Acolo departe, orizontul, ca o linie implacabilă, despărţea pămîntul de cer.

La început, pasul ne-a fost vioi şi hotărît. Eu eram bucuros că găsisem om să mă ducă. Am umblat aşa tăcuţi cam vreme de două ceasuri. În faţa noastră — tot cîmp şi numai cîmp tuns ; iar soarele, cu cît aluneca spre asfinţit, cu atît se făcea mai de foc roşu, iar pe pămînt, lumina lui răsfrîntă colora totul în stacojiu. Şi lanurile tunse de grîu, şi praful de pe drum — stacojii şi ele. Bogăţia apusului de vară, dens, superb, cuprindea melancolia unui sfîrşit conştient şi resemnat. Ni se auzeau paşii în praful drumului, zgomot surd, misterios în pustietatea acestui drum de ţară, ce părea fără sfîrşit şi fără ţel. Călcam egal, cu răbdare, cu încăpăţînare, într-un susţinut efort.

Mai tîrziu, din înalt, pe albastrul cerului, zeci de culori se perindară. Roşul a fost învins, şi violetul începu să stăpînească. Amplu, maiestuos, coborî ca o poruncă de odihnă, ca un sfîrşit de act, teatral, tragic. Apoi, cenuşiul se aşeză peste violet, îl catifelă, îl estompă. Încet, totul începu să devină fantomatic.

Noi mergeam tăcuţi în învăluirea înserării. Am privit omul de lîngă mine. Hainele lui de pînză albă, în asfinţitul vioriu pierduseră elementul sărac al pînzeturilor spălate des de năduşeala muncilor grele. Erau transfigurate de lumina apusului. Greutatea liniştită a pasului lui avea o resemnare instinctivă, profundă, ancestrală. Faţa îi era arsă de soare, înnegrită, şi cuprindea şi ea o noblеţe severă.

Pe mine, o dată cu oboseala şi cu asfinţitul soarelui, mă cuprinse o melancolie coborîtă în suflet tot atît de

încet și tăcută ca și înserarea. În monotonia cîmpului pustiu, întins otova, tristețea mea îmi păru iremediabilă. Mă înspăimîntă gîndul că mîine, poimîine, mereu, va trebui poate să duc cu mine, pe drumuri lungi, pe toate drumurile vieții, melancolia aceasta...

Umblasem atît de mult, că acum, pe înserate, fiecare pas îmi era o caznă. Și omul de lîngă mine părea îngreunat. Privirile ni s-au întîlnit. Nu a trebuit să pun nici o întrebare ca el să răspundă gîndurilor mele :

— Dacă mai umblăm cale de o jumătate de ceas, apoi ajungem în sat și apoi mai e puțin.

— Bine.

Și ca să scap de melancolia și oboseala care mă apăsau, l-am întrebat la întîmplare, cu prima frază găsită :

— Ești sigur că nu ne-am rătăcit ?

— Cunosc doară fiecare bucată de pămînt de pe-aici... că am lucrat pe locuri.

Mai umblarăm cît umblarăm, cu o caznă din ce în ce mai mare, și omul se opri. M-am oprit și eu. În înserare, în liniștea supranaturală a cîmpului, se auzi un lătrat îndepărtat. Omul întinse brațul întreg.

— Acolo e satu !

Într-adevăr, spre partea arătată de țăran, o ușoară boare a aerului, o umbră a unor pomi, o mai densă vibrație arăta că acolo era adunată viață omenească.

— Și... conacul e departe de sat ?

— Nu. Trecem prin sat, tot satul, mai umblăm ceva și îndată vedem conacul.

Mă simțeam plin de praf, transpirat, obosit. Aș fi dorit o odihnă imediată, o cădere animalică într-un colț, într-o odaie rudimentară. În loc de mîncare — o cană cu lapte. Mă gîndeam cu groază că ajungînd la conac, înfruntînd oboseala drumului, a melancoliei, va trebui să fac față unor prezentări, că va trebui să găsesc cuvinte, surîsuri, ca să mulțumesc, ca să explic, să distrez oameni care, locuind luni și luni singuri, sînt avizi de vești de la un nou-sosit de la oraș. Desigur, doreau vervă, eleganță... Erau odihniți...

Am șoptit :

— Am ajuns cam tîrziu. Să nu supărăm acolo oamenii...

— Nu. Se culcă tîrziu, că-s sătui de somn și n-au ce face...

— Locuiesc mereu la conac ? Și vara, și iarna ?

— Stau. De ce să nu stea ?...

Dintr-o asprime în glas, din simplitatea cuvîntului, mi-a părut că discern o ură sau un dispreț total. În tot cazul, nu-i plăcea să vorbească de conac !

Am întrebat :

— N-aș putea trage la cineva în sat... pînă mîine ?

— Nu.

— De ce ?

— Iaca...

Și țăranul adăugă :

— Ce să căutați la noi ? E sărăcie mare. Mergeți la ei, că-s bogați și boieri.

Și am umblat încă tăcuți. Acum, lătratul cîinilor se auzea din ce în ce mai lămurit. Nici un alt zgomot. Astfel auzit, satul părea întreg locuit de cîini. Apoi am văzut trupul salcîmilor și fumuri albe, ce se înălțau liniștite. Apoi am văzut acoperișurile de stuf ale satului... Apoi am intrat în sat. Părea clădit din cenușă. Praful și sărăcia adumbriseră totul.

Oamenii întorși de la muncă erau istoviți. Unii se odihneau pe prispă, așezați, chirciți pe jos. Alții, prin ogradă, umblau domol. Copiii se jucau, flămînzi, în praful drumului. Se auzea, neîntrerupt, lătratul cîinilor, cîte-un chelălăit, cîte-un grohăit...

Pe drumul drept al satului domnea resemnarea, lîncezeala oboselii și a înserării. Fețele oamenilor erau lipsite de surîsuri, iar trecerea noastră nu trezea decît la cîini și copii o ușoară curiozitate. Cei maturi, femei și bărbați, păstrau pe fețele lor aceeași nemișcare a lipsei de interes. Mi-a părut chiar că întrezăresc o sfidare. Căutau înadins să nu ne privească, și dacă totuși o făceau, era numai cu o aruncătură furișă, ca din greșeală.

Țăranul de lîngă mine da bună seara des. Mîna ridicată la căciulă și un mormăit printre dinți, răspuns sobru și posomorît.

Flăcările galbene mișcătoare ale focurilor din vetre, se zăreau pînă în curți. La ferestre, rar cîte-o lampă mizeră cu petrol lumina slab. Se auzeau glasurile, șoaptele oame-

nilor, respirațiile profunde ale vitelor. Totul era catifelat ca și praful drumului, ca cenușiul înserării.

Aveam impresia că umblu într-un ținut de poveste veche, cu oameni și animale treziți pe jumătate din incursiunea noastră. Nu trecuseră decît trei ani de la 1907, de la răscoala lor, de cînd fuseseră împușcați, mitraliați.

Puteam oare aștepta ca ei să se bucure că văd un „domn", un „boier" ? Mă simțeam stingherit, ca și cum eu aș fi fost de vină de mizeria lor. Mă grăbeam să ies din sat, ca izgonit.

— Mai e mult pînă la conac ?

— Nu. Ieșim din sat și imediat se vede.

Întrebasem de mai multe ori același lucru. Din oboseală și tristețe, nu găseam altă frază decît aceasta, dar care, de fapt, rezuma tot ce mai puteam gîndi acum.

— Și... spui că întotdeauna conacul e locuit ?

— Da. Este.

Cu toate că umblam prin întuneric, licărirea ochilor lui fusese vie și o putusem zări. Pentru ce mă privea astfel ?

Am întrebat :

— Și iarna ?

— Da.

— Și cu ce se ocupă ? Ce fac toată ziua ?

Cunoscusem pe viu cît de greu fusese să ajung pînă la conac, văzusem drumurile desfundate, praf pînă peste glezne, pătură adîncă și lunecoasă care în timp de ploaie se preschimbă în noroi, mai moale, mai adînc. Cu o mașină sau căruță cu cai ar fi fost imposibil de înaintat. Departe de calea ferată, conacul era de fapt izolat de restul lumii. În jurul lui, pustiul cîmpului stăpînea.

Și țăranul mă privi din nou, furiș, ca pe-un animal ciudat, și nu răspunse.

— Văd de semănături ?

— Nu ei. Vede domnul Rudi.

— Domnul Rudi este arendașul ?

— El vede de toate ale moșiei, că în casă au niște franțuzi de văd de ei.

— Cum de ei ?...

— Iaca...

— Și ei ce fac ?

— Nimic. Stau...

— Sînt bolnavi ?

— Or fi, că altfel cum să le zici... Vreți, poate, să cumpărați grîne de la ei ?

— Nu... Am... eu alte treburi...

Depășisem satul, ultimele locuințe, niște bordeie adîncite în pămînt, fără ferestre. Copii rahitici, în zdrențe, se luară după noi, cerșind. Părinții strigau zadarnic, amenințîndu-i cu bătaia... Cîini scheletici ne lătrau cu furie. Apoi am fost din nou în plin cîmp și singuri.

— Sînt mulți la conac ?

— Cine-i numără ? Sînt destui. Conac blestemat !

Am tresărit.

— Cum blestemat ?

— Iaca, blestemat...

— Cine l-a blestemat ?

— Da știe-l Domnu !

Și omul se închină și scuipă în lături.

— Cine ți-a spus că-i blestemat ?

— Știe toată lumea. E blestemat. Noi așa zicem din tată-n fiu, că este...

Deodată, omul se opri și spuse răspicat :

— Iacătă-l...

În umbra cenușie a înserării, am zărit departe, abia deslușindu-se, o arătare imensă, albă.

După ce trecusem prin satul cu cocioabe, mărunt cocoșate sub stuf, conacul cu turle și etaje se ivi uriaș. Nu se zărea însă nici o lumină. Părea mort...

— S-au culcat... sau n-o fi nimeni acasă, am șoptit îngrijorat.

— Las', că nu se culcă ei !

Am tăcut. Oboseala și melancolia mă stăpîneau. Totul era tăcere. În noapte, stele răsăriseră departe, răstignite pe cer. Sclipirea le era rece. Și praful se domolise. Mi s-a părut că umblăm pe un pămînt necunoscut. Nu mai era praf, nu era nici caldarîm și nici piatră. Pașii îmi alunecau pe un teren clisos. M-am oprit, m-am aplecat, dar nu am văzut limpede. Omul mi-a spus :

— E păcură. Au turnat păcură !

— Ca să nu se ridice praful ? am întrebat.

— Da știe-i Domnul ! Așa fac. Ca să ajungi la ei, trebuie să calci în murdăria lor. Parcă păcura-i mai curată ca praful lăsat de Dumnezeu...

În chip ciudat, cuvintele lui mă făcură să trăiesc una din acele clipe bine cunoscute de oricine, cînd, neașteptat, tot ce ți se întîmplă îți pare aidoma cu ceva ce ai mai trăit o dată. Înaintezi parcă pe un trecut devenit prezent. Poate sînt numai lucruri gîndite pe care nu le-ai știut stăpîni, ca și cum o lege misterioasă te împiedică să înțelegi deodată ceea ce trebuia să se desfășoare cu încetul, zi de zi, diluînd astfel ceva inevitabil și insuportabil dacă ar fi fost dat de viață în bloc. Fapte logic presimțite și împlinindu-se mai tîrziu, în realitatea imediată...

Conacul era alb și nemișcat. Cu cît ne apropiam de el, cu atît impresia de pustiu, de stafie se împuternicea. O viță-sălbatică, aproape neagră, densă, cățărată ici și colo pe zidurile albe, punea pete negre. În înserare păreau găuri imense.

M-am întors către călăuză :

— De ce i-ai spus „conac blestemat" ?

Omul umbla mai departe, tăcut, iar după o vreme șopti ca pentru el :

— Iac-așa îi zice... O vorbă...

Ajunserăm chiar în fața conacului. Un zid văruit în alb îl înconjura. O poartă de lemn, sculptată, sta chiar în fața noastră. Țăranul zise :

— Asta-i ! Am ajuns. Acum eu plec. O să sunați și o să vă deschidă.

Omul rămase așteptînd. M-am scotocit prin buzunare și i-am dat cît ne învoisem. A luat banii, i-a numărat cu grijă și i-a pus la brîu.

— Bună seara, spuse.

Se depărtă. Cuprins de neliniște, l-am oprit.

— Și...dacă mai am nevoie de dumneata... ca să colind ținutul...

— N-aveți ce vedea. Tot aia și tot aia...

— Dar dacă... va fi nevoie să mă duc înapoi ?

— Au ei trăsură cu cai... și o drăcie de merge singură...

— Dar dacă...

— Întrebați în sat. Oți găsi om de-l plătiți.

Și țăranul se depărtă, strigînd încă o dată :

— Sunaţi, boierule, la poartă să vă deschidă !

Şi omul se topi în noapte. Am rămas singur în faţa porţii. Ca să-mi aduc puţină bucurie în suflet, mi-am spus că trebuie să-mi dau seama că am ajuns la conacul cu biblioteca. Şi într-adevăr, încurajat de acest gînd, m-am mai înviorat. Am căutat clanţa. Poarta era încuiată. Am găsit un mîner. Am tras de el şi am auzit un dangăt de clopot...

Am sunat la mîner de cîteva ori, apoi am aşteptat. Am auzit paşi apropiindu-se prin pietriş. O voce a întrebat :

— *Qui va là ?*

Ştiam franţuzeşte. Mi-am spus numele, şi aşa, în faţa porţii închise, răspunzînd întrebărilor, am spus şi de ce am venit, şi ce caut, şi că sînt aşteptat. Clanţa a scîrţîit, poarta s-a deschis. În faţa mea sta un om în vîrstă, îmbrăcat într-un fel de uniformă albă din pînză imaculată, aşa cum poartă doctorii şi infirmierii. Avea şi mănuşi albe în mîini.

— Bună seara, a spus, vorbind tot franţuzeşte. Sînteţi aşteptat... Poftiţi...

S-a dat la o parte, iar eu am intrat de-a dreptul într-o grădină imensă, superbă. Am auzit cum, în urma mea, se închide poarta.

Priveam, uluit, la grădină, parc sălbăticit care, prin contrast cu ariditatea cîmpului tuns, cu cenuşiul mizer şi sever al satului prin care trecusem, mi-a părut un miracol. Abundenţa trandafirilor risipiţi pretutindeni, pitici şi căţărători, umplea grădina de o mireasmă ameţitoare, de un romantism sfîşietor. Statui ici şi colo, ascunse de boschete, îşi aveau viaţa lor de piatră misterioasă şi mută. Peluze de bujori albi şi roşii încărcau iarba. Crini se legănau pe tulpina lor înaltă, iar plante agăţătoare, cu frunze şi flori despletite, se căţăraseră cu violenţă, îmbrăţişînd tulpina pomilor bătrîni, iar iedera îşi urca mîngîierea răbdătoare pe trupul statuilor reci. În înserare, albul statuilor, albul florilor, mireasma lor ameţitoare, răcoarea şi mirosul pămîntului stropit, toate acestea, amestecate cu oboseala mea nespusă, mă ameţiră. Aş fi vrut să mă opresc, să mă aşez pe una din băncile de piatră cotropite de iederă şi să mă odihnesc. Senzaţia de nebunie romantică, de bogăţie vegetală neaşteptată îmi zdruncina nervii pînă aproape de

lacrimi. Mi se părea că parfumul și culorile florilor, tăcerea statuilor, bătrîneţea pomilor, moliciunea ierbii nu sînt decît simboluri eterne și că ar fi trebuit să le înţeleg, așa cum unele vise ne destăinuiesc ce n-am avut putere să gîndim în stare de veghe. Satul prin care trecusem, cenușă și tăcere, praf și sărăcie, cu copii și cîini niciodată sătui, îmi părea ceva trăit demult, foarte de demult, și că nu-l voi mai putea niciodată regăsi. Fusese oare aievea ? Umblam încet în urma omului îmbrăcat în alb. Nici el nu se grăbea. Am mers așa prin parcul pustiu pînă în fața treptelor largi de piatră. Am urcat treptele și am intrat în casă.

Omul care mă conducea îmi spuse :

— Vă rog să luaţi loc și să așteptați. Să anunţ sosirea dumneavoastră.

Omul plecă. Am privit în jurul meu. Eram într-o odaie imensă, văruită alb. Fără covoare, fără perdele și cu numai, ici-colo, cîte-o mobilă. Cîteva portrete vechi în cadre aurii, întunecate de ani, stau atîrnate pe pereți.

Într-adevăr, după cîteva minute, ușa se deschise, și omul în alb reapăru. Se opri la doi pași de mine și, tot în franceză, îmi spuse :

— Am primit ordin să vă conduc la odaia dumneavoastră. Vă rog să mă urmați.

Am traversat odăi, toate aproape goale și văruite alb, am parcurs culoare lungi și am urcat o scară. Am intrat într-o odaie. Un dormitor. Cîteva mobile de o remarcabilă frumusețe împodobeau odaia. La geamuri — perdele mari, albe, lungi, iar pe jos — parchetul gol, fără covor. Patul — alb și el, imaculat.

— Aci alături, spuse omul, e odaia de toaletă. A dumneavoastră.

Fața omului se mai luminase. Continuă apoi să vorbească franțuzește. Îmi spuse că-l cheamă Alfons, că-mi va sta la dispoziție. Îmi explică cum că numai după ce mă voi fi odihnit și spălat voi fi primit de stăpînul casei, că speră că nu-mi va fi greu să mă conformez obiceiurilor casei.

— Aci aveți și alcool, și iod, și săpun, și creolină, și clor. Apă oxigenată...

Într-adevăr, mirosea pregnant a dezinfectante. Totul era de o curăţenie de sală de operaţie.

— Dacă aveţi nevoie de ceva, sunaţi. Peste un ceas voi veni să vă conduc la masă.

Atmosfera grădinii şi a casei şi faptul că vorbeau franţuzeşte, oboseala mea, adunate toate la un loc, mă făceau să am impresia că am călătorit îndelung şi că mă aflu acum într-o ţară necunoscută, izolat printre străini.

Am rămas singur. Tăcerea este desăvîrşită. Am mers la geam. Am deschis fereastra. Afară, jos, era grădina întunecată. Abia se vedea ici şi colo cîte-o pată mai clară, a trandafirilor albi. Mai departe era cîmpul, masă neagră, nesfîrşitul cîmp tuns de rod, iar sus — cerul tot negru, nesfîrşit şi el. Conacul, în mijlocul acestei tăceri fără hotar, stă încremenit. Încet, de dincolo de zidul parcului, de dincolo de cîmp, luna răsări. Nu era încă plină, dar suficient de mare ca să stingă în jurul ei stelele şi să dea convoiului de lumină albă, alai de fantomă.

Da, eram foarte obosit. M-am dezbrăcat şi m-am spălat cu plăcere. M-am îmbrăcat apoi cu un costum curat, proaspăt, dar, neavînd ce face, copleşit de oboseală, m-am întins pe pat şi, fără voie, am adormit. Nu ştiu cît am dormit. M-au deşteptat bătăi repetate, insistente, în uşă. Am deschis. Era domnul Alfons. Politicos, m-a poftit la masă. Înainte de a părăsi odaia, m-a rugat să îmbrac peste haine un halat alb imaculat şi să-mi dezinfectez mîinile cu alcool, să-mi şterg şi faţa cu alcool, să-mi clătesc şi gura cu apă oxigenată. Mi-a explicat :

— Aţi fost pe drum, cu oameni necunoscuţi... E mai prudent aşa !...

Jenat, am îmbrăcat halatul. Poate că omul avea dreptate. Mă simţeam odihnit, bucuros că ajunsesem la conac, dornic să văd biblioteca, să cunosc oamenii conacului. Eforturile pe care le făcusem ca să ajung la bibliotecă, acum mă încîntau. Trenul, cîmpul, satul, grădina, toate erau puncte ale unei aventuri, din acelea pe care mai tîrziu le povesteşti cu plăcere ca să faci şi altora plăcere.

Am îmbrăcat deci halatul, m-am dezinfectat şi am pornit-o pe săli lungi, odăi pustii şi scări ample. Am ajuns în aceeaşi odaie, prima în care intrasem la sosirea mea. Odaia era tot goală. Domnul Alfons mă lăsă singur.

Am așteptat poate chiar zece minute, apoi ușa se deschise, și, un bărbat înalt, slab, păr abundent, aproape alb și ochi foarte negri și mari, apăru. Și el era îmbrăcat în halat alb. Avea și mănuși albe în mîini. A rămas aproape de ușă. Eu, instinctiv, înaintasem un pas. M-a oprit cu un gest al mîinii.

— Te rog nu te supăra, dar n-am să-ți dau mîna. Sînt precauții pe care sînt obligat să le iau. Mai tîrziu îți voi explica, iar acum, pînă una-alta, îți urez bun sosit la noi în casă. Am primit cu plăcere scrisoarea în care eram rugat să te găzduiesc și am răspuns cu aceeași plăcere. Poate... cu oarecare întîrziere... Trebuia să chibzuiesc bine... sosirea dumitale... aici...

Cu mișcări de perfectă politețe, îmi arătă un fotoliu și mă pofti să șed. Luă și el loc pe un alt fotoliu.

— Am fost bucuros să pot satisface curiozitatea dumneavoastră de cercetător al unor documente fără preț... Eu însumi, pe vremuri... am cercetat biblioteca. Oarecum, căci nefiind specialist, ci numai simplu diletant și, din întîmplare, „posesor", nu am putut decît dori ca vreodată această bibliotecă să fie de folos celor ce ar putea-o aprecia la justa ei valoare...

M-am înclinat.

— Sper... să...

M-a întrerupt :

— Scrisoarea pe care am primit-o, recomandarea dumneavoastră, m-a făcut pe mine să sper ca, în fine, tezaurul trecutului nostru istoric să se îmbogățească cu folos — cu adevăruri...

— Eu...

— Mă temeam că greutățile drumului pînă a ajunge aci vă vor descuraja.

— Într-adevăr...

— Dar văd cu satisfacție că ați ajuns cu bine pînă la noi.

Făcurăm amîndoi o pauză lungă. Omul continuă pe un ton brusc cuprins de o mare tristețe.

— Dar și aci... dificultățile... nu sînt excluse. Viața pe care sîntem obligați a o duce poate că nouă ne pare naturală, iar unui străin...

— Sînt foarte fericit și...

Omul mă întrerupse iar cu un gest, plin de deznădejde, al mîinii. Un gest al unei iremediabile deprimări.

— Am căutat să creez aci condiţii cît mai agreabile...

— Grădina, parcul, mi-a părut absolut excepţional...

Privirea omului se lumină uşor. Buzele lui schiţară un surîs. Am continuat :

— Grădina... florile... pomii...

— Da... vara... Iarna însă ...

— Ei da... Iarna... într-adevăr...

— Iernile au tot atîtea luni ca şi verile, dar lungimea acestor luni e nesfîrşită, iar verile trec atît de repede !

Am surîs.

— Într-adevăr... înţeleg... Dar iarna puteţi pleca la oraş, voiaja...

— Nu, imposibil...

— Pentru ce ?

Îmi azvîrli o privire fugară. Zise :

— Din pricina microbilor.

— Din pricina microbilor ?...

— Da.

— Nu înţeleg...

— Într-adevăr, e greu de înţeles. Totuşi, pentru că veni vorba, voi căuta să vă explic. Eu am făcut Medicina, pe vremuri, în tinereţe. Şi... nu mă gîndisem încă la microbi. Într-o zi însă... mă aflam în faţa unui microscop... şi deodată, privind microbii, care erau o realitate vizibilă, tangibilă, mi-am dat seama că ei sînt porniţi implacabil, ca să ne distrugă pe noi oamenii, cu toate că în mod inconştient poate, zic poate... dar ştiu şi eu ?... în fine, deodată mi-am dat seama în ce imens, cutremurător pericol se află omenirea : „pericolul microbilor“ ! Cu atît mai periculoşi, cu cît sînt mai mici, mai invizibili. Lumea nu-i vede, îi uită, dar trăieşte cu ei, înconjurată de ei, năpădită de ei, cu ei în sînge, în trup, şi nu-şi dă seama. Iar ei, microbii, îşi continuă nestingheriţi marea lor luptă împotriva omenirii, marea distrugere. Pe viaţă şi pe moarte ! Ce moarte ! Omul nici cînd moare nu scapă de microbi. Dimpotrivă, abia atunci victoria lor este desăvîrşită. Îşi mănîncă victima. Exuberanţa microbilor nu are limită. Prolixitatea lor este absolut inimaginabilă

minții omenești. Subterfugiile lor pentru a nu fi distruși... inimaginabile și ele.

Eu, încremenit, tăceam. El continuă :

— Dar eu... eu... mi-am imaginat. Și... niciodată nu am mai putut uita. Eu știu. Eu sînt conștient... Trăiesc cu conștiința pericolului iminent al microbilor... al virușilor...

Rîse ușurel, stingherit de tăcerea mea. Continuă :

— De aceea... înțelegeți... am căutat să mă apăr. Am vrut să lucrez în laboratoare, ca să se poată duce o luptă științifică împotriva microbilor, dar mi-am dat seama că este inutil. Ei sînt mai puternici, mai vicleni, ca orice genialitate omenească. Pasteur ? Fleac față de puterea lor ! Găsești o soluție de apărare, și ei găsesc o altă cale de atac. Slavă Domnului că prea puțini oameni știu aceste lucruri, căci am vedea sinucideri masive pe lume. Eu... am avut curaj totuși să trăiesc... am găsit un *modus vivendi*. Tot din acest motiv, am fost silit și la o dură asceză. Mi-am dat seama că orice contact cu o ființă m-ar putea omorî. Înțelegeți ! Lupta este dîrză, dusă clipă de clipă în conac, și asta toată viața... Pînă la urmă tot ei mă vor învinge, căci știu că mă vor omorî. Parcă noi știm ce este moartea, ce este bătrînețea ? Poate nu este decît un proces de descompunere, de cedare în fața unor infinit de mici microbi, pe care poate niciodată omenirea nu-i va descoperi. Și... noi credem că îmbătrînim, cînd de fapt, învinși de microbi necunoscuți, murim, murim fără să ne dăm seama. Da, de aceea mă apăr, mă apăr cu vehemență. Am renunțat la orice plăcere care ar putea să le dea lor cîmp deschis asupra mea. Eu îi urmăresc, îi urăsc, pentru că știu că mă vor învinge totuși. Iremisibil sînt condamnat la moarte. Iar dumneata, ca și mine, ești condamnat la moarte.

Am găsit o fărîmă de glas ca să spun :

— Dar, de fapt, mai sînt și alte pericole care îl pîndesc pe om.

— Ca microbii, nimic. Dar nu vreau să te întristez. Poate că am făcut rău că ți-am vorbit așa imediat ce ai sosit... Sper că nu. În tot cazul, acum, aici, în acest conac izolat de restul lumii, ești mai la adăpost de pericolul microbilor ca oriunde pe pămînt. Am luat absolut toate precauțiile. Pînă la cele mai mici detalii. Și dacă, devenit con-

ştient de pericolul în care trăieşte omenirea, eu îţi voi oferi posibilitatea să rămîi pentru totdeauna la noi... atunci...

Înfiorat, m-am înclinat.

— Eu... am şoptit.

— Nu trebuie să-mi explici nimic. E inutil. Nu-ţi este dat să mă lămureşti. Eu am căutat, cinstit, să-ţi explic dumitale pericolul în care te afli şi să-ţi ofer o mică posibilitate de salvare. Nu primim pe nimeni din afară. Eşti o excepţie. Probabil că este agreabil să te amuzi cu semenii tăi. Dar îmi pot permite aşa ceva ? E de la sine înţeles că nu. Şi biblioteca pe care te voi lăsa s-o cercetezi este de ani de zile încuiată. Eu, îţi spun drept, n-aş avea curajul să intru acolo printre cărţi. Dar probabil că dumneata, ca ceilalţi locuitori ai acestei planete, nu-ţi dai suficient seama de pericolul în care trăieşti... ceea ce conferă semenilor mei curajul inconştienţei.

— Eu...

Păru că nu mă aude, că nu poate lua în seamă spusele unui inconştient. Surîse cu condescendenţă şi continuă afabil :

— Nu sînt singurul locuitor al acestui conac. Nu. Am putut totuşi să fiu de folos şi altor făpturi omeneşti care, ca şi mine, trăiesc aici şi s-au supus regimului instituit de mine... Rude de-ale mele. M-am ataşat de ei. Sînt fericit că i-am putut salva de la pericol... Afară de ei, mai sînt şi oamenii de serviciu. I-am adus de departe, din alte ţări, tocmai pentru ca să nu fie tentaţi să ia legătura — Doamne fereşte ! — cu oamenii din afara conacului. Îi ţin cîţiva ani... Nu le permit să înveţe româneşte. Îi plătesc enorm. Apoi pleacă cu banii strînşi. Nu au pe ce cheltui. Îmi pot fi recunoscători. Singura condiţie e tocmai să nu iasă din conac. Merindele şi tratarea afacerilor e şi ea astfel organizată încît orice legătură directă să fie evitată... Te rog nu te mira că vorbesc atît de mult. De obicei tac. Îţi poţi imagina cît tac ? Acum, dacă vorbesc o fac şi din plăcerea de a vorbi cu dumneata, care, nu ştiu pentru ce, mi-ai inspirat o simpatie, şi tocmai de aceea aş fi dorit să-ţi pot fi de folos. De aceea vorbesc...

— Biblioteca...

— Nu, nu despre bibliotecă este vorba, ci despre microbi. Nu știu dacă am fost în stare să-ți dau o imagine exactă... a pericolului...

— Da... da... suficientă...

— Și ?

— Nu știu... Mă gîndeam — am îngînat — la inundații, războaie, molime, cutremure, secetă... șobolani...

— Fleacuri pe lîngă microbi ! Și gîndește-te bine... în timpul calamităților naturale sau provocate, pînă la urmă tot microbii sînt cei care-și fac de cap. Victoria tot a lor este. Am, sau nu dreptate ?

Îmi trecuse orice dorință de a-l contrazice ori de a discuta. În goană, îmi trecură prin minte cuvintele „conac blestemat". Începeam să înțeleg porecla.

— O să mergem la masă. Vei mînca cu noi. Voi participa și eu la masă. Trebuie să am grijă de cei ce locuiesc aci... Și am... Iartă-mă, te rog : spune-mi cinstit, te-ai spălat bine ?...

— Da. Foarte. Vă mulțumesc.

— Nu ai de ce-mi mulțumi. Te-ai dezinfectat pe mîini ? Te-ai spălat cu alcool ?

— Exact. Mi s-a spus și m-am conformat.

— Te rog nu te supăra. Te-ai spălat pe mîini înainte sau după ce ți-ai făcut nevoile ?

— După, natural.

— Perfect ! Sînt încîntat. Acum, să mergem. Am să merg înaintea dumitale, să-ți arăt drumul. Te rog să ții o distanță — întotdeauna o distanță : un metru, doi preferabil...

— Perfect...

Și am pornit-o amîndoi. Gîndeam : „Stau cît stau aci cu nebunul ăsta și văd biblioteca. Mi-am atins țelul... iar cît privește acest om, n-am ce-i face... Nu pare să fie periculos. E numai obsedat... Bietul om !"

Am intrat într-o odaie, și ea foarte mare. O sufragerie. O masă lungă sta în mijlocul odăii. Mai într-o parte era adunat un grup de oameni. Așteptau în picioare, îmbrăcați toți în alb.

Proprietarul conacului se opri între ei și mine. M-am oprit și eu.

— Vă prezint pe binevenitul nostru musafir. Va sta cu noi... nu știu cîtă vreme. Noi vom căuta să-i facem cît mai agreabilă șederea aici... Dînsul se va conforma regulilor noastre de viață. Așa că sper că voi îi veți da un bun exemplu. V-ați spălat pe mîini ? V-ați dezinfectat mîinile ?

Se auzi un murmur.

— Da... da...

— V-ați făcut nevoile ?

— Da... da...

— Și mari, și mici ?

— Da... da...

Se auziră rîsete.

— Bogdan, de ce rîzi ? De ce nu ești cuminte ?

O voce ca de copil răgușit răspunse :

— Lasă, că sînt.

Cel care vorbise părea să aibă peste patruzeci de ani. Mai zise :

— Dar Mia, soția mea...

— Nu-i adevărat, răcni soția, care și ea părea suficient de trecută. Și eu sînt cuminte.

O doamnă în vîrstă le făcu semn să tacă.

— *Il faut être sages, mes enfants ! Ce n'est pas joujou !*

Domnul X, proprietarul, îmi spuse :

— Sînt nepoți de-ai mei. Îi țin aici. E mai bine decît la azil. Sînt foarte fericiți. Atît că trebuiesc păziți, supravegheați zi și noapte. Altfel, ar fi în stare să se epuizeze în acte amoroase repetate. *Mais ils ont la permission de folâtrer toute la journée...*

Și pe domnul X îl apucă o criză de rîs isteric. Se opri cu o bruscă decență :

— Îți mai prezint pe bunul meu prieten, văr primar, victimă... tot a microbilor, care l-au atacat mișelește, reușind să-l orbească... Regret că nu poate gusta plăcerile pe care viziunea parcului nostru sau cărțile bibliotecii noastre i le-ar fi putut procura. A găsit și el refugiu la mine. Sîntem toți rude, așa că dacă vreodată te-ai hotărî să rămîi printre noi, ai fi singurul străin. Ce nostim !

Am simțit un fior. Am căutat să surîd, dar nu am reușit. În clipa asta, am văzut în fața mea o fată. Să fi avut optsprezece-douăzeci de ani. Avea o privire imensă. O privire neagră, de catifea. Se uita fix la mine. În ochii

ei parcă sta ascuns un strigăt. M-am cutremurat. Niciodată nu am văzut într-o privire atîta desperare ca într-a ei. O desperare resemnată. Privirea unui om înmormîntat de viu.

Fără vrere, m-am uitat și eu fix la ea. Privirile ni s-au întîlnit. Nu a întors ochii, nu a plecat pleoapele. Cuprins de o milă, de o tulburare neașteptată, am vrut, înadins, să știe că am văzut-o, că am înțeles desperarea ei. Am vrut lucrul acesta cu violență. Revolta și mila din inima mea n-au cunoscut margini. Mi se părea că asist neputincios la o crimă. Din mijlocul grupului adunat în jurul ei, al nenorociților care parcă o păzeau să nu fugă, fata, cu aceiași imenși ochi de catifea neagră, continua să se uite la mine.

În apropierea mea auzeam încă vocea gazdei, tot atît de volubilă, care spunea :

— Sabina X, sora mea mai mică. Este crescută de mine, aici. Părinții ei, deci și ai mei, au fost răpuși de aceiași dușmani care ne pîndesc pe toți... Dar în fine... Dacă ai să rămîi cu noi, vom avea timp să mai stăm de vorbă mai amplu... Sînt lucruri de o covîrșitoare importanță pentru viitorul și fericirea omenirii. Descoperiri de-ale mele, pe care ți le voi destăinui. Ele vor folosi cîndva. Cred că sînt pe cale de a descoperi elixirul nu vieții veșnice în eprubete și laborator, ci mijlocul, secretul de a nu muri, chiar în trup. Căci secretul, sînt sigur, e în interior. Acolo trebuie atacat dușmanul... Dar pînă una-alta, să mergem la masă.

A trecut o săptămînă de cînd sînt la conac. Încă nu am putut vorbi cu Sabina. Și știu că și ea, ca și mine, așteaptă. Simt că așteaptă, că pîndește prilejul să vorbim. Nu pot crede că speranța mea de a o salva e numai a mea ! Nu țese oare și ea același vis să fugă cu mine din cloaca conacului, din nebunia acestei închisori ?...

Aci, la conac, zilele trec otova. Conacul este atît de izolat de restul lumii, încît nici un zvon nu sosește de afară. Parcă plutim, ancorați între cer și pămînt, ca pe o corabie, pe întinsul cîmpului nemișcat ce domnește în jurul nostru, într-o tăcere de mormînt.

Doctorul, gazda, mi-a anunțat că încă nu poate să mă lase să pătrund în bibliotecă pînă ce nu ia, preventiv, măsuri de precauție, dezinfecția fiind totul. N-am ce face toată ziua decît să mă gîndesc la Sabina.

M-am plimbat ceasuri și ceasuri în imensa grădină, sălbăticită de abundența florilor, de puterea copacilor, de tăcerea statuilor. Am crezut, rătăcind prin alei, că o voi întîlni pe Sabina, că îi voi putea vorbi. Dar nu o văd decît în timpul meselor luate în comun, iar atunci Sabina nu vorbește. Nu i-am auzit pînă acum niciodată vocea. De fapt, la masă nimeni nu vorbește decît numai gazda, doctorul, în nesfîrșite monoloage identice, despre pericolul microbilor, sau în inchizitoriale întrebări, pline de suspiciune și spaimă, asupra igienei. M-am învățat să umblu și eu îmbrăcat în halatul alb, adus zilnic proaspăt de la acea odaie unde toată ziua se spală și se fierb rufe. M-am învățat ca, stînd la masă, să trec prin flacără tot ce duc la gură și să beau prin tuburi sterile lichidele. Sau, mai bine zis, fac toate acestea cu indiferență, mecanic, gîndurile mele fiind cuprinse în întregime de imaginea fetei ce-mi stă în față, palidă, tăcută, copleșită. Stă și mă privește fix, pînă la amețire. O privesc și eu fără teamă, fățiș. Nimeni nu ne ia în seamă.

Am căutat să o fac să înțeleagă, prin tot felul de fraze anume ticluite, că voi fi toată după-masa în fundul grădinii, lîngă o anumită statuie, că aleile sînt pustii, că pe seară grădina e mai frumoasă... Apoi, așezat pe o bancă de piatră, am așteptat zadarnic. Nu a venit.

Am zărit-o de cîteva ori, de departe, în cîrdul celor-lalți ai conacului, orbul și cretinii, conduși de guvernanta care îi păzește. Cretinii bătrîni se joacă, cu găletele și greble, în nisip. Ea, Sabina, stă nemișcată pe o bancă, ceasuri întregi. Am văzut silueta ei, înaltă și suplă ca o trestie. Avea părul legat în creștet și risipit apoi în bucle negre pe umeri. Purta și ea, ca tot cîrdul, aceeași uniformă albă de pînză. Am căutat să mă apropii, să intru în vorbă, dar, sub comanda impetuoasă a guvernantei, grupul a pornit-o prin alei. Sabina a dispărut cu fața întoarsă către mine, cu ochii ațintiți nebunește asupra mea. Am auzit încă un timp rîsul celor doi cretini care se distrau de minune. Orbul, însă, se plimbă cîteodată și singur. Pe o singură alee lă-

turalnică, de colo-colo. Într-o zi, m-am apropiat de el, i-am dat bună ziua, l-am întrebat de sănătate.

S-a oprit locului, ca și cum ar fi întîlnit în calea lui, în mod inexplicabil, un obiect. Apoi, fără să-mi răspundă, a pornit-o din nou în tăcuta și însingurata lui plimbare.

Și totuși, nu pot renunța la gîndul meu de a o salva pe Sabina. Merg înnebunit în plimbările mele singuratice prin grădină — și nu o dată — pînă la poarta care desparte conacul de restul lumii. O țin încuiată, dar cheia este acolo. Pot oricînd lua cheia și descuia poarta. Pun la cale, imaginar, pînă la cele mai mici amănunte, fuga noastră, a Sabinei și a mea.

Săptămîna asta petrecută în conac, în mod inutil, absurd inutil, a fost cea mai lungă din viața mea. Cerul senin un timp s-a înnorat, apoi a plouat. Norii s-au sfîșiat de pomi, vîntul a legănat tulpina lor. Trandafirii înfloriți s-au scuturat. Petalele au căzut, covor parfumat. Vine toamna. Acum, noaptea luna e plină, grea, tăcută și ea.

Într-o noapte am fost deșteptat de un strigăt sfîșietor. M-am deșteptat, dar nu mi-am putut da seama dacă strigătul a fost aievea, sau al visurilor mele de spaimă. Mi-a părut, în obsesia mea, că Sabina a strigat, că ea m-a chemat. O transpirație rece mi-a umezit fruntea...

În inutilitatea vieții pe care o duc, în exasperarea mea de a nu putea vorbi cu ea, în obsesia gîndului meu de a reuși totuși, de a învinge piedicile, de a nu strica ceva prin grabă și nesăbuire, simt că nu-mi pot domoli exasperarea. O revoltă aprigă mă macină. Nu pot admite că acel nebun, doctorul, fratele ei, ar putea fi mai tare ca mine.

Doctorul cîteodată vorbește cu mine :

— Să nu crezi că am uitat că ai venit aici pentru bibliotecă. Curînd, te voi lăsa să pătrunzi acolo. Și chiar te rog dacă, cotrobăind prin ea, din întîmplare, vei da de cărți care m-ar putea interesa, cărți de medicină, cu problema longevității, a morții sau chiar de căutări oculte ale magicienilor celebri ai evului mediu asupra elixirului vieții veșnice, să mi le pui deoparte. Îmi faci un serviciu... Înțelegi ce-ar fi dacă aș descoperi posibilitatea de a nu muri niciodată ! Drept să-ți spun, eu cred că sînt pe calea cea bună... Dușmanul e în interiorul nostru, ne pîndește din afară, dar...

Nu isprăvi fraza, ci rămase nemișcat, adîncit în obsesia gîndurilor lui. Am spus :

— Nu credeți, domnule doctor, că totuși fericirea e mai important lucru decît nemurirea ?...

— Gîndul morții strică orice fericire. Nu poate exista fericire cît timp există moartea.

— Dar o viață mediocră, sufocantă, întoarsă spre eternitate, cred că este o pedeapsă mai mare... Este însăși problema iadului. Este pedeapsa majoră...

— Nu. Groaza, frica morții, este iadul.

— Dar nu credeți că depinde de om ? Că există oameni care să se bucure de viață chiar știind că ea va avea un sfîrșit ?

— Nu. Ei sînt inconștienți. Eu nu sînt. Atît...

— Dar eternitatea poate fi găsită, gustată și simțită în participarea cu trecutul omenirii în străbunii noștri și cu speranțele viitorului, în copiii noștri. Sîntem un lanț nesfîrșit, în care bucuriile clipei, bucuriile naturale ale vieții, ale dragostei, ale progresului...

— Amăgiri, triste amăgiri...

— Prin nemurire la stadiul actual, ați realiza o tristă eternitate. Din fericire natura întreagă lucrează altfel.

— Ce-mi pasă ce face natura ? ! Eu vreau...

— Să comandați naturii ?

— Da.

— Nu se poate. Nu putem decît cunoscînd legile naturii să ne adaptăm lor, să colaborăm cu natura. Aceasta este unica noastră libertate de comandă, și în tot cazul nu aveți dreptul să constrîngeți și pe alții să gîndească și să trăiască la fel ca dumneavoastră.

— Nici nu constrîng. De aceea m-am izolat aici. Mai întîi ca să mă apăr de microbi, și al doilea în speranța că voi găsi taina nemuririi. Înțelegi ce-ar fi ?...

— La stadiul actual al omenirii, repet, ar fi oribil. Să existe la infinit aceiași oameni, cu aceleași defecte...

— N-au decît să progreseze...

— Ar trebui să descoperiți, o dată cu elixirul nemuririi, și elixirul înțelepciunii, al bunătății.

Am simțit că mă sufoc de revoltă. Mi-am amintit de oamenii din sat. Aci, alături de conac, la cîțiva kilometri, lăsați în sumbra lor viață, mîncați de malarie, rîie, tetanos,

lepră, sifilis... microbi... microbi... microbi... Cred că în clipa aceea, dacă nu ar fi fost gîndul Sabinei și acerbarea mea de a o salva pe ea, măcar pe ea, de a o aduce la viață, aș fi plecat de acolo fără să fi mulțumit pentru ospitalitate, fără să mai fi văzut măcar biblioteca pentru care venisem.

M-am stăpînit. Am șoptit :

— Atunci... domnule doctor, ce-ar fi ca atunci cînd aș pleca de aci...

— Îmi pare rău cînd te aud că vrei să pleci... Nu știu ce-ți lipsește ?... Pentru ce să te reîntorci în haos... Rămîi cu noi !...

Mi-am reluat fraza întreruptă, cu aceeași voce, strangulată de stăpînirea nervilor și a revoltei.

— Domnule doctor, ce-ar fi dacă atunci cînd voi pleca de-aci v-aș ruga să-mi acordați mîna sorei dumneavoastră, a Sabinei ?

Doctorul, care niciodată nu privea la om, ca și cum ar fi fost absolut singur pe lume și ar fi vorbit întotdeauna numai cu el însuși, mă privi uimit. Apoi, brusc, izbucni în rîs. Un rîs violent, sacadat.

— Cred că nu am rîs de ani de zile... Cum să rîzi, cînd te pîndește moartea ? Și iată că rîd !

— Nu mi-ați răspuns...

— Simplă amînare. Dar văd cu plăcere că totuși vrei să rămîi printre noi...

Aș fi urlat, apucat de o criză de revoltă, de demențială revoltă, aș fi strigat că, dimpotrivă, voiam să scap pe cineva din iadul înfăptuit de el aci în conac, că voiam să fug...

Au mai trecut zile... zile... Programul : același. Pe Sabina o văd tot la orele mesei și în grădină, departe, alunecînd pe alei... părul despletit, ochii mari ațintiți asupra mea...

Și într-o zi am fost anunțat că domnul doctor mă așteaptă în casă. Am mers cu emoție. Dar dacă... Sabina...

Doctorul m-a întîmpinat :

— Te rog să mă ierți. Am întîrziat atît de mult să-ți satisfac dorința... Dar a trebuit să iau toate precauțiile de dezinfecție... Și acum, nu te teme. Am luat absolut toate

precauţiile : am dezinfectat totul. Biblioteca este la dispoziţia dumitale.

M-a condus personal la bibliotecă.

Odaia era nu numai neobişnuit de spaţioasă, dar şi colosal de înaltă, ca două etaje suprapuse, fără tavan între ele. Pereţii — pînă sus plini de cărţi, scări şi culoare suspendate, care o încercuiesc şi pe care omul poate circula.

Doctorul a intrat cu mine în odaie. Ţinea un tifon la nas.

— Biblioteca este adunată, chibzuită, construită de bunicul meu. Şi încă o dată te rog : de găseşti ceea ce mă poate interesa, să pui deoparte. Acum te las...

Rămas singur, am privit cu uimire şi încîntare în jurul meu. Bucuria ce m-a cuprins văzînd atîta bogăţie de cărţi m-a făcut să uit toată zadarnica mea tristeţe şi revoltă a zilelor din urmă, să nu mai iau atîta în serios nebunia casei şi să fiu încredinţat că pînă la urmă voi reuşi în planul meu de a o salva pe Sabina. Da, voi reuşi.

Bogăţia cărţilor era tot atît de ameţitoare ca şi bogăţia florilor, a boschetelor şi a pomilor din parc. M-am plimbat printre cărţi. Exista, în aşezarea lor, o ordine certă. Trebuia să o descopăr. Trebuia să mă orientez. Să triez rafturile şi să înţeleg compoziţia lor.

După cîteva ceasuri, oarecum înţelesesem cam unde se află cărţile care mă interesau. Am avut grijă ca fiecare carte scoasă din raft să o aşez fără greş în acelaşi loc. Am avut bucuria să văd cărţi vechi, neştiute de mine, legate frumos. Tăcerea lor, ca a statuilor din parc, cuprindea o lume de vis. Visul omenirii care se vrea perfectă. Omul creator, omul colaborator al naturii. Am surîs, amintindu-mi de năzuinţa doctorului de a trăi etern în bietul lui trup, în biata lui minte nebună, egoistă pînă la demenţa obscură a izolării de oameni. Şi am surîs cu atît mai mult cu cît aveam certitudinea că eternitatea există în cu totul altă modalitate decît cea visată de bietul nebun şi că există şi oameni care trăiesc pentru a realiza visul lor de dragoste de om şi viaţă. Da, o voi salva pe Sabina. Ne vom iubi, vom avea copii. Vom iubi cerul şi pămîntul, vom iubi oamenii cu greşelile lor cu tot şi vom participa la cazna lor. Izolarea conacului, desperarea grădinii, inutilitatea bibliotecii ferite de priviri, inutilitatea acestor vieţi...

Apoi, cotrobăind cu pasiune prin rafturi, am descoperit dulapul ce conţinea manuscrisele...

Dar între timp se făcuse tîrziu. Domnul Alfons veni şi mă anunţă că trebuie să merg să mă spăl, să mă schimb, să mă dezinfectez pentru a lua masa. M-am supus cu plăcere. Gîndul că o voi vedea pe Sabina mă încînta azi mai mult ca oricînd. Se împlinise o lună de cînd eram la conac. Am hotărît ca, aşa, la masă, cu toţi de faţă, să intru în vorbă cu ea. Să înfrîng legea tăcerii şi să-i vorbesc.

Ne-am aşezat la masă. Doctorul oficia. La un semn al lui, toată lumea şi-a flambat tacîmul în flăcări albastre ce ardeau pe masă. Eu am zis :

— Domnule doctor, biblioteca a întrecut aşteptările mele...

— Ai avut grijă să te speli pe mîini înainte de a veni la masă ?

— Desigur. Perfect steril.

După cîteva clipe de tăcere, m-am adresat Sabinei, care sta în faţa mea şi mă privea fix :

— În bibliotecă se găsesc cărţi minunate. Le-ai citit ? Ar trebui să profiţi că este biblioteca deschisă... şi să vii acolo.

Sabina se înroşi. Privirea i se mări a spaimă, dar rămase tot fixă, aşezată asupra mea. Doctorul zise :

— Sora mea citeşte foarte puţin.

Bătrîna guvernantă se amestecă :

— *Sabine, vous devriez goûter les épinards... ils sont délicieux...*

„Şi totuşi, am gîndit, trebuie să găsesc modalitatea de a vorbi o dată cu ea ! Voi sta aci, în conacul ăsta blestemat, pînă voi putea vorbi cu ea ! Voi citi în bibliotecă toată ziua. Voi avea răbdare să aştept. Dacă nu se va putea altfel, mă voi căsători aci. Apoi voi găsi modalitatea de a fugi cu ea..."

De cînd am pătruns în bibliotecă mă simt cuprins de o imensă răbdare. Citesc aşteptînd ca vreodată să-mi pot pune în aplicare planul meu de a fugi din conac cu Sabina. Citesc toată ziua. Iau note, alcătuiesc fişe. De cîtva timp,

stau și noaptea pînă tîrziu. Pot să-mi organizez timpul cum vreau. Afară de orele mesei, sînt liber în această pușcărie. La orele cînd știu că o pot vedea pe Sabina în parc, merg acolo și eu. Și scena se repetă. Cînd o văd, o privesc. Mă privește și ea. Fără sfială. Nimeni nu ne bagă de seamă. Iar dacă mă apropii, cerber, guvernanta își ia cîrdul dat în paza ei și dispare.

Mi-e inima plină de o tandrețe desperată pentru Sabina. Îi surîd. Mîna mi-a schițat o tremurare către ea. Privirea i s-a mărit. Nu se poate să nu fi înțeles. Nu se poate ! Va sosi și ziua cînd, simplu, nu va mai asculta de guvernantă și, atrasă de mine, va veni spre mine. Ar fi atît de natural ! N-are de ce se teme...

Oriunde mă aflu, eu o aștept.

Cu toate că, și ziua, în tot conacul este o tăcere mormîntală, noaptea lucrez mai bine. Poate că ziua mă chinuie gîndul că dacă aș fi în parc aș putea-o vedea pe Sabina... Nu știu... căci de fapt și noaptea, în tăcerea neclintită a odăii imense, încă pe ea o aștept.

Ieri noapte mi s-a întîmplat ceva extraordinar. Dar cine știe, poate faptul să nu fie chiar atît de extraordinar pe cît mi-a părut mie, nervilor mei surescitați. Era noaptea tîrziu. Mă aflam în bibliotecă. Odaia era luminată cu toate luminile ei. Cotrobăiam și făceam ordine într-o serie de documente. În primul rînd mă interesa cronologia lor. Mi s-au oprit ochii asupra unui act : 1650. Deci — mi-am spus — vechi de două sute șaizeci de ani. Am văzut scris pe el numele conacului care mă găzduia. L-am citit. Iată-l :

„Iar cine s-ar ispiti a le călca și a nu cunoaște mila și a le strica... acela domn, sau orice boier mare va fi, acela dimpreună cu îndemnătorii lui să aibă parte a moșteni blestemul nostru, care blestem, cu făcliile aprinse în mîini, înfricoșat și groaznic făcutu-l-am și blestemînd stinsu-s-au făcliile cum iaste legea blestemului, care blestem punemu-l în această carte a smereniei noastre, cum pre om ca acela să-l spargă Dumnezeu, să vie cursa care nu o știe și vătămarea ce i-au ascuns să-l cuprinză și întru aceia cursă cază ; să-i fie curtea pustie, să n-aib' cine lăcui în lăcașul

lui, să se șteargă numele lui din cărțile vieții și cu drepții să nu se scrie. Să pue Dumnezeu pre păcătosul asupra lui și Diavolul să stea de-a dreapta lui, cînd se va judeca să iasă osîndit și rugăciunea lui să fie întru păcat, și să-i fie zilele puține și dregătoria să o ia altul, să fie feciorii lui rămași săraci și muierea lui văduvă. Să fie goniți din casa lor, datornicii să caute cîte sînt ale lor, să jefuiască streinii osteneala lor, și n-aibă cineva a-l milui, să-i fie feciorii lui de pieire, într-un neam să se mîntuie pomana lui, să se pomenească cu strîmbii strîmbătatea părinților lui înaintea lui Dumnezeu și păcatele mîne-sa să nu se curățască, ci să fie pururea înaintea lui Dumnezeu, să cază vrăjmașul lui în deșărt, să-i gonească sufletul lui, să-l ajungă și să-l culce în pămînt, și vestea lui în țărînă să o puie, și să mătură de pe pămînt pomana lui, și la sfîrșenie să ia cu păgînie și la ziua înfricoșatei judecăți să nu-i fie milostiv Dumnezeu, să fie spuză, vînt și vifor să-i fie partea paharului lui, împreună cu Iuda și cu Aria și să dobîndească bubele lui Gheezi, să-l bată Dumnezeu ca pre Datan și Aviron, și acestea să i se întîmple lui a le nemeri în valea maici focului, să fie afurisit de 318 sfinți părinți de la săbor Nicheii.

Iar de se va milui de noi, Domnul-Dumnezeu în ziua judecății să-l sprijinească și numele Domnului lui Iacov să-i trimiță ajutoriu de la sf. Sion, să-l folosească, să-l blagoslovească Domnul, să vie binele întru toate zilele lui, să-i dea Domnul-Dumnezeu zile lungi și blagoslovenie în veacul veacului. Să-i lumineze timpurile lumina lui, să-i meargă înainte dreptatea lui și slava lui Dumnezeu să-l cuprinză, să-i răsară lumina lui la întuneric și întunericul lui să-i fie cu amiazăzi, și să fie Dumnezeu cu dînsul pururea, și să se sature în cuget sufletul, iar la sfîrșenie să-i intre după moarte sufletul lui în bucuria Domnului-Dumnezeului său, în veac să fie părtaș în bunătăți ca acelea care ochi n-au văzut, ureche n-au auzit și lacrima omului n-au venit, care au gătit Dumnezeu celor ce-l iubesc pe el, care Dumnezeu lăcuiește în lumina cea neapropiată, cela ce este binecuvîntat în veci, amin!"

Asta era. Înfiorat, am pus actul jos și l-am privit. M-am auzit șoptind : „Oamenii aceștia, ai zidului clădit de

ei în jurul lor, s-au blestemat singuri, căci dezlegarea le era la îndemînă şi nu au cunoscut-o şi nu au luat-o în seamă. Fără milă au fost împotriva lor, că nici un blestem fără dezlegare nu poate fi. În faptă poate fi dezlegarea, în sfînta faptă, în sfînta caznă umană pe pămînt poate fi dezlegarea de orice păcat. Dar ei şi-au făcut zid în jurul lor, să nu-i omoare microbii, să nu audă plînsul celor în nevoie, şi astfel s-au blestemat cu blestemul izolării, al neparticipării — al nemilei. Ce bubă, ce microb, ce molimă, ce infecţie, ce puroi mai fără milă ca iadul izolării ? Ce mormînt mai adînc şi negru ca îngroparea de viu în nesimţirea inimii ?"

Mi-a fost frică de locul în care mă aflam, frică să nu mă poată ajunge şi pe mine blestemul. Şi mi-a fost ruşine de laşitatea mea. Am citit din nou partea de iertare a blestemului, finalul : „să-i răsară lumina lui la întuneric..." şi am hotărît să fiu neînfricat şi să încerc, chiar de va fi nevoie ca prin violenţă şi vicleşug să-mi duc la bun sfîrşit planul : o voi salva măcar pe Sabina. O imensă duioşie îmi sta în inimă. Milă, milă de biata fată. Ea, Sabina reprezenta acum, nu numai fata de care mă îndrăgostisem ci şi puterea primului gest făcut în conacul blestemat pentru a dezlega blestemul.

A doua zi am fost ca beat. Abia am putut mînca, iar prin grădină am umblat ameţit. Am văzut-o pe Sabina. Cît de palidă, cît de firavă, cît de fără apărare !

E din nou noapte. Sînt iar în bibliotecă. Mă gîndesc aprig şi înnebunit la inutilitatea planurilor mele de a vorbi cu Sabina. Hotărăsc că — poate chiar a doua zi — voi vorbi din nou cu doctorul, că îl voi lăsa să creadă că voi rămîne în conac, că voi căuta să-i fiu pe plac ; îi voi făgădui să-l ajut în cercetările lui asupra nemuririi şi i-o voi cere din nou pe Sabina de soţie. N-are de ce refuza. Nici chiar prima dată cînd i-am vorbit nu a spus nu. A amînat numai să-mi dea un răspuns.

Parcă gîndul acesta mă mai linişteşte. Fără vrere încă, îmi imaginez cum o voi lua pe Sabina din inferm şi o voi duce la lumina lumii. Să nu mai fie nălucă. Să fie vie...

E tăcere în imensa odaie a bibliotecii. E vară. Am lăsat uşile şi ferestrele deschise, să intre aerul curat al nopţii în odaia cu cărţi vechi. Am profitat că doctorul

doarme ca să aerisesc încăperea. Lumina lunii pătrunde în falduri străvezii, plutitoare. Învăluie totul în taina ei albă și rece. Eu sînt urcat pe una din schelele anume făcute ca să ajungi la cele mai înalte rafturi. În tăcerea odăii imense se aude cînd și cînd parchetul sau cîte-o mobilă scîrțîind. Nu-mi este teamă. Sînt cu încăpățînare oțelit.

Deodată, devin atent. Un zgomot mai deslușit îmi atrage luarea-aminte. Într-adevăr, parcă aud pași ușori. Într-adevăr pașii se aud aievea. Inima a început să-mi bată tare. O așteptam de atîta vreme, încît înainte de a o zări am știut că sînt pașii Sabinei. În fine, găsise ea mijlocul și curajul să mă caute. Știa că citesc noaptea în bibliotecă. Avusesem de atîtea ori grijă la masă să vorbesc deslușit despre nopțile mele petrecute în bibliotecă. Înadins vorbisem...

Înainte de a coborî ca să-i ies înainte, am pregetat. Mi-a fost totuși teamă să n-o sperii. Voi sta să aștept să mă vadă ea întîi acolo, la lumina lămpii la care citeam. Am stat locului și am așteptat.

Am văzut-o intrînd. Probabil fugise din odaie. Avea pe ea o cămașă de noapte albă, lungă pînă jos. Părul îi era despletit. Picioarele goale. Umbla ca în vis. Parcă plutea. Mîinele le ținea ușor întinse în față, ca orbii. Pleoapele îi erau închise. Am vrut să cobor, să-i ies în față. M-am oprit, îngrozit. Un gînd oribil m-a cuprins. Sabina era somnambulă. Am chemat-o ușor, cu spaimă.

— Sabina...

Nu m-a auzit. A plutit mai departe. Nu mă căuta pe mine. Niciodată nu mă va căuta pe mine. Înmărmurit, tremurînd, am privit la plutirea ei. Oare se va urca acum pe casă, pe acoperișul conacului, în clar de lună ? În urma ei, pe ușa rămasă deschisă, au apărut bătrîna guvernantă și domnul Alfons. Alergau. Au prins-o pe Sabina, care dete un țipăt sfîșietor, același țipăt ca acela auzit de mine o dată noaptea. Sabina căută să fugă, să scape. Bătrînii o ținură locului. Am auzit hohotele de plîns ale bătrînei, care implora :

— *Mon enfant, mon enfant, mon pauvre enfant !*

Mi-am astupat urechile, ochii. Și am plîns. Nu știu ce am plîns : durerea țăranilor acolo în sat, pe cîmp, care aș-

teptau de sute, de mii de ani să le fie cuiva milă de ei și să-i dezrobească iar blestemul să se facă binecuvîntare, sau că o pierdusem iremediabil pe Sabina și neputința mea de a salva măcar o ființă, o singură ființă, de la blestem ? Era prea tîrziu. Prea tîrziu. Nu se mai putea nimic. Din rădăcini va trebui smuls răul... dar eu nu puteam îndrepta nimic... nu puteam face nimic.

Am stat așa mult timp. Cînd am desfăcut mîinile de pe fața mea, în conac era liniște, deplină liniște, liniștea mormîntului, liniștea dintotdeauna...

Și eu eram liniștit. Liniștea omului în fața iremediabilului. Am luat lampa în mîini. Am coborît. Am mers așa cu lumina în mîini la mine în odaie. Și aci erau ferestrele deschise. Clarul alb a lunii invadase. Am privit afară, jos. Grădina tăcută, cuprinsă și ea de strălucirea rece a lunii, plutea într-un vis fără deșteptare.

Mi-am strîns cîteva lucruri de-ale mele în valiza cu care venisem, am stins lampa și încet, tiptil, fără să las nici cel mai umil cuvînt scris, am coborît. Am trecut prin grădina scăldată în argintul lunii și aerul rece, pînă la poartă. Am găsit cheia. Am descuiat și am plecat. Lăsam în urma mea lumea morții. Îmi voi căuta locul printre vii.

1966

Digu

Ce primăvară întîrziată ! Şi totuşi, vara tot o să vină ! Mîine-poimîine e cald !... S-o face şi prea cald ! Vara e aproape... O rămîne iarna o amintire uitată... Dar pînă una-alta, ce primăvară rece ! Iacătă, sîntem în 23 april, asta este — aşa cum s-ar zice — Sfîntu Gheorghe, şi era de obicei liliacul înflorit... Dar acum, în ăst an 1963 — că în '63 sîntem — abia miji frunza copacilor !

Umblăm în căruţă. Omul de lîngă mine mînă caii şi vorbeşte. Eu tac, că dacă vorbesc eu, tace el...

Avem leagăn la căruţă, dar degeaba. Căruţa ne hurducă pe drumul lung de ţară, de pînă şi vorba omului de lîngă mine e bîlbîită. Şi totuşi, aşa singuri în mijlocul cîmpului, pînă în zare întins, noi ne înţelegem de minune. El vorbeşte, eu ascult vorba lui ţărănească, straniu îmbinată cu vorbe noi, orăşeneşti :

— Ce vedeţi acolo, sînt taman digurile. Şase kilometri lungime de dig. De cînd se ştiu oamenii pe-aici, din bătrîni şi străbătrîni, ogoarele şi satele au fost înecate de ape. Se năpusteau apele ca fiarele peste noi. Rămînea ornie mare în urma lor. Ne omorau, ne sărăceau, de flămînzeam ca cerşetorii. Acu, aist an, le-o potolit omu. Le-a închis în îndiguiri făcute de mîna lui. Taman îl terminară astătoamnă, şi veni peste el iarna grea de fuse. Uite-aşa loveau sloiurile de gheaţă în malurile lui, dar geaba, el era neclintit, şi apoi, spre primăvară, cînd se topiră, apa deodată creseu a spaimă. Urla şi vuia apa. Se adunase iar satu

întreg în fața apelor, să vadă : rezistă sau nu digu ? Da ochii noștri văzură ce nu au văzut pînă acu : digu nu s-a fărîmat, în picioare a rămas, a oprit apele, și satu nu s-a înecat ! Șase kilometri de dig înalt cît muntele ! Strat peste strat a fost pus pămîntu. Uite-așa ridicau escavatoarele cîte-un calîc de pămînt, de zece oameni nu l-ar fi putut rădica cu brațele ! Și uite-așa îl băteau și îl îndesau mașinile speciale ! E tare digu ca piatra ! Acu, crește iarba pe el. E viu. Om planta și salcie, că salcia are rădăcină adîncă, și așa, împodobit cu pomi, nimeni nu o mai știi că l-a lucrat mînă de om. Stă digu strajă și păzește cîmpia, de parcă tot a fost de cînd lumea și pămîntu, și aci o sta pînă la judecata de apoi ! Uite cum curge Neajlovu domolit în matca lui înaltă, nouă ! Parcă și apa a înțeles să se supună, că e bine ce-a făcut omu și că ea, apă nebună și rea, a pierdut bătălia. Neajlovu, cu apa-i ucigașă și adîncă, s-a domolit.

Acu, ogoru a cîștigat potriva apei. Ogoru e al nostru. Îl semănăm și-i culegem roada după pofta inimii noastre. Pămîntu, cît îl vedeți cu ochii, cu rodu lui, e-al nostru, al țărănimii, că dacă nu ne îneacă primăvară asta, apoi nu ne-o mai îneca niciodată... Da, să mergem mai departe în lungul digului, să vedeți și gura gîrlei, unde Neajlovu se întîlnește cu Argeșu.

Mergem. Pe cîmp, grîul a răsărit înalt de-o palmă, verde ca smaragdul. Lucește aprins în soare. O adiere proaspătă ca o apă vie ne mîngîie. Departe, se vede salcia Argeșului întins perdea, ceață înverzită în lungul apei de argint.

— Iacătă că am ajuns. Asta-i gura gîrlei, și aici, el, Neajlovu, se varsă în Argeș. Am vrut să vedeți și dumneavoastră unde începe lupta și împăcarea apelor. Primăvara, apele Argeșului vioi împing apele grele ale Neajlovului. Silit potriva firii, dă înapoi și pare că începe să curgă la deal. Atunci se înfurie, clocotește și se revarsă. Asta se întîmplă spre primăvară. Mai tîrziu, spre vară, Neajlovu se trage din ogoare, se adună în matca lui și, împuternicit, își face drum izbutit și curge în legea lui, la vale, și se varsă în Argeș, care acu trebuie să-l rabde. Uite-așa se luptă : parcă ar fi voinici la trîntă... Dumnezeu îi știe de ce nu s-or fi împăcînd ! Acu veni însă omu cu mintea și

munca lui și orîndui apele. S-or mai lupta ele apele nebunele, dar nu s-or mai revărsa, că e digu strajă, și nu vor mai îneca satele, așa ca pe vremuri !

Cîteodată stau și mă gîndesc la ape și zic că dacă ele se luptă, d-apăi noi oamenii ! Că vedeți, eu sînt președinte la colectiva noastră de cînd se înființă ea, și prin mîna mea au trecut oamenii și faptele lor și ei știu mai bine ca oricine că dacă acu s-a ales ceva limpezit și ne putem bucura de înfăptuiri, apoi la început nu a fost așa... la început a fost greu !

Ca să vă explic, noi eram în sat, așa cum s-ar zice, ca apele de vi le-am arătat, două tabere, adică Lete Vasile și cu mine. Oamenii m-au ales pe mine președinte, dar Lete Vasile voia el să preia conducerea. Și ne luptam unii potriva celorlalți, potriva firii, ca și cum nu am fi avut un interes comun. Nu a fost ușor... Da acum...

Omul de lîngă mine azvîrle o privire cercetătoare în jurul lui.

— Da pînă să văd binele ăsta împlinit, eu și oamenii mei ne-am îndîrjit, de credeam c-om muri... Și eu zic că trebuie să știți și dumneavoastră cît am luptat, că d-aia vă povestesc, că altfel, cînd o să vedeți toate că s-au împlinit, nu o să înțelegeți ce greu a fost ! Că dacă nu o să cunoașteți cazna noastră, nu o să cunoașteți nici mîndria noastră... Că vedeți dumneavoastră, lucrurile care s-au petrecut, vreau să zic greutățile îndurate la vremea lor cînd s-au întîmplat, au fost spre rușinea celor ce nu pricepeau noul ce se înfăptuia. Acum însă, că le-am trecut, nu le mai păstrăm decît în amintire. Nu a fost ușor ! Ni se făgăduise tot binele, și noi credeam că binele va fi al nostru fără trudă, așa, cît ai zice „pește", fără caznă, fără... ce să mai zic, așa cum intri într-o apă încropită : nici n-o simți și ți-e bine.

Noi sîntem un sat mic, pierdut în cîmp, noi nu sîntem încă din cei fruntași, dați cu fotografie pe la gazetă. Abia ne-a pus ilectrică, și vara asta ne-o lumina și pe noi. Om avea și cinematograf. Sîntem planificați. Ne place și muzica, merg oamenii la cîmp cu tranzistoriu ! Eu, ca președinte, le spuneam acu cîțiva ani că toate minunățiile de se făcură întîi într-altă parte vor sosi și la noi dacă om pune umăru la căruță. Da erau unii de nu mă cre-

deau... demoralizau și pe cei sinceri. Ziceau că-s copil, de cred că-i adevărat tot ce se proorocește că o să se facă! Eu m-am îndîrjit și am luptat cu încredere, să vadă și ei cu ochii lor că se face și la noi ce s-a zis că o să se facă!

Să vedeți cum a fost: noi ne-am învoit deslușit de acu cinci ani că facem colectivă, și erau toate bine potrivite: timp de lucru și pentru lotu personal, și pentru colectivă. Eu le spuneam: uite-așa și-așa și-așa. Ei ziceau: da, da. Și am început lucru după învoială. Ar fi fost timp și oameni pentru toate.

În ăl an, adică acu cinci ani, am sădit roșie multă la colectivă. Au sădit și creștinii pe lotul lor, tot roșie multă. Că mai era și vînătă, și castraveți, și varză, era, da roșia domnea. Acu, nu stau să vă povestesc mărunțișuri, că mi-au furat gălețile noi de la mulsu vacilor și m-am luptat să le recuperez înapoi, că aduseseră în loc găleți vechi, adunate de pe la oamenii din sat. Cine să zică „nu" cînd vine chiar Lete Vasile, cel de vă spusei că voia el să fie președinte la colectivă, adevărat șmecher, nu așa ca să zic un gogez, și cu toate că eu îl numisem merciologul satului, acu mă sabota... Vine, zic, și te îmbie: „Măi Cutărică, dă-mi găleata dumitale veche, și eu îți dau una nouă". Omu întreabă: „Gratis?" Lete Vasile zice: „Numa cinci lei te costă, și o găleată veche". Omu zice: „Bine", dă cinci lei, dă și găleata veche și o ia pe cea nouă. Faceți vă rog dumneavoastră socoteala cît a cîștigat Lete Vasile cu cinci sute de găleți ale colectivei, cumpărate de mine cu preț bun pentru colectivă, că le-a pus pe cele vechi în loc!

Eu, ce să mă fac? Am afișat articol la gazeta de perete: „Cine nu aduce găleata nouă înapoi contra cinci lei înfundă pușcăria; iar alde Lete Vasile să restituie la casierie banii adunați de la oameni!" Și așa mi-am recuperat napoi gălețile colectivei, că Lete Vasile a consimțit că a furat, da a turbat că l-am prins și că a trebuit să dea banii înapoi, iar oamenii din sat s-au supărat pe mine că le-am luat bunătate de găleți!

Zic de Lete Vasile că era capul răutăților, cum am zice. Ce dădea din el, de furie că-s președinte, să-ți stea mintea-n loc! Ca să povestesc și cu caii... Tot el, Lete Vasile, zice, șoaptă zice, oamenilor: „Lăsați, bre, caii făr' de

nutreț și neîngrijiți, atît cît să nu moară, că o pricepe ăl de la conducere, adică eu cum ar veni, că nu merge pe sistemul lui !"

Și ce să văd ? ! Caii, pe zi ce trece, că se clatină pe picioarele lor și că se uită la mine cu ochii pierduți, de-mi rănea inima privirea lor, și cel mai slab, os și piele, era ăl de fuse al meu ! Și numa caii lui Lete și ai cîtorva partizani de-ai lui — grăsuți, că lor le dădea de mîncare în ascuns ! Da eu nu pricepeam. Cum să pricepi imediat atîta crimă ? Pînă i se făcu milă — nu de mine, ci de cai — unui consătean, tot om de-a lui Lete, da mai milos la inimă, nu așa pipotos și mi-a declarat adevăru. Înțelegeți ce m-am perpelit, că aveam în față criminali și nu știam cum îi pedepsi. Am schimbat păzitoru, am asistat la hrănirea cailor pînă se îndreptară... Numa cîțiva muriră.

Da să vă povestesc și cu roșia colectivei, că am crezut că și eu oi muri din pricina roșiei și a lui Lete Vasile.

Așa, zic, acu cinci ani, semănăm roșie, îngrijim răsada colectivei, soi ales, și ea crește și se coace. Era frumoasă. Mă uitam la ea și mă bucuram, de parcă toată era a mea. Se cocea grea și dulce, ca fructul, de ! Se cocea și a de pe loturile oamenilor. Să se coacă, de ce să nu se coacă ? O semănaseră cu semințe, tot de la colectivă date, și un soare le încălzea și o ploaie le uda ! Cînd a fost toată în pîrg, și a de la colectivă, și a de pe loturile personale, numa că văd pe oameni că stau pe lotu lor și nu mai vin la colectivă să culeagă roșia ei. Stăteau pe loturile lor și-și culegeau în tihnă roșia lor. Parcă a lor era ceva mai timpurie ca cea de pe cîmp a colectivei, asta-i drept. Eu îi întreb :

— Nu veniți la colectivă, bre ?

Ei ziceau :

— Mîine. Venim mîine.

Și treceau zilele.

Oamenii încărcau roșia lor, abia coaptă, în lădițe olandeze, bărcuțe, și plecau cu ea. O duceau cu camioanele colectivei la satu vecin, o încărcau în tren și plecau departe, spre orașele de munte, unde-i frig pînă tîrziu. Acolo, marfa lor era prospătură — trufanda, cum îi zice.

Se plătea bine. Uite, de-aci din Argeș, ajungeau taman la Brașov... pînă în Vatra-Dornei ajungeau. Lipseau cu zilele. Se golea satu de oameni. Eu mă uitam cu grijă la roșia colectivei cum începe să se coacă...

Apoi, roșia colectivei s-a copt de nu a mai fost cum. Eu am început să nu mai dorm și nici să mai mănînc. Nu mai puteam de grijă. Eram președinte. Nu știam cum vorbi oamenilor, ce cuvinte să găsesc ca să-i lămuresc că nicicînd, de cînd îi țărănimea țărănime, nu s-a încercat să se facă pentru ei ce se face acum și că dacă nu ajută și nu lucrează la colectivă ar fi, așa cum se zice, că-și fură căciula... Da ei nu ascultau. Păreau amețiți.

— Mîine... mîine... ziceau.

Am început să merg pe la oameni, să-i pîndesc pe înserate și în zori. Din poartă-n poartă am mers, de parcă cu cerșitu să fi mers, și mă rugam de ei :

— Veniți, bre, și pe la colectivă... că se strică roșia pe cîmp. E averea noastră !

— Mîine... mîine...

Un bătrîn sta în poartă. Era tatăl lui Lete Vasile. Mă privea cu sfadă. Eu i-am zis :

— Vino, bre, matale, măcar așa... o zi, vino să vază satu că nu ești contra să dai ixemplu... că n-om ține supărarea cît îi lumea...

— Bă, pe mine nu mă lasă popa, a zis el.

— Cum popa ? m-am mirat eu.

— Iac-așa ! A zis să sap în curtea bisericii și să samăn sămînță de clopot, că oi avea curînd nevoie de ea, că-s bătrîn !

M-am uitat la el, și n-am rîs. Și el a mai zis, cu dușmănie a zis :

— Oi semăna și pentru dumneata, că geaba ești tînăr, oi avea poate curînd și dumneata nevoie... cine știe... de clopot... geaba ești tînăr... Ți-om face binele ăsta !

M-am înfiorat. Știa el ce spune. Lete Vasile nu uitase, mă dușmănea de cînd cu caii și gălețile și cu atîtea altele, că-l făcusem de rîs. Mă amenința cu moartea, ticălosu și dușmanu...

Am mers acasă și m-am perpelit. M-am sfătuit și cu oamenii de încredere, tabăra mea. Da nici ei, ca și mine,

nu știau ce măsuri lua. Ce să fac și cum să fac ? Zilele treceau. Între timp, roșia colectivei s-a copt de tot. Uite-așa atîrna pe creanga ei... Era averea mea și a satului întreg roșia asta. A trecut o zi, două, o săptămînă, două. Roșia a început a putrezi pe cîmp... Se desprindea singură și cădea, grea, coaptă, pe pămînt și putrezea a jale.

Într-o seară, am mers pe cîmp, acolo unde roșia era căzută, și așa în fața ei, am plîns. Lacrimi mi-au curs pe obraji. Roșia era pierdută, avere pierdută, onoarea mea ca președinte pierdută, și averea colectivei pierdută.

Și după ce am plîns, m-am dus acasă și am spus nevestei :

— Femeie, eu merg în pod să mă spînzur. Că nu mai pot nici mînca, nici dormi de jale. Putrezește roșia pe cîmp...

Ea a spus :

— Nu te spînzura, bre omule, pentru roșii !

Eu am zis :

— Nu pentru roșii, fa, nu pentru roșii. Pentru onoarea mea de președinte.

Și deodată, am strigat tare de tot :

— Bre femeie, eu merg la cîmp cu copiii și vii și dumneata. Lăsăm lotu nostru personal în voia Domnului... să se strice roșia noastră, nu a colectivei, și om aduna și zi și noapte la roșia colectivei, a satului, bre, a satului întreg, să vază satu că muncim de pomană pentru satu întreg, că s-o rușina !

Și așa am făcut. Ne-am dus cu coșurile-n spate și cu uneltele trebuitoare. Ieșeam pe cîmp să adunăm și nădușeam și ne grăbeam, de parcă ar fi stat cineva cu biciu în urma noastră, și nici nu vorbeam și nici o glumă nu ziceam. Adunam.

Au trecut oameni pe-acolo și ne-au văzut. S-a dus vestea în sat și au venit în goană cei ce erau cu credința dreaptă... și brigadierii au venit, în fine, cei cu judecata îndatoririlor lor față de colectivă și de interesu lor cel adevărat — că după cum vă spuneam, ixemplu e putere mare... Alții au venit numai așa, ca să vadă minunea, cum că de-alde comuniștii și-au lăsat lotu lor personal ca să lucreze la colectivă... Rîdeau dușmanii în batjocură de noi. Au zis :

— E, bre ! Că acolo unde lucraţi acu sînteţi chiar pe pămîntu de fuse odată al meu !

— Ba eu zic că e pe lotu de fuse al meu. Mă protejează pe mine !

— Ba eu zic că o fi chiar lotu dînsului personal. O să vă îmbogăţiţi, bre !

Noi, cei ce lucram, nici n-am ridicat capu. Pînă seara, se făcu ceva treabă, da tot se ruinase belşugu !

Noi, adică eu cu nevasta şi copiii, ne-am dus cei din urmă acasă. Se înnopta.

Stam pe prispă, obosit şi de muncă, şi de necaz. Parcă mi se mai răcorise sufletu şi parcă nu. Roşia cea multă tot pierdută era. Încă nu pricepuseră oamenii care e interesu, şi eu nu aveam putere a-i lumina.

Stam aşa pe prispă zic şi numa ce-l văd pe Lete Vasile că intră pipotos pe poartă, aşa pipotos cum îi era firea. A venit către mine şi mi-a zis în şoaptă, privind grijuliu în juru lui :

— Nea Costică, să fie toate relele uitate. Poftim cinci sute de lei, să mă învoieşti acasă cinci zile. Să-mi dai hîrtie că-s bolnav.

Eu i-am zis :

— Nu te învoiesc.

El a zis :

— Oite banii şi nu mai atîrna atît.

Şi a foit hîrtia banilor aşa în faţa mea. Cinci erau, e drept. În asta nu a minţit. Cinci erau. Eu m-am uitat la bani şi i-am zis :

— Geaba ! Nu te învoiesc, bre, nu te învoiesc !

El a zis :

— Atîrni, atîrni, da o să-ţi pară rău. O să-ţi blestemi preşedinţia de o ai şi zilele de ţi-au mai rămas.

Apoi şi-a înfundat pălăria pe cap peste sprîncene, de numa ochii i se mai vedeau, că luceau cătrăniţi de turbat ce era, şi a plecat. A trîntit şi poarta.

A doua zi, în zori, cînd m-am sculat şi am mers în fundul grădinii, ce să văd ? ! În livada mea de cireşi, o parte din lotu meu personal, pomii erau toţi jupuiţi de coajă ; ca nişte miei rînjiţi de piele erau. Să le plîngi de

milă ! Îi omorîse, ticălosu, de vii. Lete Vasile, că cine altu?! Lete Vasile omorîse pomii mei de vii.

Am văzut roşu în faţa mea. Am ameţit, ca beat. M-a durut sîngele în trup. Geaba era ceru proaspăt şi aerul rece, eu am năduşit... Da martor nu aveam că Lete era ucigaşu. În ajun, seara, mă ispitise cu bani, iar în puterea nopţii îmi omorîse pomii. Poate Diavolu să-l fi văzut, că om nu l-a văzut. Da, el era. Altu nimeni.

Eu m-am dus în casă şi m-am perpelit ca bolnav pe ţoale. Că bolnav eram. Pare că luau ţoalele foc sub mine. Îmi ziceam : „Dac-acu jupoi pomii, frumuseţe de cireşi daţi în pîrg, apoi mîine m-oi jupui pe mine, ticălosule !“ Că de jupuise cireşii, asta fusese — ca să zic aşa — un fel de preaviz la viaţa mea ! Şi ce să fac ? Să-mi dau viaţa aşa, pe cinci sute de lei ? Adică, cum ar veni, de frică ?... Zic că nu-mi era de bani, mi-era că mă omoară, să-mi vînd sufletu cinstit ca să nu mă jupoaie şi pe mine, banditu ? Puteam oare să merg la Bucureşti la Comitetul Central ca să spun adevăru ?

Da nevasta, cînd a văzut că-s bolnav, că nu mai mănînc şi nu mai dorm, numa că se uită lung la mine şi se pregăteşte să plece.

— Unde mergi ? am întrebat-o. Da ea n-a răspuns, a plecat şi repede a fost înapoi. Şi am înţeles unde a fost. A fost de a chemat tovarăşi, oameni de-ai mei, dintre cei cu care întotdeauna m-am învoit şi sfătuit. Unu mi-a zis :

— Mergi, bre, la Raion şi te descarcă. Ia trinu şi mergi.

— Să pîrăsc, bre, pe vecin şi consătean ?

— Pe hoţ, bre, pe hoţ !

La Bucureşti, la Comitetu Central, nu m-am putut duce, da la Raion m-am dus...

Omul de lîngă mine a tăcut brusc. Căruţa ne hurducăne pe drum. Pe cîmp, în ajun, tractorul tăiase brazde în dreapta şi-n stînga, cît vezi cu ochii. Pămîntul proaspăt săpat e de un negru lucios, viguros. Cerul asupra — de un albastru pal. După un răstimp lung, omul de lîngă mine a început iar să vorbească. Vorbeşte ca la spovedanie. Pare că de mine a uitat. Iar eu privesc tot drept în faţa mea, de loc spre el, să nu-l stingheresc. Îi aud numai glasul. Omul spune mai departe :

— Iaca, atunci — că-mi era frică și de dambla, că așa îmi simțeam capul, ca beat de atîta necaz și rușine — m-am hotărît, și a doua zi m-am sculat devreme, m-am spălat, m-am primenit, m-am îmbrăcat cu haine curate și m-am dus cu căruța pînă la gară, zece kilometri. Mîna nevasta. Și am luat trinu. Am mers la Raion. M-a primit. Am așteptat, da m-a primit. Eu i-am spus cine sînt. El mi-a dat mîna, da nu mi-a spus cine e el. Poate credea că-l știu, de venisem la el ! S-a așezat, m-a poftit și pe mine să șed. M-am așezat și eu și am tăcut. Mi se pusese un nod în gît, de mă sugruma. El s-a uitat lung la mine și a zis :

— Ce te-a adus aici ? Vorbește.

Deodată, parcă mi-am înghițit nodu din gît și am început să vorbesc, iac-așa și-așa și-așa, întocmai cum v-am povestit acu dumneavoastră. El asculta și nimic nu zicea. Mă iscodea cu ochii. Vedeam că mă iscodește. Îi luceau ochii. Eu vorbeam una și tot eu gîndeam alta. Adecă povesteam drept ce aveam de povestit, da mă gîndeam că poate el nu mă crede, că poate bănuia că am venit cu niscai interese personale, plîngeri nedrepte, niscai dușmănii nerăzbunate... Vorbeam și-mi era rușine că nu am venit să mă laud cu izbînzi în muncă, ci să mă plîng de înfrîngeri... Ce mai treabă socoteală, că eu îl înțelegeam pe el, dar mă înțelegeam și pe mine, păsul meu, că eu știam că-s fără minciună în inimă și că pentru bine am venit... Și cu cît mă iscodea, cu atît eu mă pierdeam și îmi uitam gîndurile, și uitam cum să le înșirui pe toate și-mi aminteam numa de mînia mea... Că roșia sta putredă pe cîmp, neculeasă, că îmi jupuiseră pomii, că mă amenințaseră cu moartea, că-mi furase gălețile noi din padocu vitelor, că oamenii fură nutrețu de la cal străin și-l împinge cu picioru la calu de fuse odată al lui și era acum al colectivei, că eu nu le știu vorbi așa ca să-i lămuresc ce e bine și ce e rău, că poate ar trebui un președinte mai înțelept ca mine, mai isteț... că... eu de ce să fiu președinte dacă nu am puterea să-i duc pe calea cea bună ?... I-am ixplicat și că ast-toamnă, oameni de-ai noștri, adecă de la colectiva noastră, au mers la colectiva vecină și au furat grîu pentru colectiva noastră, și apoi, cînd au văzut că mă supăr

pe ei și le spun că asta tot hoție e, au spus că nu țin cu colectiva noastră, că-s dușmanul colectivei...

Omu din fața mea asculta cu răbdare și numa că întreba cîte ceva și apoi s-o fi plictisit, că n-a mai vorbit, și a început a scrie pe niște caiete mici de le scoase de prin buzunare... El scria, iar eu, politicos, am vorbit mai departe, că d-aia venisem, și omu nu mi-a spus să tac, dar vorbind mi-am amintit de toată durerea mea și, ca scos din minți, m-am înfuriat, da nu pe el că mă iscodise, că judecasem că e datoria lui să mă iscodească, și eu aș fi făcut la fel — și nici pentru că în loc să mă asculte scria, ci pe mine m-am înfuriat, că nu știam vorbi mai limpede, și am început în gura mare să-mi blestem zilele și președinția și să firui și să înjur de toate cele sfinte. Da dumnealui tot așa liniștit își vedea de treburi. Aș zice chiar, parcă mai liniștit... Eu strigam tot nădufu din mine ! Și așa, blestemînd și firuind, i-am ixplicat și dumnealui ce este comunismu și că mulți din satu meu, unde sînt președinte, vor să ducă comunismu de rîpă și la pieire... Și că eu nu pot să rabd una ca asta... Și strigam... și strigam...

El mi-a zis :

— Bea puțină apă, tovarășe.

Eu i-am zis :

— Otravă aș bea !

Da apoi i-am mulțumit frumos pentru bunăvoință. Apă n-am băut, da parcă mă răcorise la suflet vorba lui potolită, și atunci i-am ixplicat mai departe că comunismu, acu în urmă, a împărțit totu altfel în țară, da că unii, dușmanii, fac ispre ca să dovedească cum că împărțeala n-ar fi bună, și așa să-și capete locurile înapoi...

El tot așa mă privea cînd și cînd și scria în caiet. Cine știe, poate nici nu asculta la ce ziceam eu, și scria altele... interese de-ale lui, că multe o fi avînd și dînsu pe cap, că de ! el e de la Raion, nu ca mine, președinte într-un sat pierdut pe cîmp, că eu zic că de asculta și de mă vedea, ar fi spus și el o vorbuliță...

Așa a stat pînă la sfîrșit, că de avut, a avut omu răbdare să mă lase să vorbesc tot ce-am zis, e drept, și că de mă privea fățiș, în ochi mă privea, e drept, da că nici un răspuns nu mi-a dat, și asta-i drept.

Cînd n-am mai avut ce spune, am tăcut. Mi-am șters năduşeala, ce curgea şiroaie pe mine de parcă căzusem în bazenul colectivei... El m-a privit o dată lung şi tăcurăm iar amîndoi, apoi mi-a zis :

— Mergi, tovarăşe, acasă şi fă-ţi datoria cinstit ca pînă acum şi te linişteşte. Cu încetul au să înţeleagă... toţi... ca dumneata. Trebuie să avem, tovarăşe, multă răbdare, şi cu timpul au să înţeleagă că e spre binele lor...

Alt răspuns la vorba mea nu mi-a dat, nici albă, nici neagră, şi nici de Lete Vasile nu mi-a pomenit.

Aşa că m-am întors de la Raion acasă.

În sat, se aflase că am fost plecat. Poate le-a fost teamă, că au văzut că nu tac şi nu mă las, poate şi-au dat seama de greşeala lor, de-a început ometu a veni la lucru, oamenii mai toţi... şi erau cu mine politicoşi, de parcă atunci ar fi aflat că-s preşedinte. Da geaba, că roşia tot pierdută era... Numa Lete Vasile, ce văd că se retrage, ca ursu-n bîrlog, la el acasă şi numai că într-o zi, aşa ca să-mi facă mie în necaz, că altceva nu mai avea ce face, că se înhamă, el cu tat-su, la jug şi trag aşa, înhămaţi amîndoi la jug, în fundu grădinii brazde cu plugu. Femeia de o are îi mîna. Avea şi bici în mînă. Asta ca să-mi facă mie în necaz, că-s preşedinte, şi colectiva de rîs, că de fapt el, Lete Vasile, putea împrumuta sau închiria cai de la colectivă de avea trebuinţă, iar brazdă în acel sezon nu trebuia nici cum. Eu zic că pe el, Lete Vasile, numa moartea l-o potoli, că pe ea, moartea, n-o putea-o plăti şi nici păcăli să nu vină cînd i-o fi lui timpu ! Auzi faptă ! Se înhămaseră la jug şi trăgeau, şi lumea intrase la el în ogradă ca la bîlci, să-l vadă înhăitat, şi el striga : „Hăis, tată, hăis, că rău am ajuns !"

Lumea rîdea şi se crucea şi apoi i-a scuipat, de se ruşinară şi ăia din partidu lui. Da eu, parcă mă potolisem, parcă nu-mi mai păsa de Lete Vasile. De cînd vorbisem cu tovarăşul de la Raion, care nici acu nu ştiu cum îl cheamă, căpătasem o putere şi mă potolisem. Din tot, ţineam bine minte că-mi spusese aşa : „tovarăşe", adecă cum s-ar zice că dumnealui şi cu mine eram tovarăşi, eram înţeleşi, lucram pentru interese comune, că asta-i comunism : să fii tovarăş, să fii prieten.

Da eu ce să zic, eu tot așteptam să văd ce s-a ales de vorba mea la Raion. Să-mi dea de veste Raionu, da nimic nu vedeam, de parcă n-aș fi fost acolo.

Și au trecut așa chiar cîteva săptămîni fără veste de la Raion, de ziceam eu în sinea mea că geaba am fost, că nu mi-a dat ascultare și nu m-a crezut, că tot timpu cît am vorbit eu, el a scris tot de-ale lui, că multe o fi avînd și el pe cap... Și mă gîndeam că poate s-o fi dus altu fără să prind eu de veste, vreun dușman, în urma mea, să spună la Raion că am mințit eu... Mă perpeleam. Pînă într-o zi ce ne pomenim în sat cu o inspecție.

Iacătă a venit inspecția cu mașina mică, au venit, zic, că erau mai mulți tovarăși, și pe nici unul nu-l cunoșteam, că ăl de vorbisem eu cu el n-a venit. I-a adunat pe toți, cît îi satu, și i-a certat și le-a spus de față tot : iac-așa și-așa și-așa... Te cruceai cîte le trecea prin minte să spună. Toate le știau, întocmai cum le povestisem eu tovarășului de la Raion. Cînd le-o fi auzit și ținut minte pe toate, el știe ! Că ăștia de veniră și pe Lete Vasile îl știau pe nume, și la pomenit, și că mi-a jupuit pomii știau, și de găleți știau, și de cai știau, și de roșia putrezită știau... Dumnezeu știe cine s-o fi priceput să le povestească așa totu cu de-amănuntu. Că iară zic că poate s-o fi dus altu în urma mea să limpezească lucrurile, că de mine nu a vrut să asculte, de-am fost acolo la Raion, că tot timpu a scris... Da ei întocmai vorbele mele le spuneau...

Da eu nu știu de ce vă povestii acu și dumneavoastră toate astea... că toate astea au fost la început... Acu e altfel. S-au civilizat oamenii... și-au înțeles interesu... s-a făcut și digu și nu ne mai îneacă.

Așa, iacătă că acușica ajungem și la complexu legumicol de trufandale. Avem și seră... E drept că-i plesni țeava astă-iarnă, da taman o reparăm... că așa-i viața...

Și dacă stau și mă gîndesc, apoi pînă la urmă eu zic că bine făcură cei de veniră cu inspecția că nu au pomenit că am fost eu la Raion, că doară nu am fost de rău... că iacătă, din minuta de cînd veni inspecția, tot pe mine m-au ales președinte în unanimitate consătenii. Asta-i, zic, în unanimitate. Da, tot pe mine mă aleg. Au prins încredere în mine că le vreau binele... ixact așa cum mi-a

prorocit tovarășul de la Raion cînd am fost la dînsu : să am răbdare, că au să înțeleagă. Cumsecade și politicos om, nu zic ba, și de ascultat a ascultat. Da a tăcut, tot timpul a tăcut, de parcă am vorbit cu el așa cum aș vorbi cu vîntu și cu pomii, cu norii și văzduhu... Ia, cum aș zice că am vorbit acușicălea cu dumneata, că și dumneata asculți și nimic nu zici... Că dacă am vorbit cu dumneata, ce urmare poate avea ?... Uite-așa... m-ai auzit, și asta-i tot. Ca vîntu și ca pomii...

1966

Lisaveta

Încă o stație. Plictisit, ies și eu la fereastră să privesc. O gară mică, curată, nou clădită, cu peron plin de flori. Îmi atrage atenția un grup de trei femei țărănci. Sînt chiar lîngă tren. Două dintre ele par mature, peste patruzeci de ani, iar a treia e o fată foarte tînără, să tot aibă cincisprezece-șaisprezece ani. Sînt curate. Stau încremenite. Una dintre cele mai în vîrstă ține o valiză. În mare grabă, își dau mîna mai întîi cele două femei, apoi cea cu valiza, o lasă jos, o îmbrățișează pe față cu desperare și începe să plîngă în hohote mari, nestingherite. Fata o desface de ea, iar femeia cealaltă ia valiza de jos, și așa, sînt duse, femeia și valiza, și urcate în grabă în tren. În tren, țăranca merge la geam și continuă să plîngă în hohote ce o înecă, în timp ce trenul se urnește din loc. Stă și orăcărăște pînă nu le mai vede pe cele rămase jos, care încă îi fac semn cu mîna. Atunci, intră în vagon, în vagonul unde sînt și eu, își pune valiza sus pe poliță, se așază și continuă să jelească cu fața înfundată în mîini.

E o țărancă sănătoasă. E frumoasă. E puternică. Bine și curat îmbrăcată. Tot vagonul se uită la ea cu compătimire. O lasă în voia lacrămilor ei. În vagon s-a făcut tăcere. Se aude numai plînsul ei și ritmul roților. Țăranca își scoate o batistă din buzunarul fustei ei largi și caută să-și înăbușe hohotele.

O femeie mai în vîrstă îi pune mîna pe umăr.

— Dar ce ţi s-a întîmplat ?

Hohotele se înteţesc.

— Ţi-a murit cineva ?

Atunci, printre gemete, ţăranca izbucneşte :

— Da, da, a murit... e ca moartă... Asta e... E ca moartă...

— Cine ? o întrebă femeia.

— Copilul meu, copilul meu, fata mea. Lisaveta.

Plînsul ţărancei e atît de deznădăjduit, încît noi toţi cei din compartiment avem lacrimi în ochi.

— Şi... cîţi ani avea ?

— Şaisprezece. Împlineşte şaptesprezece peste trei luni...

Oamenii din vagon se privesc unul pe altul, întrebători. Oare durerea a zăpăcit-o de tot pe biata femeie ?

— Adică... Şi mă rog, ce boală a avut ?

Acum, toţi cei din vagon vorbesc deodată, toţi participă, toţi privesc la femeie, toţi aşteaptă răspunsul ei.

— Păi... să vedeţi dumneavoastră... că ea nu este moartă... e numai, vai de zilele mele, ca şi moartă ! Am rămas fără copil. Şi altul nu mi-a dat Dumnezeu. Am rămas singuri.

— Mă rog... Adică, a murit, sau nu a murit ?

Ţăranca ridică faţa, şi privirea i se holbează la străinii ăştia ce stau în jurul ei şi o iscodesc. Pînă acum nu i-a văzut. E înconjurată de străini care aşteaptă să înţeleagă, care aşteaptă răspunsul ei. Acum nu mai poate tace. Ei aşteaptă să înţeleagă şi să ştie. Le este milă, dar vor să ştie pentru ce.

— Că nici eu nu mă pricep cum să vă spun... Da ce, eu înţeleg ? Parcă mi-a dat cu măciuca-n cap. Niciodată n-aş fi crezut aşa ceva... Şi acum ce să mă fac ? Plîng. Asta e, că alta n-am ce face, că mai bine aş muri şi eu.

Şi ţăranca plînge din nou, violent.

— Stai, femeie, şi mai bine spune-ne şi nouă, să înţelegem, că nu înţelegem nimic.

— Maică... maică... vai de zilele mele, că așa ceva n-am crezut că oi trăi, cîte zile oi avea... taman acu, că ne era bine... că la început a fost greu... că mi-o murit bărbatul la război...

— E pace de doisprezece ani.

— Nu pe el îl plîng, Dumnezeu să-l odihnească... că m-am măritat a doua oară de atunci, dar atunci cînd am rămas văduvă era război și aveam copil mic, pe Lisaveta, și am rămas atît de sărace, că nici ce să îmbucăm nu mai aveam. Mai mureau și în alte case oameni duși la război, dar nu rămînea femeia singură cu copil, așa ca mine. Nu aveam nici frați, nici cumnați, nici veri... numa eu cu Lisaveta. Mititica plîngea și cerea mîncare, și eu nu aveam ce-i da. Și dacă a fost bolnavă n-am avut nici lapte să-i dau. Atunci m-am gîndit să mă bag slugă. Asta e: slugă. Dar nu am voit chiar la mine în sat... Auzi, să ajung slugă la mine în sat! Că mă știa toată lumea... Și atunci... mi-am luat copilul și am plecat mai departe, încolo departe, unde știam, că auzisem eu că se cer oameni la lucru. Și am plecat. Ea, Lisaveta, avea trei anișori. Umbla cu piciorușele ei de colo-colo și gungurea... dar eu nu mai puteam auzi-o spunînd „Mamă, foame, mamă, pîine" și să nu am ce-i da. Și am plecat. Am ajuns și am găsit de lucru. Era primăvara. Oamenii la care am nimerit erau oameni buni. Oameni avuți; tot săteni, dar avuți. M-au primit și am muncit la ei.

Țăranca s-a oprit din povestit. Parcă își adună gîndurile. În vagon e liniște. Se aude numai zgomotul ritmic al roților, care gonesc. Pe culoarul trenului, cînd și cînd, trec oameni, care nici nu privesc spre noi; iar afară, pe geam se vede bogăția decorului. Urcăm spre munți. Masivitatea lor este impunătoare. Culorile sînt în nesfîrșite tonuri arămii și roșii.

— Da, erau oameni buni oamenii la care m-am învoit să lucrez. Și ce a fost mai ales bine, că oamenilor ăstora le-a plăcut de Lisaveta. Copilul meu a adus lumină în casa lor. Ei nu aveau copii. Se jucau cu ea. Rîdeau cu ea, mîncau cu ea, cîntau cu ea, dormeau cu ea. Și copilul meu s-a îngrășat, a crescut, a înflorit... Eu lucram toată ziua

din răsputeri, ca să-i mulţumesc pentru bunătatea lor. Copilul meu nu mai îmi cerea plîngînd pîine, şi eu să n-am să-i dau. Acum, dacă îi întindeam o bucată, îmi împingea mîna : era sătulă ! Dormea cu ei. Nu mai voia să doarmă cu mine. Acolo era patul mai moale, mai mare, şi oamenii se jucau cu ea, că nu erau obosiţi, ca mine. Eu, de muncă, seara cădeam ca frîntă, adormeam fără să-mi dau seama. Şi prima, şi a doua, şi a treia oară, cînd Lisaveta a spus că nu vrea să doarmă cu mine, m-a înjunghiat în inimă, dar nu am zis nimic. Ce era să zic ? Copilul meu era grăsuţ şi curat.

Şi... a trecut vara, a trecut şi toamna. La oamenii la care stam nu mai era de lucru. Strînsesem eu ceva bani, dar nu destui ca să trec iarna toată. Nu puteam merge la mine acasă, la mine în sat, că aş fi murit de foame cu copil cu tot. Trebuia să găsesc iar de lucru pe vreundeva. Să umblu să caut. Unde să pleci cu copilul cu tine prin ploaie şi frig ? Aşa că atunci cînd oamenii aceia mi-au spus că dacă vreau pot pleca singură, liniştită şi s-o las pe Lisaveta la ei, să treacă iarna, eu am lăsat-o. Cum era să n-o las ? !...

Ţăranca se opreşte iar din povestit. Se uită la cei din jurul ei, întrebătoare. Caută sprijin în părerea lor.

— Cum era să n-o laşi ? ! şopteşte unul dintre cei din vagon. Sigur că trebuia s-o laşi.

— Poate că era mai bine să n-o fi lăsat ! spune un alt călător.

Acum discutau între ei, în timp ce ţăranca îi priveşte cînd pe unul, cînd pe altul, cu spaimă.

Ei zic :

— Să fi cărat copilul iarna pe drumuri !

— Să rabde iar copilul de foame !

— Dar copilul fără mama lui lîngă el...

— Să-l vază mama suferind !

Ţăranca lămureşte :

— Eu aşa am crezut că este bine... Eu aşa am crezut... Mi s-a rupt inima că mă despart... dar aşa am crezut... I-am spus Lisavetei : „Vine mama primăvară la tine. Vine mama !“ şi am plecat. Am lăsat-o şi am plecat.

Cînd am plecat, ea a plîns și nu a plîns, și mi-a părut rău că nu a plîns mai tare, dar mi-a părut bine că are cine o îngriji și că s-a învățat cu ei. Ce era să fac ? !

— Sigur, sigur, desigur...

— Eu n-o lăsam !

Țăranca se uită cu recunoștință la cel ce o aprobă și cu spaimă la cel ce o învinuiește, apoi întrebător la toți necunoscuții adunați în jurul ei. S-au întîlnit din întîmplare, se vor despărți pentru totdeauna, și totuși, de la ei caută alinare. Zice :

— A fost o iară grea. Am umblat de colo-colo, banii s-au isprăvit repede, lucru nu am găsit ușor, și cînd o duceam mai greu mă gîndeam că bine am făcut că am lăsat copilul la oamenii aceia și mă alinam de dor gîndind că Lisavetei îi e cald și că trupușorul îi e sănătos. Eu le scriam cînd și cînd, dar răspuns nu primeam. Ce răspuns să primesc, cînd nu aveam adresă ? Umblam prin țară. Goneam după lucru, și apoi a venit primăvara, și apoi a venit și anu '46, cel al secetei, al foamei. Am crezut că mor și eu de foame. Gemeam de foame și de gîndul copilului. Vă aduceți aminte și dumneavoastră ce foamete a fost în țară ?

Cei din compartiment dau din cap afirmativ. Țăranca, încurajată, spune repede, ca în goană :

— Dumneavoastră cu toți știți ce a fost în țară. Cine nu știe ce a fost ? Cine nu a strigat, cine nu a tremurat, cine nu a plîns de spaimă sau de bucurie, căci ce a fost spaima unora a fost început de viață pentru alții și așteptarea tuturor. Asta a fost. Așa au trecut anii ; iar eu am găsit pînă la urmă nu numai de lucru, dar am găsit și un om. Omul meu. Cu el sînt și acum. El a spus să mergem înapoi în sat la mine, și am mers. Și atunci am muncit cu el, alături de el. Doamne, cît am muncit ! Ne-am făcut gospodăria întreagă. Iar eu și cu bărbatul meu, așa din săraci și neajutorați, că am fost muritori de foame, eu femeie care și-a înstrăinat copilul că n-aveam ce-i da de mîncare, iacă-te că am înțeles că a venit timpul nostru și am muncit, și am trudit, dar numa că acum știam de ce trudim. Am amețit muncind.

Eu nu am mai avut copil, așa ca un blestem, eu copil nu am mai avut. Și mă perpeleam de dorul Lisavetei. Cu cît ne mergea mai bine, cu atît îmi era mai dor.

Au venit oameni de prin partea satului unde era dată Lisaveta, dar nimeni nu știa spune nici că-i albă, nici că-i neagră. Fiecare zicea altfel. Cei mai mulți spuneau că oamenii aceia ai Lisavetei n-ar mai fi pe locurile lor, n-ar mai fi în satul ăla. Eu am scris, dar răspuns n-am primit.

Cu toată bogăția eram ca bolnavă. Cînd vedeam prin casele oamenilor sau în drum copil mic, mi se muiau oasele. Geaba îmi ziceam că Lisaveta nu mai este mică acu de crescu ; eu tot mică o vedeam, așa cum o lăsasem, cu mînuțele ei, cu ochii ei, cu gunguritul ei de copil mic...

Plîngeam noaptea. Și i-am zis omului meu :

— Să o aducem pe Lisaveta la noi ! Dar el a zis :

— Să mai așteptăm puțin ! Ce să o aducem la atîta trudă ?! și a rîs și a mai zis :

— Poate om avea unul al nostru !

Înțelegeam eu că el nu vrea copil străin și că e supărat că eu cu el nu am copil. Și gîndeam : „De o aduc acu, o să fie vitregă în casa ei ! Să mai așteptăm pînă vrea el !“ Dar mă topeam de dor. Așa au trecut anii.

Aci, țăranca se opri din povestit și se uită iar la cei din vagon, așteptînd ca un vinovat un verdict din partea judecătorilor ei. Nimeni nu spuse nimic. Fiecare se mișcă ușor la locul lui, se potrivi mai bine, pregătindu-se să asculte urmarea. Și țăranca repetă ultima frază : „Și așa au trecut anii !“, ca și cum ar fi vrut să se lămurească ea singură, dacă ceilalți nu o lămureau.

— Dar nu mai puteam răbda, și omul meu cînd a văzut că sînt bolnavă de dor și că alt copil nu facem s-a hotărît și mi-a spus :

— Du-te și adu copilul tău.

— Gheorghe, i-am zis, că o fi și copilul tău apoi.

— Că o fi, a zis, dar nu avea bucurie.

Dar eu m-am pregătit să merg să o caut pe Lisaveta pînă oi găsi-o. Am spoit casa. Am pregătit în ascuns, prin lăzi și așternut, perne și plăpumi. Rochițe nu i-am făcut, că nu-i știam măsura. Și cînd au fost toate gata, am spus omului meu :

— Eu plec.

— Bine, du-te, a zis, și Domnul cu noi, că așa ne-a fost dat.

Și am plecat. Asta acum trei zile. Trecuseră doisprezece ani de cînd mă despărțisem de Lisaveta. Uite-așa mi se bătea inima la gîndul ei și mă ardea. Nici nu știam de mai trăiește ori nu. Mergeam fără să știu unde ajung. Abia acum gîndeam că poate ea nu mai este. Vă rog să nu credeți dumneavoastră că în drum spre ea am plîns mai puțin ca acum. Mi-am plîns durerea trecută, sărăcia trecută, rușinea că mi-era copilul înstrăinat, am plîns și parcă ei, Lisavetei, îi ceream iertare ; geaba, că nu mă auzea. Și am ajuns în satul acela. Am mers drept la casa de o știam, casă mare, dar ei, oamenii de o luaseră pe Lisaveta, nu mai erau acolo. Niște vecini mi-au spus că ei s-au mutat tot în satul acela, dar mai încolo, mai la margine, și am mers și i-am căutat. Am intrat într-o curte, o curte săracă, cu o căsuță bătrînă acoperită cu stuf. O femeie care a ieșit din casă auzind cîinii lătrînd m-a iscodit. Eu am întrebat de oamenii pe care îi căutam. Ea a zis :

— Și ce vrei dumneata cu ei ?

Ce era să-i spun ? I-am spus adevărul. I-am spus cine sînt și ce caut.

Femeia m-a privit lung și a zis :

— Eu sînt.

Și atunci am cunoscut-o. Ea era femeia de-mi luase copilul. Îmbătrînită rău, sărăcită, dar ea era. Și atunci am strigat :

— Dar Lisaveta, Lisaveta unde e ?

— Unde să fie ! ? În casă e.

Mie mi s-au muiat picioarele și s-a învîrtit curtea și casa în jurul meu.

— Și... dumneata ce vrei ? m-a întrebat.

— E copilul meu, am zis.

— O fi ! a spus.

Și am tăcut amîndouă. Apoi, eu am zis înfiorată :

— S-o văd și eu.

Și femeia a strigat tare :

— Lisaveto ! Lisaveto !

Și o fată înaltă a ieșit pe prispă și ne-a privit. Femeia a spus :

— Lisaveto, ia vină să vezi cine te caută ! O cunoşti ?

Şi fata s-a apropiat şi m-a privit lung şi a zis :

— Nu o cunosc.

Eu am strigat :

— Lisaveta !

Şi Lisaveta s-a întors către femeie şi a întrebat :

— Mamă, cine e dînsa ?

Atunci mi-am acoperit faţa cu mîinile şi am auzit că femeia spunea :

— Este mama ta, Lisaveto, mama ta de te făcu şi te dete nouă.

Eu credeam că am murit şi sînt la judecata de apoi. Am rămas aşa cu mîinile, că nu mai voiam să văd nimic pe lume. Moartă să fi fost. Asta voiam. Moartă să fi fost.

Aci, ţăranca din tren, ţăranca de povestea, îşi acoperi într-adevăr faţa cu mîinile şi începu iar să plîngă în hohote.

Trenul alerga. Se auzea ritmul roţilor şi plînsul ei. Noi cei din tren auzeam şi plînsul femeii, şi cîntul trenului, ce se grăbea cu încărcătura lui de oameni.

Bătrîna ce vorbise mai întîi cu ţăranca tot ea a fost care i-a zis :

— Ia nişte apă şi bea.

Şi i-a întins apă dintr-o sticlă. Şi femeia a băut cu o sete bolnăvicioasă. Nu privea la noi. Privirea îi era pierdută. Bătrîna o întrebă :

— Şi pe urmă ce a fost ?

Ţăranca părea că se trezeşte din vis.

— ...Mai pe urmă m-au poftit în casă. Mi-au dat apă să beau aşa cum mi-aţi dat şi dumneavoastră. S-au purtat cu omenie cu mine ea şi bărbatul ei. Au spus :

— Să lămurim lucrurile. Dumneata ce vrei ?

Cu spaimă în glas, am spus :

— Să-mi daţi copilul. Pe Lisaveta o vreau.

Şi am tăcut cu toţi. Apoi, cu toţi am întors faţa către Lisaveta. Toţi o priveam, că era şi ea în odaie. Ea sta ca piatra. Numai ochii îi erau luminaţi. A zis :

— De ce să merg ?

— Eu sînt mama ta.

— Dînşii m-au crescut.

— N-am alt copil.

— Nici dînșii nu au.

— Lisaveta, eu te-am dat că eram săracă și nu aveam cu ce te hrăni, și dînșii erau bogați cu belșug în casă, de aia te-am dat, de mila ta te-am dat.

Lisaveta spuse rar :

— Și dînșii au sărăcit apoi, au sărăcit rău de tot, și nu m-au dat. Au împărțit sărăcia lor cu mine, copil străin, și nu m-au dat.

Dînșii, care erau în odaie, cînd au auzit-o pe Lisaveta cum vorbește și că alege să rămînă cu dînșii, s-au ridicat și ne-au lăsat singure. Atunci am știut că am pierdut-o pe Lisaveta, că și ei au știut că au cîștigat-o. Singură cu ea, am plîns, m-am rugat, m-am frînt, m-am umilit, dar Lisaveta una știa, una zicea :

— Au împărțit sărăcia cu mine și nu m-au izgonit. Acuma rămîn cu ei.

După aceea, oamenii de o crescură s-au întors cu cîte ceva de gustare, după puterea lor, dar eu nimic nu puteam lua în gură. Mă înecam. Mă uitam la Lisaveta că era ca o floare curată și avea ochii ca stelele, aci în sărăcia casei lor. Eu le-am povestit dînșilor că acum sînt bogată. Au zis :

— E bine să aibă omul belșug !, dar nu au zis :

— Du-te, Lisaveto, cu mama de te făcu.

Tăceau ca mormîntul, și eu înțelegeam deslușit că ei se bucură de înfrîngerea mea și că sînt mîndri de dragostea Lisavetei.

Aș fi plecat chiar în clipa aceea. Aș fi fugit, dar nu aveam tren decît a doua zi, trenul ăista în care sîntem. M-au găzduit dînșii. M-au cinstit. Femeia zicea Lisavetei :

— Mamă-ta pleacă mîine.

Și ea a zis către femeie :

— Mamă, unde o să doarmă dînsa ?

Îi zicea femeii străine „mamă", în fața mea, și mie îmi zicea „dînsa". Asta a fost.

Noaptea m-au culcat într-o odaie singură, n-am dormit, m-am perpelit pe țoale. Să fi dormit măcar o noapte cu Lisaveta, cu ea în pat, dar ea s-a ferit, iar eu n-am pomenit nimic, că geaba aș fi pomenit. Îmi venea să ies în curte, să urlu ca cîinii, îmi venea să fug la gară să mă zvîrlu sub tren. Am plîns noaptea întreagă. A doua zi,

ei m-au dus la tren. Poate că văzurăți și dumneavoastră pe geam, că și ea și el și fata erau cu mine.

Țăranca plînge iar. Șoptește :

— E ca moartă... e ca moartă. M-a gonit. Cu mine n-a vrut să stea.

În vagon, toată lumea tace. Nimeni nu i-a mai spus nimic. Parcă erau sătui de durerea ei, sau parcă ce gîndeau ei nu trebuia spus.

După un timp, femeia se pregăti să coboare. Dădu valiza jos, o puse lîngă ea, își așeză legătura pe cap și își trecu mîinile pe față, să-și potolească plînsul, apoi, cu valiza la picioare, se așeză nemișcată și așteptă. Stătu cu ochii închiși încremenită. Ușor ai fi putut crede că e un manechin mărime naturală.

Lumea tace în jurul ei. Încet, oamenii începură să-și așeze să mănînce. Își deschiseră coșuri, pachete cu merinde, desfundară sticle. Încordarea lor se destindea...

Apoi s-a apropiat gara pe care o aștepta țăranca. S-a ridicat, și-a luat valiza în mîini și a zis :

— Bună ziua.

S-a înclinat ușor înaintea tuturor, iar cei din vagon au mormăit un răspuns, și femeia a ieșit pe culoar și a mers lîngă ușa trenului spre ieșire. Cînd trenul s-a oprit, ea a coborît. Cei rămași în vagonul unde fusese ea și-au lăsat mîncarea și au ieșit toți s-o privească. Am mers și eu. Am văzut-o și eu.

A coborît și a pus jos valiza. A privit zăpăcită în jurul ei, iar cînd un bărbat înalt și puțin adus de spate s-a apropiat de ea, femeia și-a acoperit iar fața cu mîinile, și în timp ce trenul se urnea și fluiera ascuțit, a dat și ea un țipăt sfîșietor. Trenul s-a depărtat, ei au rămas acolo.

Cînd ne-am întors în vagon a fost întîi un timp de liniște. Așteptam parcă să se potolească. Parcă scăpaseră de un pericol. Se pregătiră din nou, cu gesturi molcome, obosite, să mănînce. Dar deodată, femeia bătrînă, cea de-i dăduse apă să bea, izbucni :

— Eu zic că a vorbit cu păcat. Întîi și-a părăsit copilul, și acum, în loc să se bucure că este vie și sănătoasă acolo unde se află, cobește a moarte. Ne-a zăpăcit mai întîi pe toți că a murit, și cînd colo fata, Lisaveta, este

vie, și vie să fie !... O să se mărite... O merge la altă casă... O vizita-o și pe dumneaei, mama de o născu, și i-o vizita și pe dumnealor, oamenii de o crescură. Asta e viața !

— De ce nu i-ai spus chiar dumneaei vorba asta, să o mai alini ?

— Că nu se potolea ! Parcă mă auzea ? ! E încăpățînată în durerea ei. Se judecă singură în loc să aștepte să o judece Dumnezeu. Asta îi e pedeapsa : se judecă singură !

— Sigur, murmură cei din vagon, în cor, ca la sfîrșit de rugăciune, „Amin".

Iar eu, deodată, simt în suflet o mare ușurare. Aud trenul cum își cîntă cîntul lui de drum și îmi aduc aminte de cei de acasă, ai mei. Și îmi pare un dar dat mie că mîine și mereu mă voi putea întoarce la ei și că voi umbla de colo-colo pentru ei.

1966

Calul nostru

Argeșul e de argint, ca și numele lui. Frunza sălciei pletoase de pe mal e de argint și ea, iar nisipul Argeșului e aproape alb, ars de soare. Păsări ciudate ciocănesc prin pomi și scorburi. Șerpi mici și șopîrle se strecoară prin pelin și buruieni. Șuieră. Apa rîului, limpede, vie și adîncă, murmură. Foșnetul frunzelor, în căldura luminoasă a zilelor lungi de vară, adie.

Au fugit copiii din sat la scaldă. Toți băieții. Șapte-opt ani. Și Vasile, și Petrică, și Nicuță, și Marin, și Culae, și Florică. E și Stere, e și Tudor... Pe fete nu le-au luat, că-s fricoase. Sînt goi pe marginea apei, înnegriți de soare, plini de nisip. Intră în apă, se împroașcă cu apă, se tăvălesc în nisip, rîd, zvîrl cu pietre, se joacă. Și glasurile lor sînt de argint...

— Prinde-l, mă! Nu-l lăsa! Dă-l la fund, să bea...

Fluieră, strigă, țipă, chiuie, aleargă.

E de argint Argeșul și iute. E cald nisipul lui și dulce, iar adierea vîntului mîngîie. Dincolo, pe celălalt mal, se văd, în aburul străveziu și vibrant al rîului, vreo două sate. Cînd și cînd, se aude lătrat de cîine, dangăt de clopot, cucurigul cocoșului, cotcodăcitul găinilor... Departe.

Mai spre prînz, au venit oamenii cu herghelia de cai a gospodăriei, să-i scalde și pe ei. Să-i spele, să-i răcorească. Patruzeci-cincizeci de cai. Cîțiva oameni, goi și ei,

călare fără șa, îi mînă. Copiii privesc. Trupul cailor se înfioară de unda rece. Trupul cailor uzi strălucește în soare. Argintul apei s-a așezat și pe ei.

— Au venit caii gospodăriei ! strigă copiii.

— Hai, măi, să mergem și noi acolo...

— Ne-o lăsa, poate, să ne urcăm pe cai...

— Eu mă țin de coama lor și nu cad !

— Calul te duce în apă pînă la adînc...

— Și calului îi este frică de apă...

— Noi am avut un cal și nu-i era frică de apă.

— Unde-i, bă Stere ?

— La Gospodărie.

— L-ai cunoaște ?

— L-aș.

— Cum ?

— Iac-așa... că a fost al nostru.

— Hai atunci, hai să-l căutăm.

— Și de-l găsești...

— Mă rog de nenea brigadierul să mă lase să-l încalec. Calului nostru nu-i e frică de apă... și mă cunoaște.

— Ei, te cunoaște pe naiba !

— Ba că da. Mă cunoaște !

— De unde știi, bre, că te cunoaște ?

— Iacătă... să vezi... Și duminică am fost cu bîta bătrînă la gospodărie, că zicea că-i e dor de cal... Și după biserică m-a luat cu ea, să „vizităm" calul. Avea și morcovi în buzunar, și zahăr pentru cal. Am mers, am intrat, da cînd am fost acolo bîta bătrînă nu l-a mai cunoscut, că erau mulți și mai toți la fel...

— Și ?

— Și a dat zahărul și morcovii la alt cal și a zis că-l cunoaște dînsa, că e al nostru... Da nu era al nostru ! Las', că știu eu !

— Și ?

— Și bîtu brigadieru i-a zis : „Poate te-o cunoaște calul pe dumneata, că dumneata nu l-oi mai cunoaște cît îi lumea. Geaba ți-o fi dor de el". Zicea că și pentru cai a început altă viață...

— Adică cum ?

— Iacă așa a zis...

— Și ?

— Alde mama-mare era foc pe cal și a juruit în gura mare, de s-a bătut apoi pe gură, că și-a amintit că taman fusese la biserică...

— Mincinosule ! Ce tot spui că pe tine te cunoaște calul și că tu îl cunoști ?

— Mă cunoaște și-l cunosc. Ne cunoaștem...

— Dacă-l chemi vine ?

— Vine.

— De unde știi, bre ?

— Dacă știu...

— L-ai chemat vreodată și-a venit ?

— A venit.

— Stere mincinosu ! Stere mincinosu ! cîntă copiii în cor.

Stere e îngîndurat.

— Bine, bre... o să vedeți...

— O să vedem ce nu s-a pomenit...

— Calul nostru cînd trec eu pe lîngă el nechează, zice Stere.

— Și nu te-ai oprit ?

— Nu, că n-am vrut să vadă brigadieru că ne cunoaștem.

— De ce, bre ?

— Iaca...

— Stere mincinosu ! Stere mincinosu !

Copiii aleargă toți la cai.

— Să plecați, draci afurisiți, că o pățiți !...

— Lasă-ne, nene, să ne urcăm pe cai...

— Naiba să vă ia ! Auzi belea... să cădeți în apă să vă înecați...

— Nu cădem, nene, nu ne înecăm, nene !...

Copiii caută să se cațăre pe cai. Își pun spinarea scară. Împroașcă apă. Caii nechează. Unda apei azvîrle săgeți de lumină spre cer.

— Bre Stere, care-i al vostru ?

Stere privește în jurul lui, atent.

— Nu-i aici, zice Stere, serios.

— Stere mincinosu... Stere mincinosu !...

Stere nu e supărat. Constată :

— Și bîta zice că-s mincinos cînd îi spun că mă fac cosmonaut și merg în lună. M-a și scuipat...

— Te faci pe naiba cosmonaut !

— Mă fac, că nu mi-e frică. Bîta zice că nu-i adevărat ce se zice la radio, că știe ea mai bine, că nu se poate merge nici în lună, nici în stele, nici în rai cu aeroplanu.

Candizi, băieții — și Stere și Ilie și Petrică și Ionel — stau așa, duși pe gînduri.

— Și-o fi, măi, adevărat că se poate ?

— Da, în stele și în lună da, dar în rai nu, că nu există.

— Da de unde știi tu, bre, că nu există rai ?

— Ne-a spus la școală.

— Da iad există ?

— Există.

— De unde știi tu, prostule ?

— Mi-a spus mama. Zice cîteodată că iadu coboară și pe pămînt — că l-a văzut și 'mneaei cînd vine tata beat acasă. Bîta-mare l-a văzut și pe Dumnezeu.

— Cînd ?

— Iacătă, cînd a trăsnit o dată !

— Da pe dracu cine l-o fi văzut ?

Toți tac, uluiți de întrebare. Nici chiar Stere nu îndrăznește să spună că l-a văzut. Îi e frică.

— Da eu am să mă fac cosmonaut, că nu mi-e frică.

— Măi Stere, hai mai bine să mergem să vedem de-a rămas calul tău în gospodărie. Îl luăm și-l scăldăm și pe el... Dacă zici că te cunoaște... I-o fi și lui cald...

— Dacă mergem toți, se sperie calul !

— Merge, mă, Tudor cu tine.

— Bine...

Stere și Tudor se îmbracă. Niște izmenuțe pe pielea goală. Se încing cu o curea îngustă de nailon. Își trag tenișii fără șireturi în picioare. O pornesc. Pașii lor în praf sună dulce.

— Și cum zici că-l cheamă pe calul vostru ?

— Zmeu îl cheamă.

— Și pe cîinele nostru îl cheamă Leica.
— Ca pe primul cîine cosmonaut ?
— Păi !
Merg. Tudor și cu Stere merg grăbiți.
Stere zice :
— Bîta-mare nimic nu crede. Orice-i zici, te scuipă. Zice că oamenii au înnebunit. Că pe vremea ei oamenii erau cu mintea la cap. Ziceau povești, da știau că-s povești... Da acum zic povești și cred că-s adevărate... Și pe tata l-a scuipat într-o zi... că 'mneaei e cam surdă, și tata i-a zis că-i cumpără ochelari să audă, și dînsa, după ce l-a scuipat, s-a închinat și-a zis că dînsa știa că pe vremea dînsei ochii erau să vezi, și urechile să auzi, da nu așa, pe dos, să pui ochelari la ochi ca să auzi cu urechile...
Stere e pe gînduri. Și Tudor e pe gînduri. Stere zice :
— Bîta mi-a spus că dacă-s așa deștepți, să facă ochelari să poată citi și ăi de nu știu carte...
Tudor se mira :
— Crezi, bă, că se poate ?
— Nu știu. Ar fi bine, da nu știu... Așa zice 'mneaei... Da eu tot cosmonaut mă fac, că vreau să merg la lună !...
Băieții umblă în tăcere. Cîmpul e larg deschis. Stă în plin soare.

Au ajuns. Ușa grajdului nu-i încuiată. Grăjdarii au plecat cu toții. Încet, Tudor și Stere se pitulesc înăuntru. Patru cai sînt în grajd.
— Care-i calul vostru ?
— Ăsta-i calul nostru.
Stere se apropie de cal și-i zice :
— Zmeu !
Calul mănîncă liniștit.
Tudor zice :
— Nu te cunoaște, bre ! Geaba !
— Ba că mă cunoaște. Da dacă nu-i zice nimeni pe nume, și-a uitat numele...
— Te-o fi uitat și pe tine ?
— Nu m-a uitat.
— De unde știi ?

— Știu eu !...

Stere se apropie de cal. Îi fluieră ușurel. Calul ciulește urechile.

— Na, na, na... îi șoptește Stere.

— Să nu te muște...

— Nu mă mușcă. Na, na, na...

Stere e lîngă cal. Calul suflă zgomotos. Cu coada, gonește muștele. Stere se apropie prudent și îl mîngîie pe coapsă. Apoi, sprinten, se apropie de cap și îl dezleagă. Calul scutură din coamă.

— Na, na, na... Hai, Zmeu, hai cu tata...

Stere îl ia de căpăstru. Calul se lasă dus. Tudor, speriat, întreabă :

— Și acu ce facem cu el ?

— Îl ducem la scaldă.

— Ne prinde brigadieru și ne bate.

— Nu ne prinde. Mergem !

— Mergem...

O pornesc cu calul. Stere ține căpăstrul. Tudor stă lîngă Stere. Sînt tustrei fericiți : Stere, Tudor și calul.

La Argeș, numai copiii îi așteaptă : și Ilie și Culae și Mitruț și Vasile și Ionel... Ceata întreagă. Herghelia cailor și oamenii au plecat. Tudor și Stere vin cu calul în triumf. Țipă, fluieră și chiotesc, sar în jurul calului. Se îmbrîncesc, se iau la trîntă. Calul nechează. Răsună nechezatul lui în lumina orbitoare a soarelui, peste apele lucitoare ale Argeșului, ca o chemare sălbatică a libertății.

— Hai să-l băgăm în apă...

— Eu mă sui pe el !

— Ba eu...

— Încăpem trei pe spinarea lui...

Copiii încearcă să se suie. Calul trage de căpăstru. Fac atîta gălăgie, de nu se mai aud cuvintele. Clipocitul apei împroșcate strălucește.

— După ce-l scăldăm, eu mă sui pe el și merg la București.

Copiii rămîn încremeniți de atîta curaj, amețiți de mirajul necunoscutului. Fiorii aventurii i-a cuprins.

— Pînă la București, bre ?

— Păi !

— Că te-oi rătăci...

— Stau două-trei zile, văd tot, văd și pe tovarășii de la Partid, și apoi mă întorc.

— Îți frînge oasele tat-tu !

Copiii se bat pe cal. Vor să-l încalece toți deodată. S-au agățat și de picioarele lui. Calul nu mai rabdă. Dă cu copitele, trage, rupe căpăstrul și o ia la goană. Copiii aleargă după el. Înnebunit, speriat, calul pornește, alergătură de galop. Nisipul sare în urma lui. Se frîng tufișurile, se sfîșie buruiana... Cu toată goana lor, copiii văd calul dispărînd în pădurea de sălcii, și mai departe, în stuf. Copiii au încremenit.

— S-a dus...

— S-o întoarce el.

— Nu se mai întoarce.

— Geaba, s-a dus...

S-a întunecat. Apoi, în întunericul acela lăsat încet din înaltul cerului, a răsărit, stăpînă, luna. Rotundă, palidă și liniștită, a cuprins ținutul. Argeșul, nisipul, salcia, stuful, pustiul, pădurile, cîmpul, grîul și satele adormite. Lumina ei legănătoare scaldă tot.

Umbra calului, pe marginea Argeșului, alunecă, stafie, prin pustiul luminat al nopții. Calul e flămînd, obosit. Îi e frig. Lumina rece a lunii nu-l încălzește. Umblă încet și nu găsește calea. O dată a ajuns și la marginea satului adormit. Cîinii l-au lătrat. S-a speriat și s-a întors la Argeș. A rămas singur. Se aud cucuvaiele. Apa Argeșului, oglindă ciobită și frîntă sub lună, murmură, șoaptă de veac, descîntec de moarte și viață. Vîrtej, ochiuri adînci rotesc apa. Apoi, apa domolită o pornește iar. Calul stă și privește golul de lumină palidă în fața lui. Sub copitele lui, nisipul e ud. E rătăcit și flămînd. Prin nisipuri, fir de iarbă n-a găsit. De apa băută i s-a umflat pîntecul. Umblă stafie, cal rătăcit și flămînd.

Tot satul a căutat calul. L-au căutat brigadierii, l-au căutat și copiii.

— Mă copii, n-ați văzut calul ?

— Care cal ?

— Calul rătăcit.

— Nu l-am văzut, nene, zău nu l-am văzut !

Calul, cînd aude zgomot de glas de oameni, fuge speriat și se ascunde. Copiii vorbesc :

— Cine știe unde-a ajuns ? !

— O fi cal năzdrăvan...

— Năzdrăvan pe naiba ! L-a furat cineva.

— Stere, ți-a fugit calu. N-o fi fost al tău ?

— Al meu era.

— S-o fi înecat...

— Nu, a fugit.

E vară. Copiii sînt toată ziua la scaldă. Herghelia de cai ai gospodăriei vine și ea de la scaldă, mînată de oameni.

Zilele trec. Încet, calul pierdut e uitat. Au fost dudele coapte, au fost cireșele... A fost și o nuntă... Calul e uitat.

Dar într-o zi, caldă și ea, zi de vară, la marginea apei, o dată cînd copiii, Marin și Mitică și Stere și Culae și Tudor, ceata întreagă, se scăldau, văzură ieșind din stuf, înaintînd încet, slab de i se vedeau oasele, cu ochii bulbucați de spaimă, murdar de noroi, căpăstrul atîrnîndu-i streang la gît, calul.

Copiii se ridică în picioare, din nisip, ies din apă. Se privesc, strigă :

— El e ! Zmeu !

— Să-l prindem !

— Fuge iară...

— Măi Stere, cheamă-l tu !

Stere se gîndește puțin. Merge la hăinuțele lui, scoate din buzunar o bucată de pîine, apoi înaintează spre cal, încet, mîna întinsă cu pîinea în palmă. Calul stă locului. Nechează ușor. Stere ajunge aproape de el.

— Na, na cu tata !...

Stere întinde pîinea. Calul o ia încet, prudent, o mănîncă.

— Na, na cu tata !...

Și Stere îl mîngîie și-l prinde de căpăstru. Îl aduce în triumf la copii. Inima lui Stere bate tare de bucurie.

— A venit că mă cunoaște ! spuse Stere.

Acum, copiii toți îl cred. Au văzut cu ochii lor că-l cunoaște. Nici o îndoială : e calul lui Stere.

— Să-l ducem la grajd, la gospodărie...

— E mort de foame !

— Stați, bre ! Hai mai bine să-i dăm nutreț. Să-l spălăm...

— Merg eu acasă, zise Stere, și-mi dă bîta bătrînă mîncare pentru el.

— Mergi, ziseră copiii, că e al tău. Te cunoaște...

În ogradă, Stere povestește bătrînei că a venit calul.

— Calul „nostru" ? întrebă ea cu ochi mici și vicleni.

— Păi ! Al „nostru". M-a cunoscut... E Zmeu !

Merg amîndoi, copilul și bătrîna, și fură din magazie ce găsesc. Și pîine și morcovi și zahăr și un braț de nutreț de la vacă din grajd.

— Du-i-le, zise baba. Dă-i, că e al nostru ! Poate-l aduci aici, măi Stere. Zău adu-l !

Stere se socoti :

— Nu, că nu se poate. Că o fi al nostru, da acu e al gospodăriei. Îl ținem noi acolo în pădure, legat de un pom, pînă îl spălăm și-l curățăm, și pe urmă...

— Poate tot l-ăi aduce aici, zise bătrîna, jelindu-se. Că nu s-o supăra tat-tu cînd o vedea calul lui în grajd...

— Da, da președintele o zice că l-am furat !

Bătrîna dă din cap cu dezgust și înțelegere compătimitoare.

— Faceți ce-ți vrea, că nu mă amestec în treburile voastre ! Că ăl de are un lucru e hoț, și ăl de-l ia și-l face pe numele lui nu e hoț ! Da lui tat-tu să nu-i spui ce-am zis, că-i vai de mine !

Bătrîna plecă în casă jelind, iar Stere plecă încărcat.

Au petrecut bine copiii în vara aceea. Calul, flămînd, obosit, bolnav, asculta de ei. Ei erau stăpînii calului.

— Și cînd s-o face Zmeu iar frumos, îl ducem înapoi la gospodărie. Să vezi, mă, ce-or zice brigadierii ! Ce s-or mira !

Și fiecare aducea calului ce putea fura. Fîn, porumb, pîine, cartofi.

Îl țin ascuns adînc în pădure, să nu i se audă nechezatul. Au adus și o funie lungă. I-au făcut și un acoperiș de frunze. I-au adus și o găleată veche, furată, să bea calul. Calul se bucura cînd îi vedea dimineața sosind cu nutreț pentru el, firește furat. Necheza ușor ca un murmur... Au adus și țesala și l-au țesălat. Și de scăldat l-au scăldat. Se învățaseră împreună. Calul se îngrășa. Calul se făcea frumos.

Planurile erau mari. Și să-l încalece, și să plece departe. Și să-l ducă în alt sat să-l vîndă... Cu banii...

— Bă, ne prinde, că-i de furat...

— Nu-i de furat, că-i al meu, zice Stere.

— E al lui tat-tu.

— El al gospodăriei...

— Să-l ducem înapoi !...

Se uitară unul la altul cu mirare.

— Ba să ne mai jucăm, că-i vară și vacanță !

— Săracu, s-a învățat cu noi !

— O să ne prindă !

Într-o zi, bîta-mare i-a spus lui Stere :

— Măi Stere, du-mă și pe mine să-l văd pe Zmeu !

Și au pornit-o într-o dimineață împreună.

— Unde mergeți, bre ? a strigat mama lui Stere.

Bătrîna a zis :

— Mergem să vedem o cloșcă...

Bătrîna avea zahăr și pîine ascunse în buzunar.

— Pentru Zmeu, i-a șoptit lui Stere.

Au ajuns. Bătrîna a privit calul și a clătinat din cap cu înțeles.

— Da, ăsta-i calul „nostru". Îl cunosc.

I-a dat pîinea și zahărul și s-a întors bătrîna apoi acasă și bucuroasă, și mîhnită : văzuse calul, dar nu-l putuse aduce acasă...

Vacanța era pe sfîrșite. Nu le venea să se despartă de cal.

— E calul nostru, spuneau copiii. El la noi a venit, noi l-am îngrijit... De ce să-l dăm ? Îl ţinem, şi în vacanţa Crăciunului ne jucăm iar cu el.

— Moare ! Cine-i dă de mîncare ?

— Îngheaţă aici...

— Aşa-i...

Şi într-o zi, copiii totuşi au hotărît să ducă înapoi calul la gospodărie. Nu puteau şi merge la şcoală, şi să vadă de cal.

— Şi ce-om zice de ne-or întreba ?

— Zicem că acu l-am prins.

— Unde ?

— Iaca, la marginea Argeşului.

Au plecat copiii cîrd cu calul spre gospodărie. Stere ducea calul de căpăstru. Ceilalţi copii umblau în jurul lui. Brigadierii le-au ieşit înainte.

— Ce-i cu voi, draci împieliţaţi ?

— Am prins calul !

— Cînd ?

— Acuşicălea...

— Unde l-aţi prins, ticăloşilor ?

— La Argeş.

Brigadierii se uită uimţi cînd la cal, cînd la copii.

— Măi mincinoşilor, unde l-aţi prins ? Şi cum de l-aţi prins taman voi ? Spuneţi drept, că vă omor !

— Zău, nene, că l-am prins ! Îl cunoştea pe Stere, că a fost al lui. L-a chemat Stere şi el a venit. E Zmeu !

Brigadierii se uită uluiţi la cal. Să fie adevărat ? Da ce, parcă ei mai ştiu fiecare cal al satului al cui a fost ? Iau calul, îl privesc uimiţi, apoi îl pun în grajd, cu ceilalţi cai. Zmeu se pierde printre ei. Caii sînt mai toţi la fel. Zeci de cai la fel. Cum să-i deosebeşti ?

Stere a intrat şi el în grajd. Se uită şi el la cai. E încremenit. Clipeşte ameţit. Nu mai ştie care e calul adus „acuşicălea“ de el. Zeci de cai la fel ! Cum să-i deosebeşti ?

„Să fi fost oare calul «nostru» ? se gîndeşte Stere cu mare îndoială. Cal între cai...“

Un alean neînţeles i se aşază greu lui Stere pe suflet. Oare să nu fi fost calul lui ?

Aude cum îl cheamă de afară ceata de copii : și Costică și Mihuț și Petrică și Ilie și Nicuță și Marin... e și Tudor, e și Goe ! Nu strigă ei oare : „Stere mincinosu. Stere mincinosu“ ? Nu, nu strigă așa... Ei nu știu... Ei cred...

Stere zăbovește o clipă, apoi se hotărăște și merge la copii.

Pleacă cu toții cîntînd, strigînd, fluierînd, asmuțind cîinii, zvîrlind cu pietre, răscolind praful ce se așază în urma lor, domol...

1966

Cuprins

Mătuşa Matilda	5
La „Bătălia de la Port-Arthur“	27
Nu poate fi...	41
Prăbuşire	74
Table d'hôte	90
Casa albă	119
Conac blestemat	160
Digu	192
Lisaveta	206
Calul nostru	217

Redactor responsabil : CONST. POPESCU
Tehnoredactor : ELENA CĂLUGĂRU

Dat la cules 24.03.1967. Bun de tipar 24.05.1967. Apărut 1967. Tiraj 15140 ex. Broşate 14090 ex. Legate 1/1 1050 ex. Hîrtie tipar înalt tip B. de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 12,40. Coli tipar 14,5. A. nr. 2451/1967. C.Z. pentru bibliotecile mari 8 R. C.Z. pentru bibliotecile mici 8 R—32

Tiparul executat sub comanda nr. 70 214 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii“, Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România

Lei 5,50